

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TARİHÖNCESİ DÖNEM AÇIK HAVA MÜZE
TEŞHİRLERİ
VE KIRKLARELİ AŞAĞI PINAR PROJESİ'NDE
UYGULAMA MODELİ**

113731

**MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ**

AYSUN AKDAĞ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Tez Danışmanı: Prof. Tomur Atagök

ÖNSÖZ

Tez çalışmama yön veren ve bu çalışmayı hazırlamam sırasında desteklerini esirgemeyen ve tecrübelerinden yararlanmamı sağlayan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı Başkanı hocam Sn. Prof. Dr. Mehmet Özdoğan'a; Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı Başkanı hocam ve tez danışmanım Sn. Prof. Tomur Atagök'e; Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi Anabilim Dalı'ndan hocam Sn. Öğr. Gör. Sedat Göksu'ya; kaynak araştırmama destek veren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı'ndan hocam Sn. Doç. Dr. Sümer Atasoy'a, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı'ndan Dr. Necmi Karul'a ve Arş. Gör. Ahmet Ayhan'a; hazırladığım sergileme planlarının bilgisayar ortamına aktarılmasını sağlayan İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Programı'ndan Arş. Gör. Zeynep Eres'e, Yüksek Mimar Tuğba Barlık'a, maddi ve manevi destekleri ile sevgili aileme ve destekleyen dostlarımin hepsine çok teşekkür ederim.

İstanbul, Haziran 2002

Aysun Akdağ

ÖZET

Tarihöncesi dönem açık hava müze teşhirlerini (sergilemelerini) inceleyen bu çalışmanın amacı görsel açıdan yetersiz olan ve ancak konunun uzmanı olan kişilerin anlayabileceği tarihöncesi yerleşmelerin ve kültürlerin konunun uzmanı olmayan geniş kitleler tarafından anlaşılacak şekilde tanıtılması ve sergilenmesi için açık hava müzesi sergilemesinin gerekliliğini ortaya koymak; bu doğrultuda Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü'nde kurulacak açık hava müzesinin sergilemesini önermektir.

Bu tezde Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nın başladığı 1993 yılından bugüne kadar kazıdan elde edilen tüm verilerin, tüm tabakalara ait mimari belgelerin, tüm tabakalara ait küçük buluntuların, teknolojiyi anlatan araç-gereçlerin, beslenmeyi gösteren bulguların, çanak çömlek kültürünü yansıtan keramiklerin bir değerlendirilmesi yapılmış, gerekli olanlar müze projesi içinde uygun yerlerde sergilenmesi için seçilmiştir. Müzeyi oluşturacak dalörgü yapıların günümüzde kullanılmakta olan benzerlerine sahip Kırklareli köyleri gezilmiştir. Bu yapıların iç mekanları ve çevresi incelenmiş; müze sergilemesinde kullanılabilecek etnografik nitelikteki malzemeler fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Türkiye'de benzer açık hava müzesi örnekleri olmadığı için dünyadaki özellikle Avrupa'daki tarihöncesi dönemlere ait höyüklerin açık hava müzesine dönüştürme uygulamaları incelenmiştir. Bunun için örnek olabilecek müzelerden (İsveç, Almanya, Hollanda, Macaristan, Danimarka) müze rehber kitapları, broşür, afiş, plan, etkinlik programları ve ek kaynaklar (çeşitli yayınlar) sağlanmıştır. Kütüphaneler ve internet aracılığıyla kaynak araştırması yapılmıştır.

Bu tez Giriş; Konunun Tanıtımı ve Sorunlar; Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Sergilemesinin Arkeolojik Verileri; Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Sergilemesinin Dayandığı İlkeler ve Sergileme Malzemeleri; Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin Birimleri ve Sergileme Projesi, Sonuç olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Bu tez çalışmasıyla Dünyada açık hava müzeleri 111 yıllık bir geçmişe sahip iken Türkiye'de henüz bir açık hava müzesinin olmadığı; Türkiye'de bir açık hava müzesi kurulması için 1945'ten itibaren yapılan çeşitli çalışmaların sonuçsuz kaldığı, görsel çekiciliği olmayan tarihöncesi dönem yerleşmelerinin kültürünü ele alan açık hava müzesi kurulması fikrinin ise hiç düşünülmeyişi; Türkiye'de açık hava müzesi adıyla varolan müzelerin dünyadaki örnekleriyle karşılaştırıldığında açık hava müzesi niteliğini taşımadıkları tesbit edilmiştir.

Bu tez kapsamında yapılan araştırmalarla, görsel çekiciliği olmayan ve sadece konunun uzmanı olan kişiler tarafından anlaşılabilen tarihöncesi yerleşmelerin, konunun uzmanı olmayan geniş kitlelerin anlayabileceği şekilde tanıtılması ve sergilenmesi için açık hava müzesi sergilemelerinin; tarihöncesi kültür tarihi açısından önemli bir bölge olan Türkiye'de tarihöncesi dönem açık hava müzesinin kurulmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

ABSTRACT

This dissertation reviews prehistoric open-air exhibitions and targets to stress the necessity of having open-air prehistoric museum exhibitions for the benefit of the public. The few existent open-air exhibitions of prehistoric settlements and cultures are poor in visual quality and can only be comprehended and appreciated by those who already are experts in prehistoric times. I would like to stress that these exhibitions have to be designed and displayed so that they would appeal to people who are not experts in prehistoric times. In this respect, I propose that an open-air museum should be established at the Tumulus of Aşağı Pınar in Kırklareli and that the findings of the excavations are exhibited at this site.

In this dissertation, since the start of the excavations at the Tumulus of Aşağı Pınar in 1993, the architectural documents pertaining to all the different levels, objects excavated from all levels, tools relating to the technology of the period, dietary findings, earthenware objects reflecting the culture, in short all the discoveries that were made during the excavations were evaluated to form a collection to be displayed in the museum. Furthermore, villages in Kırklareli, which boast latticework houses, comparable to those in prehistoric times, were visited; the interiors of these houses as well as their surroundings were studied and ethnographic materials that could be used in museum displays were photographed and documented. Since there are no similar open-air museums in Turkey, examples from the rest of the world, especially the tumuli in Europe, which were converted into open-air museums, were studied. Numerous museum guide books, brochures, posters, plans, activity programs and other publications have been provided from open-air museums in Sweden, Germany, Holland, Hungary and Denmark. Library and Internet researches are still continuing. This dissertation consists of six parts: Introduction; Presentation of the Issue and its Quandaries; Archeological Findings of Aşağı Pınar Open-air Museum and their Exhibition; Exhibition Materials of Aşağı Pınar Open-air Museum and the Statutes of Display; Units and Exhibition Plan of Aşağı Pınar Open-air Museum; Conclusion. This dissertation aims to prove that Turkey, as yet, does not have an open-air museum despite the fact that open-air museums around the world have been existent for 111 years and that all the efforts since 1945 to establish an open-air museum in Turkey have been unsuccessful. Furthermore the notion of exhibiting the culture of prehistoric settlements, which do not have much visual attraction, in open-air museums was never contemplated, and that the so-called open-air museums in Turkey do not reach to the standards of the open-air museums when compared to the ones in the rest of the world.

In line with the research and studies made for this dissertation, it has been determined that the present exhibitions could only be comprehended and appreciated by experts of prehistoric times. This concept should be changed to encompass the comprehension and appreciation of the ordinary public. The prehistoric settlements, which are vital venues in explaining the culture of prehistoric times and cultures, should be displayed with more visual attraction. It is imperative that Turkey, which has a significant location in regard to prehistoric settlements, should establish an open-air prehistoric museum in the nearest future.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMA LİSTESİ.....	X
RESİM LİSTESİ.....	XI
ÇİZİM LİSTESİ.....	XVIII
TABLO LİSTESİ.....	XX

1.GİRİŞ.....	1
--------------	---

2. KONUNUN TANITIMI VE SORUNLAR.....	8
--------------------------------------	---

2.1 Arkeolojik Kazı Yerlerinin Tanıtım ve Sergileme Sorunları.....	8
--	---

2.2 Tarihöncesi Kazı Yerleri ile İlgili Sergileme Sorunları.....	8
--	---

2.2.1 Görsellik Sorunu	8
------------------------------	---

2.2.2 Konuya Yabancılık Sorunu.....	9
-------------------------------------	---

2.2.3 Koruma Sorunu	9
---------------------------	---

2.2.4 Veri Yetersizliği Sorunu.....	10
-------------------------------------	----

2.3 Açık Hava Müzelerinin Tanımı, Tarihçesi ve Sergilemesi.....	10
---	----

2.3.1 Dünyada Açık Hava Müzeleri.....	10
---------------------------------------	----

2.3.1.1 Kavramların Gelişimi.....	10
-----------------------------------	----

2.3.1.2 Uygulamalar.....	13
--------------------------	----

2.3.1.2.1 Skansen Açık Hava Müzesi, Stockholm, İsveç.....	16
---	----

2.3.1.2.2 Norveç Açık Hava Halk Müzesi, Oslo, Norveç.....	18
---	----

2.3.1.2.3 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı, Budapeşte, Macaristan.....	19
---	----

2.3.1.2.4 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi, Unteruhldingen, Almanya	30
---	----

2.3.1.2.5 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi, Lejre, Danimarka....	45
---	----

2.3.1.2.6 Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi, Eindhoven, Hollanda.....	57
2.3.1.2.7 Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi, Oerlinghausen, Almanya.....	60
2.3.1.3 Yönetmelikler ve Yasalar.....	64
2.3.2 Türkiye’de Açık Hava Müzeleri.....	65
2.3.2.1 Kavramların Gelişimi.....	65
2.3.2.2 Uygulamalar.....	66
2.3.2.3 Yönetmelikler ve Yasalar.....	75
2.4 Trakya Arkeolojisi Açısından Neolitik ve Kalkolitik Çağlar.....	76
2.4.1 Neolitik ve Kalkolitik Çağlar’ın Genel Bir Tanıtımı	76
2.4.1.1 Genel.....	76
2.4.1.2 Anadolu.....	79
2.4.1.3 Balkanlar.....	90
2.4.2 Trakya’da Neolitik ve Kalkolitik Çağlar.....	93
2.4.3 Aşağı Pınar Höyüğü’nün Kültür Tarihi Açısından Önemi.....	95
3. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ SERGİLEMESİNİN ARKEOLOJİK VERİLERİ.....	96
3.1 Trakya Projesi.....	96
3.1.1 Yüzey Araştırmaları.....	96
3.1.2 Kısa Süreli Kurtarma Kazıları.....	101
3.1.3 Geniş Kapsamlı Kazılar.....	107
3.1.4 Projenin İleriye Yönelik Hedefleri.....	114
3.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısının Tanıtımı.....	115
3.2.1 Tanımı.....	115
3.2.2 Konumu.....	115
3.2.3 Kültür Katları.....	116
3.2.4 Mimari Kalıntılar.....	118
3.2.4.1 Yapı Malzemesi ve Yapım Şekli.....	119
3.2.4.2 Yerleşim Düzeni.....	123
3.2.4.3 Tabakalara Göre Mimari Gelişim.....	124

3.2.4.4 Başlıca Yapı Türleri ve Yapı Öğeleri.....	127
3.2.4.4.1 Konut.....	127
3.2.4.4.2 Ambar ve Depo Çukurları.....	130
3.2.4.4.3 Fırın-Ocak.....	132
3.2.4.4.4 İşlik.....	134
3.2.4.4.5 Seki	134
3.2.4.4.6 Çevre Duvarı.....	135
3.2.5 Buluntular.....	136
3.2.5.1 Kil Buluntular.....	140
3.2.5.2 Yontmataş Buluntular.....	158
3.2.5.3 Sürtmetaş Buluntular.....	158
3.2.5.4 Maden Buluntular.....	166
3.2.5.5 Kemik ve Boynuz Buluntular.....	167
3.2.5.6 Dokumalar.....	175
3.2.5.7 İzli Kerpiç Parçaları.....	176
3.2.5.8 Hayvan Kemikleri.....	177
3.2.5.9 Bitki Kalıntıları.....	177
3.3 Aşağı Pınar Tarihöncesi Yerleşmesinin Yorumu.....	178
3.3.1 Teknoloji.....	178
3.3.2 Ticaret.....	180
3.3.3 Zanaatlar.....	180
3.3.3.1 Çömlekçilik.....	181
3.3.3.2 Boncuk Yapımı	182
3.3.3.3 Takı Yapımı.....	184
3.3.3.4 Hasırcılık ve Sepetçilik.....	185
3.3.3.5 Marangozluk.....	186
3.3.3.6 Dokumacılık.....	186
3.3.3.7 Yontmataş Alet Yapımı.....	189
3.3.3.8 Sürtmetaş Alet yapımı.....	189
3.3.3.9 Kemik ve Boynuz Alet Yapımı.....	191
3.3.4 Beslenme.....	194
3.3.4.1 Tarım.....	194
3.3.4.2 Hayvancılık.....	195

3.3.4.3 Avcılık.....	195
3.3.4.4 Besin Saklama.....	195
3.3.4.5 Besin Hazırlama	196
3.3.4.5.1 Ocak.....	196
3.3.4.5.2 Fırın	196
3.3.4.5.3 Kap-Kacak.....	196
3.3.4.5.4 Hazırlama.....	197
3.3.4.6 Besin Tüketme.....	198
3.3.5 Sosyal Yaşam.....	198
3.3.5.1 İnanç.....	198
3.3.5.2 Ölü Gömme.....	200
3.3.6 Dış Kültürle İlişki.....	200

4. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ SERGİLEMESİNİN DAYANDIĞI İLKELER VE SERGİLEME MALZEMELERİ202

4.1 Sergileme Kavramı ve Amacı.....	202
4.2 Uygulama İlkeleri.....	202
4.2.1 Hazırlama İlkeleri.....	202
4.2.2 Koruma İlkeleri.....	204
4.3 Sergileme Yaklaşımları.....	206
4.3.1 Tematik Sergileme.....	206
4.3.2 Modele Dayalı Sergileme.....	207
4.3.3 Katılımcı Sergileme.....	207
4.3.4 Didaktik Sergileme.....	208
4.3.5 Kronolojik Sergileme.....	208
4.4 Sergileme Malzemeleri.....	208
4.4.1 Dış Mekanda.....	209
4.4.1.1 Model.....	209
4.4.1.2 Maket.....	209
4.4.1.3 Yönlendirme ve Plan.....	210
4.4.1.4 Başlık.....	210
4.4.1.5 Bilgi Panosu.....	211

4.4.2 İç Mekanda	212
4.4.2.1 Model.....	212
4.4.2.2 Maket.....	212
4.4.2.3 Başlık.....	213
4.4.2.4 Çizim.....	213
4.4.2.4.1 İllüstrasyon.....	213
4.4.2.4.2 Restitüsyon.....	214
4.4.2.4 Fotoğraf.....	215
4.4.2.5 Bilgi Panosu.....	216
4.4.2.6 Etiket.....	216
4.4.2.7 Video Film.....	216
4.4.2.8 Dialı Gösteri.....	217
 5. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ (MODEL KÖY)'NİN BİRİMLERİ VE SERGİLEME PROJESİ.....	218
5.1 Tanıtım Birimi (Giriş).....	219
5.2 Ana Sergileme Birimleri.....	220
5.2.1 Günlük Yaşam Birimi.....	220
5.2.2 Teknoloji Birimi.....	225
5.2.3 Beslenme Birimi.....	232
5.2.4 Zaman Tüneli Birimi.....	235
5.2.5 Mimari Sergileme Birimi.....	237
5.3 Ek Sergileme Birimleri.....	240
5.3.1 Etnografya Birimi.....	240
5.3.2 Deneyisel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi.....	241
5.3.3 Geçici Sergi Birimi.....	242
5.3.4 Gösteri ve Aktivite Birimi.....	242
5.4 Hizmet Birimi.....	242
 6. SONUÇ.....	299
SÖZLÜK.....	301
KAYNAKLAR.....	312

EKLER

EK 1 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi Gezi Güzergahı.....	321
EK 2 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi Haritası.....	322
EK 3 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi, Demir Çağı Köyü Planı.....	323
EK 4 Marmara Bölgesi Tarihöncesi Yerleşmeleri Haritası.....	324
EK 5 Aşağı Pınar Höyüğü Durum Planı.....	325
EK 6 Kırklareli'nin Güneyindeki Tarihöncesi Yerleşmeler Haritası.....	326
ÖZGEÇMİŞ.....	327

KISALTMA LİSTESİ

Env. No	: Envanter numarası.
G. Ö.	: Günümüzden önce.
ICOM	: International Council of Museums.
K.E. No	: Kazı envanter numarası.
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

RESİM LİSTESİ

Resim 2.3.1.2.1.1	Skansen Açık Hava Müzesi'ndeki yapılar.....	16
Resim 2.3.1.2.1.2	Skansen Açık Hava Müzesi yapılarının iç sergilemesi.....	17
Resim 2.3.1.2.1.3	Skansen Açık Hava Müzesi'nde yaşıyormuş gibi hareket eden insanlar.....	17
Resim 2.3.1.2.2.1	Norveç Açık Hava Halk Müzesi'nden çeşitli evler.....	18
Resim 2.3.1.2.2.2	Norveç Açık Hava Halk Müzesi'nde koyun kırpmının canlandırılması.....	19
Resim 2.3.1.2.3.1	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nın Konumu.....	19
Resim 2.3.1.2.3.2	Orijinal buluntuların sergilendiği Matrica Müzesi.....	19
Resim 2.3.1.2.3.3	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nın girişi (Dışardan ve İçerden Görünüş).....	20
Resim 2.3.1.2.3.4	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı rekonstrüksiyon çalışmaları.....	20
Resim 2.3.1.2.3.5	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda bitmiş rekonstrüksiyonlar.....	21
Resim 2.3.1.2.3.6	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda doğal çevrenin canlandırılması (Buğday Tarlası).....	21
Resim 2.3.1.2.3.7	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda tarihöncesi etkinliklerden örnekler (Çit Yapma, Çanak-Çömlek Yapma).....	22
Resim 2.3.1.2.3.8	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki tümülüsün iç sergilemesinden bir örnek ve tümülüs içindeki multimedya gösterisi.....	22
Resim 2.3.1.2.3.9	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Matrica Müzesi'nde Tunç Çağı mezar sergilemesi.....	23
Resim 2.3.1.2.3.10	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Matrica Müzesi'nde Tunç Çağı Evi'nin sergilemesinden bir örnek.....	24
Resim 2.3.1.2.3.11	Matrica Müzesi'nde Demir Çağı Tümülüsü'nün iç sergilemesi.....	24
Resim 2.3.1.2.3.12	Matrica Müzesi'nde iki dünya savaşı arasındaki dönemin balıkçılığıyla ilgili sergilemeler.....	25
Resim 2.3.1.2.3.13	Matrica Müzesi'nde iki dünya savaşı arasındaki döneme ait bir oda, bir mutfak ve bir ayakkabı yapım atölyesi sergilemeleri.....	25
Resim 2.3.1.2.3.14	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün rekonstrüksiyon öncesi ve sonrası görünümü..	26
Resim 2.3.1.2.3.15	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün kazı sonucu ortaya çıkan ahşap tabanı.....	26
Resim 2.3.1.2.3.16	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün dış rekonstrüksiyonu (Tepeden ve giriş tarafından görünüş).....	26
Resim 2.3.1.2.3.17	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün iç rekonstrüksiyonu.....	27

Resim 2.3.1.2.3.18	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'ne giriş, kapının kapanmasından sonra içerisinin görünümü ve tümülüs içindeki multimedya gösterisi.....28
Resim 2.3.1.2.3.19	Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün içinde detayların aydınlatılması, tümülüsün içindeki sergileme alanının üzerinden geçen köprü ve tümülüstten dışarıya çıkış.....28
Resim 2.3.1.2.4.1	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde Tunç Çağı Köyü'nün iki yapısının (Şefin Evi, Tunç Dökümcüsünün Evi) rekonstrüksiyonu.....31
Resim 2.3.1.2.4.2	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi Neolitik Çağ ve Tunç Çağı Köyleri ile 1922 Tarihli Neolitik Evleri'nin genel görünüşü.....32
Resim 2.3.1.2.4.3	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü.....33
Resim 2.3.1.2.4.4	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde mutfak kısmının sergilemesi.....33
Resim 2.3.1.2.4.5	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde Neolitik Çağ Ekmek Yapımı temasını işleyen sergileme.....34
Resim 2.3.1.2.4.6	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde yatma yeri sergilemesi.....35
Resim 2.3.1.2.4.7	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Çömlekçinin Evi'nin çatısının içerden görünüşü.....35
Resim 2.3.1.2.4.8	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Çömlekçinin Evi'nde ana odada taş aletlerin ve çanak-çömleklerin sergilenmesi.....36
Resim 2.3.1.2.4.9	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Dokumacının Evi'nde dokuma tezgahı ve çevresinin sergilenmesi.....36
Resim 2.3.1.2.4.10	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Ahşap Oymacısının Evi (arkada) ve Köy Toplantı Evi (önde).....37
Resim 2.3.1.2.4.11	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nün Savunma Duvarı.....37
Resim 2.3.1.2.4.12	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü.....38
Resim 2.3.1.2.4.13	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Tunç Dökümcüsünün Evi'nin bir bölümünün sergilemesi.....38
Resim 2.3.1.2.4.14	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Köy Şefi'nin Evi'nin bir bölümünün sergilemesi.....39
Resim 2.3.1.2.4.15	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Çömlekçinin Evi'nde bitmiş çanak-çömleklerin bulunduğu kısmın sergilemesi ve Çömlekçinin Evi'nin önündeki fırın.....40
Resim 2.3.1.2.4.16	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Çobanın Evi'nin bir bölümünün sergilemesi.....40

Resim 2.3.1.2.4.17	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Depo Evi'nin iç sergilemesi.....41
Resim 2.3.1.2.4.18	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki 1922 Tarihli Neolitik Çağ Evleri.....41
Resim 2.3.1.2.4.19	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Hornstaad Evi'nin rekonstrüksiyon çalışması, Hornstaad Evi'nin eğitim projeleri kapsamında kullanımı (Neolitik Çağ Mimarisi örneği, Neolitik Bıçak Yapım Yeri olarak).....42
Resim 2.3.1.2.4.20	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde orijinal buluntuların sergilenmesine bir örnek.....43
Resim 2.3.1.2.4.21	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde göl konutlarının arkasındaki yeni müze binası.....43
Resim 2.3.1.2.4.22	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde göl konutlarının ortadan kalkışını temsil eden maket.....43
Resim 2.3.1.2.4.23	Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Yeni Müze Binası'nın alt katında müzenin tarihini ve arkeolojik çalışmaları anlatan resimler ve yazılar.....44
Resim 2.3.1.2.5.1	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Demir Çağı Köyü.....47
Resim 2.3.1.2.5.2	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde 6 Demir Çağı evinin inşası.....47
Resim 2.3.1.2.5.3	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki bir Demir Çağı Köyü evlerinin iç ve dış sergilemesine örnekler, evlerde yaşayan insanlar.....48
Resim 2.3.1.2.5.4	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Tarihöncesi Gömü Alanı.....49
Resim 2.3.1.2.5.5	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Kurban Bataklığı.....49
Resim 2.3.1.2.5.6	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki deneylere örnekler (Boynuz balta kullanma, Çakmaktaşı bıçak ile boynuz kesme).....50
Resim 2.3.1.2.5.7	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Dokumacı Atölyesi'nin iç ve dış sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler.....51
Resim 2.3.1.2.5.8	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Demirci Atölyesi'nin iç sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler.....51
Resim 2.3.1.2.5.9	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Çömlekçi Atölyesi'nin iç sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler.....51
Resim 2.3.1.2.5.10	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki çiftlik evlerinin iç ve dış sergilemesine örnekler, evlerde yaşayan insanlar.....52
Resim 2.3.1.2.5.11	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki kır manzarası.....53
Resim 2.3.1.2.5.12	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde bir Demir Çağı Evi'nin inşa edildikten sonra yakılarak yıkılması deneyi.....54
Resim 2.3.1.2.5.13	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde öğütme taşı, ağaç gövdesinden oyulmuş kano, ok ve yay kullanan ziyaretçiler.....55
Resim 2.3.1.2.5.14	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde dernek üyelerinin gerçekleştirdiği bir çalışma (rekonstrüksiyon).....56
Resim 2.3.1.2.6.1	Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'ndeki Demir Çağı Köyü.....58
Resim 2.3.1.2.6.2	Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde tarihöncesi kıyafetler içinde yaşayan ve çalışan insanlar (oyun oynayanlar ve demir döven adam).....58

Resim 2.3.1.2.6.3	Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'ndeki tarihöncesi etkinliklerden bir örnek (ekmek pişirme).....59
Resim 2.3.1.2.6.4	Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde tarihöncesi yaşamı deneyen ziyaretçiler (öğütme taşını kullanma, dokuma yapma) (Müze broşürü).....59
Resim 2.3.1.2.7.1	Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi tarihöncesi konutlarından bir örnek.....61
Resim 2.3.1.2.7.2	Oerlinghouse Arkeolojik Açık Hava Müzesi tarihöncesi konutlarının iç sergilemesine bir örnek.....61
Resim 2.3.2.2.1	Aşıklı Höyük'te restorasyon öncesi ve sonrası durum.....70
Resim 2.3.2.2.2	Çayönü Açık Hava Müzesi Projesi kapsamında yapılan mimari düzenlemeler.....72
Resim 3.1.1.1	Dolmen (Kapaklıkaya), Lalapaşa yakını.....99
Resim 3.1.1.2	Dikilitaşlar (Menhirler), Sarayakpınar, Kırıkköy Mevkii.....99
Resim 3.1.1.3	Tümülüs Mezarlığı, Dokuzhöyük.....100
Resim 3.1.1.4	Istranca Dağlık Bölgesi'nden sivil mimari örnekleri (Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nda bulunan yapıların günümüzde yaşayan örnekleri).....101
Resim 3.1.2.1	Tilkiburnu Kazısı, Balkan kökenli çömlek.....102
Resim 3.1.2.2	Taşlıcabayır Kazısı, tek kulplu maşrapa ve küçük çömlekler (kazıda bulundukları zaman ve onarıldıktan sonra), 4 emzikli büyük çömlek.....103
Resim 3.1.2.3	Yarımburgaz Kazısı, küresel gövdeli, boyunlu, zengin ve girift bezemeli kap, kazı çalışması.....105
Resim 3.1.2.4	Toptepe Kazısı, insan (kadın) biçimli kabın bulunduğu 5. tabaka yapısı, 5.tabaka yapısında bulunan kadın biçimli kap, Toptepe Kültürü'nün tipik çanak-çömleği.....106
Resim 3.1.3.1	Hoca Çeşme Kazısı, çevre duvarının taş temelleri.....108
Resim 3.1.3.2	Hoca Çeşme Kazısı, ince kenarlı, parlak açkılı, canlı kırmızı ya da siyah renkli Neolitik çanak-çömlekler.....109
Resim 3.1.3.3	Kanlıgeçit Kazısı, temenos duvarı ve duvarın çevrelediği megaronlar.....112
Resim 3.1.3.4	Kanlıgeçit Kazısı, kırmızı ya da siyah astarlı İlk Tunç Çağ Kapları, megaronda bulunan figürinlerden bir örnek, megaronda bulunan dokuma aletleri (ağırlık, ağırşak, makara).....113
Resim 3.2.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü'nün Kırklareli-Asilbeyli karayolundan görünüşü, höyüğün hafif bir eğimle yükselen alçak bir tepecik şeklindeki görünümü.....115
Resim 3.2.4.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, dalörgü duvar (sıva izi ve kazık deliği).....121
Resim 3.2.4.1.2	Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, ahşap iskeletin kurulması.....122
Resim 3.2.4.1.3	Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, çitin yapılması ve yapının üzerine çavdar saplarının yerleştirilmesi.....122

Resim 3.2.4.1.4	Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, yapının iç yüzeyinin kerpiç ile sıvanması ve sıvanın bitmiş hali.....122
Resim 3.2.4.1.5	Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, içmeli yapının bitmiş hali.....123
Resim 3.2.4.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, apsisi andıran yarım yuvarlak biçimli kenarı olan yapı.....126
Resim 3.2.4.4.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ (6. tabaka yapısı).....128
Resim 3.2.4.4.1.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Kalkolitik Çağ (5. tabaka) yapıları, kazıdan genel görünüm ve en altta 5. tabaka yapıları.....128
Resim 3.2.4.4.1.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 4.tabaka yapıları.....129
Resim 3.2.4.4.1.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3. tabaka yapısı.....129
Resim 3.2.4.4.1.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 2.tabakadan yanmış bir yapı.....130
Resim 3.2.4.4.2.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yuvarlak biçimli ambar.....131
Resim 3.2.4.4.2.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, kare ve yuvarlak biçimli ambarlar, fırın yakınındaki ambarlar.....131
Resim 3.2.4.4.2.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yapıların dışında bağımsız öğeler olarak da bulunan ambarlara bir örnek.....132
Resim 3.2.4.4.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3-4 yenileme tabanı olan bir fırın örneği.....133
Resim 3.2.4.4.3.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, açık alanlardaki büyük çukur tabanlı ocaklar.....133
Resim 3.2.4.4.6.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 5.tabaka yapılarını güneyden sınırlayan ahşap çevre duvarına ait hendek.....135
Resim 3.2.4.4.6.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3. ve 2. tabakada görülen ahşap çevre duvarının taş temeli.....136
Resim 3.2.5.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Kil).....137
Resim 3.2.5.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Sürtmetaş).....137
Resim 3.2.5.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Kemik)...138
Resim 3.2.5.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Kil)....138-139
Resim 3.2.5.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Tunç).....139
Resim 3.2.5.6	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağı Buluntuları (Demir).....139
Resim 3.2.5.7	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Çağ Buluntuları (Kil).....140
Resim 3.2.5.8	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Çağ Buluntuları (Tunç).....140
Resim 3.2.5.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kaseler.....141
Resim 3.2.5.1.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Tabaklar.....142
Resim 3.2.5.1.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Çömlekler.....143-145
Resim 3.2.5.1.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Fincan.....145
Resim 3.2.5.1.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Maşrapalar.....146
Resim 3.2.5.1.6	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Minik Kaplar.....147-148
Resim 3.2.5.1.7	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bileşik Kaplar.....148

Resim 3.2.5.1.8	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kült Kapları.....	149
Resim 3.2.5.1.9	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kapaklar.....	150
Resim 3.2.5.1.10	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Peynir Kabı.....	151
Resim 3.2.5.1.11	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bardak.....	151
Resim 3.2.5.1.12	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bilezik.....	151
Resim 3.2.5.1.13	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Boncuk.....	152
Resim 3.2.5.1.14	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ağırlıklar.....	152
Resim 3.2.5.1.15	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ağırşaklar.....	153
Resim 3.2.5.1.16	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kaşık.....	153
Resim 3.2.5.1.17	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Basma Kalıbı.....	154
Resim 3.2.5.1.18	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Aşındırıcı.....	154
Resim 3.2.5.1.19	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Figürinler.....	155-156
Resim 3.2.5.1.20	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Sapan Taneleri.....	156-157
Resim 3.2.5.1.21	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ocak Başı.....	157
Resim 3.2.5.1.22	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Sac Ayağı.....	157
Resim 3.2.5.1.23	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Yuvarlak Kil Obje.....	158
Resim 3.2.5.2.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Yontmataş Bıçak ve Önkazıyıcı.....	158
Resim 3.2.5.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Yassı Baltalar.....	159
Resim 3.2.5.3.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Keskiler.....	160
Resim 3.2.5.3.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Öğütme Taşları.....	161
Resim 3.2.5.3.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Aşındırıcılar.....	161
Resim 3.2.5.3.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Açık Taşları.....	162
Resim 3.2.5.3.6	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Vurgu Taşları.....	162
Resim 3.2.5.3.7	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Bız.....	163
Resim 3.2.5.3.8	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Havaneli.....	164
Resim 3.2.5.3.9	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Kase.....	164
Resim 3.2.5.3.10	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Boncuklar.....	165
Resim 3.2.5.3.11	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Gerdançe.....	165
Resim 3.2.5.3.12	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Kapı Mil Taşı.....	166
Resim 3.2.5.3.13	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmataş Oyun Taşı.....	166
Resim 3.2.5.4.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Malahit Boncuklar.....	166
Resim 3.2.5.5.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Bızlar.....	167
Resim 3.2.5.5.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik İğne.....	168

Resim 3.2.5.5.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Ağırşak.....	168
Resim 3.2.5.5.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Bıçak.....	168
Resim 3.2.5.5.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Kaşık.....	169
Resim 3.2.5.5.6	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Spatül.....	169
Resim 3.2.5.5.7	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Mablaklar.....	169
Resim 3.2.5.5.8	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Düzlek.....	170
Resim 3.2.5.5.9	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Delici.....	170
Resim 3.2.5.5.10	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Burgu.....	170
Resim 3.2.5.5.11	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Yüzükler.....	171
Resim 3.2.5.5.12	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Boncuklar.....	171
Resim 3.2.5.5.13	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik ve Spondilus Gerdançe.....	172
Resim 3.2.5.5.14	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İşlenmiş Kemikler.....	172
Resim 3.2.5.5.15	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Saplar.....	172
Resim 3.2.5.5.16	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Keski.....	173
Resim 3.2.5.5.17	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Çekiçler.....	173
Resim 3.2.5.5.18	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Vurgu Aleti.....	174
Resim 3.2.5.5.19	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Delici.....	175
Resim 3.2.5.5.20	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Saplar.....	175
Resim 3.2.5.7.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, doğrama, dal, sap bağlama, ip bağlama, kamış izli kerpiç parçaları.....	176-177
Resim 3.2.5.9.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yanmış bitki kalıntıları (Badem).....	178
Resim 3.3.3.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3.tabakada bulunan gerdanlık.....	184

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 2.3.1.2.5.1	Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde rekonstrüksiyonu yapılması düşünülen Viking Dönemi Kral Yapısı.....	53
Çizim 3.1.2.1	Yarımburgaz Kazısı, küresel gövdeli, boyunlu, zengin ve girift bezemeli kap.....	105
Çizim 3.2.4.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, dalörgü duvar restitüsyonu.....	121
Çizim 3.2.4.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, apsisi andıran yarım yuvarlak biçimli kenarı olan yapı planı.....	126
Çizim 3.2.5.1.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kapama.....	150
Çizim 3.2.5.1.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Gerdançe.....	152
Çizim 3.2.5.1.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Makara.....	154
Çizim 3.2.5.3.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Aşındırıcılar.....	161
Çizim 3.2.5.3.2	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Açık Taşları.....	162
Çizim 3.2.5.3.3	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Eltaşları.....	163
Çizim 3.2.5.3.4	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Biley Taşı.....	163
Çizim 3.2.5.3.5	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Kurs.....	164
Çizim 3.2.5.5.1	Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Oyucu.....	174
Çizim 3.3.3.6.1	İğ takılmış ağırşaklar.....	187
Çizim 3.3.3.6.2	Ağırlıklı dikey dokuma tezgahı.....	188
Çizim 4.2.2.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi, kısmi rekonstrüksiyon uygulaması detayı.....	205
Çizim 4.4.2.4.1.1	Kırklareli Istranca dağlık bölgesinde hala rastlanan yuvarlak kulübelerin illüstrasyonu.....	214
Çizim 4.4.2.4.1.2	Unteruhldingen Kazıklı Açık Hava Müzesi'ndeki yapıların tarihöncesindeki durumunu canlandıran illüstrasyonlar.....	214
Çizim 4.4.2.4.2.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi, 4. tabaka 4.1 no'lu yapı, 2. tabaka 2.1 no'lu yapı için restitüsyon denemeleri.....	215
Çizim 5.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Durum Planı.....	243
Çizim 5.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi (Model Köy) Planı.....	244
Çizim 5.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Tanıtım Birimi-Giriş (Mimari Plan).....	245
Çizim 5.1.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Tanıtım Birimi (Sergileme Planı).....	246
Çizim 5.2.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi (Mimari Plan).....	248
Çizim 5.2.1.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut (Sergileme Planı).....	249
Çizim 5.2.1.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı).....	252
Çizim 5.2.2.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi (Mimari Plan).....	255

Çizim 5.2.2.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi (Sergileme Planı).....	256
Çizim 5.2.2.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı).....	260
Çizim 5.2.2.4	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi (Sergileme Planı).....	263
Çizim 5.2.2.5	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı).....	265
Çizim 5.2.2.6	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi (Sergileme Planı).....	267
Çizim 5.2.2.7	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı).....	269
Çizim 5.2.3.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Beslenme Birimi (Mimari Plan).....	271
Çizim 5.2.3.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Beslenme Birimi, Beslenme Atölyesi (Sergileme Planı).....	272
Çizim 5.2.3.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Beslenme Birimi, Beslenme Atölyesi Duvar Kesitleri (Sergileme Planı).....	275
Çizim 5.2.4.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, (Mimari Plan).....	277
Çizim 5.2.4.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi (Sergileme Planı).....	278
Çizim 5.2.4.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi (Sergileme Planı-Detay).....	279
Çizim 5.2.5.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi (Mimari Plan).....	283
Çizim 5.2.5.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.5 No'lu Yapı (Mimari Plan ve Sergileme Planı).....	284
Çizim 5.2.5.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.1 No'lu Yapı (Mimari Plan ve Sergileme Planı).....	286
Çizim 5.2.5.4	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.1 No'lu Yapı (Mimari Plan ve Sergileme Planı).....	288
Çizim 5.2.5.5	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.2 No'lu Yapı (Mimari Plan ve Sergileme Planı).....	290
Çizim 5.2.5.6	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, Platform (Sergileme Planı).....	292
Çizim 5.3.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Etnografya Birimi (Sergileme Planı).....	294
Çizim 5.3.2.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı (Mimari Plan).....	296
Çizim 5.3.2.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Konuk Evi Birimi (Mimari Plan).....	297
Çizim 5.4.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Hizmet Birimi (Mimari Plan).....	298

TABLO LİSTESİ

Tablo 5.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Tanıtım Birimi'nde (Giriş) yer alan numaraların açıklaması.....247
Tablo 5.2.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'ta yer alan numaraların açıklaması.....250-251
Tablo 5.2.1.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'un duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.....253-254
Tablo 5.2.2.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.....257-259
Tablo 5.2.2.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.....261-262
Tablo 5.2.2.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.....264
Tablo 5.2.2.4	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.....266
Tablo 5.2.2.5	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.....268
Tablo 5.2.2.6	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.....270
Tablo 5.2.3.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Belenme Birimi, Beslenme Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.....273-274
Tablo 5.2.3.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Belenme Birimi, Beslenme Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.....276
Tablo 5.2.4.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Günümüz Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.....280
Tablo 5.2.4.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Orta Çağ-İlk Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.....280
Tablo 5.2.4.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Demir Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.....281
Tablo 5.2.4.4	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Kalkolitik Çağ- Neolitik Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.....282
Tablo 5.2.5.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.5. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.....285
Tablo 5.2.5.2	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.1. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.....287
Tablo 5.2.5.3	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.1 No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.....289
Tablo 5.2.5.4	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.2. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.....291
Tablo 5.2.5.5	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, Platform'da yer alan numaraların açıklaması.....293
Tablo 5.3.1.1	Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Etnografya Birimi'nde yer alan numaraların açıklaması.....295

1. GİRİŞ

Açık hava müzesi genel anlamıyla korunma olanağı kalmayan bir kültüre ait öğelerin, bulunduğu yerde ya da başka bir yere nakledilerek, bu kültürün kendi doğal ortamının canlandırılmasına dayanan sergileme ile topluma aktarılmasına yönelik bir müze çeşidi olarak tanımlanabilir. Bu müzeler yerleşimin canlandırılmasına dayanır. Eski yapılar bulundukları yerde ya da ülke içinde seçilen başka bir yere taşınarak, aslına uygun şekilde yeniden inşa edilir. Yapıların yaşadıkları zamandaki ve mekandaki ortama uygun olarak bir bütünlük içinde sergilenmeleri önemlidir. Bunun için yapılar diğer ek yapılarla, doğal çevre düzenlemeleriyle ve iç mekan düzenlemeleriyle canlandırılan zamanın özelliklerini taşıyacak şekilde bütün unsurlarıyla bir arada sergilenir. Bu şekilde müzeyi gezen ziyaretçinin kendini o dönemin içinde hissetmesi sağlanmış olur. Bunlara ek olarak ziyaretçilerin aktif olması, yaşayarak öğrenmesi diğer önemli unsurdur. Bunun için ziyaretçiye müzeyi gezdiği zaman içinde yemek pişirme, çanak çömlek yapma gibi katılımcı faaliyetlerle dönemin yaşamını deneme fırsatı verilir. Bütün bu özellikleriyle açık hava müzeleri birer yaşayan müzedir.

Klasik anlamda müzelerde ise geçmişe ait kültürel değer taşıyan eserler kapalı bir mekanda depolanır, korunur ve sergilenir. Bu müzelerde objenin sergilenmesi önemlidir. Objelerin vitrinlerde, bir kaide üzerinde ya da bir düzlem üzerinde doğal ortamı olmaksızın sadece kendisinin sergilenmesinde bir konunun anlatılması ve anlam ifade etmesi söz konusu değildir. Bu nedenle obje ile ilgili bir anlam çıkartabilmek için etiket, bilgi panosu gibi yazılı materyaller kullanılır. Bütün bu özellikleriyle klasik müzelerde ziyaretçi sadece bakmak ve okumakla yetinir, hiçbir şekilde objelere dokunamaz, sergiye aktif olarak katılamaz. Oysa açık hava müzeleri yaşayan müzelerdir. Ziyaretçilerin objelere dokunması, çeşitli faaliyetleri denemesi, müzeyi gezerken kendini o dönemde yaşıyormuş gibi hissetmesi önemlidir. Ayrıca objeler doğal ortamlarında bir bütünlük içinde sergilendiği için ziyaretçi herhangi bir yazılı bilgiye ihtiyaç duymaksızın objelerin sergilenişinden anlam çıkarabilir.

Ören yerlerinin düzenlenmesiyle kurulan müzelerde ise açık hava müzelerinde olduğu gibi bir kültürün doğal ortamında bir bütün halinde sergilenmesi söz konusudur. Ancak bu müzelerde farklı olarak tarihi ve kültürel değere sahip orjinal eserler sergilenir. Halbuki açık hava müzelerinde orjinal eserlerin modelleri kullanılarak sergileme yapılır. Canlandırmalar, yeniden inşalar vardır. Halbuki ören yerlerinin düzenlenmesiyle kurulan müzelerde canlandırmalar yoktur. Tamamen varolanın korunması ve sergilenmesi söz konusudur.

Dünyada ilk açık hava müzeleri, 19. yüzyılın sonunda Avrupa'da bir yandan sanayileşmenin diğer yandan da uluslaşma bilincinin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Uluslaşma bilincinin etkisiyle toplumlar kendi geçmişlerine sahip olma ihtiyacı duymuşlardır. Bunun için sanayileşme ile artık geçmişte kalmaya ve unutulmaya başlayan köy kültürünün korunması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması fikrine bağlı olarak ilk açık hava müzeleri kurulmaya başlanmıştır. Böylece ilk defa 1790'da İsviçreli Karl Viktor Von Bonstetten tarafından çiftlik evlerinin bir parkta toplanması fikri ortaya atılmıştır. Ancak ilk açık hava müzesinin kurulması 1891'de İsveç'te Stokholm'de Skansen Açık Hava Müzesi'nin kurulmasıyla olmuştur. Ardından önce diğer İskandinav ülkelerinde sonra da diğer Avrupa ülkelerinde açık hava müzeleri kurulmaya başlanmıştır. İlk olarak bağımsızlıklarını yeni kazanmış İskandinav ülkelerinde görülen açık hava müzelerinin ortak özellikleri toplumun geçmişte kalmaya başlayan köy kültürünü tanımasını ve geçmişle ilgilenmesini sağlamak, böylece bir ulus bilinci oluşturup bunu kuvvetlendirmektir. II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle 1950'lerde gerek dünyada uluslaşma bilincinin ve sanayileşmenin gittikçe gelişmesine ve yayılmasına gerek ise müzecilikte, yaşayan müze kavramının benimsenmesine bağlı olarak kurulan açık hava müzesi sayısı da artmıştır.

19. yüzyılın sonlarında kurulmaya başlanan ilk açık hava müzelerinde Orta Çağ'ın ve sanayileşmeye kadar olan dönemin yaşantısı sergilenmiştir. 20. yüzyılın başlarında ise arkeolojik kazılarla ortaya çıkan tarihöncesi yerleşmelerde ilk açık hava müzeleri kurulmaya başlanmıştır. Ancak tarihöncesi yerleşmelerle ilgili kazılar sonucunda elde edilen veriler yetersiz olduğu için rekonstrüksiyonları yapılarak yerleşmelerin canlandırılmasına gidilmiştir. Bu şekilde ne oldukları sadece uzmanlar tarafından anlaşılabilecek kalıntılar herkesin anlayabileceği bir şekilde yeniden inşa edilerek sergilenmiştir.

Türkiye'de ise ilk defa ören yerlerinin gezilebilirliğiyle başlayan yerinde görebilme imkanı bu çerçevenin dışına çıkamamıştır. Sadece kazılarla ortaya çıkan eserlerin üzerlerine bir koruma çatısı inşa edilerek ya da etrafları çevrilerek ve restorasyonları yapılarak halkın ziyaretine açılmıştır. Eserleri müzelere taşımadan yerinde sergilemenin ilk örneği Karatepe-Aslantaş olmuştur. Kazılar sonucunda ortaya çıkartılan sur kapılarının iç duvarları boyunca sıralanan kabartmalı ve kitabeli orthostatlar yerinde bırakılarak restore edilmiştir. Yerleşmenin taş mimarisini açık hava koşullarından korumak için surun iki giriş kapısı beton direklere dayanan koruma çatısı altına alınmıştır. Ören yerlerinin bu şekilde düzenlenmesiyle kurulan müzelerde eserin ve mekanın korunması, sergilenmesi ön planda olduğu için ziyaretçilerin

aktif olduğu katılımcı sergileme gelişmemiştir. Dolayısıyla açık hava müzelerinin temel özellikleri olan canlandırmalar ve ziyaretçinin yaşayarak öğrenmesi bu müzelerde söz konusu olmadığı için Türkiye’de bugüne kadar gerçek anlamda bir açık hava müzesi kurulamamıştır.

Aşağı Pınar Tarihöncesi Açık Hava Müzesi de görsel açıdan yetersiz olan bir tarihöncesi yerleşmenin, tarihöncesine ait bir kültürün, bugünkü koşullar altında yeniden canlandırılarak bir bütün halinde sanki o dönemi yaşıyormuş hissini insanlara verebilecek şekilde anlatılması amaçlanmıştır. Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesi ilk defa Yakın Doğu’da başlayan çiftçiliğe dayalı köy yaşantısının, zaman içinde Balkanlar’a aktarımında bir köprü görevi görmüştür. Aynı zamanda bu aktarımı ve değişimi somut olarak en iyi şekilde ve en geniş alanda gösteren Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü’dür. Bu höyükte, Neolitik çiftçi kültürün Anadolu’dan Balkanlar’a ve Avrupa’ya nasıl geçtiği ve bu geçiş sırasında yerel kültürle nasıl kaynaştığı ve yerel koşullara nasıl uyum sağladığına dair önemli veriler elde edilmiştir. Anadolu’dan Avrupa’ya geçen çiftçi kültürün Açık Hava Müzesi’nin doğal ortamında yansıtılacak olması önemlidir. Bu noktada çok önemli bir bilgiyi ve belgeyi taşıyan Aşağı Pınar Höyüğü’ndeki tarihöncesi köy kültürünün günümüzde ne şekilde canlandırılacağı bu projede ele alınacaktır.

Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 1980 yılında başlayan Trakya Projesi çalışmalarının bir parçasıdır. İlk olarak 1981 yılında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı Trakya Yüzey Araştırması çalışmalarında saptanan Aşağı Pınar Höyüğü’nde arkeolojik kazı çalışmaları 1993 yılında, İstanbul Üniversitesi ile Berlin Alman Arkeoloji Enstitüleri’nin ortak projesi olarak Hermann Parzinger ile Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında başlamıştır. Çalışmalar halen sürmektedir. Kazının 7 yıllık çalışma süresi içinde höyüğün önemli bilgi, belge ve kalıntılara sahip olduğu bilim çevresi tarafından anlaşılmıştır. Aşağı Pınar Höyüğü’nün öneminin anlaşılmasıyla Trakya Projesi’nin ileriye yönelik hedeflerinden biri bu höyüğün korunarak ve anlaşılır hale getirilerek, uzman olmayan geniş kitlelere tanıtılması olmuştur. Bu amaçla Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı Başkanı Prof. Dr. Mehmet Özdoğan öncülüğünde bu derece önemli bir tarihöncesi höyüğün kazısı bittikten sonra da korunması ve bir açık hava müzesi haline getirilmesi kararına varılmıştır.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi kapsamında, ilk olarak 1999 yılında kazı ekibinden Mimar Zeynep Eres tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı’nda “Tarihöncesi Kazı Yerlerinin Koruma, Restorasyon, Sergileme Sorunu ve Çözümüne yönelik Bir uygulama Kırklareli-Aşağı Pınar

Örneği” başlıklı tez kapsamında Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi’nin mimari projesi hazırlanmıştır. Kazı alanı içinde korunması gerekli olan yapı kalıntılarının proje gerçekleşene kadar korunması için çeşitli önlemler (koruma çatısı, sağlamlaştırma ve tel örgü ile çevirme) alınmıştır. Bu koruma çalışmalarının yanı sıra Kırklareli Istanca köylerinden Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının halen kullanılmakta olan örneklerinden 3 dalörgü yapı satın alınıp, söktürülüp, müze alanına (Aşağı Pınar Höyüğü) taşınarak yeniden inşa edilmiştir. Müze Projesi bugüne kadar Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı kapsamında İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu ve Berlin Alman Arkeoloji Enstitüleri tarafından finanse edilmiştir. Açık Hava Müzesi Projesi’nin gerçekleştirilebilmesi için finansal destek araştırmaları devam etmektedir. Mimari projesi hazırlanmış olan Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi’nin iç ve dış mekan sergilemeleri Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nda “Tarihöncesi Dönem Açık Hava Müze Teşhirleri ve Kırklareli Aşağı Pınar Projesi’nde Uygulama Modeli” başlıklı bu tez kapsamında ele alınmıştır.

Tarihöncesi dönem açık hava müze sergilemelerini inceleyen bu tezin amacı görsel açıdan yetersiz olan ve ancak konunun uzmanı olan kişilerin anlayabileceği tarihöncesi yerleşmelerin, tarihöncesi kültürlerin konunun uzmanı olmayan geniş kitleler tarafından anlaşılacak şekilde tanıtılması ve sergilenmesi için açık hava müzesi sergilemesinin gerekliliğini ortaya koymak; bu doğrultuda Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü’nde kurulacak açık hava müzesinin sergilemesini önermektir.

Bu tez çalışmasında, 1993 yılından bugüne kadar Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı’ndan elde edilen tüm verilerin, tüm tabakalara ait mimari belgelerin, tüm tabakalara ait küçük buluntuların, teknolojiyi anlatan araç-gereçlerin, beslenmeyi gösteren bulguların, çanak çömlek kültürünü yansıtan keramiklerin bir değerlendirilmesi yapılmış, gerekli olanlar müze projesi içinde uygun yerlerde sergilenmesi için seçilmiştir. Bunun için Aşağı Pınar Kazısı’yla ilgili bütün yazılı kaynaklar, fotoğraf arşivi, çizimler incelenmiştir. Müzeyi oluşturacak dalörgü yapıların günümüzde kullanılmakta olan benzerlerine sahip Kırklareli köyleri gezilmiştir. Bu yapıların iç mekanları ve çevresi incelenmiş; müze sergilemesinde kullanılabilecek etnografik nitelikteki malzemeler fotoğrafları çekilerek belgelenmiştir. Türkiye’de benzer açık hava müzesi örnekleri olmadığı için dünyadaki özellikle Avrupa’daki tarihöncesi dönemlere ait höyükleri açık hava müzesine dönüştürme uygulamaları incelenmiştir. Bunun için örnek olabilecek müzelerden (İsveç, Almanya, Hollanda, Macaristan, Danimarka) müze rehber kitapları, broşür, afiş, plan, etkinlik programları ve ek

kaynaklar (çeşitli yayınlar) sağlanmıştır. Bu örnekler karşılaştırma yapmamıza, öneriler ve eleştiriler getirmemize katkıda bulunmuştur. Bunların yanı sıra Prof. Dr. Mehmet Özdoğan'ın Kitaplığı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Anabilim Dalı Kitaplığı, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, Alman Arkeoloji Enstitüsü Kitaplığı, Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Anabilim Dalı Kitaplığı'nda araştırma yapılmıştır. İnternet aracılığıyla dünyadaki açık hava müzeleri ile ilgili kaynaklar incelenmiştir.

Tez giriş ve sonuç bölümleri de dahil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra gelen **ikinci bölümde** Konunun Tanıtımı ve Sorunlar ana başlığı altında önce arkeolojik kazı yerlerinin ve tarihöncesi kazı yerlerinin tanıtım ve sergileme sorunları, sonra açık hava müzelerinin tanımı, tarihçesi ve sergilemesi dünyadaki ve Türkiye'deki durumuyla ve örnekleriyle incelenecek, ardından Trakya arkeolojisi açısından Neolitik ve Kalkolitik Çağlar anlatılacak; **üçüncü bölümde** Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Sergilemesinin Arkeolojik Verileri ana başlığı altında Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nın içinde bulunduğu Trakya Projesi anlatılacak, sonra Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı bütün verileriyle ayrıntı olarak tanıtılacak, ardından kazı sonucunda elde edilen verilere dayalı olarak Aşağı Pınar Höyüğü'nün yorumlaması yapılacaktır; **dördüncü bölümde** Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Sergilemesinin Dayandığı İlkeler ve Sergileme Malzemeleri ana başlığı altında müze sergilemesinin kavramı, amacı, ilkeleri, sergileme yaklaşımları ve kullanılacak olan sergileme malzemeleri anlatılacak; **beşinci bölümde** Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi (Model Köy)'nin Birimleri ve Sergileme Projesi ana başlığı altında müzeyi oluşturacak her birimin sergilemesi ayrıntılı olarak anlatılacak; **altıncı bölüm** olan sonuç bölümünde ise yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen sonuç açıklanacaktır.

Aşağı Pınar, Doğu Trakya'nın orta kesiminde, Kırklareli il merkezinin 500 m. güneyindedir. Aşağı Pınar Höyüğü tarihöncesi döneme ait bir yerleşmedir. 7 kültür katı içeren höyük, Neolitik Çağ'dan Orta Kalkolitik Çağ'ın bitimine kadar olan dönemi kapsar. Ayrıca İlk Demir Çağı'nda da kutsal alan olarak kullanılmış ve M.Ö. 5. yüzyılda bir tümülüs yapılmıştır. Burada yapılan kazı çalışmaları sonucunda her tabakanın yapı kalıntıları, mimarisi, yerleşim düzeni, teknolojisi, ticareti, dış kültürle ilişkisi, zanaatları, beslenmesi, sosyal yaşamı ve savunmasıyla ilgili bilgiler edinilmiştir.

Aşağı Pınar Höyüğü'nde özellikle mimaride kullanılan malzemenin ahşap olması bir sorundur. Çünkü höyük üzerindeki yerleşmeleri oluşturan yapıların çoğu ahşaptır ve yerleşmeler büyük yangınlar sonucu yok olmuştur. Elde mimariyi gösterebilen, izli kerpiç parçaları (dal, ahşap doğrama, kamış, sap, ip, ot izleri), kazık delikleri, taşlar kalmıştır. Bu tarz görsel algılaması zor olan bir malzemenin sergilenmesi önemli bir sorundur. Ayrıca mimaride bu tür malzemelerin kullanılmış olması koruma açısından da ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Bir başka sorun ise günümüze kadar ulaşan yapı malzemelerinin azlığından dolayı bilgi edinilmesinin zor olmasıdır. Sergileme açısından diğer bir sorun da, birçok insanın tamamen ilgisi ve bilgisi dışında kalan tarihöncesi bir köy kültürünün, herkesin merakını uyandıracak, aynı zamanda bilgi de almasını sağlayacak bir şekilde anlatılabilmesidir.

Kazıdan çıkan veriler doğrultusunda Aşağı Pınar Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nin mimari projesinin hazırlanmış olması, mimariyle teşhirin bütünleştiği bir müze olmasını sağlayacaktır. Böylece tarihöncesi bir köy yerleşmesinin hem mimarisinin hem de günlük kullanım araç gereçlerinin bir bütün olarak sergilemesi yapılacaktır. Müzenin hem bilim çevresinin kullanabileceği bir kültür sitesi olması hem de her yaş ve kültür düzeyinden insana hitap edebilmesi sağlanacaktır. Konuya tamamen yabancı olan insanların kolaylıkla ve sıkılmadan anlayabileceği, öğrenebileceği ve gezebileceği bir sergileme yöntemi uygulanacaktır. Bu amaç doğrultusunda sadece böyle bir köy atmosferini gezmeleri değil, aynı zamanda birebir objeleri kullanmaları ve o dönemin hayatını yaşamaları sağlanacaktır. Bu yaşantıyı aynı zamanda günümüze de bağlayarak geçmiş ve şimdinin birarada verilmesiyle yoruma açık ve düşünmeye sevk eden, aynı zamanda eğlendiren ve bilgilendiren bir sergileme ilkesi esas alınacaktır.

Böyle bir sergilemeyi gerçekleştirmek için model, maket, çizim, yönlendirme ve plan, başlıklar, bilgi panoları, etiket, video film, dialı gösteri gibi sergileme malzemeleri kullanılacaktır. Ayrıca tematik, katılımcı, modele dayalı, didaktik ve kronolojik sergileme türleri uygulanacaktır.

Bu şekilde düzenlenecek müze 11 birimden oluşacaktır. Müze gezi güzergahına göre sırasıyla Tanıtım Birimi (Giriş); ana sergileme birimleri olan Günlük Yaşam Birimi, Teknoloji Birimi, Beslenme Birimi ve Harman Yeri, Zaman Tüneli Birimi, Mimari Sergileme Birimi; ek sergileme birimleri olan Etnografya Birimi, Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk

Evi Birimi, Geçici Sergileme Birimi, Gösteri ve Aktivite Birimi; Hizmet Birimi yer alacaktır. Tanıtım Birimi ziyaretçinin müze hakkında genel bilgi alabileceği, klasik sergilemeye göre düzenlenecek sergileme alanıdır. Günlük Yaşam Birimi Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmede günlük yaşamın anlatılacağı sergileme alanıdır. Teknoloji Birimi yerleşmenin teknolojisinin (taş, kemik, boynuz aletlerin; süs eşyalarının; çanak çömleklerin; dokumaların; sepetlerin ve hasırların yapımının) anlatılacağı sergileme alanıdır. Beslenme Birimi yerleşmedeki beslenme alışkanlıklarının, ne tür bitkisel ve hayvansal yiyecekler tüketildiğinin, besinlerin nasıl hazırlandığının, besinleri hazırlarken ve tüketirken nelerin kullanıldığının anlatılacağı sergileme alanıdır. Zaman Tüneli Birimi höyüğün nasıl meydana geldiğinin bir höyüğün içine girme hissini vererek anlatıldığı aynı zamanda mimari sergileme bölümüne geçişi sağlayan sergileme alanıdır. Bu zaman tüneliyle ulaşılan Mimari Sergileme Birimi ise höyüğün 4. ve 5. tabakalarına ait in situ (yerinde) durumundaki yapıların rekonstrüksiyonlarının yapılarak sergilendiği, bunların yanı sıra höyüğün tüm mimari öğelerinin de anlatılacağı sergileme alanıdır. Sonraki Etnografya Birimi ise Kırklareli ve çevresinin etnografik özelliklerini yansıtmak sergileme alanıdır. Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi öğrencilerin ve bilim çevresinin deneysel çalışmaları için düzenlenecek alandır. Geçici Sergi Birimi belirli zamanlarda çeşitli konularda yapılacak geçici sergiler için düzenlenecek sergileme alanıdır. Gösteri ve Aktivite Birimi çeşitli video film gösterileri, diyalı gösteriler, konferanslar, toplantılar vb. aktiviteler için düzenlenecek alandır. Hizmet Birimi ziyaretçilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için düzenlenecek alandır.

Klasik müze anlayışında; müze, değerli objelerin korunduğu bir çeşit depolamaya ve korumaya yönelik sergilemeyi benimsemiştir. Proje kapsamında ise orijinal eserler kullanılmayacağından, ziyaretçi objeye birebir dokunabilecektir. Diğer bir ifadeyle esas amaç koruma, konservasyon değil, insanlara tamamıyla yabancıları oldukları bir konunun sıkılmadan ve birşeyler öğretilerek aktarılmasıdır. Böylece kendilerine ait bir kültürün bilincine varmalarını sağlanacaktır. Orijinal eserler ise, yeni bir düzenleme ile kazı yerinin 500 m. kadar uzağındaki Kırklareli Müzesi'nde sergilenecektir. Bu şekilde kazı yerinde kurulan açık hava müzesindeki kopyalarla geçmiş yaşanırken, ziyaretçi müzede vitrinlerde koruma altına alınmış eserleri inceleyebilecektir.

2. KONUNUN TANITIMI VE SORUNLAR

2.1. Arkeolojik Kazı Yerlerinin Tanıtım ve Sergileme Sorunları

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında ören yerlerinde birçok kalıntı ortaya çıkartılmıştır. Ancak kazılarla ortaya çıkan buluntuların konservasyonu, arazinin tekrar doldurulması, duvarların sağlamlaştırılması, koruma çatısı yapılması, tekrar yapım, ziyaretçilere yönelik sunum gibi sorunların çözümüne yönelik çalışmalar, daha çok II. Dünya Savaşı sonrası dönemde ağırlıklı olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Bu kaygıların yanı sıra, turizm baskısı da giderek hissedilmiştir. Turistik yayınlarda, ören yerlerinin tanıtımıyla ilgili olarak, restore edilmiş, üç boyutlu ve geçmiş durumuna benzer hale getirilmiş yapı kalıntılarının ön plana çıkartılması, insanların esas olarak daha anlaşılır buldukları nesnelere duydukları ilginin bir göstergesi olmuştur (Schmidt, 1993, s.13).

Turizm, arkeolojik kazı yerlerinin tanıtımında olumlu sonuçları sağladığı gibi, yanlış uygulamalara da sebep olmuştur. Ayrıca yapılan çalışmalar görsel çekiciliği olan örneğin Efes, Milet gibi ören yerlerine yönelik olmuştur. Ancak son yıllarda, diğer yerlerde de yeni yaklaşımlar ve bazı olumlu uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

2.2. Tarihöncesi Kazı Yerleri İle İlgili Sergileme Sorunları

Tarihöncesi kazı yerleri ile ilgili sergileme sorunlarının başında, bu dönemlerde kullanılan malzemelerin günümüze kadar iyi bir şekilde gelememesinden dolayı ortaya çıkan görsellik sorunu, ziyaretçilere hiç bilmedikleri bir kültürü tanıtmaktan doğan konuya yabancılık sorunu, görsellik sorunuyla paralel olarak gelişen ve yerleşmenin mimarisi dışında kültürünü de yansıtan diğer şeylerden doğan veri yetersizliği sorunu ve tarihöncesi bir yerleşmenin özellikle mimari malzemelerinin dayanıksızlığından dolayı toprak üstünde sergilenmesinde ortaya çıkan koruma sorunu incelenecektir.

2.2.1. Görsellik Sorunu

Tarihöncesi kazı yerlerindeki sergilemede görsellik sorunu özellikle mimari kalıntılar açısından önemli bir problemdir.

Bir yapı kalıntısı malzeme dayanıklılığı açısından incelendiğinde, taş gibi zamana dayanıklı yapı malzemesinden yapılmış bir yapının sağlamlaştırma sonrası açık hava koşullarında sergilenmesi mümkünken; kerpiç, tuğla ya da dalörgü sistemli bir yapı kalıntısının benzer şartlarda sergilenmesinin çok güç, hatta günümüzdeki konservasyon teknolojisiyle imkansız olduğu görülür (Eres, 1999, s. 9).

Tarihöncesi bir yerleşmenin sergilenmesindeki görsellik sorunu, Klasik Dönem'e ya da daha geç dönemlere ait bir yerleşmenin sergilenmesinden daha büyük bir problemdir. Çünkü Klasik Dönem'e ait bir mimarinin kazılar sonucu çıkan diğer parçalarıyla ayağa kaldırılması mümkündür. Fakat tarihöncesi bir yerleşmenin mimarisinin taban, temel düzleminde ya da iz olarak ele geçen yapı kalıntılarının ziyaretçiye bir anlam ifade edememesinden dolayı, bunların ancak rekonstrüksiyonu yapılarak bu sorunun giderilmesi sağlanabilir.

2.2.2. Konuya Yabancılaşma Sorunu

Tarihöncesi yerleşmelerde, ziyaretçi dönemi ya da temsil edilen kültürü hiç tanımadığı için yapı kalıntılarının görsel çekiciliği olsa bile gezilen yerleşme, ziyaretçinin aklında yapı kalıntılarından oluşan bir alan olarak kalacaktır. Yerleşmedeki yaşam, o insanların kültür ve uygarlık tarihindeki yeri ve katkıları dolayısıyla bizzat ziyaretçinin kendi geçmişini oluşturduğu mesajı ziyaretçi tarafından algılanamayacak, başka bir deyişle yerleşme kendini ifade edemeyecektir. Bu sorun, hiçbir bilgiye sahip olmadığı tarihöncesi bir yerleşmeyi gezen ziyaretçinin, bu yerleşmeyi tanıyabileceği ve anlayabileceği sergileme yaklaşımları geliştirilerek giderilebilir.

2.2.3. Koruma Sorunu

Tarihöncesi yerleşmelerde özellikle yapılarda kullanılan kerpiç, tuğla ya da dalörgü gibi malzemelerin korunması, taş gibi zamana dayanıklı malzemelerden daha zordur. Hatta günümüz koşullarında mümkün değildir. Bu nedenle dayanıklı malzemelerin (taş vb.) sürekli bakımları yapılabilir, şu anki teknolojiyle korunması mümkün olmayan malzemelerin de (kerpiç, tuğla vb.) oldukları yerde üzerleri toprak ile kapatılarak hemen üstüne rekonstrüksiyonlarının yapımına gidilebilir. Çayönü tarihöncesi yerleşmesi bu uygulamaya bir örnektir. Bu yerleşmede sergilemek için seçilmiş orijinal yapıların üzeri toprak ile örtülmüş ve bu toprak örtünün üzerine yapıların modelleri inşa edilmiştir. Böylece daha sonraki

zamanlarda iyi bir koruma metodu bulunduğunda orijinallerinin de kullanılması mümkün olabilecektir.

2.2.4. Veri Yetersizliği Sorunu

Kazılarda bulunan yapı kalıntılarının, alışık olmayan ziyaretçiler için restore edilerek sergilenmesi, öngörülen bir çözümse de, tarihöncesi kazılarda bulunan yapı kalıntılarının, özellikle de erken döneme ait olanlarda restorasyon için gerekli veri yetersizliği gibi bir sorun vardır.

Bu sorunun temel sebepleri şu şekilde açıklanabilir:

- Yapıların büyük bir kısmı ancak temel düzleminde korunmuş, çok azının temel üstü günümüze kadar gelebilmiştir.
- Üst üste yerleşmeler nedeniyle, yapıların planları çoğu kez temel seviyesinde bile küçük bir parça olarak ele geçmekte, yapılar plan bazında bile belirli bir bütünlük içinde görünmemektedir.
- Özellikle eski dönemlere inildikçe yapıların işlevi, plan tipi, mimari ayrıntıları bilinmemektedir.
- Bazı yapı öğeleri, zamana dayanıksız olduğu için, hiçbir iz bırakmadan yok olmuşlardır (Eres, 1999, s. 7).

Veri yetersizliği sorunu, eldeki verilerin benzer tarihöncesi yerleşmelerdeki kazı verileriyle karşılaştırılarak ve etnografyadan yararlanılarak giderilebilir.

2.3. Açık Hava Müzelerinin Tanımı, Tarihçesi ve Sergilemesi

2.3.1. Dünyada Açık Hava Müzeleri

2.3.1.1. Kavramların Gelişimi

Açık hava müzesi, genel anlamıyla insanlara geçmiş kültürün aktarılmasını sağlamak amacıyla, bir kültür varlığının kendi doğal ortamı içinde sergilenmesiyle gerçekleştirilen bir müze uygulaması olarak tanımlanabilir. Bu tür müzelerin klasik müzelerden en büyük farkı, kültür varlıklarının yapay bir ortamda nesneler olarak sergilenmesi yerine, kendi ortamlarında

ya da benzer bir ortamda sergilenmeleri, ziyaretçinin geçmiş kùltùrlere ait bu nesneleri sadece bir eser olarak değil, ne iŖe yaradıklarını ve nasıl kullanıldıklarını anlayarak değerlendirebilmesine olanak sağlamalarıdır.

9 Temmuz 1956 tarihinde İsviçre'nin Cenevre Ŗehrinde toplanan IV. ICOM (Uluslararası Mùzeler Konseyi) Genel Konferansı ve V. Genel Meclisi'nde "Açık Hava Mùzeleri" baŖlıklı 4 numaralı kararda açık hava mùzeleri, "Kaybolmaya yüz tutmuş kùltùrlere ait yaŖam biçimlerini, mimari grupları veya elemanları, konutları, tarımsal etkinlikleri, el sanatlarını vb. orijinal donanımlarıyla toplayan, parçalara ayıran, nakleden, uygun bir yerde yeniden inşa eden ve koruyan mùze türü" olarak tanımlanmıştır (<http://www.icom.org/resolutions/eres56.html>).

Günümüzde çoğu kuzey, batı, orta ve doğu Avrupa ùlkelerinde toplanmış olan 250 kadar açık hava mùzesinin yöneticileri milletlerarası bir danışma kurulu kurmuşlardır. UNESCO ile sıkı bir işbirliği halinde çalışan bu danışma kurulu açık hava mùzelerini "Yerleşme yerlerinin kuruluşunu, oralarda yaŖama ve çalışma özelliklerini mùze alanı olarak seçilmiş bir arazi parçası üzerinde göstermek üzere, ilmi olarak planlanmış ve kurulmuş ve ilmi olarak kontrol altında bulundurulmuş koleksiyonlardan meydana gelen birimler" olarak tarif etmektedir (Uysal, 1985, s. 21).

Açık hava mùzeleri kurgusal bir yaklaşıma sahiptir. Canlandırmalara dayanır ve mùzeolojik anlamda düzenlemeler, diğer bir deyişle doğrudan Ŗekillendirmeye yönelik müdahaleler içerir (Madran, 2001, s. 103). Açık hava mùzelerinin en büyük özelliği bunların geniş alanlara yayılmış olmalarıdır. Bu mùzelerde kùltür varlığının kitlelere aktarımı vitrinlerle değil doğrudan doğruya orijinal ortamındaki yerine konulmasıyla sağlanır. Tüm Avrupa ve Amerika örneklerinde, başarılı açık hava mùzelerinin boş ve açık alanlarda kurulduğu; çeşitli özgün mimari örneklerin taşıma ya da rekonstrüksiyon yoluyla yapıldığı ortaya çıkmaktadır (Asatekin, 1985, s. 58). Açık hava mùzelerinde seçilen yapılar vb. yerinden sökülüp parçalara ayrılarak, mùze alanına taşınarak, burada yeniden inşa edilirler. Bu işlemler yapılırken yapıların orijinal araç-gereçleri ve otantik mimari öğeleri kullanılır. Bu öğeler yok olan kùltürlerin el sanatlarının, tarımsal faaliyetlerinin, konutlarının, yaŖamlarının karakteristik özelliklerini gösteren öğelerdir.

Avrupa’da açık hava müzelerinin tarihi 19. yüzyıl sonuna kadar gitmektedir. 19. yüzyılda bir yandan sanayi toplumu olma sürecine girilmiş, diğer yandan da uluslaşma bilinci hız kazanmıştır. Bu nedenle, hem geçmişte kalmaya başlayan köy kültürünün unutulmaması ve gelecek kuşaklara aktarılması, hem de her ulusun kendi geçmişine sahip olma isteği nedeniyle, köy kültürünün sergilenerek topluma aktarılması gereği ortaya çıkmıştır.

Açık hava müzeleri bir kültürel evrimin sonucu ortaya çıkmıştır. Bir ülkede açık hava müzesine ihtiyaç duyulmasının nedeni, ülkedeki tüm üretim ilişkilerinin temelden değiştiği bir sanayi devriminin olması, bu devrim nedeniyle ulusal kültür varlıklarının hızla değişime uğramasıdır. Avrupa’da açık hava müzelerinin kuruluş tarihleri karşılaştırıldığı zaman ülkelerin sanayiye geçiş dönemleri de ortaya çıkmaktadır (Erbek, 1985, s. 119). 19. yüzyılın sonlarından başlayarak bütün dünyada sanayileşme ve ona bağlı şehirleşme hızla artmıştır. Sanayileşme ve şehirleşme, kültürel mirası koruma kaygılarının ve bilincinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanayi Devrimi’nden sonra ulusal kültür varlıklarının hızla kaybolduğunu gören ülkeler yakın geçmişlerini yaşatabilmek için günlük hayatta kullanılan eserlerin toplanmasına ve saklanmasına gereksinim duymuşlardır.

Bu dönemde, antik ve sanat temelli, evrensel kabul edilen “üst kültür” müzelerinin alternatifi olarak yerel kültürlerin varlığını ve değerini ortaya koyan, bir anlamda etnografya ağırlıklı müze tipolojisi gelişim göstermiştir (Madran, 1999, s. 6). 19. yüzyıla gelinceye kadar müzeler, koleksiyoncular üç boyutlu olan eşyaların sanatsal nitelikte olanlarına önem vermekte ve bu eşyaları toplamakta idiler. 19. yüzyıldan sonra, sanat eserlerinin yanında çok az sayıda, halkın yaratısı olan eşyalar da toplanmaya başlanmıştır. Bu şekilde toplanan ve sanat dışı kabul edilen eşyalar odaların bir köşesinde sergilenmiştir. Daha sonra birbirleriyle ilgili eşyalar bir araya getirilerek müzelerin bir köşesinde teşhir edilmiştir. Bu gelişme, zamanla bir köy odasının, bir atölyenin, bir ambarın müzelerde sergilenmesi şekline dönüşmüştür. Nihayet içlerindeki tüm eşyalarıyla birlikte konutlar, değirmenler, atölyeler vb.’leri birer müze durumuna getirilmiştir. En sonunda usulüne göre, bu ayrı ayrı üniteler bir araya getirilerek, ilk açık hava müzesine giden yol hazırlanmıştır (Acıpayamlı, 1985, s.11).

Avrupa medeniyetinin 19. yüzyıldan başlayarak hızla makineleşmesi ve sanayileşmesi, milletlerin yüzyıllardan beri alışageldiği toplum hayatını değiştirmeye başlamıştır. Toplum hayatındaki bu hızlı değişmeyi durdurmak mümkün olmayacağı için seçilen örnekleri ayakta tutmak, eskiyi, eski kültürü korumak, sergilemek ve yaşatmak düşünülmüştür. İşte bu

düşünceden hareketle açık hava müzeleri doğmuştur. Açık hava müzeleri konusunda ilk hareket, 19. yüzyıl sonlarında İskandinav ülkelerinde başlamıştır. Bu ülkeler bir köyü, kasabayı ya bulunduğu yerde yahut da aslına uygun şekilde başka bir yerde yeniden kurarak sergilemişlerdir. Bunun ilk örneği İsveç'te Stockholm şehri yakınlarında Skansen tepesinde, 1891 yılında ziyarete açılan Skansen Açık Hava Müzesi'dir. Köy evlerinin önemli örneklerini korumak amacıyla tasarlanmış olan bu müze, gerçek ölçeklerdeki canlandırmalara dayanır. Müzedeki evler yerlerinden alınarak bir alanda toplanmış ve restore edilmiş, dönemlerinin eşyaları kullanılarak gündelik ev işleri ve çiftlik için gerekli eşyalar ile döşenmiştir.

Skansen, Avrupa'da özellikle İskandinavya'daki açık hava müzelerine örnek olmuştur. Daha sonra bu tür müzeler dünyanın dört bir yanına dağılmıştır. Bütün bu müzeler ve daha sonra kurulan benzerleri kırsal mimariye yönelik, çiftlik hayatı ve folklorunu anlatan örneklerdir.

Açık hava müzelerinin doğup gelişmelerine neden olan etkenler şu şekilde özetlenebilir:

1. Uluslaşma hareketleri,
2. Sanayileşmenin ortadan kaldırdığı geçmişe özlem,
3. Halkın kendini tanımak istemesi,
4. Araç ve gereçlerin fabrikasyonunun bir sonucu olarak elle yapılanları kurtarmak amacıyla harekete geçme,
5. Kültürel birikimi koruyarak topluma tanıtmak,
6. Halkı ulusal kültür değerlerine göre eğitme isteği.

2.3.1.2. Uygulamalar

O yıllarda açık hava müzesi konusu bütün ülkeler için oldukça yeni bir konudur. Skansen'den bu yana 111 yıl geçmişse de gerçekte açık hava müzelerinin yaygın uygulaması 20. yüzyıla özgü bir olgudur. Bunlardan yüzyılın birinci yarısında kurulmuş olanların arkasındaki itici güç, Avrupa ve Amerika ülkelerinin endüstrileşme ve yoğun kentleşme sonucu kırsal değerlerini yitirmesidir. Açık hava müzesi uygulaması İskandinav ülkelerinde çok etkin ve hızlı olmuş ve bu yüzden de ilk açık hava müzeleri İsveç, Norveç gibi ülkelerde kırsal değerlerin yeniden oluşturulup korunması özlemi ile başlatılmıştır (Tankut, 1985, s. 61).

19. yüzyılın ortalarından sonra sanayi ve teknolojinin gelişmesi milletlerin sosyal ve kültürel hayatlarında hızla değişmelere yol açmıştır. Kurulan sanat ve arkeoloji müzelerinin yanı sıra

geleneksel hayatın ve halk kültürünün maddi unsurlarının bütün halinde korunup gelecek nesillere aktarılmasını amaçlayan açık hava müzelerinin kurulmasına başlanmıştır. İlk olarak İsviçreli Karl Viktor von Bonstetten, 1790'da çiftlik evlerinin bir parkta toplanması fikrini ortaya atmıştır. Bundan ancak 100 yıl sonra Stokholm'de bilimsel olarak planlanan ilk açık hava müzesi "Skansen Açık Hava Müzesi" adıyla kurulmuştur.

Açık hava müzelerinin fikir ve uygulamadaki kurucusu İsveçli Arthur Hazelius'tur. Ülkesinin katıldığı 1873 Viyana, 1878 Paris Dünya Sergisi dolayısıyla kurdukları İsveç evi ve teşhir ettikleri eserler kendisinde böyle bir müze kurma fikrini doğurmuştur. 1872 yılında Nordiska Museet'de toplamaya başladığı geleneksel kültür varlıklarını, 1891 yılında bu müzenin hemen yanındaki Skansen Açık Hava Müzesi'nde halkın ziyaretine sunmuştur (Karpuz, 1985, s. 97).

Açık Hava Müzesi fikri Avrupa'ya hızla yayılmış, önce İskandinavya ülkelerinde, sonra Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde benimsenmiş ve gerçekleştirilme yoluna gidilmiştir. Skansen Açık Hava Müzesi'ni 1902'de Norveç (Oslo), 1908'de Finlandiya, 1909'da Danimarka (Aarhus), 1912'de Hollanda (Arnheim), 1934'te Almanya (Cloppenburg) ve 1936'da da Bükreş'te kurulan açık hava müzeleri takip etmiştir.

ICOM ve UNESCO da üye devletlerden bu yolda faaliyetler sarf etmelerini istemiştir. 1956 yılında UNESCO'nun bir yan kuruluşu olan ICOM, İsviçre'de Basel ve Zürih'te yaptığı 4. Milletlerarası Müzeler Konferansı'nda Türkiye'nin de katıldığı bir karara varmıştır. Bu karar, "Halk kültürünün kaybolmak üzere olan değerlerini kurtarmak için çeşitli yaşayış tarzlarını aksettiren, özgün, karakteristik mimari eserlerin, kullanılan aletlerin, zirai faaliyetlerin, el sanatlarının vs. tipik unsurları seçilerek taşınmazların yerlerinden sökülmesiyle, aslına uygun şekilde belirlenen bir arazi üzerinde yeniden canlandırılarak açık hava müzeleri kurulması"dır. UNESCO'nun üyesi olduğu bütün milletlere yaptığı bu tavsiye kararı birçok ülkede uygulama alanı bulmuştur (Önder, 1985, s. 16-17).

Bu tür müzelerin ortak özelliği, Avrupa halkının çiftçi geçmişini tanıtmaya ve toplumların geçmişleriyle bir bağ kurmalarını sağlamaya, ulus bilincini kuvvetlendirmeye yönelik olmalarıdır. Nitekim Romanya gibi uluslaşma sürecine geç giren ülkelerde bu tür uygulamalara özel önem verilmiş ve "Romanya Köy Müzesi" ya da "Norveç Açık Hava Halk Müzesi" örneklerinde olduğu gibi kraliyet aileleri bu tür uygulamalara büyük destek vermişlerdir.

Bu müzelerin bir başka ortak özelliği, Orta Çağ'dan beri süregelen Avrupa çiftçi kültürünü yaşatmaya ve tanıtmaya yönelik olarak, ülke sınırları içindeki çeşitli yerlerden eski yapıların sökülerek seçilen müze yerine taşınması ya da gerek duyuluyor ise bu tür yapıların rekonstrüksiyonunun yapılmasıdır. Dolayısıyla bu müzelerde göreceli olarak günümüze yakın dönemlerin sergilenmesi söz konusudur (Eres, 1999, s. 17).

19. yüzyıl içinde, Avrupa'nın ilk çiftçi topluluklarının yerleşmeleri de kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Ancak bu yerleşmeler temel düzeyinde ve iz niteliğinde bulunmaktaydı ve yapıların üst kısmının nasıl olduğuna ilişkin elde veri yoktu. Bu nedenle öncelikle etnografyadan yararlanılarak bu yapıların restitüsyonu yapılmış, daha sonra da uzman olmayan kişilerin algılayabilmesi için resim ve maket çalışmaları hazırlanarak, müzelerde sergilenmelerine başlanmıştır. 1900'lerin başında ise tarihöncesi yerleşme rekonstrüksiyonlarından oluşan ilk açık hava müzeleri kurulmaya başlanmıştır (Bandi, 1979, s. 28-32).

Günümüzde Avrupa'da toplam 184 açık hava müzesi vardır. Amerika'daki 670 tarih müzesinin pek çoğu açık hava müzesidir. Ayrıca Afrika'da 9, Asya'da 5 açık hava müzesi yer alır (Tankut, 1985, s. 61).

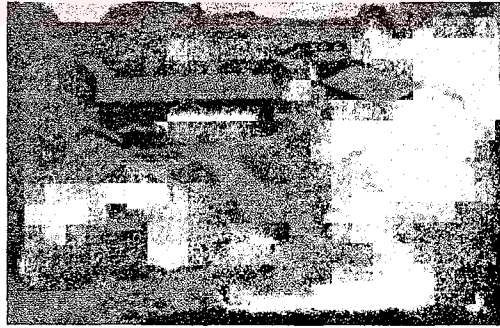
İlk olarak Skansen Açık Hava Müzesi ile başlayan bu tip müzelerde, farklı sergileme yöntemleri uygulamalarına karşılık hepsinde ortak olan üç ana amaç vardır. Bunlar:

1. Ziyaretçinin hiç bilmediği kültürü, dönemi büyük çaba harcamaksızın kolaylıkla anlayabilmesinin sağlanması,
2. Ziyaretçinin sıkılmadan gezmesi ve sergileneni daha iyi değerlendirebilmesi için katılımcı olmasının sağlanması,
3. Müzenin aynı zamanda bilime de hizmet etmesi, araştırma-geliştirme yönünün olmasıdır.

Bu bölümde ilk iki açık hava müzesi ve tez konusu ile ilgili, örnek olabilecek belli başlı tarihöncesi açık hava müzeleri aşağıda anlatılmıştır. Tarihöncesi açık hava müzeleri sergilemelerinin değerlendirilmesiyle beraber verilmiştir.

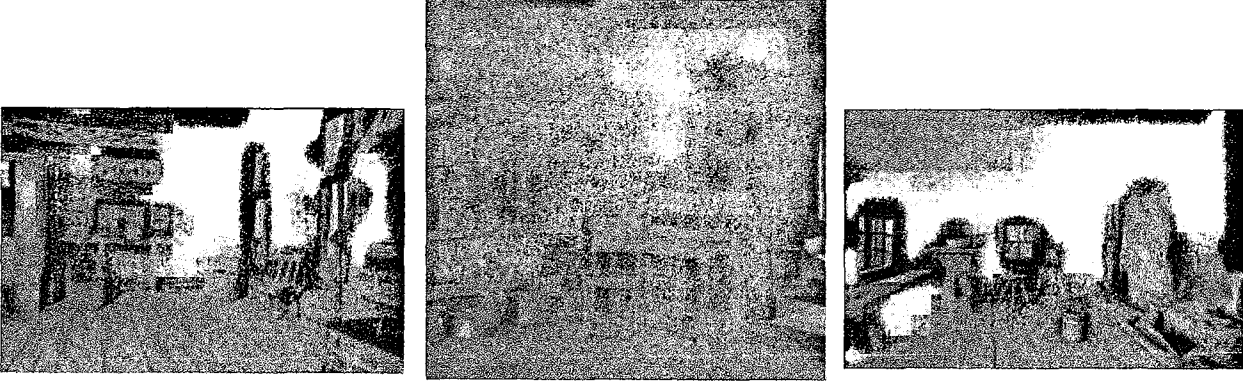
2.3.1.2.1. Skansen Açık Hava Müzesi, Stokholm, İsveç

İsveç'te Stokholm'de 1891 yılında Arthur Hazelius tarafından kurulan “Skansen Açık Hava Müzesi” dünyadaki “ilk açık hava müzesi”dir. Bu müze geçmişle bir bağ kurmak, atalarının çiftçi kültürünü tanıtmak ve ulus bilincini oluşturmak amacıyla kurulmuştur. Müze, İsveç'in farklı yerlerinde insanların nasıl yaşadığını ve çalıştığını göstermeyi amaç edinmiştir. 75 hektar gibi büyük bir alan içinde bulunan bu müze, İsveç'in değişik bölgelerine ait yapıları içermektedir. İsveç'in hemen hemen her tarafından yaklaşık 150 tarihi yapı buraya taşınmıştır (Resim 2.3.1.2.1.1). Bunların çoğunluğu ağaçlardan yapılmıştır. Taş olanlar çok azdır. Bu yapıların çoğu 18.-19. ve 20. yüzyıllara tarihlenir. Bu değişik fonksiyonlu evlerde ve çiftliklerde dönemin kıyafetlerini giymiş kişiler, ziyaretçileri halk müziği ve oyunlarıyla karşılar ve onlara yün eğirme ve dokumacılık gibi yerel faaliyetleri gösterirler. Müzenin deposunda 14000 kostüm saklanmaktadır. Müze, gerektiğinde bu kostümleri giyebilecek sayıda personele de sahiptir (Tankut, 1985, s. 62). Skansen'de ayrıca bir hayvanat, bir nebatat ve bir de çocuk bahçesi vardır. Bu müzede İsveç'in camcılık, çömlekçilik, mücevhercilik gibi çeşitli el sanatları, hem yerinde imal edilmekte hem de turistlere satılmaktadır. Ayrıca bölgesel yemekler sunan bir lokanta da burada hizmet vermektedir. Folklor oyunları, dini ayinleri, düğün eğlenceleri tipik bir İsveç köyünün tüm yaşayışı bu müzede sergilenmektedir (Önder, 1985, s. 16). Kısaca Skansen Açık Hava Müzesi, İsveç'in adeta küçük bir görüntüsünden ibarettir.

Resim 2.3.1.2.1.1 Skansen Açık Hava Müzesi'ndeki yapılar (Edenheim, Larsson ve Westberg, 1997).

Müze, köy evlerinin önemli örneklerini korumak amacıyla tasarlanmıştır. Bu evler, yerlerinden alınarak bir alanda toplanmış ve restore edilmiş, dönemlerinin eşyaları kullanılarak gündelik ev işleri ve çiftlik için gerekli eşyalar ile döşenmiştir (Resim 2.3.1.2.1.2) (Asatekin, 1985, s. 54). Ziyaretçiler, bu evlerin içinde ve çevresinde dönemin kıyafetlerini giymiş ve sanki o evde yaşıyormuş gibi hareket eden kişilerle karşılaşır (Resim 2.3.1.2.1.3).

Resim 2.3.1.2.1.2 Skansen Açık Hava Müzesi yapılarının iç sergilemesi (Edenheim, Larsson ve Westberg, 1997).

Resim 2.3.1.2.1.3 Skansen Açık Hava Müzesi'nde yaşıyormuş gibi hareket eden insanlar (Edenheim, Larsson ve Westberg, 1997).

Skansen Açık Hava Müzesi yıl içinde, her hafta yapılan yeni faaliyetlerle yaşayan bir müzedir. Bütün yıllık festivaller geleneksel usullerle kutlanır. Yaz süresince klasik müzik, opera, caz, pop ve blues konserleri düzenlenir; halk dansları ve halk müziği geleneksel şekliyle yapılır. Her yıl Keten Günleri, Sebze Günleri gibi konulu günler düzenlenir.

Skansen, aynı zamanda Nordik hayvan türlerinin bulunduğu bir zoolojik bahçedir. Skansen Hayvanat Bahçesi'nde 70 farklı hayvan türü vardır. Burada özellikle İskandinavya'nın hayvan türleri yer alır. Bunlar kahverengi ayı, iri geyik, rengineyiği, fok gibi Nordik vahşi hayvan türleridir. Ayrıca Skansen'de at, inek, tavuk, ördek, koyun, keçi, domuz gibi evcil hayvanlar ve İsveç'in geleneksel çiftlik hayvanları da yer alır. Yine Skansen Akvaryumu'nda balıklar, timsahlar, kaplumbağalar, yılanlar gibi yaklaşık 200 egzotik hayvan türü de vardır.

Skansen İsveç'in hem bir yerleşme hem de bir kırsal bölge olarak küçük bir kopyasıdır. Bu müzede günlük yaşam verileri canlı olarak izlenebilir. Müze, yapıları ve yerleşmeleri ile insanların yaşamlarını ve işlerini, evlerin çevresindeki bahçelerdeki ve diğer arazilerdeki bitkiler ile sosyal koşulları anlatan tarihi bir kitaptır. Ayrıca zoolojik bir parktır (Baehrendtz,

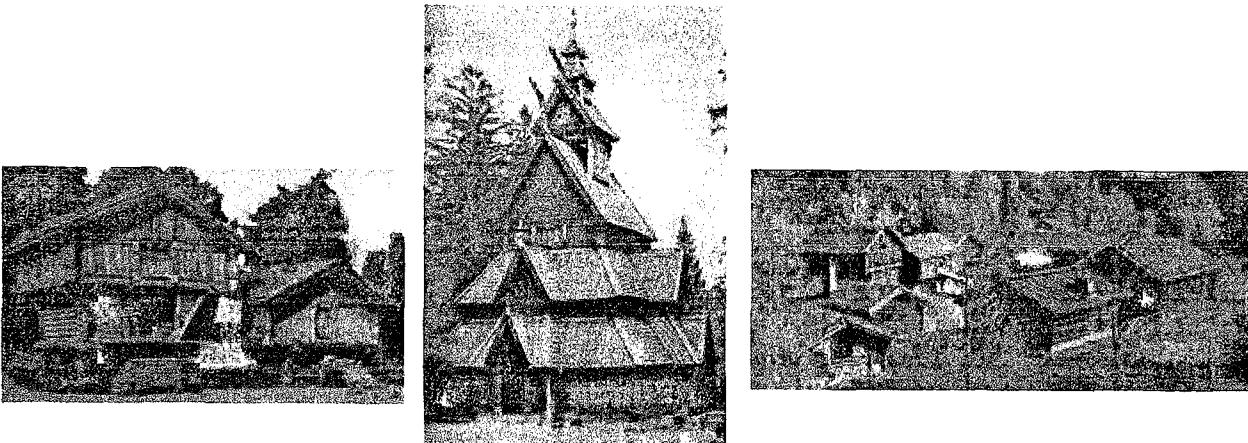
Biörnstad, Liman ve Palm, 1982, s. 173-178). Burada tarihi, coğrafyası, insanı ve kültürü ile bütün İsveç'i yaşamak mümkündür (Acıpayamlı, 1985, s. 10).

2.3.1.2.2. Norveç Açık Hava Halk Müzesi, Oslo, Norveç

1902 yılında Açık hava müzelerinin ikincisi olarak ziyarete açılan ve Skansen'den sonra en önemli örnek olarak bilineni, Oslo'daki "Norveç Açık Hava Halk Müzesi" (Norsk Folkemuseum)'dir. Müzenin ilk kuruluş yılı, Kral 2. Oscar'ın birkaç eski evi satın alıp söktürerek, Oslo'nun banliyösü olan Bygdøy'daki kraliyet arazisine taşıtıp kurduğu 1884 yılı olarak kabul edilir. Müzenin ilk kurucusu olan Hans All'in etkili çalışmaları ile kısa sürede ülkenin değişik bölgelerinden birçok çiftlik, köy evi, ahşap kilise, su değirmeni gibi yapılar ve şehir evleri bu müzeye taşınmıştır. 1902 yılında ziyarete açılan müzenin idari binalarının, kapalı sergi salonlarının yapımı ve bugünkü mimari karakterine kavuşması ancak 1935'li yıllarda mümkün olmuştur.

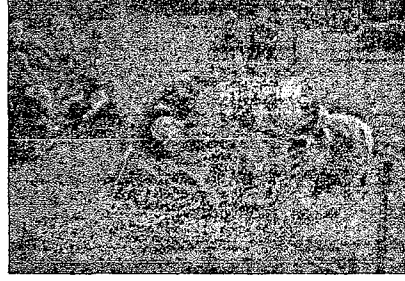
Müzenin kuruluşunun başlıca amacı "Hızla gelişen teknoloji geleneksel kültürü yok etmektedir. Günümüzün insanına geçmişi unutturmakta, onu ruhsuz ve otomat hale getirmektedir. Bunun için, bu müze vasıtasıyla, geçmişteki köy ve şehir hayatını, atalarının yaşama şartlarını, teknik imkanlarını, estetik duygularını genç kuşaklara öğretmek ve onları geçmiş hakkında bilgi sahibi yapmaktır. Bu şekilde ulusal kültüre hizmet ederken, ulusal kültür ürünleri bütünüyle korunup, saklanmış olacaktır." şeklinde belirtilmiştir.

Müze bir köy görünümündedir. Müzenin esasını Norveç'in değişik bölgelerinden getirilen köy ve kasaba evlerinin kurulduğu açık hava sergisi oluşturmaktadır (Resim 2.3.1.2.2.1) (Karpuz, 1997, s. 115- 116).

Resim 2.3.1.2.2.1 Norveç Açık Hava Halk Müzesi'nden çeşitli evler (Zippelius, 1974).

Müzede, ziyaretçilerin atalarının nasıl yaşadığını anlayabilmeleri için geçmişteki yaşantının canlandırıldığı çeşitli günler düzenlenir. Ekmek pişirme, yün eğirme, dokuma yapma, ekin tanelerini saplarından ayırma, koyun kırpma gibi faaliyetlerin gerçekleştirildiği bu günlerde ziyaretçiler geçmişte yaşama imkanı bulurlar (Resim 2.3.1.2.2.2).

Resim 2.3.1.2.2.2 Norveç Açık Hava Halk Müzesi'nde koyun kırpmanın canlandırılması (Museum, V, 1952).

2.3.1.2.3. Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı¹, Budapeşte, Macaristan

Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı, Macaristan'ın başkenti Budapeşte'nin 25 km. güneyindeki Szazhalombatta'da kurulmuştur (Resim 2.3.1.2.3.1). Matrica Müzesi, Szazhalombatta yerel hükümetinin desteği ile 1987'de ziyarete açılmıştır. Bu müze başlangıçta yerel tarihle alakalı koleksiyonları sergilemek için kurulmuştur (Resim 2.3.1.2.3.2). Daha sonra gelişerek bölgesel bir müze haline gelmiştir.

Resim 2.3.1.2.3.1 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nın Konumu (Müze Broşürü).

Resim 2.3.1.2.3.2 Orijinal buluntuların sergilendiği Matrica Müzesi (Müze Broşürü).

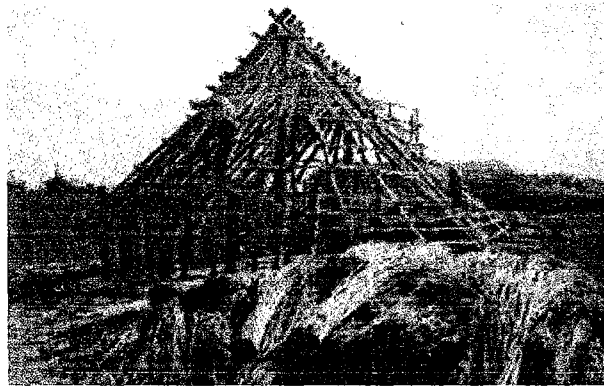
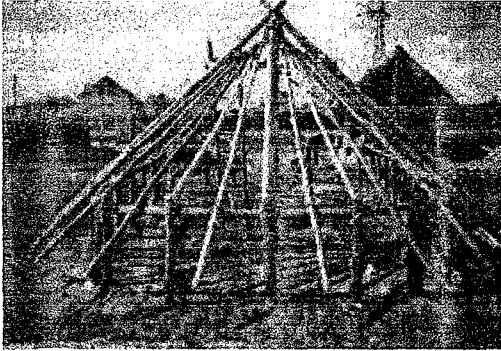
Müzenin koleksiyonu, 1960-1970'lerde Szazhalombatta'daki Tunç, Demir ve Roma Çağı'na ait arkeolojik yerleşmelerden elde edilen buluntulardan oluşmuştur. Arkeolojik koleksiyona ek olarak etnolojik ve etnografik materyaller de koleksiyonda bulunur. Bu koleksiyonda bölgede yaşayan Sırp azınlıkların geleneklerinin ve dini tatillerinin yer aldığı video ve ses kasetleri de vardır. Ayrıca küçük el sanatlarıyla ve Danube nehriindeki balıkçılıkla ilgili bilgiler ve materyaller günümüze kadar gelecek şekilde toplanmıştır.

Daha sonra Macaristan'daki ilk tarihöncesi açık hava müzesi olan Arkeolojik Park, Matrica Müzesi yakınında inşa edilmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.1). 1996'da Arkeolojik Park açılmıştır (Resim 2.3.1.2.3.3). Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda bir Tunç Çağı savunma duvarı ve yerleşmesi, bir Demir Çağı savunma duvarı ve yerleşmesi, bir Demir Çağı tümülüs mezarlığı, bir Roma Dönemi askeri kampı ve sivil kasabası "Matrica" yer alır.

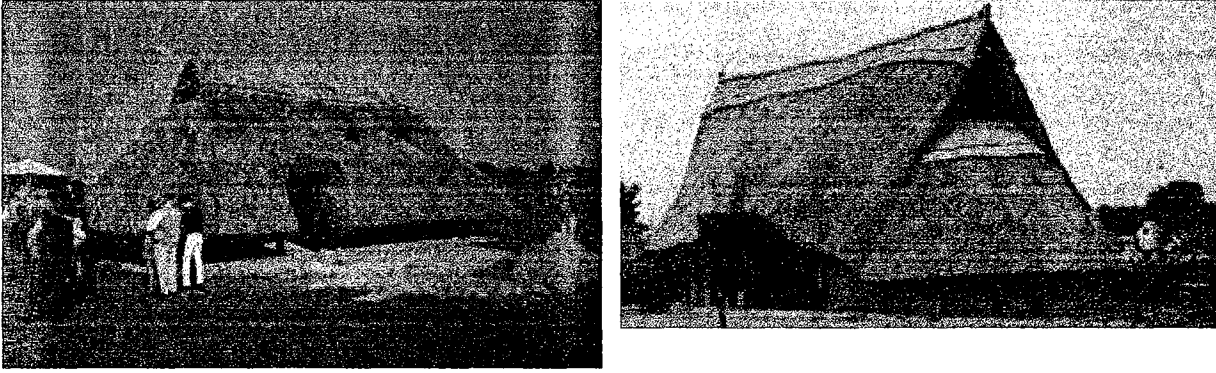

Resim2.3.1.2.3.3 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nın girişi (Dışardan ve içerden Görüntü) (Poroszlai ve Vicze, 1998; Poroszlai, 1997)

Bu müzede ziyaretçiler yaklaşık 4000 yıllık yerleşmenin tarihini ve kültürünü görebilirler. Müzede geleneksel "vitrin arkasındaki kapalı dünya" kavramı yerine geniş açık alanlar, rekonstrüksiyonlar ve iç mekan düzenlemeleri tercih edilmiştir. Bu müzede Tunç ve Demir Çağları'ndan evlerin, fırınların ve diğer yapıların rekonstrüksiyonları yer alır (Resim 2.3.1.2.3.4 - 5). Bu yapıların rekonstrüksiyonları, kazık delikleri, duvar parçaları, tabanlar, fırınlar ve yıkılmış çatılar gibi Szazhalombatta'daki ve diğer yerleşmelerdeki kazılardan elde edilen arkeolojik kalıntılara dayandırılarak yapılmıştır.

Resim 2.3.1.2.3.4 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı rekonstrüksiyon çalışmaları (Poroszlai, 1997 ve müze broşürü).

Resim 2.3.1.2.3.5 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda bitmiş rekonstrüksiyonlar (Poroszlai, 1997 ve müze broşürü).

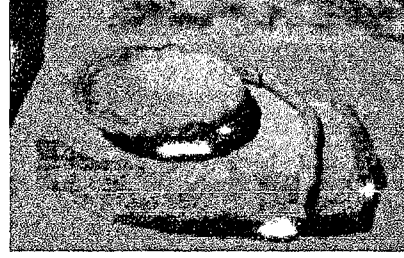
Bunlara paralel olarak tarihöncesi çevre de yeniden canlandırılmıştır. Evler çevrelerindeki bahçeleriyle birlikte düzenlenmiştir. Ayrıca çukurların, tunç döküm fırınlarının, çanak çömlek fırınlarının da rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Tarihöncesi otlaklar yeniden inşa edilmiş, karakteristik ağaçlar ve çalılıklar yeniden yetiştirilmiştir (Resim 2.3.1.2.3.6). Parkın kenarlarında bir orman kuşağı oluşturulmuştur. Bütün bunlarla çevresel rekonstrüksiyonlar da tamamlanmış, Tunç ve Demir Çağları'nın çevresel nitelikleri de sunulmuştur.

Resim 2.3.1.2.3.6 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda doğal çevrenin canlandırılması (Buğday Tarlası) (Poroszlai, 1997).

Ziyaretçiler, Arkeoloji Parkı'nda tümülüs alanını da içine alan yaklaşık 5 hektarlık alanda - Nisan ve Ekim sonu arasında- tarihöncesi günlük yaşamı görebilir. Szazhalombatta Arkeolojik Parkı yaşayan bir müzedir: Vitrinlerin kilitli dünyasının yerine, geçmiş canlandırılır. Klasik müze anlayışında, ziyaretçilerin sergilere dokunmalarına izin verilmezken, bu parkta farklı olarak ziyaretçilerin sergilere dokunmaları teşvik edilir. Burada öğrenciler, yetişkinler ve aileler alışılmamış bir şekilde tarihi akış içinde yer alabilir; Tunç ve Demir Çağları evleri, fırınları ve ek yapıları rekonstrüksiyonları arasında düşünceye dalebilir, ziyaretçiler tarihöncesi dönemde yaşamış zanaatkarların becerilerini yakından tanıyabilir, öğrenebilir ve bu tarihöncesi becerileri deneyebilirler. Bunlar dokuma ve yün eğirme, mücevher yapma, kil çanak çömlek yapma, tahıl tohumlarını öğütme ve çit yapma, evlerin duvarlarını inşa etme, taş ve kemik alet yapma gibi faaliyetlerdir (Resim 2.3.1.2.3.7).

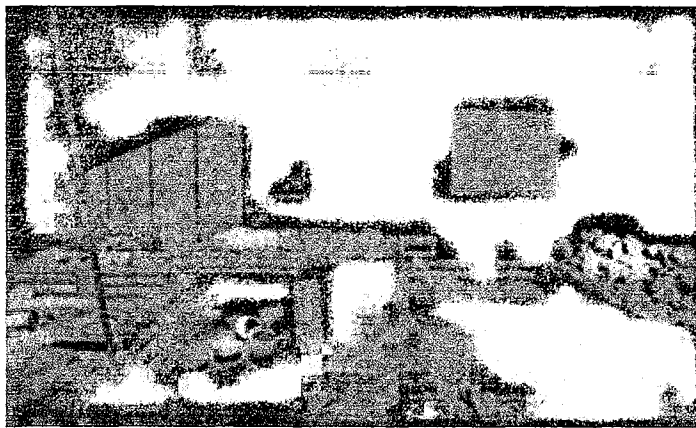
Bunlardan başka ziyaretçiler parkta yetiştirilmiş buğdaydan kek yapabilir, bu kekleri yiyebilir ve tarihöncesi tariflere göre yapılmış yiyecekleri yiyebilirler.

Resim 2.3.1.2.3.7 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda tarihöncesi etkinliklerden örnekler (Çit Yapma, Çanak-Çömlek Yapma) (Poroszlai ve Vicze, 1998 ve müze broşürü).

Her hafta sonu tunç eritme ve dökme gösterileri Park'ta yer alır. Çocuklar bakırı çekiçe dövmeyi ve Demir Çağı'nda kullanılmış bazı gerdañçeleri, takıları, yüzükleri, bilezikleri, pazubentleri yapmayı öğrenir. Bu etkinlikler öğrencilerin tarihöncesi döneme ait araç gereçlerle nasıl çalışıldığını, nasıl çanak çömlek yapıldığını vs. denemeleri için organize edilmiştir.

Ayrıca rekonstrüksiyonu yapılmış bir Demir Çağı tümülüsünün mezar odasında özel bir gösteri izlenebilir. Bu gösteri dönemin gömü gelenekleri hakkında bilgi verir. Çok dilli bir anlatımı olan bu multimedya gösterisi, ses ve ışık efektleri ile beraber düzenlenmiştir (Resim 2.3.1.2.3.8).

Resim 2.3.1.2.3.8 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki tümülüsün iç sergilemesinden bir örnek ve tümülüs içindeki multimedya gösterisi (Müze Broşürü).

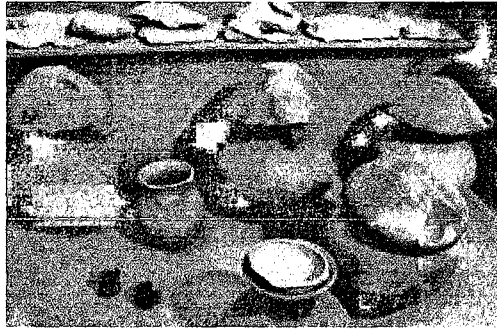
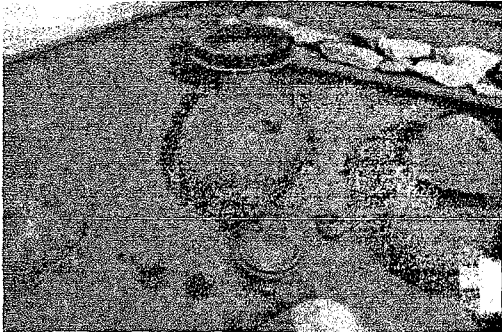
Arkeolojik Park'ta Mayıs'tan Eylül'e kadar her ayın üçüncü pazarında aile günü olarak isimlendirilmiş günler düzenlenir. Bu günlerde özel programlar ve ünlü misafirler yer alır. Bunların yanı sıra Tunç Çağı ve Demir Çağı savunma duvarlarına ve Roma Matrica Kampı yakınlarına geziler yapılabilir.

Arkeolojik Park sadece bir müze değil, aynı zamanda bir deneysel arkeoloji ve eğitim merkezidir. Bu park öğretmenler tarafından tarihöncesi yaşam biçimini, zanaatları ve tarımı öğretmek için kullanılabilir; öğrenciler kitaplardan öğrendiklerini burada uygulama imkanı bulabilir; arkeologlar ise farklı deneyleri yapabilir, kazıların ve gözlemlerin sonuçlarına göre meydana getirdikleri düşüncelerini ve fikirlerini burada test edebilirler. Çünkü müzenin amacı sadece turistik bir yer oluşturmak değil, aynı zamanda arkeolojik bilgilere göre yeniden inşa edilmiş ve tarihöncesi döneme ait her şeyin bulunduğu bir yer meydana getirmektir.

Orijinal Buluntuların Sergilendiği Matrica Müzesi

Arkeolojik Park'ta sergilenen objelerin orijinalleri yakındaki Matrica Müzesi'nde görülebilir, ayrıca çevreden toplanan etnolojik materyaller de burada sergilenir. Bu şekilde müzede Tunç Çağı'ndan günümüze kadar Szazhalombatta'nın tarihi anlatılır.

Tunç Çağı Kültürünün Sergilendiği I Numaralı Salonda, 4-5 yaşındaki bir kız çocuğunun mezarı görülebilir; İlk Tunç Çağı Nagyrév kültüründen kaideli bir kase ve Son Tunç Çağı'ndan tümülüs kültürü el işleri burada sergilenmiştir (Resim 2.3.1.2.3.9). Bu salonda kazılara ve arkeolojik buluntulara dayalı olarak Tunç Çağı insanların inançlarının, gömü geleneklerinin, günlük yaşamının bir anlatımı oluşturulmuştur (Resim 2.3.1.2.3.10).

Resim 2.3.1.2.3.9 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Matrica Müzesi'nde Tunç Çağı mezar sergilemesi (Müze broşürü ve Poroszlai ve Vicze, 1998).

Resim 2.3.1.2.3.10 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Matrica Müzesi'nde Tunç Çağı Evi'nin sergilemesinden bir örnek (Poroszlai ve Vicze, 1998).

Demir Çağı Kültürünün Sergilendiği II Numaralı Salonda, bir Demir Çağı mezar odasının ahşap yapısı ile zeminde yanmış insan kemikleri ve kırık çanak çömlek parçaları sergilenir. Ayrıca ölümden sonraki yaşam için yiyecek ve içecek dolu çanak çömlekler bulunur (Resim 2.3.1.2.3.11).

Resim 2.3.1.2.3.11 Matrica Müzesi'nde Demir Çağı Tümlüsü'nün iç sergilemesi (Poroszlai ve Vicze, 1998).

Roma Çağı Kültürünün Sergilendiği III ve IV Numaralı Salonlarda, masa üzerindeki vitrinlerde altın, gümüş ve tunç sikkeler görülebilir; V Numaralı Salonda Göçmenler Dönemi ve Orta Çağ Kültürü sergilenmiştir. 18. Yüzyıldan Günümüze Szazhalombatta Tarihinin Sergilendiği VI Numaralı Salondaki fotoğraflarda Sırpların dini günlerinin bazı özellikleri anlatılır. İki Dünya Savaşı Arasındaki Ekonomik ve Kültürel Yaşamın Sergilendiği VII ve VIII Numaralı Salonlarda Szazhalombatta'daki başlıca ekonomik faaliyetler olan tarım, zanaat, balıkçılık, endüstri ve ticaretin tarihi ile kültür tarihi anlatılır. Özellikle balıkçılık modeller, maketler ve fotoğraflar aracılığıyla sergilenmiştir (Resim 2.3.1.2.3.12). Bu salonların başka bir bölümünde bir oda düzenlemesi, bir diğer bölümde mutfak düzenlemesi ve başka bir bölümde de ayakkabı yapım atölyesinin sergilemesi yer alır (Resim 2.3.1.2.3.13).

Resim 2.3.1.2.3.12 Matrica Müzesi'nde iki dünya savaşı arasındaki dönemin balıkçılığıyla ilgili sergilemeler (Poroszlai ve Vicze, 1998).

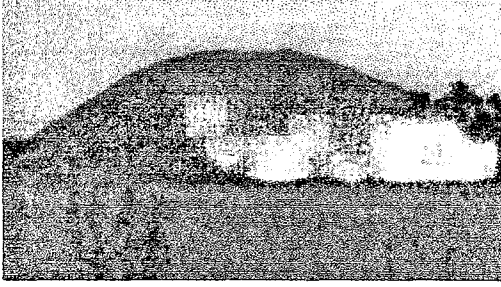

Resim 2.3.1.2.3.13 Matrica Müzesi'nde iki dünya savaşı arasındaki döneme ait bir oda, bir mutfak ve bir ayakkabı yapım atölyesi sergilemeleri (Poroszlai ve Vicze, 1998).

Demir Çağı Tümülüsü¹:

Szazhalombatta Arkeoloji Parkı yaklaşık 5 hektarlık bir alana kurulmuştur. Bu alanda Szazhalombatta'daki 100 tümülüsten en büyük ve bozulmamış 5 tanesi bulunur. Bu tümülüsler Demir Çağı mezarlığının en güneyindeki mezarlardır. Bunlardan 115 no'lu tümülüs mimari bir anıttır (Resim 2.3.1.2.3.14). Binlerce yıl bozulmadan kalabilmiş ahşap yapıli tarihöncesi mezar odası, Avrupa'da bilinen birkaç örnekten biri olması nedeniyle büyük bir öneme sahiptir. Bu tümülüste yapılan kazılar sırasında önemli bir arkeolojik buluntu ortaya çıkmıştır: Tümülüsün mezar odasının meşe ahşap yapısı hemen hemen tamamen korunmuş olarak bulunmuştur (Resim 2.3.1.2.3.15). Ölünün külleri koridorda saçılmış bir şekilde görülmüştür. Mezar odasında ise çanak çömlekler, aletler ve ölünün kişisel eşyaları bulunmuştur.

¹ Bu bölüm Mezös, 1998, s.26-31 yararlanılarak yazılmıştır.

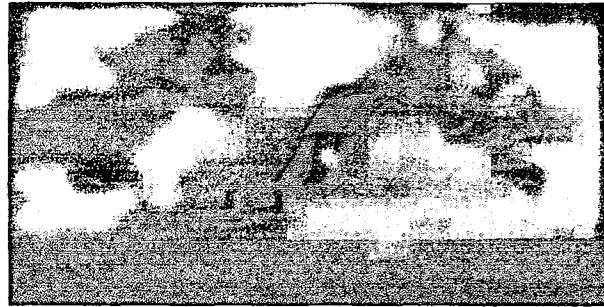
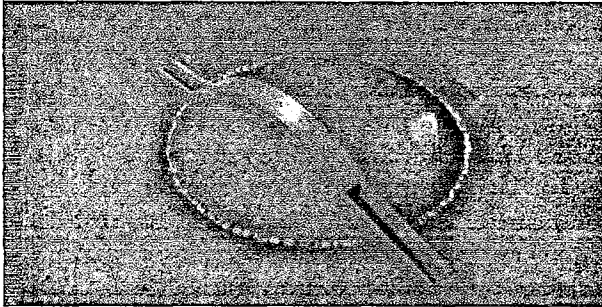

Resim 2.3.1.2.3.14 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümlüsü'nün rekonstrüksiyon öncesi ve sonrası görünümü (Poroszlai ve Vicze, 1998; Gelesz, 1998).

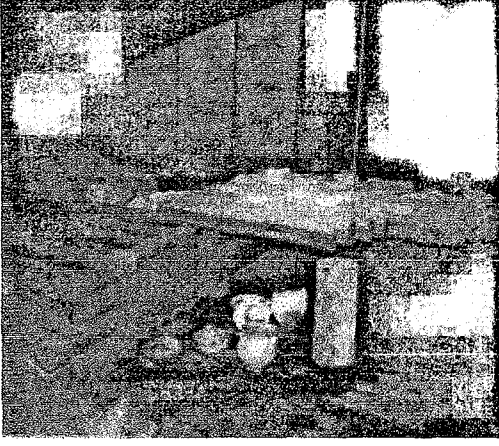

Resim 2.3.1.2.3.15 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümlüsü'nün kazı sonucu ortaya çıkan ahşap tabanı (Holport, 1998).

M.Ö. 7-6. yüzyıllara tarihlenen 115 numaralı bu tümlüs, mezarlığın güney bölümünde in situ olarak sergilenmiştir. Tümlüsün rekonstrüksiyonu kazılarla elde edilen bilgilere dayalı olarak yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.3.14 - 16 - 17). Tümlüs kütük duvarlı bir gömü odasından ve bu odaya uzanan dar-uzun bir koridordan oluşur. Mezar odası yaklaşık 1 metre yüksekliğindedir. Doğu-batı doğrultulu mezar odasının zemini düz taşlar üzerine ahşap döşelidir. Tavan ise düz ahşap ile örtülüdür. Mezar odasının kütük duvarları taş yığınlarıyla desteklenmiştir. Tüm mezar yapısı toprak ile örtülmüştür.

Resim 2.3.1.2.3.16 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümlüsü'nün dış rekonstrüksiyonu (Tepeden ve giriş tarafından görünüş) (Gelesz, 1998).

Resim 2.3.1.2.3.17 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümülüsü'nün iç rekonstrüksiyonu (Poroszlai ve Vicze, 1998; Holport, 1998).

2700 yıl öncesinin koşullarını yansıtan tümülüsün içinde ziyaretçiler dönemin gömü geleneklerini yakından tanıyabilir: 2700 yıllık tümülüs yapısını ve gömü törenini 10 dakikada sunan çeşitli dillerdeki multimedya gösterisi tümülüsün mezar odasında hazırlanmıştır. Bunu takiben tümülüsün en önemli iç bölümlerini tanıtan ışık efektli gösteri düzenlenmiştir.

Doğu-batı doğrultulu tümülüse ziyaretçiler küçük gruplar halinde batıdan tek parça bir kapı ile bir çelik köprü üzerinden girerler (Resim 2.3.1.2.3.18). Giriş kapısı otomatik olarak açılır. İçerisi karanlıktır. Ziyaretçiler ne göreceklerini bilemez, tam bir sessizlikle karşılaşırlar. Sonra kapı yavaşça kapanır (Resim 2.3.1.2.3.18). Ziyaretçiler karanlığın içinde kapalı kalır. Birkaç dakikalık sessizlik ve karanlık, giderek artan bir sesle birbirine çarpan objelerin ses efektlerinden ya da elektronik ses efektlerinden oluşan müzikle kırılır. Gürültü hemen hemen tahammül edilemez hale gelir, sonra durur. Bazı küçük ışıklar mezar odasını görünür yapmaksızın yanar ve multimedya gösterisi başlar (Resim 2.3.1.2.3.18). Bu gösteride Demir Çağı gömü ritüeli vurgulanmıştır: Ölünün uzanışı, ölünün yakıldığı kütük yığınlarının inşası, gövdenin kütükler üzerine konuşu, ateş ve ateşin söndürülüşü, ayrıca tümülüsün inşa safhaları, mezar odasının hazırlanışı, mezar eşyalarının yerleştirilmesi, mezar odasına giden koridora küllerin yayılması, taş yığınının ve tepenin inşası vurgulanmıştır. Sonra mezar odasındaki koleksiyonun sunumu yapılır: Güçlü ışıklarla mezar odasının detayları, mezar eşyaları ve küllerin yeri aydınlatılarak vurgulanır (Resim 2.3.1.2.3.18 - 19), sonunda arka fon müziğinin sesi yükselir, serginin farklı bölümleri kısa bir genel ışıklandırma ile bir süre beraberce görülür. Ziyaretçiler tümülüs içinde doğrudan yürüyemez, kalıntıların üzerinden geçen modern metal bir köprü üzerinde yürüyebilir (Resim 2.3.1.2.3.19). Bu köprüden etrafa bakıldığında filmde gösterilmiş olan taş yığınları ve demir beton duvar ile tamamlanmış orijinal toprak parçası da görülür. Gürültü çok yükseldiğinde aniden bir karanlık ve sessizlik

olur. Sonra çıkış kapısı sessizce açılır. Dışarının ışığı yavaş yavaş ve artan bir şekilde içeriye sızar (Resim 2.3.1.2.3.19). Ziyaretçiler tümülüstten dışarı çıkar. Kapı onların arkasından kapanır.

Resim 2.3.1.2.3.18 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümlüsü'ne giriş, kapının kapanmasından sonra içerisinin görünümü ve tümlüs içindeki multimedya gösterisi (Gelesz, 1998 ve müze broşürü).

Resim 2.3.1.2.3.19 Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'ndaki Demir Çağ Tümlüsü'nün içinde detayların aydınlatılması, tümlüsün içindeki sergileme alanının üzerinden geçen köprü ve tümülüstten dışarıya çıkış (Gelesz, 1998 ve müze broşürü).

Tümlüsün içindeki sergilemede seçilen efektler (karanlık ve gittikçe artan gürültü) insanların en duyarlı olduğu efektlerdir. Mezarın iç kısmı karanlık ile belirtilmiştir. Mezarın tümlemesinde kullanılan modern demir beton malzeme siyaha boyanmıştır. Gürültü temelli müzik ya da elektronik efektler, gömü seramonisinin ortamını hatırlatır. Karanlık programın başında ve sonunda, ziyaretçileri içeri alırken ve ziyaretçiler ayrılırken sunumun temel parçasıdır. Orijinaller ile tümlmeler arasındaki fark iki materyalin renk ayrımıyla gösterilmiştir. Bu sergilemede eğitici multimedya gösterisinin ve mezar odasının rekonstrüksiyonunun önemi vurgulanmıştır.

Tümlüs sergilemesinde bilgi, anlatım ve yorumlama sunumun en önemli elemanlarıdır. Yeterli miktardaki bilgi ziyaretçinin yorumlama yapmasına yardım edecektir. Kalıntılar ve mekan ziyaretçileri yapının tarihi atmosferine geri götürmeye yardım edecektir. Burada amaç bir müzede koleksiyonları sergilemenin yanı sıra ziyaretçiler için anlaşılabilir ve çekici bir

yapı meydana getirmektir. Ziyaretçiler burada alışılmış müzelerden farklı bir şekilde yaşayarak mezarın öneminin farkına varırlar.

Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nın Sergilemesinin Değerlendirmesi:

Matrica Müzesi ve Szazhalombatta Arkeoloji Parkı'nda Tunç ve Demir Çağları'nın köy yaşantısı **canlandırılmıştır**. Bu çağlara ait evler, çevre düzenlemeleri ile birlikte **yeniden inşa** edilmiştir. Bu şekilde ziyaretçilerin kendilerini tarihöncesi dönemde yaşıyormuş gibi hissetmeleri sağlanmış olur.

Ziyaretçiler bu müzede tarihöncesi dönemin günlük yaşamını görüp öğrenebildikleri gibi birebir deneyebilir ve yaşabilir. Yün eğirip dokuma yapabilir, kilden çanak çömlek yapabilir, çit yapabilir, tahıl tohumlarını öğütebilir, kek yapabilir ve bunları yiyebilirler (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.7). Bu şekilde tüm bu **katılımcı** faaliyetlerle pasif haldeki ziyaretçi aktif duruma getirilmiş olur. Ayrıca hafta sonları düzenlenen faaliyetlerle de sergiler desteklenmiştir.

Müze alanındaki Demir Çağı tümülüsünün içindeki sergilemenin amacı, Demir Çağı gömü geleneğini yakından tanıtıcı **tematik bir sergileme** yapmaktır. Bunun için önce tümülüs yeniden inşa edilmiştir ve mezar odasının ortamı canlandırılmıştır (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.14 - 16 - 17 - 18 - 19). Mezar içinde, orijinal buluntuların birebir **modelleri** in situ olarak yerleştirilmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.17 - 18 - 19).

Tümülüs yeniden inşa edilirken orijinal parçalara dokunulmamıştır. Orijinallerle yeniden inşa edilen kısımlar arasındaki fark da iki materyalin renk ayrımı ile belirtilmiştir. Bu renk ayrımıyla ziyaretçi orijinal parçaları kolaylıkla ayırt edebilir.

Mezar odasındaki çok dilli eğitici **multimedya gösterisi** ile konu desteklenmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.8). Tümülüsün içinde kullanılan **ses ve ışık efektleri** sergilemeyi daha etkili hale getirmiştir. Ziyaretçileri içeri alırken ve ziyaretçiler ayrılırken kullanılan karanlık ve sessizlik, zaman zaman artan ya da azalan gürültüler, ışık efektleri ile bölünen karanlık, dönemin gömü töreninin ortamını meydana getirmiş, ayrıca bu şekilde ziyaretçinin dikkati tümülüs gezisi boyunca canlı tutulmuş olur.

Ziyaretçinin tümölüse girdiği andaki karanlığın ve sessizliğin ardından başlayan ve giderek artan gürültülerin azalmasıyla yanan küçük ışıklar, multimedya gösterisi öncesi ziyaretçinin dikkatini çekmek için kullanılan efektlerdir. Bilgi verici multimedya gösterisinin ardından, mezar odasının çeşitli yerlerinin aydınlatılmasıyla, ziyaretçilere multimedya gösterisindeki bilgilere dayalı olarak ortamı gözlemleyebilme fırsatı verilmiş olur. Bu gözlem sırasında gürültülerin tekrar artmaya başlaması ve sonrasında tekrar sessizlik ve karanlığın olması ziyaretçinin dikkatini tekrar çeker. Bu şekilde giriş anındaki ortam ve duygu yaratılarak sergi sonlanmış olur. Tüm bu efektler ve gösteriler ile ziyaretçilerin tarihöncesi mezar ortamını ve gömü geleneğini, tümölüsün önemini yaşayarak anlamaları sağlanmış olur.

Ziyaretçiler orijinal zeminin korunması nedeniyle mezar odasını bir köprü vasıtasıyla gezer, doğrudan zemin üzerinde yürüyemez. Köprü tüm mekanı rahatlıkla görebilmeyi sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu şekilde hem mezar odasının orijinal kısımları korunmuş, hem de ziyaretçiye tümölüsün içini rahatlıkla görebilme imkanı tanınmış olur (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.18).

Arkeolojik Park'ın orijinal buluntuları yakındaki Matrica Müzesi'nde sergilenir (Bkz. Resim 2.3.1.2.3.2). Bu müzenin her bir salonunda konulara uygun mekan düzenlemeleri yapılmıştır (Bkz. Resim.2.3.1.2.3.9 - 10 - 11 - 12 - 13). Bunun yanı sıra Roma Çağı sikkelerinin masa üzerindeki vitrinlerde sergilenmesi gibi klasik müze sergilemeleri de yer almıştır. Bu şekilde vitrin içinde objelerin yer aldığı klasik sergileme ile objelerin bir arada bir temayı işlediği küçük canlandırmaların yer aldığı sergilemeler birlikte düzenlenmiştir. Bunlar fotoğraflarla, çizimlerle ve maketlerle, kısa yazılı bilgi panolarıyla ve etiketlerle desteklenmiştir.

2.3.1.2.4. Unteruhldingen Kazıklyapı (Göl Konutları) Açık Hava Müzesi¹, Unteruhldingen, Almanya

Unteruhldingen Kazıklyapı (Göl Konutları) Açık Hava Müzesi Almanya'da Unteruhldingen'de bir Neolitik Çağ ve Tunç Çağı yerleşmesinde kurulmuştur. Müzenin kuruluşu 1922'de faaliyet göstermeye başlayan Unteruhldingen Göl Konutları ve Yerel Tarih Vakfı'nın girişimleriyle gerçekleşmiştir. Vakfin girişimleri sonucunda müze, 1934'te Unteruhldingen'de kazılardan elde edilen buluntuların ve müze vakfının kurucusu olan Georg Sulger'in özel koleksiyonunun katılmasıyla kurulmuştur. 1922'den 1940'a kadar Neolitik Çağ'a ve Tunç Çağı'na ait yapıların rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Bu rekonstrüksiyonlar,

1872-1930 yılları arasında Constance Gölü ve Yukarı Swabian Feldseemoor'da yapılan kazıların sonuçlarına göre yapılmıştır: 1922 tarihli Neolitik Çağ Evleri'nin rekonstrüksiyonları Riedschachen; 1931 tarihli Tunç Çağı Köyü'nün rekonstrüksiyonları Buchau, Unteruhdingen, Constance ve 1939-1940 tarihli Neolitik Çağ Köyü'nün rekonstrüksiyonları Sipplingen, Riedschachen, Aichbühl kazılarına göre modellenmiştir. 1922'de müzede rekonstrüksiyonu yapılan ilk yapılar (iki Neolitik Çağ göl konutu) müzenin güney bölümünde inşa edilmiştir. Bunları 1931'de parkın orta bölümünde inşa edilen Tunç Çağı köyü takip etmiştir. 1939 ve 1940 yılları süresince kuzey bölümde Neolitik Çağ Köyü'nün rekonstrüksiyonu yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.1).

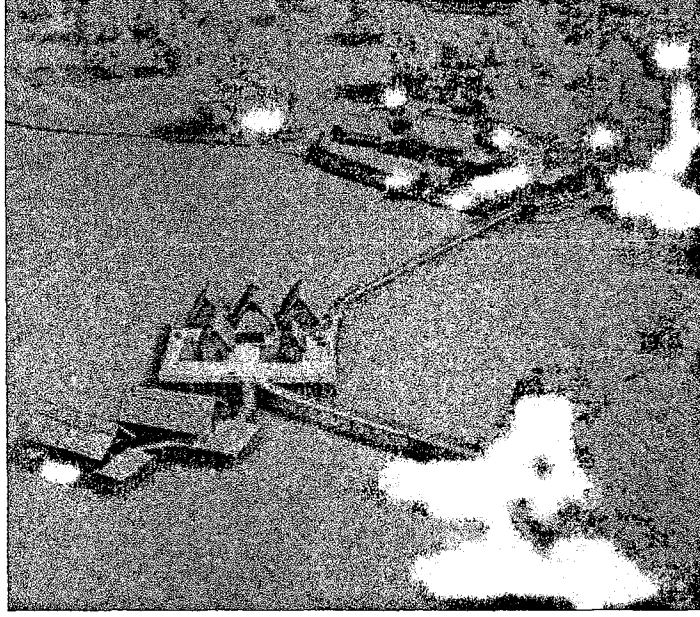

Resim 2.3.1.2.4.1 Unteruhdingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde Tunç Çağı Köyü'nün iki yapısının (Şefin Evi, Tunç Dökümcüsünün Evi) rekonstrüksiyonu (Lake-dwelling Museum of Unteruhdingen Museum Guide, 1998).

2. Dünya Savaşı'nın araya girmesiyle müze faaliyetlerinde bir duraklama olmuştur. 1945'te savaşın bitimiyle müzede faaliyetler yeniden başlamıştır. 1954'te müze, Bilimsel Prehistorik Araştırma Enstitüsü'nün açılmasıyla genişletilmiştir. Bu enstitü laboratuvarlara, bir kütüphaneye ve idari kısma sahiptir. 1961'te Constance Gölü Mezolitik Çağı için yeni bir müze alanı açılmıştır. 1989'da ahşap atölyeler yapılmıştır. 1993'te Tunç Çağı'na ve Neolitik Çağ'a ait bir deneysel bahçe düzenlenmiştir. 1996'da bir Neolitik Çağ yapısı olan "Hornstaad-Evi"nin rekonstrüksiyonu yapılmıştır. 1998'de "Arbon-Evi" Hornstaad-Evi'nin yanına inşa edilmiştir.

Açık Hava Müzesi üç bölümden meydana gelir: Neolitik Çağ Köyü, Tunç Çağı Köyü ve 1922 tarihli Neolitik Çağ Evleri. Hepsi toplam 13 yapıdan oluşur (Resim 2.3.1.2.4.2). Bu yapılar Neolitik Çağ'da ve Tunç Çağı'nda göl konutlarındaki günlük yaşamı, ataların yaşam biçimini canlı ve açık bir şekilde sergilemek için yeniden inşa edilmiştir. Bu yapılarda tarihöncesi günlük yaşam araç gereçlerinin modelleri ile sergileme yapılmıştır. Ziyaretçiler göl konutları

sakinlerinin evlerini nasıl inşa ettiklerini, neler yediklerini ve yaşamaları için gerekli olan araç gereçleri nasıl ürettiklerini burada öğrenebilirler.

Resim 2.3.1.2.4.2 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi Neolitik Çağ ve Tunç Çağı Köyleri ile 1922 Tarihli Neolitik Çağ Evleri'nin genel görünüşü (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

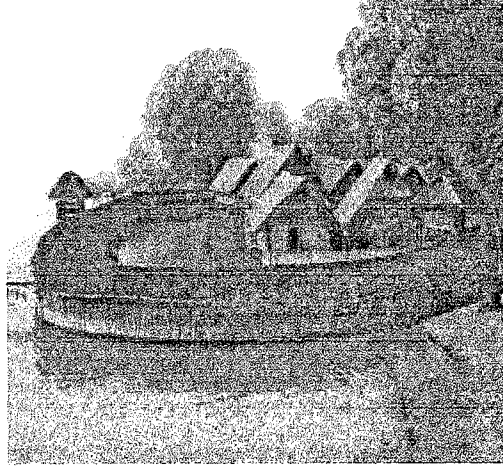
Açık hava müzesi, uzman rehberler tarafından özel olarak düzenlenmiş turlarla anlatılır (Ek1). Gezi sırasındaki gösteriler, açıklamalarla desteklenir. Orijinal buluntular ve modeller ise müzenin sergi salonunda görülebilir.

Müze hükümetten finansal destek almaz. Giriş ücretleri, bağışlar ve üyelik ücretleriyle finanse edilir. Müzenin üç bölümünün sergilemesi şu şekilde anlatılabilir:

Neolitik Çağ Köyü

Müzenin bu bölümü yaklaşık M.Ö. 3500 tarihli bir göl köyünün kısmı rekonstrüksiyonudur. 1939-1940 yılları arasında köyün inşası tamamlanmıştır. Rekonstrüksiyonlar, Constance Gölü yakınındaki Sipplingen'de, Riedschachen'de, Aichbühl'de 1929-1930'da yapılan kazı sonuçlarına göre modellenmiştir.

Bu köy bir palisat (savunma duvarı) ile çevrili altı yapı rekonstrüksiyonundan oluşur (Resim 2.3.1.2.4.3). Constance Gölü kıyısında inşa edilmiş olan Neolitik Çağ Köyü'nün yapıları, yaz sezonu süresince su ile çevrilidir, kışın ise deniz seviyesinin alçalması nedeniyle evler su seviyesinden iki metre yukarda kalır.

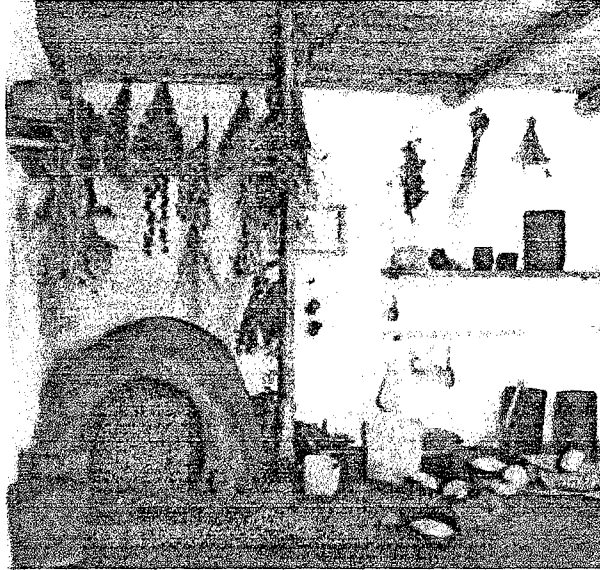

Resim 2.3.1.2.4.3 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Neolitik Çağ Köyü'nde yer alan yapılardaki sergileme şu şekilde anlatılabilir:

Balıkçının Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Bu evde Neolitik Çağ günlük yaşamının ekonomik yapısı anlatılır.

Evin girişinde, ziyaretçiler ekmek pişirmek vs. için kullanılan kubbeli bir ocağın bulunduğu mutfakı görebilirler (Resim 2.3.1.2.4.4). Bu mutfakta depolama kapları; ocağın üzerinde kış süresince kurutulmak üzere asılmış çeşitli bitkiler; raflar üzerindeki kaselerin içinde depolanmış fındıklar ve böğürtlenler sergilenir. Çatının altındaki depo odasında çeşitli bitkiler ve yiyecekler depolanmış olarak bulunabilir. Bu çatı katında insan yiyecekleri dışında ateş yakmak için odun ve hayvan yiyecekleri de depo edilmiştir.

Resim 2.3.1.2.4.4 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde mutfak kısmının sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

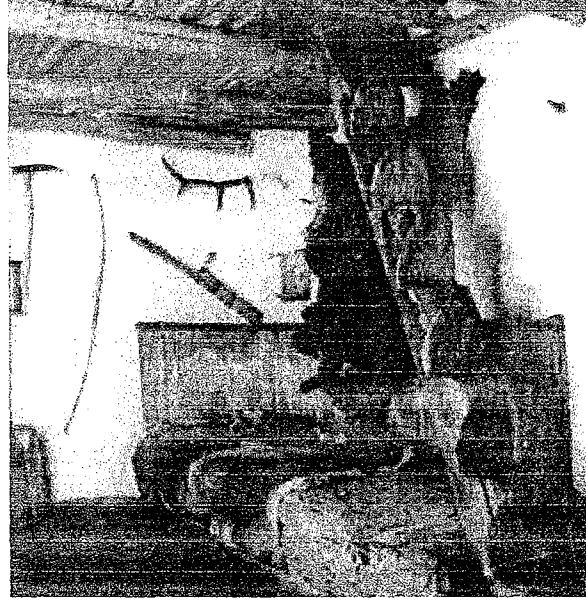
Girişin bir bölümünde ise balıkçılık aletleri ziyaretçiler tarafından görülebilir. Burada ağ balıkçılığı mantarlı düğümlü keten bir ağ ve çentikli taş çapalar ile temsil edilir.

Ana odada yer alan ocak, uyuma bankı ve yatak ile çeşitli aletler Neolitik Çağ insanının çevresi ve günlük yaşamı hakkında bilgiler verir. Yüksek gövdeli ağaçların kesilmesinde kullanılan ağır taş baltalar ağaç kaseler, derin kaşıklar ya da çorba kaşıkları oymak için kullanılan küçük kemik keskilerin yanına asılmıştır. Çift sürme sopası ile kazma ile de buğday ve arpa yetiştirmenin zorluğu temsil edilmiştir. Ayrıca orak ve basit bıçak mısır koçanlarını koparmayı ve kesmeyi hatırlatır. Spiral şekilli sepetlerde tohumlar, ekin tanelerini sapından ayırma sopaları ve tahılları kabuklarından ayırmak için kullanılan eleme sepetleri de burada yer alır. Ayrıca fırında kızartılmış mısır koçanları da görülebilir. Odanın bir köşesindeki masanın üzerinde ise bir sopa, bir orak, tahıllar, bir tahıl eleme sepeti ve bir Neolitik Çağ ekmeği bir arada sergilenmiştir (Resim 2.3.1.2.4.5).

Resim 2.3.1.2.4.5 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde Neolitik Çağ Ekmek Yapımı temasını işleyen sergileme (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Ana odanın başka bir bölümünde, yatağın üzerine yaban domuzu postları serilmiştir, duvara ise ayı postu, geyik boynuzları ve av silahları asılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.6). Duvara asılı geyik boynuzları ile ayı postu ve yatak üzerindeki yaban domuzu postları vahşi hayvanların önemini temsil etmek için düzenlenmiştir. Bu hayvanlar hem eti hem diğer ihtiyaçları sağladıkları için önemlidir. Bir başka bölümde sergilenen geyik boynuzundan keskiler ve deliciler, boynuzdan ok uçları, ayı ve yaban domuzu dişlerinden gerdanlıklar ve kolyeler ise hayvanların süs eşyası ve alet üretimindeki önemini anlatır.

Resim 2.3.1.2.4.6 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Balıkçının Evi'nde yatma yeri sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Bu evde rehberli tur esnasındaki gösteride granit değirmendeki un üretimi canlı olarak görülebilir.

Cömlekçinin Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Burada taş, kemik ve boynuzdan yapılmış aletler ve Neolitik Çağ çanak çömlekleri sergilenir. Ayrıca pirit, çakmaktaşı ve kav yardımı ile ateşin nasıl yakıldığı gösterilir. Bu evde balıkçı evinde olduğu gibi bir çatı katı yoktur. Bu nedenle çatının yapısı (kiriş vb.) doğrudan görülebilir (Resim 2.3.1.2.4.7).

Resim 2.3.1.2.4.7 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Cömlekçinin Evi'nin çatısının içerden görünüşü (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

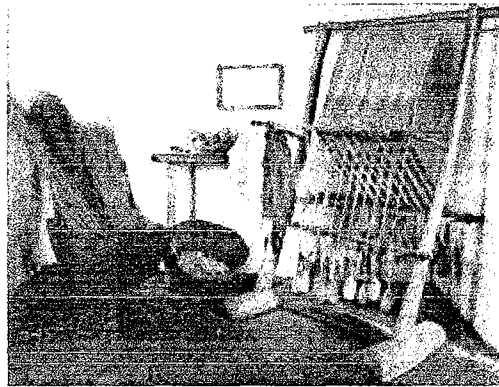
Bu ev Neolitik Çağ Köyü'ndeki diğer evlere benzer. Bir ocağın bulunduğu mutfak girişte yer

alır. Mısır değirmeni günlük tabakların, yiyecek sepetlerinin ve erzakların yanına doğrudan yere konmuştur. Hem yaşam odası hem de yatak odası olan odada ziyaretçiler etrafı taşlarla çevrili bir ocak, bir yatak ile yatağın üzerinde de av silahlarını (ok ve yay) görebilir. Dönemin özelliklerini gösteren taş aletler ve çanak çömlekler de bu odada yer alır (Resim 2.3.1.2.4.8).

Resim 2.3.1.2.4.8 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Çömlekçinin Evi'nde ana odada taş aletlerin ve çanak-çömleklerin sergilenmesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Dokumacının Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Burada Neolitik Çağ dokuma tezgahlarının farklı tipleriyle kumaş üretme, ketenin ipliğe dönüştürülmesi sergilenir. İlk iki Neolitik Çağ yapısı gibi dokumacının evi de ocak, öğütme taşı, tahıl ve bitki depoları ile dolu bir girişe sahiptir. Ana oda bir ocak ve uyuma bankı ile döşenmiştir. Bu odada balta, orak, bıçak ve av silahları günlük yaşamın en önemli objeleri olarak fonksiyonlarına uygun bir şekilde sergilenmiştir. Bu evdeki sergilemede dikkatler, iplik ve kumaş yapımına çekilir. Keten bitkisinin yanı sıra ağaç lifleri ve ısırgan otu, ipliklerin ana kaynağı olarak burada sergilenmiştir. Bu odada otların eğrilmesi ve dokunması ile yapılmış lif ve ince dallardan hasırlar, kaseler, kordonlar ve sepetler de görülebilir (Resim 2.3.1.2.4.9).

Resim 2.3.1.2.4.9 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Dokumacının Evi'nde dokuma tezgahı ve çevresinin sergilenmesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Taş Duvar Ustasının Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. 1940'da inşası biten yapı uzun süre depo olarak kullanılmıştır. 1991'den itibaren öğrenci projeleri için Neolitik Çağ Atölyesi olarak düzenlenmiştir. Burada dört ayrı alanda Neolitik Çağ yaşam şekli ve çalışma teknikleri öğrenilebilir ve denenebilir.

Ahşap Oymacısının Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir (Resim 2.3.1.2.4.10). Bu ev Neolitik Çağ yaşamını deneysel olarak yaşamak isteyen öğrenci grupları için düzenlenmiştir.

Resim 2.3.1.2.4.10 Unteruhldingen Kazıklyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü'nde Ahşap Oymacısının Evi (arkada) ve Köy Toplantı Evi (önde) (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Köy Toplantı Evi: Bu ev, kalas duvarlı bir yapıdır (Resim 2.3.1.2.4.10). 1940'da Neolitik Çağ Köyü'nün merkezine inşa edilen ev, diğer evlerden tamamen farklıdır. Bir çeşit toplantı merkezi olan bu evde, bugün arkeolojik konferanslar, video film ve slayt gösterileri yapılır.

Savunma Duvarı: Siperli yuvarlak bir savunma duvarı Neolitik Çağ Köyü'nü çevreler (Resim 2.3.1.2.4.11). Bu duvar, evleri hava koşullarından ve dalgalardan korur; gölün araziye aşındırmasını da durdurur. Hatta gölden yeni topraklar kazanılmasına yardım eder.

Resim 2.3.1.2.4.11 Unteruhldingen Kazıklyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Neolitik Çağ Köyü Savunma Duvarı (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Tunç Çağı Köyü

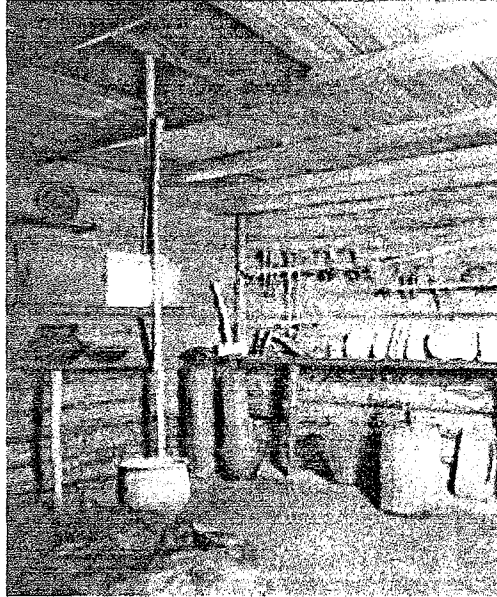
Tunç Çağı Köyü 1931’de inşa edilmiştir. Bu köy beş yapı rekontrksiyonundan oluşur. Köyün rekontrksiyonu Federseemoor, Buchau, Unteruhdingen, Constance kazılarına göre yapılmıştır. 1976’da bir yangınla tahrip olan köy 1977’de orijinal şekliyle yeniden inşa edilmiştir. Bir tarafta ince kil sıvalı ve sepet örgü duvarlı kazıklı yapılar ve diğer tarafta kütük evler Tunç Çağı’nın iki temel ahşap yapı tekniğini temsil eder (Resim 2.3.1.2.4.12).

Resim 2.3.1.2.4.12 Unteruhdingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi’ndeki Tunç Çağı Köyü (Lake-dwelling Museum of Unteruhdingen Museum Guide, 1998).

Tunç Çağı Köyü’nde yer alan yapılardaki sergileme şu şekilde anlatılabilir:

Tunç Dökümcüsünün Evi: Bu yapı bir kütük evdir. Bu evde bütün tunç elişi eşitleri (tunç döküm, birkaç süsleme tekniği) temsil edilir ve anlatılır (Resim 2.3.1.2.4.13).

Resim 2.3.1.2.4.13 Unteruhdingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi’ndeki Tunç Çağı Köyü’nde Tunç Dökümcüsünün Evi’nin bir bölümünün sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhdingen Museum Guide, 1998).

Köy Şefinin Evi: Bu yapı iki odalı bir kütük evdir. Bu ev çok geniş ve oldukça farklı zemin planı ve yerleşmedeki merkezi pozisyonu nedeniyle 1927'deki bilim adamları tarafından köy şefinin evi olarak yorumlanmıştır. Evin içinde mücevherler, kıyafetler, dokumalar, silahlar ve özellikle zengin bezemeli depo kapları sergilenir. Masalar ve banklar, katlanır sandalyeler, ahşap tabureler ve uyuma bankları da sergilemede yer alır (Resim 2.3.1.2.4.14).

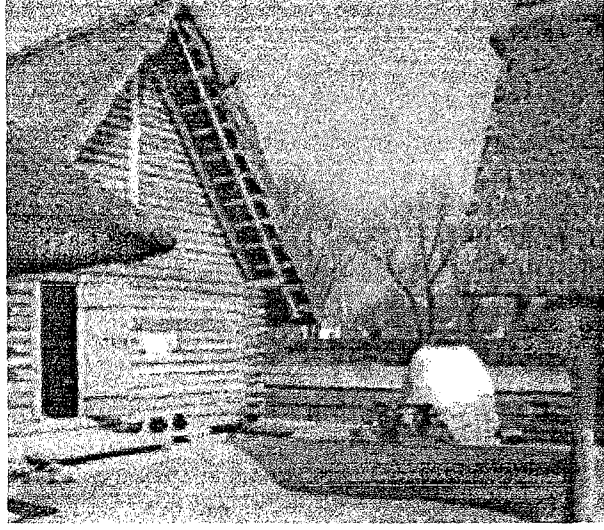

Resim 2.3.1.2.4.14 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Köy Şefi'nin Evi'nin bir bölümünün sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Kütük evin girişinde Nordik (kuzey bölgesi) Tunç Çağı buluntularından ağaç sandık içinde geleneksel kostümler ve dikey dokuma tezgahı sergilenmiştir. Ana odadaki bir tunç çaydanlık, 168 halka süslü pendant (pandantif) ve bir tunç kılıç kopyası bu dönemin bireysel zenginliğini ifade eder. Evin dışında sağ tarafında ise nakil ve balık avlamak için kullanılan bir oyma kayık yer alır.

Çömlekçinin Evi: Bu yapı bir kütük evdir. Bu evde Tunç Çağı çanak çömleklerinin şekillerinin ve süslemelerinin çeşitliliği ve teknik farklılıkları sergilenir. Saz çatılıbu ev de alışılmış ocak ve uyuma bankı ile döşenmiştir. Duvardaki raflarda ve masanın üzerinde yer alan güzel şekillendirilmiş kil çanak çömlekler bu evin amacını gösterir: Evde kilin hazırlanışından bitmiş çanak çömleğe kadar çömlekçiliğin her adımı anlatılmıştır. Burada çocuklar için küçük bir depo kabından büyük ölçekli bir depo kabına kadar bütün ölçülerde çanak çömlek sergilenmiştir (Resim 2.3.1.2.4.15). Noktalar ve çarpı gibi çömlekçinin işareti çanak çömleğin bazı yerlerinde görülür. Bu evde bezemeli kuş biçimli çanaklar ve çocuklar

için kil oyuncaklar da sergilenir. Bu Tunç Çağı evinin önünde dönemin çanak çömlek pişirilen fırınlarından birinin rekonstrüksiyonu da yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.15).

Resim 2.3.1.2.4.15 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Çömlekçinin Evi'nde bitmiş çanak-çömleklerin bulunduğu kısmın sergilemesi ve Çömlekçinin Evi'nin önündeki fırın (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Çobanın Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Bu evde çobanın uğraşları anlatılır: Peynir yapımıyla ilgili araç-gereçler tanıtılır. Ayrıca sergide sepet işçiliği ve ahşap oymacılığı da yer alır (Resim 2.3.1.2.4.16).

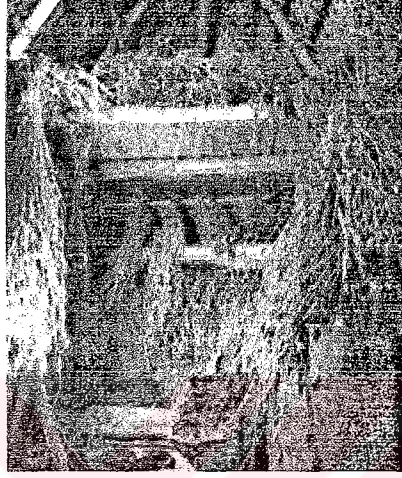

Resim 2.3.1.2.4.16 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Çobanın Evi'nin bir bölümünün sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Bu yapının iç rekonstrüksiyonu Tunç Çağı sığır yetiştiriciliğinin büyük önemini belirtir. Çobanın evinde, sürülere refakat etme ve koruma göreviyle ilgili aletler sergilenmiştir. Bunlar

ok, yay, mızraklar, taş ve kil sapan taneleri gibi av silahları ile çobanın sürüleri otlatırken ürettiği hasır işi eşyalar ve ahşap oymalar, sepetler, kaseler, derin kaplar ve ahşap alet saplarıdır. Bu evde sergilenen bir başka önemli eşya da süslü, ahşap bir flüttür.

Depo Evi: Bu yapı iki odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Bu ev Tunç Çağı Köyü'nde çiftçilik ve depolama alanı olarak yer alır. Sergide depolanmış tahıllar, darı tohumları, keten ve gelincik yer alır (Resim 2.3.1.2.4.17).

Resim 2.3.1.2.4.17 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Tunç Çağı Köyü'nde Depo Evi'nin iç sergilemesi (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

1922 Tarihli Neolitik Çağ Evleri

1922'de Neolitik Çağ göl sakinlerinin günlük yaşamını halka tanıtmak için Unteruhldingen'de ilk iki göl konutu inşa edilmiştir (Resim 2.3.1.2.4.18). Bunlar açık hava müzesinin ilk yapılarıdır. Bu yapılar Federseemoor, Riedschachen Kazılarında ortaya çıkan verilere ve kıyıya bağlı yapılara göre modellenmiş göl konutlarını temsil ederler. Bugün bu eski evler rekonstrüksiyonu yapılacak yapılar için ham materyallerin (sazlar gibi) depolandığı depo yerleri olarak hizmet ederler.

Resim 2.3.1.2.4.18 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki 1922 Tarihli Neolitik Çağ Evleri (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Neolitik Evler

Hornstaad Evi: Bu yapı tek odalı, ince kil sıvalı, sepet örgü evdir. Evin rekonstrüksiyonu Constance Gölü'ndeki Hornstaad'daki kazılardan sonra 1996'da yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.19). Bu ev 1996 sonbaharından itibaren eğitim projeleri için kullanılmıştır. Bunlar Neolitik Çağ mimarisi çalışmaları, Neolitik Çağ yontmataş bıçak yapımı gibi projelerdir (Resim 2.3.1.2.4.19).

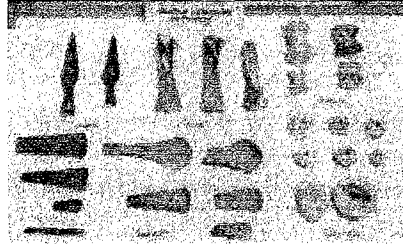

Resim 2.3.1.2.4.19 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Hornstaad Evi'nin rekonstrüksiyon çalışması, Hornstaad Evi'nin eğitim projeleri kapsamında kullanımı (Neolitik Çağ Mimarisi örneği, Neolitik Bıçak Yapım Yeri olarak) (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Arbon Evi: Bu evin rekonstrüksiyonu İsviçre'deki Arbon'da yapılan kazılardan sonra yapılmıştır. Rekonstrüksiyon 1998'de bitmiştir.

Orijinal Buluntular İçin Sergi Salonu (Göl Konutları Salonu)

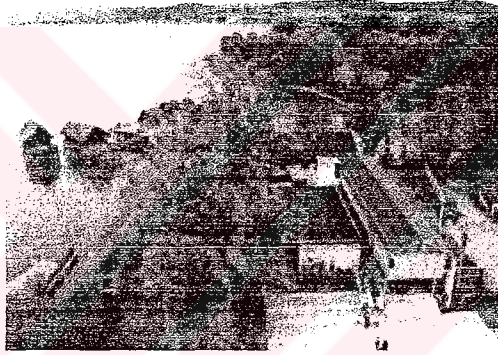
Bu salon 1934 tarihinde düzenlenmiştir. Ziyaretçiler, Göl Konutları Salonu'nda açık hava müzesindeki kopyalara ve rekonstrüksiyonlara ek olarak orijinal buluntuları görebilme imkanına sahiptir. Burada Constance Gölü'nde bulunmuş Neolitik Çağ'a ve Tunç Çağı'na ait orijinal buluntular sergilenir (Resim 2.3.1.2.4.20). Serginin en geniş bölümünü 1929-1930'da Sipplingen'deki kazılardan elde edilmiş buluntular oluşturur. Constance Gölü'ndeki diğer yerleşmelerden buluntular da burada sergilenir. 1960'larda Mezolitik Çağ ve Demir Çağ buluntularının eklenmesiyle sergi genişlemiştir. Bu salonun amacı Constance Gölü bölgesindeki tarihöncesi dönem hakkında ziyaretçilere kısa bir kronolojik bilgi vermektir. Bugün burası müze tarihinin değerli bir dökümanıdır. Salonun düzeni hemen hemen hiç değiştirilmeden günümüze kadar gelmiştir.

Resim 2.3.1.2.4.20 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde orijinal buluntuların sergilenmesine bir örnek (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Yeni Müze Binası

Yeni müze binası 1996'da açılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.21). Binanın üst katı arkeolojik araştırmalar tarihine ve Constance Gölü bölgesindeki kazı sonuçlarına ayrılmıştır. Burada kazılardan elde edilen sonuçlara göre arkeolojik rekonstrüksiyonların geliştirilmesi, arkeolojik modellerin yorumlanması sergilenir; göl konutları araştırmasının yeni sonuçları açıklanır.

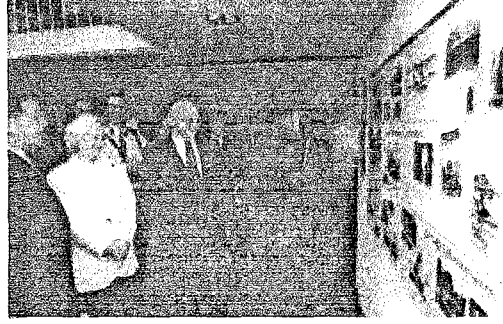
Resim 2.3.1.2.4.21 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki yeni müze binası (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Binanın alt katında, kütük evler ve göl konutları ile ilgili büyük bir slayt gösterisi izlenebilir. Slayt gösterisini takip eden müze turunda ise Neolitik Çağ ve Tunç Çağı ticareti, ekonomik yapısı, inanç dünyası, bir Tunç Çağı Köyü'nün yapısı ve göl konutlarının ortadan kalkışı gibi konuları açıklayan 5 maket görülebilir (Resim 2.3.1.2.4.22).

Resim 2.3.1.2.4.22 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'nde göl konutlarının ortadan kalkışını temsil eden maket (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Binanın alt katında, müzenin tarihinin ve Constance Gölü çevresindeki arkeolojik çalışmaların gelişiminin resimler ve yazılar ile anlatıldığı bir bölüm de düzenlenmiştir. Bu bölümde 1920'lerden günümüze kadar gelen kitaplardan, filmlerden ve haber makalelerinden oluşan bir sergileme yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.4.23).

Resim 2.3.1.2.4.23 Unteruhldingen Kazıklıyapı Açık Hava Müzesi'ndeki Yeni Müze Binası'nın alt katında müzenin tarihini ve arkeolojik çalışmaları anlatan resimler ve yazılar (Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, 1998).

Unteruhldingen Kazıklı Yapı (Göl Konutları) Açık Hava Müzesi'nin Sergilemesinin Değerlendirilmesi:

Bu müzede Neolitik Çağ'a ve Tunç Çağı'na ait köy yaşamı **canlandırılmıştır**. Bunun için köy konutları ve çevre **yeniden inşa** edilmiş ve iç mekanlar birebir **modellerle** düzenlenmiştir. Bu şekilde müzeyi gezen ziyaretçilerin kendilerini tarihöncesi dönemdeki günlük yaşamın içinde bulmaları sağlanmış olur.

Konutların her biri günlük yaşamla birlikte dönemin zanaatlarını anlatacak şekilde düzenlenmiştir. Neolitik Çağ Köyü'ndeki Balıkçının Evi'nde, Çömlekçinin Evi'nde, Dokumacının Evi'nde; Tunç Çağı Köyü'ndeki Tunç Dökümcünün Evi'nde, Çömlekçinin Evi'nde, Çobanın Evi'nde bu kişilerin günlük yaşamı işleriyle birlikte sergilenmiştir. Yemek pişirilen mekandan yatılan ya da dinlenen mekana kadar günlük yaşantıyı anlatan ev ortamı ile birlikte balıkçılık, dokumacılık, çobanlık vb. gibi uğraşlar da bu günlük yaşamın parçası olarak mekanın içinde sergilenmiştir.

Objeler (gerçeklerin birebir modelleri) konutların içinde yerleştirilirken, sözlü ya da yazılı bir bilgi gerektirmeden objelerin kendilerini anlatacakları **tematik sergileme** yapılmıştır. Balıkçının Evi'ndeki ana odada bir masa üzerinde bir sopa, bir orak, tahıllar, tahıl eleme sepeti, öğütme taşı ve bir Neolitik Çağ ekmeği bir arada sergilenmiştir. Bu şekilde tarladan orak ile ekinlerin kesildiği bir sopa yardımı ile bu ekinlerin tanelerinin saplarından ayrıldığı,

eleme sepetinde tanelerin kabuklarından ayrıldığı ve öğütme taşı ile un haline getirildiği ve bu undan ekmek yapıldığı ziyaretçiye anlatılır. Bu şekilde bir ekmek yapımı teması ile bu konuyla ilgili objeler beraberce sergilenmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.4.5). Tunç Çağı Köyü'ndeki Çömlekçinin Evi'nde de kilin hazırlanmasından bitmiş kaplara kadar çömlekçiliğin bütün aşamalarını anlatacak bir sergileme yapılmıştır. Burada da kap-kacak yapımı teması ile Tunç Çağı'na ait toprak kaplar sergilenmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.4.15).

Açık Hava Müzesi'nde Neolitik Çağ Köyü'ndeki Taş Duvarcının Evi ile Ahşap Oymacının Evi öğrenci grupları için **katılımcı** faaliyetlerin yer aldığı atölyeler olarak düzenlenmiştir. Burada öğrencilerin Neolitik Çağ yaşam biçimini ve çalışma tekniklerini öğrenmeleri ve denemeleri amaçlanmıştır. Bu şekilde öğrencilere tarihöncesi dönemde yaşayan insanların neler yediklerini, kaşık, bıçak, tabak, sepet gibi günlük yaşam araç-gereçlerini nasıl ürettiklerini, ekmeği nasıl yaptıklarını, ateşi nasıl yaktıklarını **yaşayarak öğrenme** fırsatı tanınmış olur. Bu evlerin yanı sıra köylerden ayrı bir yapı olan Neolitik Çağ'a ait Hornstad Evi'nde ziyaretçiler için Neolitik Çağ mimarisi çalışmaları, Neolitik Çağ yontmataş bıçak yapımı gibi katılımcı faaliyetler gerçekleştirilir (Bkz. Resim 2.3.1.2.4.19). Bu katılımcı faaliyetlerle müze sergilemesi desteklenmiş olur.

Müze alanı içerisindeki yeni müze binasının alt katında kütük evlerin ve göl konutlarının **slayt gösterisi**; ardından Neolitik Çağ ve Tunç Çağı ticaretini, ekonomik yapısını, inanç dünyasını, bir Tunç Çağı köyünün yapısını ve göl konutlarının ortadan kalkışını anlatan **maketli sergileme** (Resim 2.3.1.2.4.22); müzenin tarihini ve Constance Gölü bölgesindeki arkeolojik çalışmaların gelişimini anlatan resimlerden ve yazılardan oluşan büyük boyutlu bir **duvar panosu** (Resim 2.3.1.2.4.23); Neolitik Çağ Köyü'ndeki Köy Toplantı Salonu'nda düzenlenen **video film** ve slayt gösterileri sergilemeyi destekleyen diğer elemanlardır.

Müzenin orijinal buluntuları ise müze alanındaki başka bir yapıda **vitrinler** içerisinde (klasik müze sergilemesi) kronolojik bir düzenlemeyle sergilenmiştir (Resim 2.3.1.2.4.20).

2.3.1.2.5. Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi¹, Lejre, Danimarka

Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi Carlsberg Vakfı'nın katkılarıyla 1964'te Danimarka'da kurulmuştur (Ek 2). Deney Merkezi, geçmişin insanlarına, onların kültürüne ve yaşam koşullarına odaklanmıştır. Burada tarihi evlerin rekonstrüksiyonları, araç gereçlerin

modelleri ve deneyler vasıtasıyla insan ile doğa arasındaki ilişki incelenir. Ziyaretçiler Lejre Deney Merkezi'nde geçmişini yakından inceleme fırsatına sahip olabilir, atalarının yaşam koşulları hakkında birçok şey öğrenebilir.

Lejre Deney Merkezi'nde tarlaları, çiftlik hayvanları ve otlaklarıyla beraber bir Demir Çağı Köyü; Demir Çağı Köyü'nün çevresinde mitleri ve destanları ile bir bataklık; tarlaları, padogları (atların gezdirildiği yer) ve otlaklarıyla beraber 19. yüzyılın ortalarından iki çiftlik bütün dönemlerden keramiklerin, dokumaların ve metallerin yapıldığı üç tarihi atölye yer alır. Bunların yanı sıra bir faaliyet alanı olan "Kamp Ateşi Vadisi (The Camp Fire Valley)" nde ziyaretçiler ağaç gövdesinden oyulmuş kanoları kullanabilir, bisküvi pişirebilir, mısır öğütebilir, ateş yakabilir; okul kamp alanında ise okul çocukları bir Viking çevresi içinde yaşar ve çalışır. Merkez'de bir de tarihöncesi gömü alanı vardır. Burada Tunç ve Demir Çağları'na ait tümülüslerin rekonstrüksiyonu ve Son Neolitik Çağ'a ait büyük taş mezarların rekonstrüksiyonları yer alır. Deney Merkezi'nde Gammel Lejre Köyü'nden Viking dönemine ait bir kral yapısının rekonstrüksiyonunun yapılması da düşünülmektedir.

Deney Merkezi'nde yer alan bu bölümlerin kısa tanıtımı şu şekildedir:

Demir Çağı Köyü

Demir Çağı Köyü evleri, hayvanları, tarlaları ve diğer küçük yapıları ile beraber Demir Çağı'ndaki benzer bir köyün daha küçük bir modelidir. Köyde 4 uzun ev yer alır. Bunlar 2 çiftlik evi, bir balıkçı evi, bir de şefin evidir. Köydeki küçük yapılar ise farklı fonksiyonlara sahiptir. Bu yapılar tavuk evi, kaz evi, odun barakası, yük arabası barakası, depo evi, (et, balık ve peynir tutsülemek için) tutsü barakası, iki atölye (dokuma barakası ve demirhane) ve fırınlardır. Çanak çömlek fırını çoğunlukla eğitim için kullanılır. Diğer fırın ise yemek pişirmek içindir. Demir Çağı Köyü'nün etrafını çitler ve hendekli bir palisat çevreler (Ek 3).

Köydeki bütün yapılar Son Demir Çağı'na ait evlerin rekonstrüksiyonlarıdır. Köyde yer alan 4 uzun ev ve 8 küçük yapı farklı şekilde inşa edilmiştir (Resim 2.3.1.2.5.1). Evlerin bazıları belirli Demir Çağı buluntularının rekonstrüksiyonudur; diğerleri ise birkaç buluntudan elde edilen bilgilere dayanılarak inşa edilmiştir.

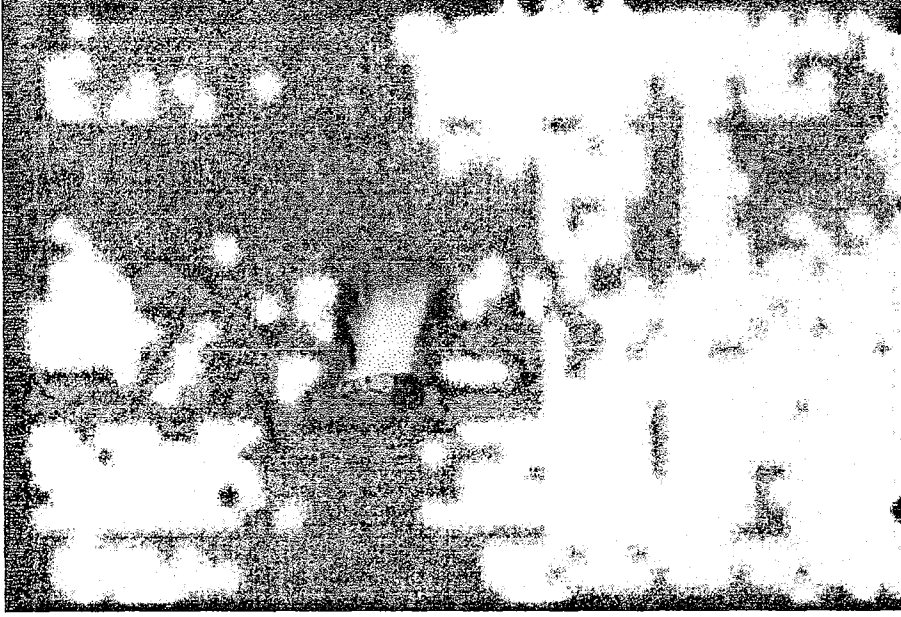
Resim 2.3.1.2.5.1 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Demir Çağı Köyü (Lejre Experimental, 1998).

1965-66 yaz dönemi boyunca 6 tane Demir Çağı evi inşa edilmiştir (Resim 2.3.1.2.5.2). Bu evler arkeolojik araştırmalara göre inşa edilmiştir. Her bir ev, Demir Çağı yapılarının elde mevcut olan bilgilerini yansıtır. 1965'te çiftlik evi, 1968'de balıkçının evi ve dokuma atölyesi, 1975'te şefin evi, 1978'de demirhane, 1988'de savunma duvarı, 1989'da Demir Çağı çiftçi evi, 1991'de depo evi, 1992'de yük arabası barakası ile tütsü barakası inşa edilmiştir. 1990'da demirhanenin içi restore edilmiştir. Çitler ise pek çok kazıdan elde edilen buluntulara dayandırılarak inşa edilmiştir.

Resim 2.3.1.2.5.2 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde 6 Demir Çağı evinin inşası (Lejre Experimental, 1998).

Demir Çağı Köyü yaşayan bir köydür. Evler, içinde yaşanacak şekilde inşa edilmiştir (Resim 2.3.1.2.5.3). Burada zanaatkarlarla bilim adamları, öğrencilerle öğretmenler, profesyonellerle amatörler, ziyaretçiler ve onların geçmişleri arasında faydalı bir bağlantı meydana getirilmiştir.

Resim 2.3.1.2.5.3 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Demir Çağı Köyü evlerinin iç ve dış sergilemesine örnekler, evlerde yaşayan insanlar (Lejre Experimental, 1998).

Tarihöncesi Mezar Anıtları

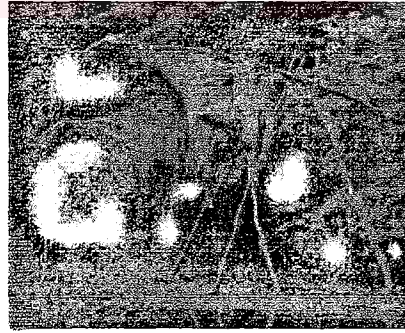
Merkez'de Danimarka tarihöncesi döneminin mezar anıtlarının rekonstrüksiyonu yapılmıştır (Resim 2.3.1.2.5.4). Bu dönem Neolitik Çağ'dan Roma öncesi Demir Çağı'na kadar olan zamanı kapsar. Bu yaklaşık M.Ö. 4 bin'den 0'a (milat) kadar olan zamandır. Mezarlar farklıdır. Ancak hepsinin çiftçiler tarafından yapılmış olması ortak noktalarıdır. Avcılar ve toplayıcılar göçebe bir yaşam şekline sahip oldukları için böyle geniş anıtları arkalarında bırakmamışlardır. Merkez'deki Hillock Mezarı 1995'te ziyaretçiler için bir etkinlik olarak inşa edilmiştir.

Resim 2.3.1.2.5.4 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Tarihöncesi Gömü Alanı (Lejre Experimental, 1998) .

Kurban Bataklığı

Merkez'de Demir Çağı tanrılarına sunulmuş olan objeler (oyulmuş ahşap figürler, başları, toynakları ve kuyrukları ile beraber at postları, çanak çömlekler ve Demir Çağı çiftçilerinin günlük yaşamından pek çok küçük obje) ile Demir Çağı kurban bataklığı atmosferi yeniden canlandırılmıştır (Resim 2.3.1.2.5.5). Kurban edilmiş atlar, batmış kil yiyecek çanakları, örgülü saçlar, çiftçilik aletlerinin parçaları, eğilmiş ve kırılmış silahlar ve kabaca oyulmuş tanrı heykelleri, Demir Çağı'nın bu kutsal bataklığına adanmış objeler olarak sergilenir.

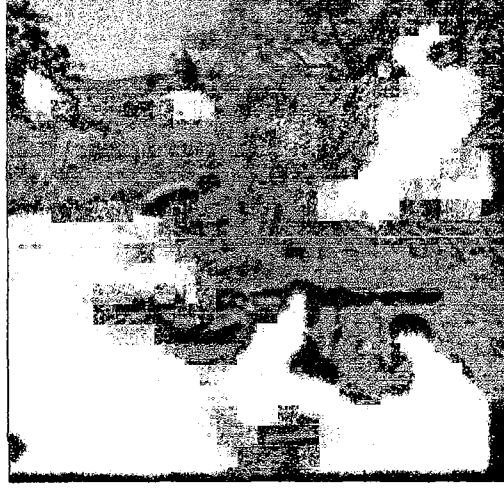

Resim 2.3.1.2.5.5 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Kurban Bataklığı (Lejre Experimental, 1998).

Neolitik Çağ Deneysel Alanı

Merkez'de İlk Neolitik Çağ'la ilgili deneyler için Langeso Gölü'nün kıyılarında küçük bir alan açılmıştır. Bu alanda çok farklı deneyler yapılmaktadır. Örneğin Neolitik Çağ ok ve yayı ile okçuluk, baltaların bilenmesi, boynuz balta kullanma, çakmaktaşı ile boynuzu kesme gibi

deneyler yapılır (Resim 2.3.1.2.5.6). Bu alan okullar için bir eğitim alanı olarak da kullanılmaktadır.

Resim 2.3.1.2.5.6 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki deneylere örnekler (Boynuz balta kullanma, Çakmaktaşı bıçak ile boynuz kesme) (Lejre Experimental, 1998).

Tarihsel Deney Atölyeleri

Merkez'de 3 tane deneysel atölye vardır. Bunlar dokumacı, çömlekçi ve demirci atölyeleridir. Atölyeler rekonstrüksiyon değildir. Tüm dönemlere ait teknoloji bu atölyelerde kullanılır. Atölyelerde zanaatkarlar ve arkeologlar arasında işbirliği, ataların materyallerle ve aletlerle nasıl çalıştıklarını açıklamak için önemlidir.

Atölyelerin en önemli görevleri erken teknoloji ile deneyler yapmak; araştırma projeleri ile ziyaret eden uzmanlara yardım etmek; Demir Çağı çiftlik evlerinde Merkez'in kullanımı için gerekli olan aletleri, kıyafetleri ve ev aletlerini yapmak; diğer müzelerdeki sergiler için tarihi ve tarihöncesi el işlerinin kopyalarını ve rekonstrüksiyonlarını yapmak; diğer müzelerde ve Merkez'in kendi dükkanlarında satmak için tarihi ve tarihöncesi el işlerinin kopyalarını ve rekonstrüksiyonlarını yapmaktır.

Dokumacının Evi, en eski atölyedir (Resim 2.3.1.2.5.7). 1965'te tarihöncesi yün eğirme ve dokuma teknikleri, atölyede ilk defa yapılmıştır. Danimarka tarihöncesi döneminden pek çok dokuma burada keşfedilmiştir. Bu atölyede 1995-1996'da bir Demir Çağı pantolonu kuzey Almanya'daki Gottorp Şatosu'ndaki müze için yeniden yapılmıştır.

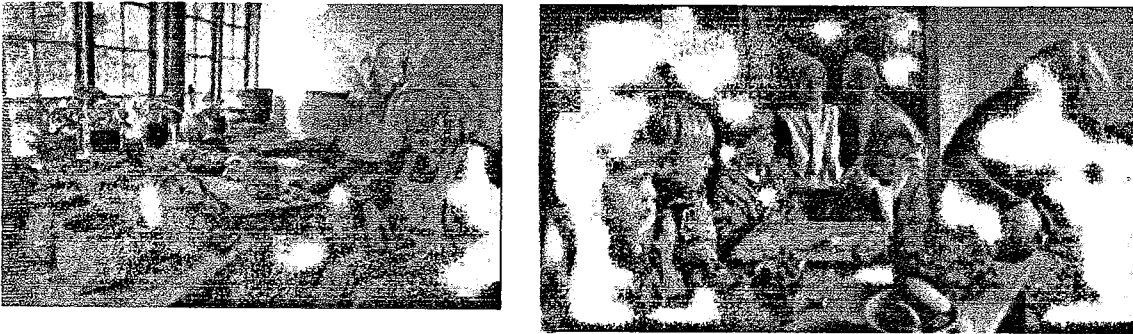
Resim 2.3.1.2.5.7 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Dokumacı Atölyesi'nin iç ve dış sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler (Lejre Experimental, 1998) .

Demirhane, 1800'lerin son dönemlerinden bir demirhanenin benzeridir. Diğer atölyeler gibi burada da yapılan çalışma hem tarihöncesini hem de son dönemleri kapsar (Resim 2.3.1.2.5.8).

Resim 2.3.1.2.5.8 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Demirci Atölyesi'nin iç sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler (Lejre Experimental, 1998).

Çömlekçide yapılan çalışma da tarihöncesi ve modern keramikleri kapsar (Resim 2.3.1.2.5.9).

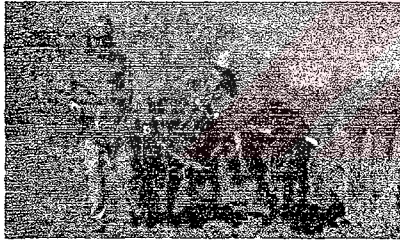
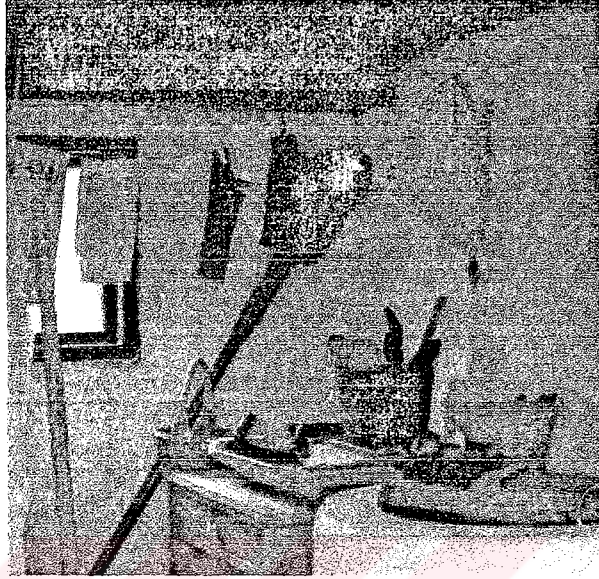

Resim 2.3.1.2.5.9 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki Çömlekçi Atölyesi'nin iç sergilemesi, yapılan çalışmalara örnekler (Lejre Experimental, 1998).

Çiftlik Evleri

Çiftlik Evleri yaklaşık 1850'ye tarihlenen küçük bir çevrenin rekonstrüksiyonudur. Bu çevre iki konut evi, bir atölye, bahçeler, tarlalar, evcil hayvanlar ve otlama alanlarından meydana

gelir. Demir Çağı Köyü'ndeki evler gibi çiftlik evleri de yaşamak ve kullanmak için inşa edilmiştir (Resim 2.3.1.2.5.10). 1850'lere tarihlenen bu çevrenin günlük yaşamı günümüze daha yakın olmasına rağmen daha eski bir dönem olan Demir Çağı çiftçilerinin günlük yaşamına daha çok benzer.

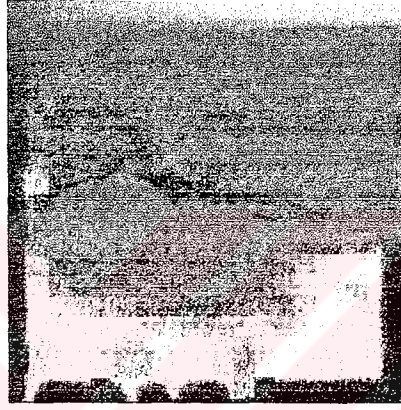
Resim 2.3.1.2.5.10 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'ndeki çiftlik evlerinin iç ve dış sergilemesine örnekler, evlerde yaşayan insanlar (Lejre Experimental, 1998).

Buradaki Horhave Evi 1965'te inşa edilmiş, 1973'te genişletilmiştir. Bu ev Frilandsmuseet'deki Kalvehave Evi'nin rekonstrüksiyonudur. Kalvehave Evi ise 1718'de inşa edilmiş bir yapıdır. Kralın sürücülerinden birinin evidir.

Çiftlik evlerinden ikincisi olan Tystrup Evi 1978'de inşa edilmiştir. Ev Frilandsmuseet'deki bir evin rekonstrüksiyonudur. Bu evin orijinali 1790'ların sonunda inşa edilmiştir. Bir oda ve bir çok küçük odadan meydana gelir. Ayrıca bir atölye ve yemek yapılan bir giriş vardır. Bu evde koşullar çok fakirdir.

Kır Manzarası-“Bir Ölü Buz Alanı”

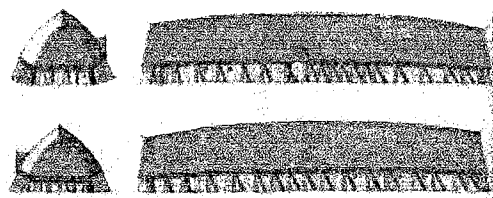
Merkez’de yaklaşık 12 bin yıl önce son buzul çağı zamanında ülkeyi kaplayan buzullarla şekillendirilmiş bir kır manzarası vardır (Resim 2.3.1.2.5.11). Bugün Merkez’de aralarında küçük göller ve bataklıklar olan pek çok yuvarlak tepe görülebilir. Bu doğal kır manzarası insan faaliyetleriyle de şekillendirilmiştir: Merkez’in arazisinde binlerce yıl geriye tarihlenen izler görülebilir. Tarihöncesi çiftçilerin tarlalarının sınırları ile işaretlenmiş uzun, alçak toprak sırtlar hala görülebilir. 100-200 yıl önce Ledreborg Şatosu’nun çiftçileri ve işçileri tarafından yapılmış taş duvarların ve çitlerin kalıntıları da burada yer alır. Bugün ise arazi Merkez’in faaliyetleri ve personeli tarafından şekillendirilmektedir.

Resim 2.3.1.2.5.11 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi’ndeki kır manzarası (Lejre Experimental, 1998).

Gammel Lejre’deki Kralın Konutu

Gammel Lejre Köyü civarındaki ve içindeki geniş bir alanı kaplayan kazılar, geniş bir yapının büyük bir kompleksin parçası olduğunu göstermiştir. Bu kompleks kralın askerleri için kışlaları, at ahırlarını ve samanlıkları, atölyeleri, konutları ve gömü alanlarını kapsar. Hepsi birlikte 10-15 hektarlık bir alanı kaplar. Deney Merkezi’nde Gammel Lejre Köyü’nden Viking dönemine ait bu kral yapısının rekonstrüksiyonunun yapılması düşünülmektedir (Çizim 2.3.1.2.5.1).

Çizim 2.3.1.2.5.1 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi’nde rekonstrüksiyonu yapılması düşünülen Viking Dönemi Kral Yapısı (Lejre Experimental, 1998) .

Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nin çalışmaları araştırmalara dayanır. Merkez'de arkeolojik deneyler vasıtasıyla geçmişe ait bilgiler elde edilir. Aletlerin kopyaları ile sistematik deneyler yapılarak aletlerin nasıl yapıldığı ve bunların ne yapabildiği ya da ne yapamadığı, bunların ne için kullanıldığı bulunur. Arkeolojik deneyler vasıtasıyla ataların evlerini nasıl inşa ettiği ve nasıl çiftçilik yaptığı öğrenilir.

Merkez'deki en yaygın deneyler objelerin üretimi ve kullanımı (örneğin Neolitik Çağ boynuz baltasının yapımı ve kullanımı gibi) ile ilgilidir. Her yıl bu çeşit 10-15 deney yapılır. Bunların çoğu da merkezi ziyaret eden uzmanlar tarafından yapılır. Bunlar Merkez Araştırma Fonu tarafından finanse edilir. İkinci grup deneyler ise insanların yaşam koşulları ve ilişkileri ile onların doğal çevre üzerindeki etkileri ile ilgilidir. Bu deneyler uzun bir zaman alır. Üçüncü tip deneyler ise tarım, hayvan otlatma ve ormancılık ile ilgilidir. Bir başka grup deney ise arkeolojik kaynak materyallerinin korunması ve değişiklikleri ile ilgilidir. Bir Demir Çağı evinin inşa edilmesi sonra yakılarak yıkılması, üstünün toprakla örtülmesi ve 25 yıl sonra kazılması bu tür deneylere örnektir (Resim 2.3.1.2.5.12). Burada amaç toprak içindeki rekonstrüksiyonu yapılmış evin izlerinin 2000 yıl önceki gerçeği ile karşılaştırmasını yapmaktır. Bu deneyler, merkezin her yerinde kurulmuş olan bilgi panolarında ziyaretçilere de anlatılır.

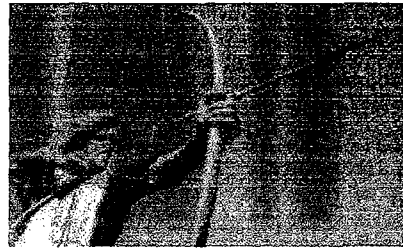
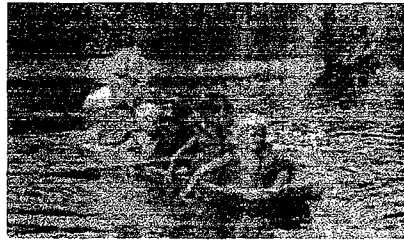

Resim 2.3.1.2.5.12 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde bir Demir Çağı Evi'nin inşa edildikten sonra yakılarak yıkılması deneyi (Lejre Experimental, 1998).

Deney Merkezi canlı (yaşayan) bir sergileme sunar. Katılımcı etkinliklerle ve yapılmakta olan çalışmaların tartışılmasıyla ziyaretçilere bilgi verilir. Merkez'deki bir Demir Çağı çiftçisi, dokumacısı ya da çanak çömlekçisi ile konuşmak (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.7 - 9), bir Demir Çağı öğütme taşı kullanmak (Resim 2.3.1.2.5.13) halkın bugünü ve geçmişi arasında yakın bağlantı meydana getirir. Katılımcı etkinlikler vasıtasıyla tarihöncesini öğrenmek, her yıl Merkezi ziyaret eden pek çok okul çocuğunun öğrenimi için temel prensiptir. Deney Merkezi tüm sezon boyunca ziyaretçilere çeşitli özel etkinlikler sunar. Deney Merkezi'nde ataların kullandığı objeler ile doğrudan doğruya karşılaşmak ve ataların günlük yaşamlarını denemek

vasıtasıyla bilgi aktarılır. Rekonstrüksiyonlar çocuklara ve yetişkinlere tarihe çok yakın olabilme imkanını verir. Merkez’de ziyaretçileri bilgilendirmek için çeşitli yöntemler kullanılır:

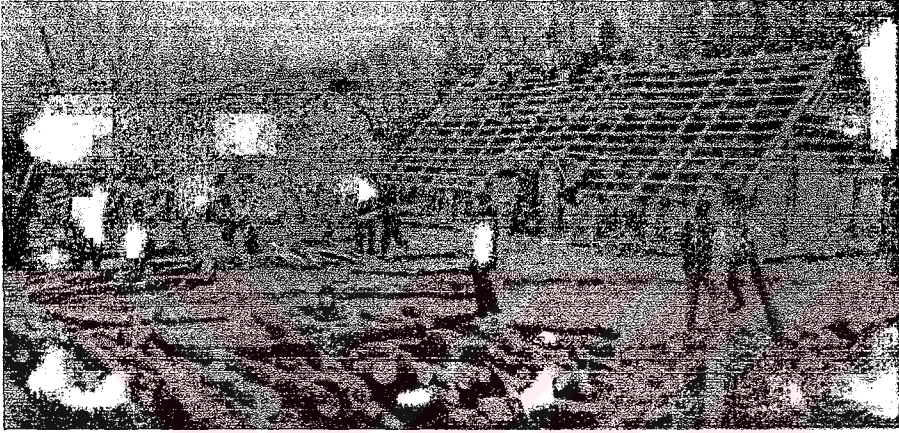
- Birincisi, sıradan ziyaretçiler içindir. Evleri, atölyeleri, hayvanları ve tarlaları görebilirler; deneyimler kazanabilirler; bilgi panolarını okuyabilirler; personelle konuşabilirler; slayt gösterilerini görebilirler. Kamp Ateşi Vadisi’ndeki faaliyetlerde (mısır öğütme, bisküvit yapma, ağaç gövdesinden yapılmış kanoları kullanma) çalışabilirler (Resim 2.3.1.2.5.13). Sezon boyunca tarihöncesi uzun bir yay ile okçuluk (Resim 2.3.1.2.5.13), koyun kırpma gibi pek çok farklı düzenleme denenebilir. Her sezon bu şekilde 50-60 bin ziyaretçi Merkez’i ziyaret eder.
- İkincisi, okul sınıfları için 3 saatlik öğrenme sezonlarıdır. Öğrenciler Merkez’de her gün balıkçılık, dokumacılık, çömlekçilik, çiftçilik, yemek hazırlama gibi faaliyetleri gerçekleştirir. Her yıl yaklaşık 200 sınıf bu faaliyetlerde yer alır (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.9).
- Üçüncüsü, okul kamplarıdır. Çocuklar bir hafta için bir Viking Dönemini yansıtacak şekilde düzenlenmiş ortamda yaşar ve çalışır. Her yıl yaklaşık 25 sınıf okul kampını kullanır.
- Dördüncüsü, Demir Çağı Köyü’nde ve çiftlik evlerinde kalan tarihi ailelerdir (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.3). Her yaz yaklaşık 30 aile bir hafta sonu, bir hafta ya da 14 gün bir tarihi aile gibi bu evlerde kalır.
- Sonuncusu, çeşitli yayınlar ve videolardır. Bunlar farklı deneysel projelerle ilgilidir.

Resim 2.3.1.2.5.13 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi’nde öğütme taşı, ağaç gövdesinden oyulmuş kano, ok ve yay kullanan ziyaretçiler (Lejre Experimental, 1998).

Lejre Deney Merkezi’nde pek çok hayvan da vardır. Merkez’de tavukların, kazların, ördeklerin, atların, ineklerin, koyunların, keçilerin, domuzların ve yaban domuzlarının bakımını sağlamak için çalışılmaktadır (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.10).

Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nin derneği (Deney Merkezi'nin Dostları) yaklaşık 400 üyeye sahiptir. Bunların çoğu pasif üyelerdir. Derneğin faaliyetlerinde yer almazlar ancak Merkez'in çalışmalarını desteklerler. Bu üyeler bir sezonluk aile bileti, Merkez'deki dükkanlardan % 20 indirimli alışveriş, Merkez'in tüm faaliyetlerinden haberdar olma gibi avantajlara sahip olurlar. Bir kısım üyeler ise Merkez'in çalışmalarında aktif olarak yer alırlar. Bu üyeler her yıl pek çok farklı türde çalışmalara katılırlar. Bunlar rekonstrüksiyon çalışması, bir Neolitik Çağ kaya mezarının inşası, doğal çevrenin ve yapıların bakımı, yaz boyunca halkı bilgilendirmeye çeşitli şekillerde yardım etmek şeklinde örneklenebilir (Resim 2.3.1.2.5.14 ve Bkz. Resim 2.3.1.2.5.4).

Resim 2.3.1.2.5.14 Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde dernek üyelerinin gerçekleştirdiği bir çalışma (rekonstrüksiyon) (Lejre Experimental, 1998).

Dernek, Lejre Deney Merkezi'nde belli zanaatlar ya da çevrelere dayanan birkaç derneği içine alan geniş bir organizasyondur. Bugün bu organizasyonda Çiftlik Evi Cemiyeti, Demir Çağı Cemiyeti, Demirci Cemiyeti ve Dokumacı Cemiyeti vardır. Bunlar, Merkez'le bağlantılı olarak kendi faaliyetlerini organize eden küçük bağımsız birimlerdir. Merkez'le günlük bağlantılarını yaparlar. Merkez, bu derneklerin faaliyetlerinde yüksek teknik standartların sağlanması için düzenli olarak bilgi verir.

Lejre Tarihsel- Arkeolojik Deney Merkezi'nin Sergilemesinin Değerlendirilmesi:

Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi'nde Bir Demir Çağı Köyü'nün yaşamı **canlandırılmıştır**. Bunun için köy konutları ve çevre **yeniden inşa** edilmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.1). İç mekanlar **modellerle** düzenlenmiştir. Bu şekilde müzeyi gezen ziyaretçilerin kendilerini tarihöncesi dönemdeki yaşamın içinde bulmaları sağlanmış olur.

Demir Çağı Köyü'nde konutlar ve çevre sadece ziyaretçilerin gezebileceği mekanlar olarak değil aynı zamanda içlerinde yaşanacak şekilde düzenlenmiştir. Ziyaretçiler bu şekilde hem konutları gezebilme hem de istediklerinde bu konutlarda kalarak tarihöncesi dönemin yaşantısını deneme imkanına sahip olabilmektedir (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.3).

Merkez'deki Kamp Ateşi Vadisi, Okul Kamp Alanı, Neolitik Çağ Deney Alanı gibi alanlarda ziyaretçilere tarihöncesi faaliyetleri deneme imkanı tanınmıştır. Örneğin Kamp Ateşi Vadisi'nde ağaçtan oyulmuş kanolarda gezinti yapma, ekmek pişirme, buğdayı öğüttüp un yapma; Neolitik Çağ Deney Alanı'nda okçuluk, boynuz balta kullanma, çakmaktaşı alet kullanma; Okul Kamp Alanı'nda Viking gibi yaşama ve çalışma faaliyetleri gerçekleştirilir (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.6 - 14). Bu şekildeki **katılımcı** faaliyetlerle ziyaretçilerin Merkez'de aktif olması sağlanmış olur.

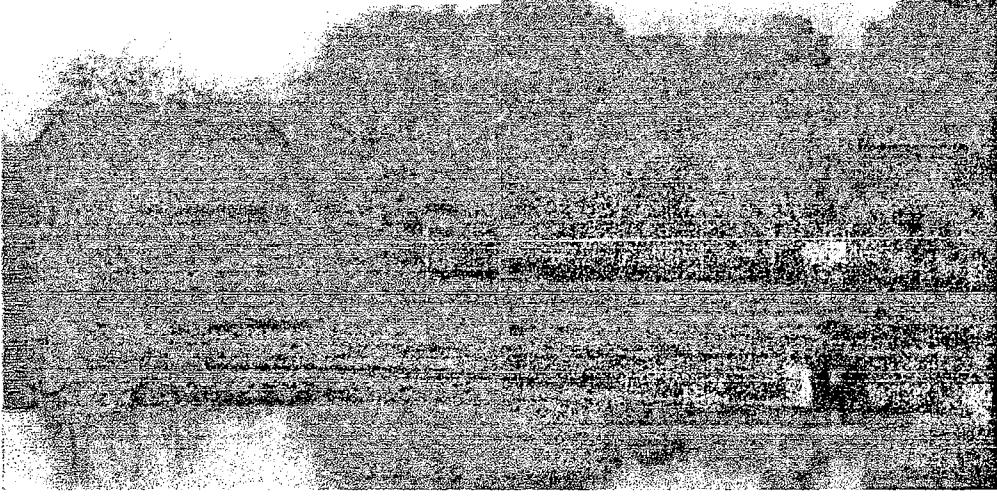
Lejre Tarihsel-Arkeolojik Deney Merkezi diğer açık hava müzelerinden farklı olarak aynı zamanda deneysel arkeoloji yöntemlerinin uygulandığı bir araştırma merkezidir. Burada kazılardan elde edilen bilgiler deneysel faaliyetlerle değerlendirilir. Bir Demir Çağ evinin inşa edilmesi sonra yakılarak yıkılması, üstünün toprakla örtülmesi, 25 yıl sonra kazılması; bir Neolitik Çağ boynuz baltasının yapımı ve kullanımı bu deneysel faaliyetlere birer örnektir (Bkz. Resim 2.3.1.2.5.13). Bu faaliyetler dışardan ziyaretçi olarak gelen uzmanlar tarafından da yapılır. Bu şekilde müze bilimsel çalışmaların yapıldığı araştırma merkezi görevini de gerçekleştirmiş olur. Bu faaliyetlerin Merkez'in her tarafındaki bilgi panolarıyla ziyaretçilere de aktarılmasıyla, yapılan deneysel faaliyetlerle müzeyi gezen ziyaretçiler de bilgilendirilmiş olur.

Genel olarak Merkez ziyaretçinin her bölümde tamamiyle aktif olduğu katılımcı sergilemenin ağırlıklı olduğu bir sergileme şekline sahiptir. Burada ziyaretçilerin yaşayarak, deneyerek öğrenmesi temel alınmıştır.

2.3.1.2.6. Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi¹, Eindhoven, Hollanda

Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi, Hollanda'da "De Kempen"de (Brabant eyaletinde bir bölgedir) bir Demir Çağı yerleşmesinde kurulmuştur (Resim 2.3.1.2.6.1). Müze Eindhoven'in güneyinde, Tongelreep Nehri boyunca inşa edilmiştir. Çiftlik yapıları Brabant

eyaletindeki Oss-Ussen'de ve De Kempen'de yapılmış kazılardaki kalıntılara dayanılarak inşa edilmiştir. Doğal materyalli tüm yapılar (Evler vb.) demir aletler ile inşa edilmiştir.

Resim 2.3.1.2.6.1 Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'ndeki Demir Çağı Köyü (Müze Broşürü).

Tarihöncesi Açık Hava Müzesi Dostları Vakfı müzenin inşası ve gelişmesi için kurulmuştur. Müze bu vakıftan yıllık bağış alır. Vakıf üyeleri müzeye ücretsiz girebilirler ve hafta sonlarında tarihöncesi etkinlikleri için davet edilirler.

Müze'deki gezi boyunca ziyaretçi kendini M.Ö. 750-50 tarihleri arasındaki tarihöncesi yaşamın içinde bulur. Müzede, tarihöncesi dönemde yaşamış çiftçilerin günlük işleriyle nasıl meşgul oldukları sergilenir. Ziyaretçi, atalarının nasıl yaşadıklarını ve nasıl çalıştıklarını görebilir. Bu müze "yaşayan" bir müzedir. Ziyaretçiler, bu tarihöncesi köyde duman kokusu alabilir; patikalarda yürüyebilir; tarlaları ve etraftaki domuzları, koyunları, tavukları ve tarihöncesi kıyafetler içinde yaşayan ve çalışan insanları görebilir (Resim 2.3.1.2.6.2).

Resim 2.3.1.2.6.2 Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde tarihöncesi kıyafetler içinde yaşayan ve çalışan insanlar (oyun oynayanlar ve demir döven adam) (Müze broşürü).

Bu müzede ziyaretçiler tarihöncesi günlük yaşamı deneyebilirler. Müzedeki hafta sonu etkinliklerinde ekmek pişirme, sepet örme, demir dövme, yün eğirme, davul yapma, kemik işleme gibi tarihöncesi işleri öğrenebilirler, yapabilirler (Resim 2.3.1.2.6.3).

Resim 2.3.1.2.6.3 Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'ndeki tarihöncesi etkinliklerden bir örnek (ekmek pişirme) (Müze broşürü).

Öğrenciler, izciler vb. gruplar açık hava müzesindeki çiftlik evlerinde bir saat, bir sabah, bir öğleden sonra, bir akşam, hatta bütün bir hafta yaşayabilir, çalışabilir, yemek yiyebilir ve uyuyabilir. Bu şekilde kısa bir süre için Demir Çağı'ndaki insanlar gibi yaşayabilirler. Çocuklar ve arkadaşları eğlenceli bir şekilde geçmişi yakından tanımış olur (Resim 2.3.1.2.6.4). Bütün bunlar uzman rehberler eşliğinde gerçekleşir.

Resim 2.3.1.2.6.4 Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde tarihöncesi yaşamı deneyen ziyaretçiler (öğütme taşını kullanma, dokuma yapma) (Müze broşürü).

Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde senede bir kez Vikingler ve Romanlar gibi konuları işleyen faaliyetlere de yer verilir. Müzede Yaz Ortası Fuarı, her yıl düzenlenen Tarihöncesi Müzik Festivali, her hafta sonu düzenlenen ve tarihöncesi faaliyetlerin gerçekleştirildiği özel etkinlikler de vardır. Bu faaliyetlere ek olarak aileler için eğitici doğum günü partileri ya da aile etkinlikleri günleri düzenlenir. Müze, tarihöncesi kıyafet giymiş ve bu dönemin günlük işleriyle meşgul olan çalışanlarıyla Nisan'dan Ekim sonuna kadar açıktır.

Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nin Sergilemesinin Değerlendirilmesi:

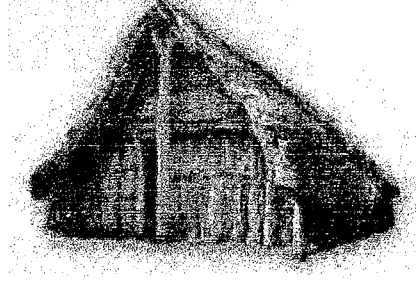
Eindhoven Tarihöncesi Açık Hava Müzesi'nde Demir Çağı'na ait köy yaşamı **canlandırılmıştır** (Bkz. Resim 2.3.1.2.6.1). Bir Demir Çağı Köyü, konutları ve çevresiyle birlikte **yeniden inşa** edilmiş, iç mekanlar birebir **modellerle** düzenlenmiştir. Bunların yanı sıra müzede tarihöncesi dönemin kıyafetlerini giyinmiş ve tarihöncesi dönemin günlük işleriyle uğraşan insanlar da sergilemenin bir parçası olarak yer almıştır (Bkz. Resim 2.3.1.2.6.2). Bu şekilde müze ziyaretçisine daha canlı bir sergileme sunulmuştur. Bütün bunlarla köy boyunca yapılan gezilerde ziyaretçinin kendini geçmiş zamanın içinde hissetmesi sağlanmış olur.

Açık Hava Müzesi'nde ziyaretçilere tarihöncesi günlük yaşamı deneme imkanı verilmiştir. Köy konutlarında Demir Çağı'nda yaşayan bir insan gibi çalışılabilir, yemek yenebilir, uyunabilir kısacası yaşanabilir. Bu şekilde ziyaretçinin tümüyle **katılımcı** olması sağlanmış olur (Resim 2.3.1.2.6.4). Bunun yanı sıra haftasonlarında yapılan ekmek pişirme, sepet örme, demir dövme, yün eğirme gibi katılımcı faaliyetlerle de sergileme desteklenmiştir.

Bu müzede Demir Çağı köy yaşantısının anlatıldığı **tematik sergilemenin** yanı sıra özellikle ziyaretçilerin aktif olduğu **katılımcı sergilemeye** ağırlık verilmiştir. Bu şekilde tematik sergileme katılımcı sergileme ile desteklenmiştir.

2.3.1.2.7. Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi¹, Oerlinghausen, Almanya

Almanya'da kurulmuş olan Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi'nde Neolitik Çağ'a, Tunç Çağı'na, Demir Çağı'na ve Orta Çağ'a ait orijinal ölçülerdeki yapılar sergilenir (Resim 2.3.1.2.7.1). Müzede 15 yapı mevcuttur. Bunlar kazılardan elde edilen bilgilere dayalı olarak çevreleri ile beraber inşa edilmiştir.

Resim 2.3.1.2.7.1 Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi tarihöncesi konutlarından bir örnek (<http://www.archaeologie-online.de/Oerlinghausen/museum.htm>).

Tarihöncesi dönemdeki avcıların konutları ve yine bu dönemin sepet örgü evleri bu dönemdeki avcılarının ve toplayıcılarının yaşamını anlatır (Resim 2.3.1.2.7.2).

Resim 2.3.1.2.7.2 Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi tarihöncesi konutlarının iç sergilemesine bir örnek (<http://www.archaeologie-online.de/Oerlinghausen/museum.htm>).

İlk çiftçilerin uzun evleri de bu müzede sergilenir. Bu evler bir savunma duvarı ile çevrelenmiştir. Demir Çağı evlerinde keramikler, ekmek ve diğer hamur işleri, dokumalar sergilenir. 1986'da tarihöncesi döneme ait sebzelerin ve bitkilerin her bir örneği, evcil hayvanlardan domuz ve keçi müzede oluşturulan alanlarda yetiştirilmeye başlanmıştır.

Müzede tarihöncesi evler ve avcılarının yaşamı hakkında bilgi edinilebilir; tarihöncesi zanaatlar denenebilir; ahşap saplı taş bıçak yapımı, ateş yakma, kemik aletler yapma gibi etkinlikler gerçekleştirilir.

Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi'sinin Sergilemesinin Değerlendirmesi:

Oerlinghausen Arkeolojik Açık Hava Müzesi'nde Neolitik Çağ'a, Tunç Çağı'na, Demir Çağı'na ve Orta Çağ'a ait köy yaşantıları **canlandırılmıştır**. Bunun için orijinal ölçülerdeki konutlar çevreleriyle beraber **yeniden inşa** edilmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.7.1). Ayrıca iç mekanlar birebir **modellerle** düzenlenmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.7.2). Bu şekilde

ziyaretçilerin müzeyi gezerken kendilerini tarihöncesi yaşamın içinde bulmaları sağlanmış olur.

Evlerin içinde Neolitik, Tunç ve Demir Çağları'nın günlük yaşamını ifade edecek şekilde **tematik sergileme** gerçekleştirilmiştir. Objeler bir bütünlük içinde, tarihöncesi dönemdeki insanlar hala konutlarda yaşıyormuş gibi yerleştirilmiştir (Bkz. Resim 2.3.1.2.7.2). Bu şekildeki bir sergileme ile ziyaretçinin ortamın düzenlemesinden objelerin ne için kullanıldığını ve ne işe yaradığını, bu dönem insanların nasıl bir yaşam sürdüğünü anlaması sağlanmış olur.

Ziyaretçinin yontmataş bıçak, kemik alet yapımı gibi tarihöncesi zanaatları deneyebilmesi, ateş yakma gibi faaliyetleri uygulayabilmesi için imkanlar hazırlanmıştır. Bu **katılımcı** faaliyetlerle ziyaretçi aktif hale getirilmiş, müze sergilemesiyle bütünleştirilmiş olur.

GENEL DEĞERLENDİRME

Tarihöncesi Açık Hava Müzeleri'nin sergilemesinin temeli **canlandırmalara** dayanır. Neolitik Çağ, Demir Çağı gibi tarihöncesi çağların yaşam biçimleri canlandırılır. Bunun için konutlar ve fırın, ambar gibi diğer yapılar; konutların bahçesi, otlaklar, orman gibi doğal çevre arkeolojik verilere dayalı olarak yeniden inşa edilirler. Konutların ve diğer yapıların içleri orijinal eserlerin **modelleriyle** o dönemin yaşantısındaki gibi düzenlenir. Hatta tarihöncesi dönemin kıyafetlerini giymiş ve bu dönemdeki insanlar gibi yaşayan ve çalışan insanlar da sergilemenin bir parçası olarak yer alır. Bu şekilde tarihöncesi bir dönemin yaşantısı bütün elemanları ile beraber sergilenmiş olur.

Bu müzelerde objelerin tek tek değil birbirleriyle ilişkili olacak şekilde, bütün olarak sergilendiği **tematik sergileme** uygulanır. Bu şekilde sergilenen tüm objeler bir konuyu anlatır. Böylece objeler bir konunun anlatımında yer alırken aynı zamanda kendilerini de anlatmış olurlar. Ne oldukları, ne için yapıldıkları, ne şekilde kullanıldıkları gibi kendileriyle ilgili konuları cevaplamış olurlar, bu nedenle de bu tür bir sergilemede genellikle herhangi bir yazılı elemana ya da sözlü anlatıma gerek duyulmaz.

Bu tür müzelerde uygulanan bir diğer sergileme ziyaretçinin aktif olmasını sağlayan **katılımcı sergilemedir**. Müzeyi gezen ziyaretçiler sadece bakmakla yetinmeyip dokunarak ve yaparak

kısacası yaşayarak sergilemenin içinde olur. Bu nedenle bu müzelerde objelerin orijinalleri değil modelleri ağırlıklı olarak kullanılır.

Bütün müzelerde olduğu gibi bu müzelerde de **didaktik sergileme** uygulanır. Ancak bu müzelerde ziyaretçilerin eğitilmesi objelerin korunmasından daha önemlidir. Bu nedenle objelere dokunulmasına, kullanılmasına izin verilir. Bu yüzden sergilemede orijinaler değil modelleri kullanılır. Bu şekilde hem orijinaler korunmuş hem de daha etkili bir eğitim işlevi gerçekleştirilmiş olur. Ayrıca çeşitli grafikler, resimler, çizimler, worksheet'ler, kitapçıklar gibi yazılı elemanlar; dia gösterileri, video filmler, bilgisayarlar gibi görsel elemanlar da kullanılır. Rehberli turlar, atölye çalışmaları, çeşitli gösteriler, özel günlerde düzenlenen etkinlikler ile bu sergileme desteklenir.

Klasik anlamda müzeler, geçmiş devirlere ait maddi kültür varlıklarının depolandığı, korunduğu ve sergilendiği yerlerdir. Tarih ve sanat değeri olan maddi kültür mirası, geçmiş bir zaman ve belli bir yer gösterilerek kapalı bir mekanda bir araya getirilir. Bu durumda müzeler tamamen statiktir. Oysa açık hava müzeleri canlıdır, dinamiktir. Bir devrin yaşayan uzantısıdır. İnsanlar burada yaşamaktadır. Müze bu önemiyle geçmişle gelecek arasında organik bir bağıdır. Eşyalar herhangi bir vitrin içinde değil, açıkta ve orijinal yerlerinde sergilenmektedir. Ziyaretçi donuk gözlerle vitrin seyretmez, doğrudan o hayatın içinde yaşar. Bu yüzüyle daha çok ilgi çekici, daha çok didaktik, daha çok eğlendiricidir.

Açık hava müzeleri **yaşayan**, canlı, hareketli bir düzenlemeyi sergilemektedir. Bu tip müzelerde saklamaktan çok yapay yolla da olsa **yaşatma** esas alınmakta; ziyaretçilerin dinlenme, öğrenme, tanıma ihtiyaçlarına cevap veren sergilemeler yapılmaktadır.

Açık hava müzeleri milletlerin geleneksel kültür ürünlerini bir bütün halinde koruyan, doğal ortamlarında sergileyen bir müze çeşididir. Köy evi ve çevresi başta olmak üzere, kasaba ve şehir evini yardımcı yapılarıyla ele alıp, içerisindeki bütün unsurlarıyla birlikte sergiler. Bu müzelerde eğitime katkıda bulunmak esas alınmıştır (Karpuz, 1985, s. 97).

Açık hava müzelerindeki sergileme prensipleri şöyle özetlenebilir: Sergilenen eşya ev içerisinde veya yardımcı binalarda vaktiyle kullanıldığı gibi bulunur. Evin bahçesi, kullanılan aletler, otlak, orman ne olduklarını, ne için kullanıldıklarını kendileri ifade ederler. Zanaatlar, el sanatları (sepet yapımı, dokumacılık gibi) her türlü kültür unsuru sergilenir, uygulamalı

olarak gösterilir. Öğretici, canlı ve ilgi çekici gösterilere (hasat, peynir yapımı, bölge şenlikleri, halk oyunları gibi) yer verilir. Eşyalar en iyi şekilde sunulur; halkın geçmişteki yaşayışı, açık, tabi ve **anlaşılır** şekilde gösterilir. Geleneksel hayat, mevcut kültür varlıkları yanında gravürler ve fotoğraflarla açıklanır (Karpuz, 1985, s.99).

Bütün bu özellikleriyle açık hava müzeleri yaşayan müzelerdir. Ziyaretçi müzeyi gezerken kendini tarihöncesi dönemde yaşıyormuş gibi hisseder. Gerek ortamın canlandırılması gerek ziyaretçinin müze içinde çeşitli faaliyetlerde bulunması bunu sağlar.

2.3.1.3. Yönetmelikler ve Yasalar

2-9 Temmuz 1956 tarihlerinde düzenlenen ICOM toplantısında açık hava müzelerinin kurulması hakkında üye ülkelere tavsiye olacak kararlar alınmıştır. Genel kurulca alınan bu kararlarda ICOM Genel Asamblesi aşağıdaki önergeyi kabul etmiştir:

1. Asıl menşelerine ait elemanlarıyla tamamlanmış olarak uygun bir yerde teşhir edilen açık hava müzelerinin görevi yaşayış şekillerinin, asıl menşei teşkil eden yerin, zirai, sınai vs. faaliyetlerinin kaybolma yoluna giren kültürlerin karakteristikleri olan mimari bütünleri veya mimari unsurları seçmek, sökmek, başka yere nakletmek, tekrar kurmak ve muhafaza etmektir;
2. Bu çeşit müzeler denenmiş usüllere göre kurulmak şartıyla ilim, eğitim ve temsil bakımından çok büyük bir öneme sahiptirler ve milletlerin en kıymetli kültürel miraslarından bir kısmının korunmasını sağlarlar;
3. İskandinav memleketleri tarafından keşfedilmiş bulunan bu müze tipini, dünyanın çeşitli yerlerinde yeni müzecilik planları yapıp uygulayan birçok memleket, yeteri derecede tanımamaktadır (ICOM, 1958, s.1-3).

Bu şekilde ICOM, almış olduğu kararlarla açık hava müzelerinin kurulmasını ve dünyanın çeşitli yerlerine yayılmasını desteklemiş ve teşvik etmiştir.

2.3.2. Türkiye’de Açık Hava Müzeleri

2.3.2.1. Kavramların Gelişimi

Türkiye’deki müzelerin çoğu geleneksel sergilemeye uygun müze kapsamına girmektedir. Açık hava müzeleri ise genellikle arkeolojik sit alanlarından (ören yerlerinden) örneklenabilir. Ancak bu alanlar gerçek anlamda birer açık hava müzesi özelliği taşımamaktadırlar. Çünkü kazılar sonucu çıkarılan ve toprak üstünde bulunan genellikle taşınamayan büyük kütleli eserler bu alanlarda oldukları yerde korunarak halkın ziyaretine açılmışlardır.

1940’lardan bu yana yurdumuzda bir açık hava müzesi kurulması için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Bu talepler 1980’li yıllarda artmış ve giderek daha çok desteklenmeye başlanmıştır.

Türkiye’de bir açık hava müzesinin kurulması konusunda, Dr. Hamit Zübeyr Koşay büyük çaba göstermiştir. Cumhuriyet Dönemi Müzecileri’nin öncüsü Dr. Hamit Zübeyr Koşay’ın öncülüğünü yaptığı Türkiye’de açık hava müzeleri kurulması konusu birçok defalar gündeme getirilmiştir. Bu konu, Eski Eserler ve Müzeler Danışma Komisyonu’nda (1. Danışma Komisyonu 15-23 Kasım 1945) ve Milli Kültür Şuralarında ele alınmış ve tartışılmış fakat bir sonuca gidilememiştir (Karpuz, 1985, s. 98).

Dr. Hamit Zübeyr Koşay açık hava müzeleri kurulmasını 1947 yılında Polis Enstitüsü’ndeki İdareciler Kongresi’nde yinelemiş, Aralık 1947’de Afyon Taşpınar Dergisi’nde yayınlamış, Temmuz 1957’de Danimarka ve İsveç’te toplanan Açık Hava Müzeleri Konferansı’na katılmış ve daha sonra Tevfik İleri Bey’in Milli Eğitim Bakanlığı zamanında 1958’de bakanlığa bu konuda bir rapor vermiştir (Bayram, 1985, s. 91).

6-9 Temmuz 1956 tarihleri arasında İstanbul’da toplanan Müzeler Danışma Komisyonu, bir açık hava müzesinin kurulmasını öngördüğü halde bir sonuç alınamamıştır. 1958 yılında zamanın Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri, ileride kurulacak açık hava müzesinin temelini oluşturmak amacıyla bir Tarım Açık Hava Müzesi’nin kurulması için Tarım Bakanlığı’na başvurmuşsa da bundan da bir sonuç elde edilememiştir (Acıpayam, 1985, s. 9).

1956'dan sonra Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nce Türkiye'de Açık Hava Müzelerinin kurulması konusunda çalışmalar yapılmış, Dr. Hamit Zübeyr Koşay'ın hazırladığı rapor ve öneriler ICOM Türkiye Milli Komisyonu gündemine alınarak görüşülmüş, ancak Dr. Koşay'ın raporları yayınlanmaktan öteye gidememiştir. 1964-67 yıllarında konu tekrar gündeme getirilmiş, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Açık Hava Müzesi yeri için önce Ankara Orman Çiftliği alanında yeteri kadar bir araziye ilgili bakanlıktan istemiş, ancak bu istek ve teklif kabul görmemiştir. Aynı yıllarda Ortadoğu Teknik Üniversitesi alanında bir yer ayrılması veya Konya'da şimdiki Selçuk Üniversitesi kampüsü içerisinde bir açık hava müzesi kurulması düşünülmüş ancak faaliyetler gerçekleşmemiştir (Önder, 1985, s. 17).

13-15 Haziran 1985 tarihinde Ankara'da düzenlenen "Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları" isimli sempozyumda "Türkiye'de bir Açık Hava Müzesinin Kurulması" konusu tekrar gündeme getirilmiş ancak henüz gerçekleştirilememiştir. 1996 tarihinde ise Yıldız Teknik Üniversitesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı'nda "Kocaeli İli-Kozluk-Hacıhasan Mahallelerindeki Mevcut Tarihi Dokunun Açık Hava Müzesi Kapsamında Değerlendirilmesi" konulu tez kapsamında "İzmit Kışla Caddesi-Saray Yokuşu-Kapanca Sokak'ta Bölgesel Nitelikli Bir Açık Hava Müzesi Kurulma Önerisi" hazırlanmıştır.

Bütün bunlardan da anlaşıldığı gibi, Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana Türkiye'de bir açık hava müzesi kurulması için yapılan bütün çabalar sonuçsuz kalmıştır. Bu nedenle Türkiye'de bugün açık hava müzesi niteliklerini tam anlamıyla taşıyan bir müze yoktur. Ayrıca yapılan bütün çabalar dünyada kurulan ilk açık hava müzeleri gibi en fazla Orta Çağ'a kadar giden Sanayi Devrimi Öncesi dönemleri kapsayan açık hava müzelerinin kurulması yolundadır, tarihöncesi devirlere ait bir açık hava müzesinin kurulması için ise hiçbir girişimde bulunulmamıştır.

2.3.2.2. Uygulamalar

Gerçek anlamda açık hava müzesi tanımlamasına uymamakla birlikte Türkiye'de açık hava müzesi olarak kurulmuş ve bu adla anılan birkaç müze vardır. Bu müzeler genellikle arkeolojik sit alanlarının (ören yerlerinin) düzenlenmesiyle kurulmuştur. Bu ören yerlerinde çoğunlukla taşınamayacak kültür varlıkları yerinde sergilenmiştir. Taşınabilir kültür varlıkları ise ya ören yeri alanında inşa edilen bir müze binasında (Ören Yeri Müzesi'nde) ya da ören

yerine en yakın arkeoloji müzesinde sergilenmiştir. Bu nedenle bu müzelerin temel amacı taşınamayan fakat tarihi ve kültürel değeri olan eserleri oldukları yerde bir bütün halinde korumaktır. Ören yerlerinin düzenlenmesiyle oluşturulan ve açık hava müzesi adını taşıyan bu müzelerde açık hava müzelerinde olduğu gibi bir kültürün doğal ortamında, bir bütün halinde sergilenmesi söz konusudur. Farklı olarak tarihi ve kültürel değere sahip, orijinal eserler sergilenir. Halbuki açık hava müzelerinde orijinal eserlerin yanı sıra modeller kullanılarak sergileme yapılır. Çünkü Açık hava müzelerinde canlandırmalar vardır ve ziyaretçilerin katılımı, yaşayarak öğrenmesi önemlidir. Ören yerlerinin düzenlenmesiyle oluşturulan müzelerde ise canlandırmalar yoktur, tamamen varolanın korunması ve sergilenmesi söz konusudur. Türkiye’de ilk defa ören yerlerinin gezilebilirliğiyle başlayan yerinde görebilme imkanı bu çerçevenin dışına çıkamamıştır. Sadece kazılarla ortaya çıkan eserler üzerine bir koruma çatısı inşa edilerek ya da etrafları çevrilerek ve restorasyonları yapılarak halkın ziyaretine açılmıştır. Bu şekilde eserleri müzelere taşımadan yerinde sergilemenin ilk örneği Karatepe- Aslantaş olmuştur.

Ören yerlerinin düzenlenmesiyle kurulan ve açık hava müzesi adını taşıyan müzelerin yanı sıra Çatalhöyük, Boğazköy gibi ören yerlerinde açık hava müzesi özelliklerini gösteren düzenlemeler de yapılmıştır. Boğazköy’de orijinallerin üzeri örtülerek, birebir ölçekte modelleri yapılmıştır. Çatalhöyük’te algılanması güç olan mimariyi tanıtmak amacıyla kazılardan elde edilen sonuçlara göre bir Neolitik Çatalhöyük Evi’nin birebir modeli yapılmıştır. Kazıda bulunan çatıdan girişli evlerden farklı olarak, sadece ziyaretçilerin içeri girebilmeleri için zemin seviyesinde bir kapı açılmıştır. Açık hava müzesi adını taşımayan Çatalhöyük ve Boğazköy ören yerleri yapılan bu çalışmalarla açık hava müzesi adını taşıyan diğer müzelerden daha çok açık hava müzeleriyle benzerlik gösterirler.

Türkiye’de açık hava müzesi adını taşıyan müzeler Karatepe Açık Hava Müzesi, Ankara Roma Hamamı Açık Hava Müzesi, Ahlat Açık Hava Müzesi, Göreme Açık Hava Müzesi, Avanos Açık Hava Müzesi, Aşıklı Açık Hava Müzesi’dir. Bunların yanı sıra açık hava müzesi tanımlamasına girebilecek ancak tam olarak gerçekleşemeyen, Çayönü Açık Hava Müzesi girişimi vardır. Burada, yukarıda yer alan müzeler tam anlamıyla açık hava müzesi özelliklerini taşımadıkları için kısaca tanıtılırken, sadece Çayönü Açık hava Müzesi girişiminin değerlendirilmesi yapılacaktır.

Karatepe Açık Hava Müzesi - Adana: Adana'nın Kadirli İlçesi'nin 23 km. güneydoğusundaki Karatepe'de Geç Hitit Devri'ne ait bir şehir sur kalıntısında arkeolojik kazılar yapılmış ve şehrin surları, sur kapıları meydana çıkarılmıştır. Kapı yapılarının iç duvarları boyunca sıralanan kabartmalı ve kitabeli orthostatlar yerinde bırakılarak restore edilmiş, eserlerin üzerine beton direklere dayanan çatılar konmuş, burada bir Açık Hava Müzesi kurulmuştur (Önder, 1995, s. 16-17). Bu müze eserleri yerinde sergilemenin ilk örneği olması açısından önemlidir.

Roma Hamamı Açık Hava Müzesi - Ankara: Bu müze Ankara'nın Çankırı Caddesi üzerindedir. Hamam M.S. 3. yüzyılda Roma İmparatoru Caracalla tarafından sağlık tanrısı Asklepion adına yaptırılmış, birkaç kez yangın geçirmiş, Osmanlı dönemine harabe olarak ulaşmıştır. Hamamın bulunduğu yerde 1937-1943 yılları arasında Türk Tarih Kurumu tarafından arkeolojik kazılar yaptırılmıştır. Kazılar sonucunda, 80 x 130 m. boyutundaki taş ve tuğlalardan yapılmış hamamın kalıntıları meydana çıkarılmıştır. Kazı sonrasında hamam ve çevresindeki ek yapıların kalıntılarının da bulunduğu geniş alan, Açık Hava Müzesi olarak düzenlenmiş ve ziyarete açılmıştır. Ankara çevresinden derlenen çoğu Roma devrine ait mimari eser parçalarından bazıları da buraya getirilmiştir (Önder, 1995, s. 33-34).

Ahlat Açık Hava Müzesi - Bitlis: Bitlis'e bağlı Ahlat'taki Eski Mezarlık, Selçuklu devri taş işçiliğinin önemli örneklerini yaşatan bir sanat müzesi niteliğindedir. Son yıllarda bu mezarlıkta yapılan kazılar ve düzenlemelerde, birçok lahit ve mezar taşı açığa çıkarılmıştır. Desenleri ve yazıları ile Türk sanatı taş işçiliğinin önemli belgeleri olan bu büyük boy mezar taşları, birer sanat anıtı olarak geniş bir alanı kaplar. Bu alanda düzenlemeler yapılarak bir Açık Hava Müzesi kurulmuştur (Önder, 1995, s. 66).

Göreme Açık Hava Müzesi - Nevşehir: Nevşehir, Ürgüp ve Avanos arasındaki 30 km²'lik bir alanı kaplayan arazide, kilise ve manastırların toplu bulunduğu vadiye "Göreme" denmiştir. Göreme Açık Hava Müzesi 1960 yılından sonra bu vadide kurulmuştur.

Bizanslılar devrinde Göreme'nin bulunduğu Kapadokya bölgesi, Anadolu'da Hristiyanlığın merkezi olarak tanınmıştır. M.S. 7. ve 9. yüzyıllarda bölgedeki Hristiyanlar, kayalara oyarak çok sayıda kilise ve manastır yapmışlar, bunların içini fresklerle süslemişlerdir. Kutsal kitaplarda geçen olaylar, Hristiyanlık'ta ikona yasağı kalktıktan sonra yapılan kilise ve manastırlarda, duvarları figürlü freskler olarak süslemeye devam etmiş ve bu gelenek 12.

yüzyıla kadar sürmüştür. Bu yüzden Göreme kaya kiliselerindeki fresklerin Hristiyanlık sanatında özel ve önemli bir yeri vardır.

Göreme vadisinde St. Barbara'nın figürü bulunan Barbara Kilisesi, İsa'nın doğumundan göğçe çıkışına kadar sahnelerle süslü Çarıklı Kilise, İsa'nın hayatına ait resimlerin bulunduğu Elmalı Kilise, İncil'den sahnelerin resimlendirildiği Karanlık Kilise, çeşitli sahnelerin yer aldığı Tokalı Kilise, ejderle boğuşan iki süvari figürü ile İsa ve çeşitli figürlerle süslü Yılanlı Kilise, mezar şapelleri, manastır yapıları bulunmaktadır (Önder, 1995, s. 228-229).

Avanos Açık Hava Müzesi - Nevşehir: Nevşehir'e 20 km. uzaklıktaki Avanos'ta Geç Roma Dönemi'nden 1952'ye kadar yerleşme olmuştur. Burası üç vadiden oluşmaktadır. Açık Hava Müzesi haline getirilen bu alanda kiliseler, cami, evler, değirmen gibi dini ve sivil mimari örnekleri yer almaktadır (Önder, 1995, s. 230).

Aşıklı Açık Hava Müzesi - Aksaray: Aşıklı Höyük, Aksaray ili sınırları içerisinde yer alan ve Akeramik Neolitik Çağ'a tarihlenen bir yerleşmedir. 1989-1998 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sonucunda Aşıklı Höyük'ün Akeramik Neolitik Çağ'ın Anadolu'da en iyi temsil edildiği önemli iskan yerlerinden birisi olduğu anlaşılmıştır. Kazının devam ettiği 1989-1992 yıllarında yapılan gözlemlerde, Mamasın Barajı suyunun en yüksek seviyeye ulaştığı kış aylarında dahi Aşıklı Höyük'ün üst kısımlarının bundan etkilenmediğinin saptanmasıyla, Aşıklı Höyük'te ortaya çıkarılan kerpiç yapıların bir kısmı korunmuş ve burada bir açık hava müzesi kurulmuştur.

1992 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü koruma ve restorasyon yöntemlerinin saptanmasına yönelik ilk çalışmalara başlamıştır.

Aşıklı Höyükte 1992 yılında başlanılan koruma ve onarım çalışmalarını 1996 ve 1998 yıllarında yapılan çalışmalar izlemiştir. 1996 yılı çalışmasında orijinal duvarların eksik olan iç ve dış kısımları kerpiç blokları ve toprağı ile tamamlanırken sadece koruma amaçlanmış ve duvarların dokusu verilmemiştir. Bu da izleyicilerde yanılgılara neden olmuş, duvarın yapım tekniği anlaşılmamıştır. Oysa Aşıklı Höyük mimarisi açısından duvarların yapımında kullanılan kerpiçlerin oluşturduğu duvar dokusu çok önemlidir. Bu nedenle 1998 yılında diğer mekanların bazılarında farklı bir koruma ve onarım çalışması yapılmıştır. Böylece orijinal

duvarların eksik olan gerek üst kısımları, gerek ise iç ve dış kısımları gerçek boyuttaki kerpiçlerle tamamlanmıştır (Resim 2.3.2.2.1)

Resim 2.3.2.2.1 Aşıklı Höyük'te restorasyon öncesi ve sonrası durum (Dede, 1998).

Bu şekilde bir taraftan koruma sağlanırken diğer taraftan da görsel olarak daha gerçekçi bir restorasyon yapılmıştır. Bu çalışmalar Aşıklı Höyük gibi önemli yerleşmelerdeki kerpiç yapıların birer kültür mirası olarak gelecek kuşaklara bırakılması açısından önem taşımaktadır (Dede, 1998, s.20).

Çayönü Açık Hava Müzesi - Diyarbakır: Çayönü Neolitik yerleşmesi, Güneydoğu Anadolu'da Diyarbakır'da Ergani'nin 7 km. batısında yer alır. Yerleşmenin kapsadığı 3000 yıl (M.Ö. 9000-M.Ö. 6000 sonu) insanlık tarihinin en önemli safhasına denk düşer: Bu çağ göçebe avcı toplayıcılıktan yerleşik üretici yaşam biçimine geçişi kapsar. Bu değişim, Neolitik İhtilal olarak da bilinir ve sosyal yapı, teknoloji, geçimi sağlama vs.'deki değişikliklere öncülük eder. Bu değişiklikler ise günümüz uygarlığının temellerine uzanır. Yerleşme sadece çiftçi köy topluluğunun gelişimini değil, aynı zamanda Güneydoğu Anadolu'nun Neolitik topluluğunun yüksek bir seviyeye ulaşan sosyal yapısını ortaya koyar; mimari gelişimin belgelenmesinde çok önemlidir; mimari gelişimdeki önemin yanı sıra yerleşme elişlerinin zenginliği için de önemlidir. Böylece Çayönü'nün, Yakındoğu'nun Neolitik Çağı'yla ilgili bilgilerde anahtar yerleşmelerden biri olduğu anlaşılmaktadır (Özdoğan, 1999, s.182-185).

Çayönü yerleşmesinde M.Ö. 9000-6000 yılları arasındaki dönemi kapsayan 60 yapı katı bulunmuş; dallardan yapılma basit, yuvarlak kulübeden taş temelli, dörtgen yapılara geçiş; kapı, çatı, temel, subasmanı, merdiven gibi özelliklerin ortaya çıkışı; toprak dolgudan kerpiç topanlarına, bundan da kerpiç tuğlaya nasıl geçildiği gibi günümüze kadar gelen köy mimarisinin başlangıç ve oluşum süreci ortaya çıkmıştır (Özdoğan ve vd., 1991, s.105).

1990 yılında uzun süreden beri (1964) devam eden ve bilim dünyasında büyük ilgi uyandıran Çayönü Kazıları'nın daha geniş kitlelere aktarılması için tanıtımı, sergilemeyi, ören yerini düzenlemeyi ve onarımını içeren Çayönü Açık Hava Müzesi Projesi kapsamında kazı alanında düzenleme ve restorasyon çalışmalarına Prof. Dr. Mehmet Özdoğan tarafından başlanmıştır.

Böylece Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 1990 yılı içinde sağlamış olduğu olanak ile Çayönü sit alanının tümünü çevreleyen, yaklaşık olarak 1 km. uzunluğunda tel örgü çekilebilmiştir. Tel örgü ile birlikte kapılar yapılmış, ayrıca tel örgünün dışı boyunca bir yol yapılmış ve sit alanını yaran sel yatağı iki yerden doldurularak aşınmaya neden olan kısımlara duvar örülmüştür. Çayönü yerleşmesi ile Hilar kayalıklarına birer geçici bekçi atanmış ve böylelikle 1990 yılı içinde Çayönü sit alanının tam olarak korunması sağlanmıştır (Özdoğan ve vd., 1991, s.104).

Kazı heyeti başka bir olanak bulunmadığı için 1990 yılına kadar, en önemli yapıları yeniden toprak ile örterek koruma yoluna gitmiştir. Bu da gelen ziyaretçilerin istediklerini görememe sonucunu doğurmuştur. Uzun yıllardan beri Çayönü kazı alanını bir mimarlık tarihi müzesi olarak yerinde sergilemek için projeler hazırlanmıştır. 1990 yılında tel örgü ve bekçi sorununun çözülmesi üzerine bu projenin uygulamasına geçilebilmiştir. Ancak Çayönü yerleşmesinde kullanılan yapı malzemesi, yapım yöntemleri ve yapıların bulunuş şekli koruma ve onarım ile ilgili olarak bir çok sorunu beraberinde getirmiştir. Bu konuda karşılaşılan başlıca sorun: Çayönü yerleşmesi 3000 yıllık bir zaman dilimini kapsamakta ve 50'den fazla yapı katı bulunmaktadır. Bu yapı katlarının bir kısmı günümüze daha iyi korunmuş olarak gelmiş, bazıları da ancak duvar parçalarıyla belirlenmiştir. Yerleşme birbirinin üzerine uzanmış yapı kalıntılarına sahip sayısız mimari tabakadan meydana gelmiştir. Ayrıca yapı katları çoğu kez iç içe, aralarında çok az toprak dolgusu bırakacak şekilde üst üste gelmiştir. Bu yerleşmeyi gezenlerin aklını karıştırmakta ve yapı gelişimi ile yerleşme planının anlaşılmasını güçleştirmektedir (Özdoğan ve vd., 1991, s. 106-107).

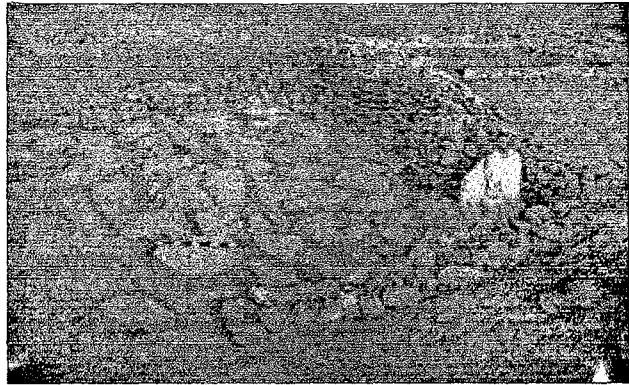
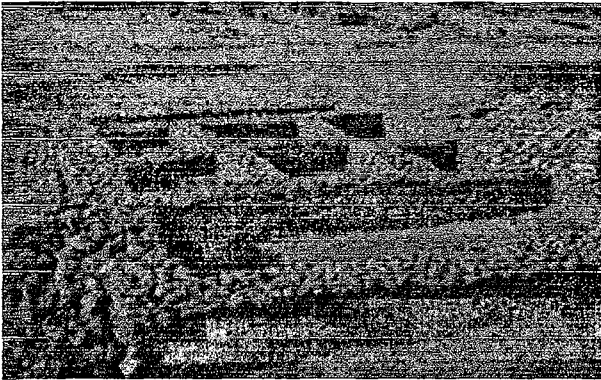
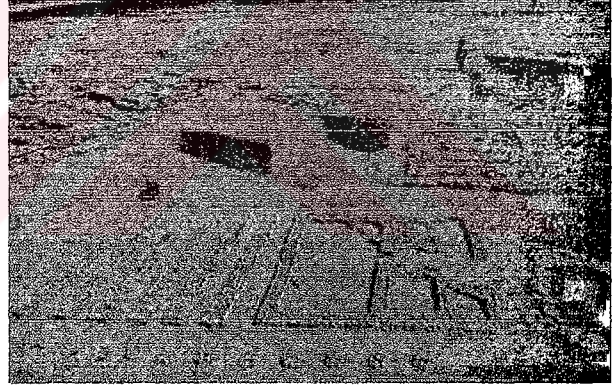
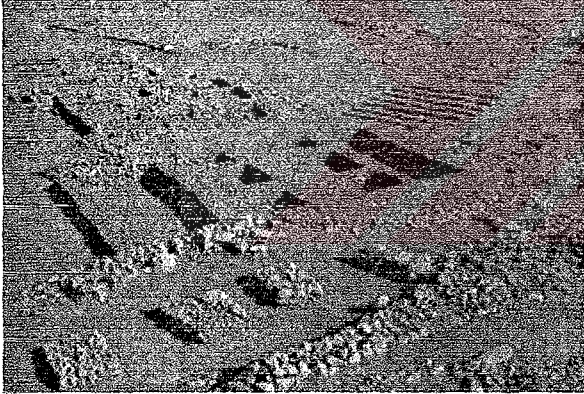
1990 yılında bu problemlerle birlikte restorasyon programı başlamış ve takip eden yıllarda devam etmiştir. Yerleşmedeki bu proje aşağıdaki ilkelere göre yapılmıştır:

1. Orijinal kalıntıların tümü ile gömülmesi, doğa ve insan tahribinden korunarak gelecek kuşaklara aktarılması,

2. Ziyaretçilerin yerleşmeyi doğal çevre ortamı ile bir bütünlük içinde görme ve anlama imkanına sahip olması. Yerleşmenin, bu dönem hakkında çok az bilgiye sahip ziyaretçinin, ne gördüğünü anlayabileceği şekilde sergilenmesi.
3. Yapılan uygulamanın devam edecek bilimsel uygulamalara engel olmaması.
4. Her türlü müdahalenin “geri dönülebilir-değiştirilebilir” olması, uygulamada bir hata görüldüğünde ya da ileride yeni anlayışlar ve daha iyi bir uygulama şekli geliştiğinde kolaylıkla geri dönüşümlü olması (Özdoğan, 1999, s .182-185).

Bu ilkeler doğrultusunda aşağıdaki faaliyetler gerçekleştirilmiştir:

1. Bu çok tabakalı yerleşmede, Çayönü’nde temsil edilen en önemli gelişmeleri belirten ve yerleşmenin kültür tarihi açısından önem taşıyan 4 mimari tabakası (Yuvarlak planlı yapı tabakası (En eski tabaka), Izgara planlı yapı tabakası, hücre planlı yapı tabakası ve geniş odalı yapı tabakası) her bir tabakayı ve yerleşme düzenini yansıtacak şekilde, toprak dolgunun üzerine aynı yerde, aynı tip taş ve teknikle model olarak yapılmıştır (Resim 2.3.2.2.2). Ayrıca bu yapı katlarına bağlı olmaksızın büyük ve anıtsal nitelikteki saltaşı, kafatası, mozaik yapıları korunmuştur.

Resim 2.3.2.2.2 Çayönü Açık Hava Müzesi Projesi kapsamında yapılan mimari düzenlemeler (Özdoğan, 2002a).

2. Varolan orijinal mimari kalıntıların çoğu gömülmüştür. İlk olarak varolan duvarların ve tabanların üzeri kırık cam tabakasıyla kaplanmıştır. Sonra temiz toprak ile üzerleri örtülmüştür. Tabakalar arasındaki farklılık doldurulan tabakaların her birinde farklı renkte toprak kullanılarak gösterilmiştir. Izgara planlı yapı tabakası grimsi küllü toprak ile, hücre planlı yapı tabakası kırmızımsı yanmış kerpiç toprağı ile ve geniş odalı yapı tabakası Çayönü'nün doğal toprağı ile orijinaldeki gibi belirlenmiştir.
3. Bir su drenaj sistemi, koruyucu dolgu içine inşa edilmiştir. Son yıllarda bunun yağmur sularının drenajında yararlı olduğu kanıtlanmıştır.
4. Açmaların erozyona uğramış tarafları çamurla kaplanmış, kuru bina taşı ile güçlendirilmiştir. Çimento sadece yüzey sularının drenajı için yapılan duvarların en üst tabakasında kullanılmıştır. Bunun dışında, ileride geri dönüşümü kolaylaştırmak için yapılan restorasyonda hiçbir şekilde çimento kullanılmamıştır.
5. Döşeme taşından yapılmış binaların eğilmiş ve bozulmuş duvarının taşları sökülerek restore edilmiş ve sonra yeniden inşa edilmiştir.
6. Doğal çevre ile bütünlüğü bozmamak için koruyucu çatı yapılmamış, kazı alanının etrafında doğal bitki örtüsünün gelişebileceği geniş bir kuşak bırakılmıştır. Tel örgü boyunca bitkilerden yeşil bir kuşak oluşturulması da düşünülmüştür. Buraya ekilecek olan bitki türlerinin, Çayönü döneminde bu bölgede yetiştiği kesin olarak bilinen bitki türlerinden olmasına özen gösterilecektir. Böylelikle yerleşmede mimari kadar eski ortamın da tanıtılmasına olanak sağlanacaktır (Özdoğan ve vd., 1991, s. 108).
7. Çevresel alanın diğer bir bölümü deneysel arkeoloji için ayrılmıştır (Özdoğan, 1999, s.182-185).

Bu proje sadece yerleşmeyi yıkımdan korumak için değil, aynı zamanda İlk Neolitik Çağ'ın kalıntılarını uzman olmayan bir gözün ilgisini çekebilecek şekilde sunabilmek için planlanmıştır (Özdoğan, 1999, s.182-185).

Çayönü Açık Hava Müzesi Projesi, yerleşmede bütün yapılanların bakımının kolay olması ve tekrar geri dönülebilir olması göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir. İlerde daha iyi çözümler tasarlandığında orijinal mimariye zarar vermeksizin kolayca geri dönülebilir şekilde tasarlanmıştır. Bu zamana kadar kalıntılar korunacak ve ziyaretçilere sunulacaktır (Özdoğan, 1999, s.182-185).

Çayönü Açık Hava Müzesi Sergilemesinin Değerlendirilmesi:

Bu müzede projesinde Çayönü tarihöncesi yerleşmesinin Neolitik Çağ'a ait mimarisini sergilemek için bir düzenleme yapılmıştır. Bunun için ilk önce çok tabakalı bir yerleşme olan Çayönü'nün en önemli gelişmeleri belirten 4 mimari tabakası seçilmiştir. Sergilemek için seçilmiş bu yapılar birebir modelleri yapılarak yeniden inşa edilmiştir. Bu şekilde tarihöncesi Çayönü yerleşmesinin yapıları canlandırılmış olur.

Yerleşmenin doğal çevresinin de Neolitik dönemdeki gibi canlandırılması düşünülmüştür. Bunun için çevrenin büyük bir bölümü doğal bitki örtüsü için ayrılmış, tel örgü boyunca bitkilerden yeşil bir kuşak oluşturulması da düşünülmüştür. Buraya ekilecek bitki türlerinin, tarihöncesi dönemde Çayönü'nde yetiştiği kesin olarak bilinen bitki türlerinden olmasına özen gösterilmesi kararlaştırılmıştır. Bu şekilde müzede yerleşmenin mimarisi kadar yapıların bulunduğu çevrenin de canlandırılması düşünülmüştür.

Çevresel alanın diğer bir bölümü deneysel arkeoloji için ayrılmıştır. Bu şekilde ziyaretçilerin aktif olarak müzedeki faaliyetlere katılması sağlanmış olacaktır.

Bu müze projesinde bir yandan kazılarla bulunan kalıntıların korunması gerçekleştirilirken, bir yandan da sadece konuyla alakalı olan kişilerin anlayabileceği kalıntıların konuyla hiçbir ilgisi olmayan kişilerin de anlayabileceği şekilde sergilenmesi amaçlanmıştır.

GENEL DEĞERLENDİRME:

Türkiye'de açık hava müzesi adıyla anılan müzeler gerçek anlamda açık hava müzesi özelliği taşımamaktadırlar. Açık hava müzelerinin sergilemelerinin dayandığı temel olan canlandırma bu müzelerde yoktur. Sadece var olan objelerin korunması ve restorasyonu söz konusudur. Yapıların ya da diğer objelerin birebir modellerinin yapılması Çayönü hariç söz konusu değildir. Çayönü ise yarım kalmış bir projedir.

Çayönü'nde orijinaler toprak altında gömülerek koruma altına alınıp üzerlerine modelleri yapılmıştır. Ayrıca doğal çevrenin de orijinale uygun şekilde canlandırılması planlanmıştır. Bu müzenin sergilemesi planlanırken konu hakkında hiçbir bilgisi olmayan kişilerin

gördüklerini anlayabileceği şekilde bir sergilemenin yapılması temel alındığı için canlandırmaların yapılması planlanmıştır.

Türkiye’de açık hava müzesi adını taşıyan müzelerde ziyaretçinin aktif olmasını sağlayan katılımcı sergilemeler de yoktur. Ziyaretçiler sadece müzeyi gezerler ve objeleri seyrederek. Katılımcı sergilemenin içeriğinde bulunan dokunma, yapma, yaşama söz konusu değildir.

Açık hava müzelerinde görülen canlandırmaların ve katılımcı sergilemelerin görülmemesi nedeniyle Türkiye’de bu adı taşıyan müzeler gerçek anlamda açık hava müzesi niteliği taşımamaktadır.

2.3.2.3. Yönetmelikler ve Yasalar

Türkiye’de bir açık hava müzesi kurulmasıyla ilgili bugüne kadar yapılan tüm girişimler sonuçsuz kalmıştır. Bu nedenle bugün hala ülkemizde gerçek anlamda bir açık hava müzesi yoktur. Dolayısıyla açık hava müzelerinin kurulmasıyla ilgili bir yasa ve yönetmelik de bulunmamaktadır. Bununla birlikte 23 Temmuz 1983 gün ve 181135 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 1. bölüm 3. maddesinde yer alan tanımlarda açık hava müzeleri ile ilgili kesin bir tanım bulunmamakla beraber kapsamı kültür varlıklarının tamamını içerdiğinden bu maddede geçen tanımlar ve kapsamı bu müze tipinin içeriğine uymaktadır. Bu tanımlar aşağıdaki şekildedir: (Karagözoğlu ve Sönmez, 1989, s. 37-38)

1. Kültür varlıkları, tarihöncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde yer altında veya su altındaki bütün taşınmaz varlıklardır.
2. Tabiat Varlıkları Jeolojik devirlerle, tarihöncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.
3. Sit, tarihöncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tesbiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

4. Koruma ve korunma, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza bakım onarım ve restorasyon işleridir.
5. Koruma alanı, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alanlardır.
6. Değerlendirme, kültür ve tabiat varlıklarının teşhiri, tanzimi, kullanılması ve bilimsel yöntemlerle tanıtılmasıdır.

Bu tanımlamaların her biri açık hava müzelerinin içeriğinde bulunmasına karşılık açık hava müzelerinin kurulması için ülkemizde bir kanun ve yönetmelik bulunmamaktadır.

2.4. Trakya Arkeolojisi Açısından Neolitik ve Kalkolitik Çağlar

2.4.1. Neolitik ve Kalkolitik Çağlar'ın Genel Bir Tanıtımı

2.4.1.1. Genel

Neolitik Çağ : Neolitik Çağ üretimin başladığı, tarım ve hayvancılığa dayalı yeni köy yaşantısının başladığı dönemdir. İnsanlığın, tarihinde geçirmiş olduğu en önemli aşamalardan biri, üretim devrimi olarak da adlandırılan Neolitik Çağ'dır. İnsanlar 2 milyon yıl kadar avcılığa ve toplayıcılığa dayalı göçebe bir yaşam sürdürdükten sonra, Son Buzul Dönemi M.Ö. 12 bin yıllarında etkisini yitirip, yaklaşık M.Ö. 10 bin yıllarında günümüzdeki doğal çevre koşullarının oluşmaya başlamasıyla, yeni çevreye uyum sağlayacak birçok sosyal, ekonomik ve teknolojik değişiklikler yapmışlardır. Bu süreç, bir anlamda da insanların değişen çevre koşullarına, mevcut teknolojileriyle sağladıkları bir uyum olarak tanımlanabilir (Höneisen, 1990, s. 7-14). Kimi antropologlara göre, hayvanların ve bitkilerin evcilleştirilmesi anlamına gelen Neolitik Çağ, uygarlığın belki de en büyük aşaması olmuştur. Bu ilk köy yerleşmelerini, sulu tarımın sağladığı artı ürünün sonucu ortaya çıkan kentler, iş bölümü, para ve pazar ekonomisi, yazının ve matematiğin icadı, mülkiyetin ve eğitimin kurumlaşması, hukukun, yönetimin, bilim, düşünce ve inançların sistemleştirilmesi, çanak-çömlek yapımı ve dokumacılık izlemiştir (Güvenç, 1994, s. 166-167).

Bu yeni yaşam biçimine neden olan en büyük etken, Son Buzul Dönemi'nin bitişini izleyen dönemde yavaş yavaş belirmeye başlayan iklim değişiklikleridir. Çünkü buzulların

çekilmesiyle iklim kuşakları yer değiştirmiş, giderek ılımanlaşmış; bizim bölgemizde kurak karasal iklim görülmeye başlamış ve bugünküleri andıran bitki örtüsüyle hayvan türleri bu bölgeye gelmiştir. Buğday, arpa gibi tahıllarla; koyun, keçi, domuz gibi hayvanların yabani türlerinin çoğalmasa kadar teknolojinin gelişmesi, nüfus artışı gibi etkenler bazı bölgelerde sabit köylerin kurulmasına ve beslenme stratejilerinde değişikliğe yol açmış, sonunda çiftçiliğe dayalı köy yaşantısı başlamıştır. İnsanlar yiyeceklerini ilk kez kendileri üretmişlerdir, tarım yapmaya başlamışlardır. Keçi, koyun, domuz gibi hayvanları evcilleştirip çoğaltarak hayvancılığı geliştirmişlerdir. Böylece avcılık ve besin toplayıcılığının yerini tarım ve hayvancılık almıştır.

Bu dönemde alet teknolojisinde önemli bir değişim olmuş, yongalamanın yanı sıra sürterek biçimlendirme başlamıştır. Çakmaktaşıdan başka daha sert olan obsidyen de alet yapımında kullanılmıştır. Meydana gelen gelişmeler insanları yeni araçlar üretmeye yöneltmiştir. Yiyeceklerini pişirmek için kaplar kullanmaya başlamışlardır. Bu kaplar başlangıçta taştan yapılmıştır. Sonraları topraktan kap yapıp güneşte kurutmayı daha sonra da bu toprak kapların daha dayanıklı olması için pişirmeyi keşfetmişlerdir. Bir süre sonra da bu kapları açkılamaaya başlamışlardır. Ayrıca sazdan sepet ve hasır örmüşlerdir. Besledikleri hayvanların derilerini kullanmışlar, yünlerini de eğirip kumaş dokumuşlardır. Renkli taşlardan, bakır ve kurşundan, hayvan dişlerinden, deniz kabuklarından süs eşyaları üretmişlerdir. Özellikle dokumacılık ve çanak-çömlek yapımı giderek gelişmiştir.

Neolitik Çağ yeryüzünün benzer fakat birbirinden çok uzak üç bölgesinde değişik zamanlarda başlamıştır. Bu yerler Yakın Doğu (yaklaşık M.Ö. 9 bin), Orta Amerika (yaklaşık M.Ö. 6 bin) ve Güneydoğu Asya (yaklaşık M.Ö. 4 bin)'dır. Bu bölgeler içinde de Neolitik Çağ'ın ilk başladığı yer Yakın Doğu'dur.

Dünyanın her yerinde bu tür bir değişim süreci yaşanmışsa da, Yakın Doğu'nun bazı yerlerinde bu dönemde meydana gelen değişiklikler gerek değişim hızı, gerekse de getirdiği sonuçlar açısından diğerlerinden farklı ve çok daha önemlidir. Yakın zamana kadar Neolitik Çağ'da görülen en önemli değişimin, beslenme biçimiyle ilgili olduğu ve bu süreci esas belirleyen ögenin, avcı-toplayıcılığın yerine tahıl üretimiyle hayvan evcilleştirilmesi ve bunun dolaylı sonucu olarak da göçebeliliğin yerini yerleşik köylerin almasının olduğu düşünülmekteydi. Ancak son araştırmalar özellikle yakın doğuda Neolitik Çağ'ın "üretim toplumu" ve "yerleşik yaşam"la açıklanamayacak kadar karmaşık bir süreci içerdiğini,

yaşantısının tümünde çok önemli değişikliklerin olduğunu ortaya koymuştur (Özdoğan, 1996b, s. 267-280). Yakın Doğu'da Neolitik yaşam biçiminin ortaya çıkmasına etken olan ve “çekirdek bölge” olarak tanımlanan alanın, önceleri “Bereketli Hilal” olarak bilinen, doğuda Zagros, kuzeyde Doğu Toros ve batıda Lübnan-Carmel dağları ile çevrili alanda, bu dağların eşiği boyunca Kuzey Mezopotamya ve Suriye-Filistin bölgesinde gerçekleştiği düşünülmekteydi (Braidwood, 1995; Çambel, 1971, s. 25-40). Bu düşünceye temel olan neden, üretim toplumunun ana öğeleri olarak sayılan arpa, buğday, mercimekgiller gibi bitkilerle; koyun, keçi gibi hayvanların yabani olarak yaşadıkları doğal yaşama alanlarının bu bölge olmasıydı. Ancak son yapılan araştırmalar, en eski Neolitik toplulukların bu bölgenin dışında Toros Dağları'nın kuzeyi, Orta Anadolu yaylası, Suriye ve Filistin'in yarı kurak bölgeleri ile İran'ın bazı yüksek kesimlerine de yayıldığını göstermiştir (Özdoğan, 1996b, s. 267-280). Bu araştırmalara göre neolitik çekirdek bölge tanımlaması artık İç Anadolu'dan Hazar Denizi'ne, Elazığ-Bingöl Ovaları'ndan Sina Çölü'ne kadar olan geniş, ekolojik bakımdan birbirinden farklı olan alanları içermektedir. Bu geniş bölge içinde, esas olarak üç farklı kültürel oluşum bölgesi olduğu anlaşılmaktadır. Bunların ilki ve en iyi tanımlanmış olanı Doğu Akdeniz kıyıları ile Güneydoğu Avrupa'yı içine alan yöre, ikincisi doğuda Zagros çevresi, üçüncüsü de Orta Anadolu yaylasıdır. Bu üç bölgede de M.Ö. 10 bin ile 6 bin yılları arasında çok hızlı bir gelişim süreci olduğu, kültürü oluşturan tüm öğelerin son derece dinamik, değişikliğe açık bir yapı sergilediği anlaşılmaktadır (Özdoğan, 1996a, s.19-30).

Kalkolitik Çağ : Tarımcı köylerin kentleşmeye başladığı bu çağ, tarihöncesi uygarlığının gelişme sürecinde Neolitik Çağ'dan sonraki dönemdir. Bakırın ilk kez ergitme yöntemiyle elde edilerek taşın yanı sıra alet yapımında kullanılmaya başlaması, bu çağın Kalkolitik olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Bu çağ dünyanın çeşitli yerlerinde değişik zamanlarda başlamıştır. Anadolu'da Kalkolitik Çağ M.Ö.5500'de başlamıştır.

Kalkolitik Çağ'da bakırın kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu çağda en yaygın eşyalar yassı balta, saplı hançer, halka biçimli yüzüklerdir. Başlangıçta kıt olan bakır yalnızca küçük ve değerli eşyaların yapımında kullanılmıştır. Bu çağın sanatı keramik ve mühürler üzerindeki süslemelerle karakteristiktir. Mühürler kil, taş ve kemikten yapılmıştır. Monokrom kaplar üzerindeki motifler doğusal adı verilen çizgi sanatını gösterir. Kaplar, ağırşak ve mühürler üzerinde iç içe daireler halinde sarmal ya da birbirine paralel hatlardan oluşan süslemeler görülür. Dini hayata ilişkin buluntular, idoller ve gömü malzemeleridir. Gömütlerde bulunan armağanlardan ölümden sonraki hayata inanıldığı anlaşılmaktadır.

2.4.1.2. Anadolu¹

Neolitik Çağ : Anadolu'nun özellikle güney kesimi üretici ekonomiye geçebilmek için yetiştirilmeye uygun coğrafi koşullu bir ortama ve hayvanların yabani durumda bulunmasına uygun niteliklere sahipti. Bu yüzden de Neolitik Çağ'ın en erken evrelerinde bile varlık göstererek Yakın Doğu Neolitik uygarlığında özel bir yer almıştır.

Neolitik Çağ'da kile elle biçim vererek ateşte pişirmek, böylelikle de günlük işlerde büyük bir kolaylık sağlayacak olan çanak çömlek yapmak önemli bir aşamadır. Çünkü insanoğlu çok gelişkin kimi kent ve köyler kurmuş olmasına karşın, önceleri pişmiş topraktan çanak çömlek yapmayı bilmiyordu. Günlük kap kacağını ya ahşabı ya da taşları oyarak biçimlendiriyordu. İşte Neolitik Çağ'ın bu ilk evresine "Akeramik Neolitik" ya da "Çanak Çömleksiz Neolitik" adı verilir. Bu çağın Anadolu'daki en iyi ve belki de en erken temsilcileri Güneydoğu bölgemizdeki **Çayönü** ve **Nevala Çori**'de saptanmıştır.

M.Ö.9000-M.Ö.6000 sonu yılları arasına tarihlenen **Çayönü**, Diyarbakır'ın Ergani ilçesi yakınlarındadır ve insanların ilk besin üretimi aşamasını gerçekleştirdikleri döneme ilişkin çok gelişkin bir toplumsal yapıyı yansıtır. Yapı kalıntıları bu dönem için doğal görünen basit barınaklar olmaktan çok ötede, iyi tasarlanmış, kullanım ve yaşam alanları iyiden iyiye belirlenmiş ve kalıplaşmış bir geleneğin temsilcileridirler. Üç yapı katı halinde karşılaşılan Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ Çayönü mimarlığının en gelişmiş ve ilgi çekici örnekleri, ızgara planlı ve hücre planlı olmak üzere iki ana kümeye ayrılır:

- Daha erkene ait olan ızgara planlı yapılar genellikle 11 x 6.5 m. boyutlarındadır. Aralarında boşluklar bırakılarak inşa edilmiş olan bu türdeki yapıların tabanları, alttaki taş ızgaraların üzeri dallarla örtülüp çamur sıvanarak oluşturulmuştur.
- Üstteki hücre planlı yapılar da ayrı ayrı bağımsız birimler halinde inşa olunmuşlardır. Bu evrede yerleşmenin orta yerinde dünyanın ilk kent meydanı diyebileceğimiz 45 x 35 m. genişliğinde bir alan yer alır. İçinde dikilitaşların sıralandığı bu meydanın çevresini ise özel önemi olduğu anlaşılan büyük yapılar kuşatmıştır. Bunlardan en büyüğü 11 x 10 m. boyutlarındadır ve tabanı da üstün teknik becerinin ürünü olan beton sertliğinde bir mozaikle kaplanmıştır. Meydandan uzaklaştıkça evler küçülmekte ve daha yoksul insanların yaşadığı kesimlere varılmaktadır. Bu görünümü ile yerleşmenin düzenli ve önceden

¹ Bu bölüm, Sevin , 1991'den yararlanılarak yazılmıştır.

tasarlanan biçimde kurulduğu ve sosyal bir farklılaşmanın bulunduğu belli olmaktadır ki, bunlar Neolitik Çağ için beklenmeyecek olgulardır.

Izgara planlı yapılarla hücre planlı yapılar arasında ortaya çıkarılan 12 x 10 m. boyutlarındaki geniş avlulu bir yapının üç küçük odası içinde, gövdelerinden ayrılmış çok sayıda insan kafatasına rastlanmıştır. Hatta 600 kişi olduğu sanılan nüfusun % 70'inin bu binada gömüldüğü hesaplanmaktadır. Neolitik Çağ'da Filistin'den Orta Anadolu'ya değin geniş bir alanda karşılaşılan “ata kültü” denilebilecek bu gelenekte, ölen aile bireylerinin kafaları gövdelerinden ayrılıp boyalarla süslenerek evlerde saklanıyordu. Çayönü'nde kafatası kültürüyle ilgili olarak özel bir törensel yapının inşa edilmiş olması son derecede ilginçtir. Ayrıca bu yapının avlusunda bulunan ve belki de bir sunak olarak kullanılmış büyük taş levha üzerinde yapılan incelemelerden, burada insan ve hayvan kurban edilmiş olabileceğine ilişkin kimi belirtiler de elde edilmiştir.

Çayönü'nde ilk kez buğday tarıma alınmış, dönemin sonunda koyun, keçi ve domuz evcilleştirilmiştir. Evcilleştirmenin yanında yabanıl sığır ve geyik gibi büyük memeli hayvanlar avlanmakta ve her türlü yabanıl bitkiler toplanmaktaydı. Ancak, zamanla evcilleştirilmiş bitki ve hayvanlardan sağlanan besin yabanıl olanların yerini almaya başlamıştır.

Çakmaktaşı ve doğal camdan (obsidyen) bıçak, orak, kazıyıcı ve delici; kemikten iğne, sap ve bilezikler yapan Çayönü halkı, sınırlı ölçüde de olsa çevrede rahatlıkla bulduğu malahit ve bakırı işleyebilmiş, dövme ve levha yöntemiyle basit bız, iğne ve küçük boncuklar üretme başarısını göstermiştir.

Güneydoğu Anadolu'nun en dikkat çekici Çanak Çömleksiz Neolitik yerleşmelerinden biri de Samsat yakınlarında ve Şanlıurfa ilinin sınırları içindeki **Nevala Çori Höyüğü**'dür. En az üç yapı katı halindeki bu yerleşmede görülen 10 x 6 m. ya da 16 x 6 m. boyutlarındaki, son derece özenli taş duvarları olan 8-10 odalı yapılar, Çayönü'ndeki hücre planlı evleri anımsatmaktadır. Yerleşmenin batı kesiminde olasılıkla yuvarlak planlı farklı bir yapı türü vardır. Bu yapının tabanı cilalanmış büyük taş levhalarla kaplıdır. Ortada, üzerine alçak kabartma olarak uzun kollu bir insanın işlenmiş olduğu 3 m. yüksekliğindeki dikdörtgen biçimli dikilitaşlar yükselir. Aynı kesimde yumuşak kalkerden 37 cm. yüksekliğinde bir insan yontusunun gövde bölümü bulunmuştur. Anıtsal kabartmalar ve yontularla süslü olan bu yapının törensel bir işlevi olduğu oldukça belirgindir. Nevala Çori halkı alet yapımında

özellikle çakmaktaşı kullanmıştır. Taştan boncuklar, bilezikler; kalkerden figürinler ve üzerinde kabartma olarak kollarını kaldırmış, dans eden, cepheden iki insan figürünün çizilmiş olduğu kalker çanak bu dönem insanının ilgi çekici öteki sanat eserleri arasındadır.

Güneydoğu Anadolu'daki pek çok yönüyle şaşırtıcı bu iki merkezin yanında, Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem'in diğer köy yerleşmeleri arasında Urfa Göbekli Tepe, Samsat yakınlarında ve Fırat kıyısındaki Gritille ve Hayazhöyük, Malatya'nın 40 km. kadar doğusunda yine Fırat kenarındaki Caferhöyük, Elazığ yakınlarındaki Boytepe ve Elazığ'ın Kovancılar ilçesi yakınlarındaki Saraybahçe Höyüğü sayılabilir. Bunlardan M.Ö. 7. binyılın başlarına tarihlenen Caferhöyük'te, anıtsal boyutlara varan örneklerini Çayönü ve Nevala Çori'de gördüğümüz mimarinin daha mütevazı benzerleri ortaya çıkarılmıştır. Tarımın bilinmesine karşılık gerçek anlamda hayvancılığın henüz başlamamış olduğu Caferhöyük'te yalnızca köpek evcilleştirilmiştir. Taştan kap kacak ve bileziklerin yanında bol sayıda doğal cam, az sayıda çakmaktaşı alet bulunmuştur. Maden öncesi dönemin kesici, kazıyıcı alet ve silahları en etkileyici olarak volkanik bir doğal cam türü olan obsidyenden yapılmıştır. Doğu Anadolu'da ise Bingöl, Nemrut ve Süphan dağları bu taşlar açısından çok zengindi. Gereksinim duyulan bu hammaddelerin Caferhöyük, Boytepe ve Saraybahçe gibi kaynağa yakın merkezler aracılığıyla güneye pazarlanmış olmaları olasıdır.

Anlaşılabildiği üzere, İlk Köy Toplulukları Evresi de denen ilk üretime geçiş aşamasında Güneydoğu Anadolu'daki merkezler arasında bir kültür birliği söz konusudur. Bu kültürler Suriye ve Mezopotamya'daki çağdaşlarından çok daha gelişmiş olup Güneydoğu Anadolu'da yerleşik yaşamın köklü ve kendine özgü bir yapıya sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Diyarbakır-Malatya bölgelerinden batıya doğru gelinecek olursa, Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ yerleşmelerine ilişkin bir başka kümelenme de Konya Ovası ve çevresinde karşımıza çıkmaktadır. Doğu'da Tuz Gölü yöresi ile Batı'da Beyşehir Gölü ile sınırlanan bu alandaki merkezlerden en dikkat çekici olanları **Aşıklıhöyük** ve **Suberde**'dir.

Aksaray'ın 25 km. güneydoğusunda, Melendiz Çayı'nın kıyısında kurulmuş bulunan **Aşıklıhöyük** M.Ö. 8. binyılın ilk yarısına tarihlenir. Adalar şeklinde önceden tasarlanmış mahalleler içinde bir, iki ya da üç gözlü ve dikdörtgen planlı evlerde oturan Aşıklıhöyük insanları, kerpiç duvarlı evlerinin tabanlarını zaman zaman sarı boyalı çamurla sıvayarak, duvarlarını ise yine kırmızı boya ile yapılmış geometrik işaretlerle süsleyerek canlandırmaya

çalışmıştır. Ölülerini yerleşme içine ve mekan tabanlarının altına, ayaklar karına çekilmiş durumda (hoker) gömen bu insanlar, henüz mezarlara armağan bırakmıyorlardı. Kemik ve boynuzun yanında, taş alet yapımında 50 km. kadar güneydoğusundaki Çiftlik kökenli doğal camları kullanan bu halkın besin ekonomisi daha çok henüz evcilleştirme aşamasındaki koyun ve keçi etine bağlıydı. Doğal camdan orakların varlığı ise en azından biçmeyi, hasadı tanıdıklarına işaret etmektedir. Volkanik Melendiz Dağı'nın eteklerindeki Aşıklıhöyük'ün bu yörede çok bulunan doğal cam ticareti ile ilişkili olması da olasıdır. Henüz gerçek bir ilk üretimin başladığına ilişkin ize rastlanmuş değildir.

Batı'ya gidildikçe Paleolitik ve Mezolitik Çağlar'dan beri iskan edilmiş olan Göller Bölgesi'nde Seydişehir'in 11 km. güneydoğusundaki, M.Ö. 6500-5500 yılları arasına tarihlenen Suberde'ye ulaşılır. Taş temelli ve kerpiç duvarlı, kare ya da dörtgen planlı mekanlarda oturan Suberde halkı, yontma taştan aletlerinin çok büyük bir bölümünü (% 90) doğal camdan, geri kalanları ise çakmaktaşıdan yapmıştır. Aletler içinde ok uçları, kazıyıcılar ve oraklara daha çok yer verilmiştir. Kemik ve boynuz ise uç ve bız yapımında kullanılmıştır. Kili az da olsa pişirmesini bilen bu insanlar domuz, kuş ve insan heykelcikleri yapmasını biliyorlardı. Evcilleştirilmiş tek hayvan köpekti. Koyun, keçi, domuz, sığır, geyik, karaca ve tavşan ise av hayvanları arasındaydı. Henüz tarıma alınmış hiçbir bitki türü yoktu. Bu bulgular Suberdeliler'in geçimlerini daha çok avcılıktan sağladıklarına; orak ve öğütme taşları ise üretim yolunda atılmış kimi adımlarının da bulunmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Öncelikle bitkileri tarıma almış, sonra da hayvanları evcilleştirmeye başlamış olan bu ilk üreticilerin bölgeler arası ticaret ilişkilerinde bulundukları doğuda Bingöl Dağları, batıda ise Melendiz Dağı yöresindeki Acıgöl ve Çiftlik'ten sağlanan doğal camın Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Kıbrıs'a değin yayılmış olmasından anlaşılmaktadır.

Çanak çömlek yapmasını bilmeyen ilk üretimci topluluklardan sonra, insanoğlu doğada rahatlıkla ve bolca bulunan ve özelliklerini uzun süredir tanıdığı kili, kap-kacak yapımında kullanmıştır. Böylelikle de kile türlü biçimler verip, onu ateşte pişiren yani çömlekçiliği uygulamaya başlayan köy toplulukları ortaya çıkmıştır. Çanak-çömlekli Neolitik ya da yalnızca Neolitik denen bu çağ, gelişim aşamalarına göre, ilk ve son olmak üzere iki bölümde incelenir. Yine daha çok Anadolu'nun güney kesiminde yoğunlaşmış bulunan bu dönem yerleşmelerinden en önemlisi **Çatalhöyük**'tür.

Konya Ovası'nda, Çumra ilçesi yakınlarındaki Çatalhöyük doğu ve batı olmak üzere iki yerleşme yerinden oluşur. İlk Neolitik Çağ tabakaları doğudakindedir. Şimdiye dek kesintisiz 14 yapı katı belirlenen Çatalhöyük İlk Neolitik Çağ yerleşmesi, çok sayıda konutuyla ve oldukça büyük bir köy nüfusuyla Yakın Doğu'nun bilinen en büyük kentlerinden biri durumundadır. M.Ö. 6250-5400 yılları arasına tarihlenen Çatalhöyük'ün bu döneme ilişkin son derecede küçük bir bölümü kazılmıştır. Buna karşın, o zamanki halkın yaşantısı konusunda çok yararlı bilgiler sağlanmıştır.

Kendi içine kapanık bir topluluğun yaşadığı Çatalhöyük İlk Neolitik Çağ yerleşme yerinde tek katlı ve düz damlı konutlar, taş temel üzerine zaman zaman ahşap kazık destekli kerpiç duvarlarla, birbirine bitişik olarak inşa olunmuştur. Mahalleler oluşturacak biçimde kümelenmiş ve aralarında sokak olmayan bu konutların ortasında büyük avlular yer almıştır. İçlerindeki eşyaya göre kimileri tapınak olarak nitelenen bu yapıların iç düzenleri aynıdır. Her yapı 25 m² genişliğindeki dörtgen bir ana oda ile dar bir ya da birkaç depodan oluşur. Kapıları olmayan bu yapılara damlardaki bir açıklıktan ahşap merdivenlerle girilebiliyordu. Odaların içinde ocak ve fırından başka, duvar önlerinde kerpiçten sekiler bulunuyordu. Oturma ve yatmada kullanılan bu sekilerin altında ise aile bireylerinin mezarları vardı. Duvar ve tabanların beyaz kille sıvandığı bu yapılarda, ahşap kısımlara kırmızı aşı boyası sürülerek, mekan içlerine renkli bir görüntüm kazandırılmaya gayret edilmiştir. Tapınak olarak nitelenen ve sayıları 63'ü bulan yapılarda ise çok renkli duvar resimleriyle kabartmalara yer verilmiştir. Kırmızı, sarı, siyah ve yeşil boyalarla yapılmış bu duvar resimlerinde dans eden avcılar, ellerini havaya kaldırmış insanlar, kafası kopuk insan cesetlerine saldıran akbabalar ve olasılıkla lav püskürten Hasan Dağı Volkanı önündeki Çatalhöyük kasabası gibi ilginç konularla karşılaşılır. Kabartmalarda ise konuları doğuran Ana Tanrıça, panterler ve dağ keçisi oluşturmuştur. Bunların yanında, gerek sekilere ve gerekse duvarlara kilden plastik olarak biçimlendirilmiş ökülz ve koç başları dizilmiştir. Evler ve tapınaklarda bulunan taş ya da pişirilmiş kilden, gerçekçi üslupla yapılmış heykelcikler arasında en önemli grup, doğanın egemeni Ana Tanrıça'ya aittir. Özellikle iki leoparın oluşturduğu bir tahtta oturan şişman / hamile tanrıça bunlardan en ilginçidir.

Ekonomisi kısmen tarıma bağlı olmakla birlikte ziraat, hayvancılık ve ticarete dayanan Çatalhöyük halkı bu dönemde artık rahatlıkla buğday, arpa, bezelye ve mercimek gibi ürünleri yetiştirebiliyordu. Avcılığın hala önemli bir yeri vardı. Yabanıl sığır, koyun, eşek, geyik, yabanıl keçi, domuz, ayı, tavşan ve türlü kuş cinsleri avlanan hayvanlar arasındaydı.

İlk kez bu dönemde ortaya çıkan Çatalhöyük keramikleri daima elde biçimlendirilmiştir. Kalın çeperli, ağır ve basit olan kaplar genellikle tek renkli ve açıktır. Boya bezemeye çok az rastlanır. Büyük çanaklar, çeşitli türde kaseler ve kapakların yapımında ahşap da kullanılmıştır. Kaşık ve kepçeler ise kemiktendir. Aletler ve silahlar genellikle doğal cam ve az olarak da çakmaktaşıdan yapılmıştır. Bitki lifi, yün ve hayvan kılından karıştırılarak yapılmış dokumalar, keçe, kürk ve derilerin yanında, sepetçiliğin varlığı bilinmektedir. Bakır ve kurşundan boncuk, yüzük, iğne ve bız yapımında yararlanılmıştır. Ergani kökenli bakır, Gülek Boğazı yöresinden kurşun, Kızıldeniz yöresinden gelmiş deniz salyangozu kabukları uzak bölgelere yayılmış ve iyi örgütlenmiş ticari bir düzenin varlığını göstermektedir. Tüm bu gelişmeler İlk Neolitik Çağ'da yaşam düzeyinin giderek yükselmekte olduğunu kanıtlar.

Göller Bölgesi'nde, Beyşehir yakınlarındaki **Erbaba** ile Niğde yakınlarındaki **Köşkhöyük** Çatalhöyük'ün son evleriyle çağdaş merkezler arasında en dikkat çekici olanlarıdır. Son Neolitik Çağ'a geçişi tanıtan bu yerleşmelerden ilki M.Ö. 5800-5400 arasına tarihlenir. Köşkhöyük ise özellikle insan ve hayvan kabartmalarıyla bezeli vazolarıyla özel bir yer alır. Bunların yanında, Burdur yakınlarındaki **Kuruçay Höyüğü**'nün en alttaki iki katı bu döneme ilişkindir. Bunlardan biri, duvar kalınlığı 1 m. olan 10 x 8 m. boyutlarındaki ana mekanına eklenmiş ufak odalarıyla belki de bir aileye ait çok ufak bir yerleşmeyi temsil etmektedir. Çok az sayıda olmakla birlikte kabartmalı keramikler burada da bulunmuştur.

Güney'de, Çukurova'daki **Mersin-Yümüktepe** ve **Tarsus-Gözlükule**'de de Neolitik tabakaların varlığı ortaya çıkarılmıştır. Mimarlığı konusunda fazla bir şey bilinmeyen bu dönemin keramikleri el yapımı, koyu renkli, açıktır. Bu merkezler başlangıçta Amik Ovası ve Lübnan kıyısındaki Neolitik merkezlerle ilişki kurmuş Anadolu kökenli bir kültür görünümündedirler.

Neolitik Çağ'ın ikinci ve son evresi Son Neolitik Çağ olarak adlandırılır. Çok uzun sürmeyen bu çağın Anadolu'da en iyi temsil edildiği merkezlerin başında, Burdur'un 35 km. güneybatısındaki **Hacılar Höyüğü** gelmektedir. M.Ö. 5700-5600 yılları arasına ait olan Hacılar'ın bu dönem evleri Çatalhöyük'tekilerden çok daha büyüktür. Kimileri 10.50 x 6 m.'yi bulan dikdörtgen planlı bu evler, taş temel üzerine kerpiç bloklarla yapılmış 1 m. kalınlığında duvarlara sahiptir. Uzun duvarlardan biri üzerine açılmış geniş kapı belki de türünün ilk örneğini oluşturmaktadır. Bunun karşısındaki duvarın önünde bir fırın yer alır. İçte ana mekan ince duvarlarla bölümlere ayrılmıştır, seki yoktur. İçinde fırın, ocak, öğütme taşları

ve çamurdan tahıl ambarı bulunan mutfak, evin dışına alınmıştır. Sırt sırta bir blok halinde inşa olunan evlerin yanında, tapınak denilebilecek özel yapı bulunmamıştır. Çoğu evlerde ele geçirilmiş olan heykelcikler bir ev kültürünün varlığına işaret etmektedir.

Son Neolitik Çağ ekonomisinde avcılık eskiye oranla çok azalmış, kuru tarım geniş ölçüde uygulanmaya başlanmış; bunun doğal bir sonucu olarak, eskinin yontmataş alet endüstrisi de yeni biçimler almaya yüz tutmuştur. Çanak çömlek yapımının iyiden iyiye yaygınlaştığı bu dönemin kapları yine elde yapılmıştır. Daha ince çeperli, iyi pişirilmiş, açık gri, kırmızı, devetüyü ve kahverengindeki bu kaplar son derece parlaktır. Krem astar üzerine kırmızı boya ile yapılmış bezeme yine oldukça enderdir. Buna karşılık insan başı ve hayvan biçimli kült kapları yapılmıştır.

İnsanoğlu'nun yaşamında beliren yenilikler çok geçmeden etkisini sanatta da göstermiştir. Artık eskinin büyük av panoları tümüyle unutulmuş, bunun yerine üretimle ilgili olarak kadının doğurganlığı ön plana geçmiştir; onları besleyen Toprak Ana gündeme gelmiştir. Taştan ya da topraktan yapılmış olan Ana Tanrıça heykelciklerine, ondan daha önemsiz olduğu açıkça belirtilmiş olan bir erkek sevgili ya da çocuk eklenmiştir. Eskinin ortak kutsal alanları kalkmış, yerine ev kültürü gelmiştir. Ölüler artık ev içlerine değil, yerleşmenin dışındaki mezarlıklara gömülmeye başlanmıştır.

Güney Anadolu'da Mersin-Yümüktepe ve Tarsus-Gözlükule, Orta Anadolu'da, Karaman yakınındaki Can Hasan, Göller yöresinde yuvarlak kuleli bir savunma duvarıyla çevrili Kuruçay ve Burdur'un Bucak ilçesi yakınındaki Höyücek'in yanında Avrupa tarihöncesi kültürleriyle Anadolu arasındaki konumlarıyla dikkati çeken İstanbul'daki Fikirtepe ve Pendik ile İznik Gölü'nün batı kıyısında Orhangazi yöresindeki Ilıpınar Son Neolitik Çağ'ın Anadolu'daki başlıca merkezleri arasında sayılabilir. Bunlardan, Anadolu kökenli bir kültür görünümünü koruyan Tarsus, Orta Anadolu doğal camının Doğu Akdeniz'e taşınmasında aracı rolü oynamıştır. Kuzeybatıdaki merkezler ise ahşap ve çamur karışımı mimarileriyle dikkat çekicidir.

Kalkolitik Çağ: Konya Ovası ve Göller Yöresi, Neolitik kültürlerine son veren büyük yangından sonra "İleri Üretici Dönem" de denen Kalkolitik Çağ'a girilir. İlk, Orta ve Son olmak üzere üç ana bölümde incelenen ve daha çok M.Ö. 6. bin yılın 2. yarısına tarihlenen bu dönemin en önde gelen iki özelliği bakır aletlerin giderek taşın yerine geçmeye başlaması ile

kökleri Neolitik Çağ'a uzanan boya bezemeli çanak-çömleklerdir. Son Neolitik'ten İlk Kalkolitik Çağ'a geçişte Anadolu'da kültürel bir kesintiden söz edilemez; aksine bir gelişim söz konusudur. Nüfusta ve buna koşut olarak yerleşim yerlerinin sayısında da bir artış görülebilir.

Anadolu'da İlk Kalkolitik Çağ'ı temsil eden başlıca merkezler arasında Hacılar, Kuruçay, Can Hasan, Köşkhöyük, Mersin-Yümüktepe ve Doğu Anadolu'da da şimdi Keban Baraj Gölü'nün suları altında kalan Altınova'da Tülintepe, Norşuntepe, Korucutepe, Adıyaman yakınında Samsat ve son olarak da Van Gölü kıyısındaki Tilkitepe'nin adları sayılabilir.

Son Neolitik Çağ **Hacılar**'ının yıkımı sonrasında kültürel bir kesinti olmaksızın kurulan İlk Kalkolitik Çağ yerleşmesinin en belirgin özelliği, geometrik ve fantastik motiflerle son derecede ustaca bezenmiş çanak çömleklerdir. Bu dönemde Hacılar, çevresi 2 m. kalınlığında kerpiç duvarla kuşatılmış; içinde evler, tahıl ambarı, üç çömlekçi atölyesi ve iki kutsal alan bulunan küçük bir köydür. Kutsal alanlar geometrik desenli boyalarla bezeli nişleri, dikilitaşları, içinde kadın ve çocuk iskeletleri bulunan adak kuyularıyla öteki mekanlardan ayrılmıştır. Bunlardan birinin döşemesinin altına ise üç mezar açılmıştır. Ev içi gömülerin son temsilcisi olan bu mezarlarla birlikte gerçek anlamda ölü armağanlarına da rastlanmıştır. Tüm cesetler ayaklar karına çekik (hoker) durumda gömülmüştür. Ana Tanrıça'nın bir çocuk ya da hayvanlarla birlikte gösterildiği figürinler tümüyle son bulmuştur. Bu evrenin çanak çömleği aynı biçimleri yineleyen eşit orandaki boyalı ve tek renkli kaplardır. Açık zemin üzerine koyu kırmızı ya da kahverengiyle yapılmış bezemeler içeren boyalı tür, Anadolu'nun en özgün keramikleri arasındadır. Bu çağın sonlarına doğru Hacılar farklı gelenekteki istilacı bir güç tarafından yakılıp yıkılmıştır. Yeni kurulan köy ise kısa sürede ıssızlaşmıştır.

İlk Kalkolitik Çağ'ın bir başka temsilcisi olan **Kuruçay** birçok yönden 10 km. uzağındaki Hacılar'ın, mimarlık açısından da Can Hasan'daki çağdaşının çizgisindedir. Kuruçay da çağın sonlarına doğru bir istila ile son bulmuştur.

İlk Kalkolitik Çağ'ın en önde gelen merkezlerinden biri de Karaman yakınlarındaki **Can Hasan Höyüğü**'dür. Mimarlık açısından oldukça önemli olan bu yerleşme yerinde, büyük bina külliyeleri ile 2 m. kalınlığında, kerpiç duvarlı, dikdörtgen ya da kare planlı evler saptanmıştır. Kapısı olmayan bu evlere, İlk Neolitik Çağ Çatalhöyük'ünde olduğu gibi tavandan ahşap merdivenlerle girilip çıkılmıştır. Odaların bazen resimlerle bezenmiş iç

duvarlarında destek görevi yüklenen birtakım çıkıntılar yer almıştır. Bakır işçiliği gelişmiştir. 45 yaşında yanmış bir cesedin yanında bulunan som bakırdan sap delikli topuz, türünün en erken örneği durumundadır. Figürlerin yapımında taştan yararlanılmış, ölümler ise mezarlıklara gömülmüştür.

Bu çağda **Mersin-Yümüktepe** daha çok Kuzey Suriye ve Mezopotamya'nın etkisi altına girmeye başlamış küçük bir köy durumundadır. Halaf türü bir keramik parçası bu doğu ilişkilerinin ilk temsilcisidir. Can Hasan ve Mersin İlk Kalkolitik yerleşmeleri M.Ö. 5. bin yılın sonlarında yakılıp yıkılmıştır.

Doğu Anadolu'daki bu çağa ilişkin merkezlerden en iyi tanınanı, orta boy bir köy olduğu sanılan **Tülintepe**'dir. Dışa karşı hiçbir koruma önlemine gerek duymayan köyün kerpiç duvarlı ve dörtgen planlı yapıları, iki ya da çok odalıdır. Yapı birimleri kimi kesimlerde yoğunlaşarak mahalleler oluşturmuştur. Aralarda sokaklar, avlular ve açık alanlar bırakılmıştır. Açık alanlarda büyük fırınlar ve ocaklar yer almıştır. Pişmiş topraktan kadın idolleri, bir ev kültürünün varlığına işaret etmektedir. Doğu Anadolu'daki tüm öteki merkezler gibi, Tülintepe de Kalkolitik Çağ boyunca Mezopotamya ve Kuzey Suriye'nin Halaf ve Obeyd gibi kültürlerinin etki alanı içine girmiştir. Daha doğuda, Van il merkezi yakınlarında ve Van Gölü kıyısı üzerindeki Tilkitepe olasılıkla Mezopotamya'ya yapılan doğal cam ticareti açısından, Nemrut ve Süphan gibi kaynaklara yakınlığı nedeniyle önem taşımıştır ve Halaf kültürünün etkisi altına girmiştir. Güneyde, Şanlıurfa ilinin Siverek ilçesindeki Çavi Tarlası, Halaf Dönemi'ne ait tholos deneni yuvarlak planlı tipik mimarlığı ve keramiğiyle ilginçtir.

Orta Anadolu'da İlk Kalkolitik Çağ'ın sonlarındaki yıkımı izleyen yıllarda ıssızlaşan Hacılar'a karşılık, çağın sonlarında korunaklı bir yerleşme yeri olacak Mersin-Yümüktepe ve yangın geçirmesine karşın Can Hasan devamlılıklarını sürdürmüşlerdir. Böylelikle de Kalkolitik Çağ'ın orta evresine gelinmiş olur. İlk ve Son Kalkolitik Çağlar arasında bir ara evre özelliğini gösteren Orta Kalkolitik Çağ yaşam ekonomisinin değiştiği kısmen yaylacılığın başladığı bir çağdır.

M.Ö. 4. binyılda İlk Kalkolitik Çağ'ın son evresine gelinir. Son Kalkolitik Çağ'da Anadolu büyük bir olasılıkla kuzeybatıdan, Boğazlar üzerinden gelen birtakım göçmenin yerleşmelerine sahne olmuştur. Nüfusun giderek arttığı bu çağda Batı Anadolu'daki en dikkat çekici yerleşme yeri, Denizli'nin Çivril ilçesi yakınındaki **Beycesultan**'dır. Bu yöredeki bir

başka yerleşme yeri de **Aphrodisias**'tır. Beycesultan ve Aphrodisias'a bu çağın başlarında gelen ilk göçmenler yerleşmelerini ana toprağın üzerine kurmuşlar ve böylelikle de 20 yapı katı boyunca sürecek kesintisiz bir iskan başlatmışlardır. Batı Anadolu'ya yerleşmeye başlayan bu yeni halk göçebe değildir. Ziraati, hayvancılığı ve dokumacılığı biliyorlardı. Kerpiçten yapılmış dikdörtgen planlı, tek odalı ve düz damlı evlerde yaşıyorlardı. Kısa taraflarındaki zaman zaman sundurmalı kapılarla avlulara açılan bu evlerde ocaklar, ambarlar, bazen de sekiler vardır. Bebekler kaplar içinde oda tabanlarının altına, yetişkinler ise yerleşme alanı dışındaki mezarlıklara gömülmüştür. Dinsel inanışları konusunda fazla bilgi yoktur. Konutlar arasında herhangi bir kutsal yapıya da rastlanılmamıştır. Figürinler çok az sayıdadır. Çağın sonlarında ortaya çıkan stilize gövdeli, mermerden bir idol türü bir sonraki İlk Tunç Çağı'nın soyut figürinlerine geçişi belirlemesi açısından dikkat çekicidir. Hala volkanik cam (obsidyen) kullanan bu insanlar, kaynak olarak daha çok Ege Denizi'ndeki Melos Adası'ndaki yataklardan yararlanmışlardır.

Çömlekçilikte önceki dönemin özenli ve ince boyalı kaplarına kıyasla belirgin bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Siyah zemin üzerine beyaz boya ile yapılmış koştut çizgilerden oluşan bezemeleriyle dikkat çekici olan bu çanak çömlek türü batıda Sisam, İstanköy ve Limni gibi adalara, Manisa-Akhisar yöresine; güneydoğuda da Can Hasan ve Mersin-Yümüktepe'ye değin yayılmıştır.

Göller Yöresi'ndeki **Kuruçay** da istiladan sonra yeni bir anlayışla kurulan Son Kalkolitik Çağ yerleşmeleri arasındadır. Tümüyle farklı bir yaşam biçiminin ortaya çıkışını yansıtan bu dönemde, ortasında kerpiçten steli ve yuvarlak ocağı olan, genellikle ayrı düzendeki dikdörtgen planlı ve tek odalı evleri ile Kuruçay tipik bir köy görünümündedir. Bu köyde kullanılan keramikler de eskinin aksine tek renkli ve kaba görünümlüdür.

Son Kalkolitik Çağ'da Anadolu'ya Balkanlar üzerinden gelen göçmen kabileleriyle ilgili olarak nüfus ve yerleşme yerlerinin sayısında da artış olmuştur. Orta Anadolu'da, Çorum dolaylarındaki Büyük Güllücek, Ankara yakınlarındaki Yazırhöyük ve Samsun'un Bafra İlçesi yakınlarındaki İkiztepe bu yeni çağda Anadolu'ya yayılmaya başlayan Kuzey Ege ve Balkan etkili merkezler arasındadırlar. Bunlardan koyu gri renkteki zemin üzerine beyaz boya ile yapılmış geometrik süsler ve kazıma motiflerin içine beyaz macun doldurularak bezenmiş keramikleriyle dikkati çeken **Yazırhöyük** ve **Büyük Güllücek**'in yanında; Balkan idollerine benzeyen yassı bedenli, yuvarlak ya da yatık oval yüzlü, kulakları küpe delikli kadın

heykelcikleri ve ahşap-saz-çamur mimarisiyle **İkiztepe** Karadeniz yöresinin geleneksel özelliklerini taşımaktadır.

Son Kalkolitik Çağ'da Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da da nüfus artmıştır. Van, Muş, Erzurum, Bayburt ve Kars gibi kendi içine kapanık bölgelere karşılık, Elazığ-Malatya yöresi önceden olduğu gibi bu çağda da Suriye-Mezopotamya kültürleriyle sıkı ilişkilerini sürdürmüştür. Bu çağın önde gelen merkezleri arasında Malatya yakınlarındaki Arslantepe ve Değirmen-tepe; Keban yöresinde Korucutepe, Tülintepe, Tepecik, Çayboyu ve Norşuntepe; Güneydoğu Anadolu'da ise Şanlıurfa'nın Siverek ilçesi yakınındaki Hassekhöyük ve Kurbanhöyük ile Çukurova'da Mersin-Yümüktepe'nin adları sayılabilir.

Bu merkezlerden M.Ö. 5. binyılın 2. yarısı ile 4. binyılın başına tarihlenen Fırat kıyısındaki **Değirmen-tepe**, Anadolu'da Kalkolitik Obeyd Evresi'ne ait en geniş çapta incelenmiş merkez durumundadır. Bitişik düzenli yapı külliyelerinden oluşan bu merkez, güneyden kalın bir duvarla çevrilidir. Birbirlerinden avlu ya da ara sokaklarla ayrılan külliyelerin ortasında, duvarları beyaz sıva üzerine kırmızıyla yapılmış resimlerle bezeli içinde sunak, sunak masası, anıtsal fırın ve adak çukurları bulunan tapınak niteliğinde genişçe bir mekan bulunur. Yoğun bakır üretiminin yapıldığı Değirmen-tepe'de bulunan taştan damga mühürler ve mühür baskılı kap kapamaları Son Kalkolitik Çağ'da burasının ufak çaplı bir ticaret merkezi olduğunu ve gelişmiş bir toplumsal yaşamın varlığını ortaya koymuştur.

M.Ö. 4. binyılın ortalarında Mezopotamya'da ortaya çıkan Geç Uruk Dönemi (M.Ö. 3400-3200) ile birlikte ticaret çok daha gelişmeye; Kuzey Suriye, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu'da yeni ticaret merkezleri belirmeye başlamıştır. Ticaretin daha iyi örgütlenebildiği bu dönem kasabaları, ulaşım kolaylıkları nedeniyle daha çok Fırat Nehri kıyılarında kurulmuştur. Altınova'da Tepecik ve Norşuntepe de bu tür ticari merkezler arasındadır. Kuzey Mezopotamya geleneklerine göre kurulan bu merkezler daha çok bakır, kurşun ve gümüş ticareti ile ilgiliydiler. Güneydoğu Anadolu'daki Hassekhöyük avlulu büyük evleri, pişmiş toprak ve taştan çok sayıda silindir mühürleriyle dönemin tipik temsilcilerinden biridir.

Suriye ve Mezopotamya'dan alınan çömlekçi çarkının kullanıma girmesi, bu alanda önemli gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Güney etkili açık renk keramiğin yanında, bölgenin koyu yüzölçümlü, açık, el yapımı, kaba kapları da oldukça yoğun olarak kullanılmıştır.

Görüldüğü gibi, Kalkolitik Çağ'da tüm Anadolu'yu ya da önemli bir parçasını kapsayan homojen bir kültürden söz etmeye olanak yoktur. Ancak, yalnızca Doğu Anadolu'nun batı kesimi ile Güneydoğu Anadolu ve Çukurova'nın Mezopotamya-Suriye Kültürlerinin kapsamı içinde olduğu söylenebilir.

2.4.1.3. Balkanlar

Neolitik Çağ¹ : Anadolu'nun orta ve güneydoğusunda birbirinden farklı gelişmeler yaşanırken batı ve kuzeyinde ve Trakya da dahil olmak üzere Güneydoğu Avrupa'da, halen avcı-toplayıcı-balıkçı bir yaşam biçiminin geliştiği anlaşılmaktadır (Özdoğan, 1998, s. 63-93). Mezolitik olarak tanımlanan bu topluluklar, Yakın Doğu'nun Neolitik toplulukları ile aynı dönemde, çağdaş olarak ancak tamamen farklı bir yaşam biçimi ile varlıklarını sürdürmüşlerdir. M.Ö. 6200-6000 yıllarında, topluluklar çanak-çömleği de kullanmaya başlamış ve bu dönemde henüz bilinmeyen bir nedenle doğudan batıya doğru bir göç hareketi başlamıştır (Özdoğan, 1998, s. 63-93). Çiftçi toplulukların bu göç hareketi, 1000 yıl gibi görece olarak kısa bir sürede bütün Avrupa'yı etkilemiş ve bu çiftçi topluluklar Atlantik kıyılarına kadar ulaşmışlardır. Ancak avcı ve çiftçi toplulukların arasındaki ilişkinin şekli ve çiftçiliğe dayalı köy yaşantısının yayılımı ile ilgili henüz çözülmemiş bir çok sorun da mevcuttur. Son araştırmalar, Avrupa'da Neolitik kültürlerin yayılımının yalnızca Anadolu'lu çiftçilerin yayılımıyla açıklanamayacağını, yerli avcı-balıkçıların da akültüre olarak bu çiftçi yaşama uyum sağladıklarını gene aynı zamanda yerel bazı gelişmelerin de olduğunu göstermektedir.

Neolitik olarak tanımlanan çiftçiliğe dayalı köy yaşamının Avrupa'da ilk olarak nerede ve nasıl başladığı sorusu, yıllarca tartışılmış, bu tartışmalardan ikna edici bir sonuç çıkmamıştır. Tartışmaların süre gelmesinde kuşkusuz, iki bölge arasındaki temas noktalarını oluşturan Marmara, Trakya, Ege Bölgeleri'nden hiçbir arkeolojik verinin gelmeyişi, somut verilerin bulunmayışı da etkili olmuştur. Nitekim uzun yıllar Anadolu'da Göller Bölgesi'nin batısında Neolitik Çağ'ı kapsayan hiçbir kazı yapılmamıştır (Özdoğan, 1998, s.67).

İlk Çiftçi Köy Toplulukları'nın Güneydoğu Avrupa ve Ege'de dolayısıyla da Avrupa kıtasında ortaya çıkışıyla ilgili sorunların çözümünü, yalnızca bu bölge içinde aramak doğru değildir. Bu sorun ancak Yakın Doğu ve Anadolu'daki gelişme süreciyle birlikte ele

¹ Bu bölüm Özdoğan 1983, 1997 ve 1998'dan yararlanılarak yazılmıştır.

alındığında gereğince anlaşılabilir. Çünkü Neolitik olarak tanımlanan İlk Çiftçi Köy Toplulukları'nın Anadolu ve Yakın Doğu'daki başlangıcı Ege ve Balkanlar'a göre 3 bin yıl daha eskidir. Yerleşik yaşam Yakın Doğu'da M.Ö. 9. bin yılın başlarında ortaya çıkmış, Orta Anadolu'da da buna koşut bir gelişme olmuştur. Buna karşılık Kıta Yunanistanı da dahil olmak üzere Balkanlar'da bilinen en eski köy yerleşmelerinin tarihi ancak M.Ö. 6. bin yıllarının başlarına kadar inmektedir. Ayrıca gerek Anadolu gerek ise Yakın Doğu'da Neolitik kültürlerin gelişimi, gezginci avcı-toplayıcı yaşamdan besin üretimine, yerleşik düzene nasıl ve hangi koşullarda geçildiği tüm aşamaları ile artık daha iyi bilinmektedir. Buna karşılık Avrupa'da bilinen en eski çiftçi köy topluluklarında bile Neolitik yaşam, gelişkin öğeler ile birlikte karşımıza çıkmaktadır. En eski çiftçi toplulukların bulunduğu Yunanistan ve Ege Adaları'ndaki yerleşmelerde Neolitik kültürü oluşturan evcil hayvan, tarıma alınmış bitki, çanak çömlek yapımı gibi öğelere öncüleri olmadan gelişkin olarak rastlanır. Bu ilk Neolitik toplulukların kullanmış olduğu teknolojiler de o bölgelerin yerel Mezolitik, avcı-balıkçı topluluklarının kullandıklarından çok farklı özelliklere sahiptir. Buna ek olarak çiftçiliğin temelini oluşturan bitki ve hayvanların bu bölgelerde yabani atalarının bulunmayışı, artık Ege ve Güneydoğu Avrupa Neolitik'inin Doğu kökeni üzerindeki tüm kuşkuları ortadan kaldırmış, tartışma Neolitik öğelerin batıya nasıl aktarıldığı ve bu süreç içinde ortaya çıkan sorunlara yönelmiştir (Özdoğan, 1998, s.67-68).

Bulgaristan'da Karanovo I, Yunanistan'da Klasik Sesklo, Batı Balkanlar'da Starçevo, Kuzey Balkanlar'da ise Köröş-Ciriş kültürleri olarak isimlendirilen bu çağ, hemen hemen her yerde kırmızı üzerine beyaz boya bezemeli çanak çömleği ile tanınmaktadır (Özdoğan, 1998, s.69).

Balkan Yarımadası'nda Neolitik kültürlerin başlangıç tarihi Yakın Doğu-İç Anadolu'ya göre 3 bin yıl daha sonra gerçekleşmiştir. Balkanlar'a genel olarak bakıldığında M.Ö. 5600 yıllarından itibaren Trakya'ya kadar olan coğrafyadaki bütün alüvyonlu ovalarda benzer özellikler taşıyan çiftçi toplulukların yaşadığı köylerin bulunduğu görünmektedir. M.Ö. 5600 yıllarından yaklaşık olarak M.Ö. 5 bin yıllarına kadar süren ve Balkanlar'ın İlk Neolitik Çağ'ı olarak adlandırılan bu dönem, Kuzey Yunanistan'da Ön Sesklo ve Sesklo, Bulgaristan'da Karanovo I-II, Batı Balkanlar'da Starçevo, Kuzey Balkanlar'da da Köröş-Ciriş kültür evresi olarak adlandırılmaktadır.

Bu kültürlerin yerleşmeleri, genellikle 5-10 evden oluşan küçük birimler halinde büyük su kaynaklarının yakınlarında, tarıma uygun geniş alüvyonlu ovalarda kurulmuşlardır. Yapılar

yerleşmede ayrı birimler halinde bulunurlar ve genellikle tek bölmeli, kare planlıdır. Taşıyıcı sistemi, ahşap direklerin çatılmasıyla kurulan bir iskelet oluşturur. Bu direklerin arasının ince dallarla örülüp, iki tarafının çamur ile sıvanmasıyla da duvarlar elde edilir. Zemin nemine karşı ahşap doğrama ile yüksek döşeme yapılmış ve genellikle ahşap döşemenin üzeri kerpiç çamuruyla sıvanarak taban elde edilmiştir. Evlerin içinde ve dışında kubbeli fırınlar, çeşitli seki, kil levhalardan yapılan ambarlar bulunmaktadır.

Bu yerleşmelerin beslenme ekonomilerine bakıldığında, bunların tipik birer çiftçi olduğu; buğday, arpa ve çavdarın yanı sıra özellikle mercimekgillerin tarımının yoğun olarak yapıldığı; evcil hayvanların içinde de ilk dönemlerde koyun, keçi ve domuz ağırlıklıyken dönemin sonlarına doğru sığırın daha büyük önem kazandığı anlaşılmaktadır.

Balkan İlk Neolitik kültürleri Güneydoğu Avrupa'da daha sonra gelişerek Tunç Çağı'na kadar sürecek kültürel gelişimin temelini oluşturmaktadır. Bu kültürlerin Anadolu ile olan ilişkisini ve Anadolu kültürlerinden nasıl geliştiğini gösteren iki önemli kazı yeri vardır. Bunların biri Bursa Orhangazi yakınlarındaki Ilıpınar, diğeri ise Edirne Enez yakınlarındaki Hoca Çeşme kazılarıdır. Ilıpınar yerleşmesinde Anadolu etkili plan biçiminin uygulanmasında yerel yapıım sistemleri kullanılırken, Hoca Çeşme'de yerel plan anlayışındaki yuvarlak yapılar, yerel örnekler gibi basit kulübeler halinde değil, çok daha özenli yapılmışlardır.

Kalkolitik Çağ:

Son yıllarda Kalkolitik Çağ ile ilgili özellikle Bulgaristan'da yoğunlaşan araştırmalara dayanılarak Kalkolitik Çağ Balkan kültürlerinin uygun iklim ve çevresel koşullardan yararlanarak çok ileri bir düzene vardığı ve Orta Doğu'daki uygarlık merkezleri ile rakip olacak duruma geldiği ileri sürülmektedir.

Özellikle başta Varna Mezarlığı buluntuları olmak üzere elde edilen verilere dayalı olarak maden teknolojisinin çok ileri bir düzeye eriştiği belirtilmiştir. Tartarya, Gradeşnitsa gibi yerleşmelerde bulunan tabletlerdeki işaretlerin bir tür resim yazısı olduğu anlaşılmıştır. Bunların yanı sıra anıtsal nitelikte tapınaklar ve büyük yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Balkan ülkelerinde Meriç, Gumelnica, Cucuteni gibi 100'ün üzerinde kazı yeri bu döneme ait bilgiler verir (Özdoğan, 1983, s. 38-39).

2.4.2.Trakya’da Neolitik ve Kalkolitik Çağlar

Neolitik Çağ¹ : Avrupa Neolitik kültürü Yakın Doğu-Anadolu’dan gelen kültürel etkileşim ile başlamış, bir süre bu etkilerle birlikte geliştikten sonra bölgenin farklı ortamına uyum sağlayabilmiştir. Bu nedenle Avrupa uygarlığının temelini oluşturması bakımından Neolitik kültürlerin ilk köylü-çiftçi yerleşmelerinin büyük önemi vardır. İki kıta arasındaki her türlü kültürel ilişkinin Anadolu ve Balkanlar arasında kalan Trakya üzerinden gerçekleştiğinin belli olmasından dolayı Trakya, kültür tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

Trakya’da bir yandan yöresel geleneği sürdüren topluluklar avcılık-balıkçılıkla geçinip, yarı yerleşik bir şekilde yaşarken, diğer yandan da Anadolu etkileri ve göçmenlerle ilk çiftçi topluluklar yerleşik bir düzen kurmuşlardır. Ağaçlı kültürü topluluklarının yöresel geleneği sürdürdüğü bilinmektedir. Bu toplulukların yerleşmelerine İstanbul Ağaçlı Kumluğu gibi kıyı kumullarında rastlanmaktadır. Bunlar mevsimlik, geçici yerleşmelerdir. Fikirtepe kültürü toplulukları ise çiftçiliğin yanı sıra avcılık, toplayıcılık ve balıkçılığa devam etmiş; dalörgü yuvarlak kulübe mimarisini sürdürmüşlerdir. Ancak bu yerleşmeler geçici değildir, süreklilik gösterirler ve yarı yerleşik toplulukların yerleşmelerine göre daha büyük yerleşmelerdir. Bursa-Orhangazi yakınlarındaki Ilıpınar kültüründe ise yerleşmede Anadolu etkileri Fikirtepe’ye göre daha yoğun görülür (Acar, 1996, s. 380-395). 10-15 evden kurulu bir köy olan Ilıpınar’ın mimarisi dörtgen planlı olması bakımından Anadolu’ya benzemektedir. Ancak yapım tekniği yerel özellikte, dalörgü tekniğinde devam etmektedir. Bu yerleşmenin daha üst tabakalarında yapılar giderek uzun dikdörtgen bir biçim almış ve mekan 2-3 bölmeye ayrılmıştır. Böylece daha sonra tüm Balkanlar ve Avrupa’ya yayılacak olan ve “uzun ev” olarak tanımlanan yapı türünün öncü planı ortaya çıkmıştır. Edirne Hoca Çeşme kültürü de gene Ilıpınar gibi Anadolu kültür özellikleri taşımaktadır (Özdoğan, 1997, s. 329-360). Yerleşme kayalara oyulmuş yuvarlak planlı evlerden oluşmaktadır. Ancak Hoca Çeşme’nin üst tabakalarında yerleşmeye, Ilıpınar kültüründe olduğu gibi dörtgen planlı mimarinin hakim olduğu görülür (Özdoğan, 1998, s. 68-72).

Trakya Neolitik Çağı’nın özelliklerini Edirne Hoca Çeşme, İstanbul Yarımburgaz, Kırklareli Aşağı Pınar Kazıları göstermektedir (Bkz. Bölüm 3.1.2’de Yarımburgaz Kazısı, Bölüm 3.1.3’te Hoca Çeşme Kazısı ve Aşağı Pınar Kazısı). Edirne Hoca Çeşme’deki yerleşmenin bölgenin kültür tarihine yapmış olduğu en önemli katkı, Balkan Neolitik Kültürlerinin ön

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1983, 1997, 1998’den yararlanılarak yazılmıştır.

aşamalarını ve Anadolu kültürleriyle olan bağlantısını vermiş olmasıdır. İstanbul Küçük Çekmece Gölü yakınlarındaki Yarımburgaz Mağarası bölgenin İlk Neolitik kültürünü gösterir. Kırklareli Aşağı Pınar Höyüğü Anadolu'ya göre Son Neolitik, Balkanlara göre İlk Neolitik Çağ'a tarihlenen kültür tabakalarına sahiptir.

Kalkolitik Çağ : Trakya'da Kalkolitik Çağ'ın başlarında bir süre Neolitik gelenekli kültürler gelişerek varlıklarını sürdürmüş, ancak giderek yerini tümüyle farklı bir kültüre bırakmıştır. Bu yeni kültür üzeri oluk, yiv, çizi bezemeli, omurgalı gövdeli ve uzun boyunlu kapları ile kolaylıkla tanınmaktadır. Balkanlar'da "Vinça Kültürü" olarak da bilinen bu kültürün ilk dönemlerine ait yerleşme yerlerine bölgenin hemen her yerinde rastlanmaktadır. Ancak Orta Kalkolitik Çağ'ın sonlarına doğru Trakya'nın özellikle iç kesimlerinin daha yoğun olarak iskan edildiği anlaşılmaktadır. Kalkolitik Çağ'ın sonlarına doğru Trakya'daki bütün yerleşmelerin şiddetli bir yangın ile tahrip olduğu, gerek yüzey buluntuları gerek ise bu bölgedeki kazılardan anlaşılmaktadır. M.Ö. 4. bin yıl içine tarihlenecek buluntular çok seyrek ve daha çok iç kesimlerde dir. Bunlarda bulunan malzeme de Balkanlar'ın kuzeyi ile benzeşmektedir (Özdoğan, 2000e, s.310).

Kalkolitik Çağ'ın özelliklerini İstanbul Yarımburgaz, Edirne Hoca Çeşme, Tekirdağ Toptepe ve Kırklareli Aşağı Pınar kazıları göstermektedir (Bkz. Bölüm 3.1.2'de Yarımburgaz Kazısı ve Toptepe Kazısı, Bölüm 3.1.3'te Hoca Çeşme Kazısı ve Aşağı Pınar Kazısı). Yarımburgaz Mağarası bölgenin Kalkolitik Çağ kültürleri ile ilgili ilk somut bilgileri verir. Hoca Çeşme bölgenin İlk ve Orta Kalkolitik Çağı'na ait en güzel buluntulara sahiptir. Toptepe ise Orta ve Son Kalkolitik Çağ'a ait özellikler gösterir. Aşağı Pınar Trakya'nın Orta Kalkolitik Çağ'a ait en iyi bilgileri veren kazı yeri durumundadır.

İlk ve Orta Kalkolitik Çağ'a genel olarak baktığımızda bölgenin Neolitik kültüründen farklı bir gelişmenin olduğu görülür. Kalkolitik Çağ'ın başlarında mimari ve yerleşme düzenlerindeki değişikliklerin yanı sıra çanak çömlekte de kırmızı renkli kapların yerini siyah renklilerin alması gibi birçok değişiklik olmuştur. Ancak Aşağı Pınar'ın da kanıtladığı gibi bu değişiklikler birden değil, aşama aşama olmuştur. Son Kalkolitik Çağ ise Anadolu ve Yakın Doğu kadar Balkanlar'da ve Trakya'da da çok ilginç gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Vinça kültürünün gelişimini tamamlaması ile birlikte giderek geniş bir coğrafya içinde ortak olarak izlenen öğeler azalmış, bölgesel farklılıklar artmıştır. Bu evrede daha önce kültür bütünlüğü olan Balkanlar'da Batı ve Doğu Balkanlar ayrı birer kültür bölgesi oluşturmuş,

Doğu Balkanlar'da gelişmelerin odağı kuzeye Tuna deltası çevresi ile Romanya-Moldavya Bölgesi'ne kaymıştır. Son Kalkolitik Çağ içinde M.Ö. 3800-3200 yılları arasında Trakya'nın iki yanında Anadolu ve Balkanlar'da çok farklı modeller gelişmiştir. Bu iki farklı sosyo-ekonomik bölgenin arasında kalan Trakya'nın, Son Kalkolitik Çağ içinde tümü ile çevresinden soyutlandığı, her iki kültür oluşum bölgesi için de sınır oluşturduğu görülmüştür. Yüzey araştırmalarında Son Kalkolitik Çağ Anadolu kültürlerini yansıtan hiçbir parçaya Trakya'da rastlanmamıştır. Romanya'da görülen kültüre ait izlere de çok ender olarak ve küçük yerleşimlerde rastlanmıştır. M.Ö. 4. bin yılda Trakya'da ne olduğu henüz kesin olarak belli değildir; Anadolu ve Kuzey Balkanlar ile ilişkinin kesik olduğu ve olasılıkla göçebe çobanlığa dayalı bir yaşamın olduğu söylenebilir (Özdoğan, 1998, s.76-77).

2.4.3. Aşağı Pınar Höyüğü'nün Kültür Tarihi Açısından Önemi

Aşağı Pınar Höyüğü ilk çiftçi yaşamın Trakya'ya geçişinden birkaç yüzyıl sonraki bir dönemi, M.Ö. 5600 yıllarında başlayan ve M.Ö. 4 bin yıllarına kadar gelen bir gelişimi yansıtmaktadır. Bu dönem Anadolu'dan gelen ilk etkileri, bunların yerel koşullara uyumunu ve yerel kültürlerin bunlarla kaynaşma sürecini yansıtmaları açısından önemli bir örnektir. Avrupa uygarlığının temellerinin atıldığı bir süreci göstermesi bakımından da büyük önem taşır.

Aşağı Pınar'dan hemen önceki dönemde Anadolu'da kerpiç ve taş dayalı yapım tekniklerine göre gelişen mimarinin yerini Trakya'da, bölge koşullarına uyum sağlayarak, ahşap-dalörgü ve çamur sıvalı yapım tekniklerinin aldığı, yalnızca yapım tekniklerinin değil plan özelliklerinin ve yerleşme dokusunun da bu bölgenin koşullarına uyum sağladığı izlenmektedir. Bu durum bölgenin kırsal kesimlerinde, Aşağı Pınar ile başlayan mimari geleneğin günümüze kadar varlığını sürdürmesiyle de belli olmaktadır (Eres,1999, s. 24-25).

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesi ilk defa Yakın Doğu'da başlayan çiftçiliğe dayalı köy yaşantısının zaman içinde Balkanlar'a ve Avrupa'ya aktarımında bir köprü görevi görmüştür. Bu yerleşme Neolitik çiftçi kültürün Anadolu'dan Balkanlar'a ve Avrupa'ya nasıl geçtiğine, bu geçiş sırasında yerel kültürle nasıl kaynaştığına ve yerel koşullara nasıl uyum sağladığına dair önemli bilgiler verir. Yerleşme bu geçişi ve değişimi somut olarak en iyi şekilde ve en geniş alanda göstermektedir.

3. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ SERGİLEMESİNİN ARKEOLOJİK VERİLERİ

3.1. Trakya Projesi

Trakya ve Marmara Bölgeleri'ndeki kültürel gelişim süreciyle ilgili bilgi eksikliğini gidermek amacıyla İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı tarafından 1980 yılında bir araştırma projesi başlatılmış, olumlu sonuçların alınması üzerine projenin kapsamı genişlemiştir. Proje halen de sürmektedir. Trakya projesi çerçevesinde kapsamlı yüzey araştırmalarının yanı sıra İstanbul Yarımburgaz Mağarası, İstanbul Pendik, Tekirdağ Menekşe Çatağı, Tekirdağ Toptepe, Kırklareli Tilki burnu, Kırklareli Taşlıcabayır, Kırklareli Aşağı Pınar, Kırklareli Kanlıgeçit ile Edirne Hoca Çeşme höyüklerinde arkeolojik kazı çalışmaları yapılmıştır (Ek 4).

Kültür tarihi açısından önem taşıyan bir bölge için yapılmış ya da halen sürmekte olan çalışmalar çok yetersizdir. Bu çalışmalarla bölgedeki kültür sürecinin ancak bir kısmı ortaya çıkarılmıştır. Kültürel gelişim sürecinin tam olarak anlaşılabilmesi için daha birçok kazı ve araştırma yapılması gereklidir.

3.1.1. Yüzey Araştırmaları¹

Trakya Projesi'nin ilk aşaması bölgedeki kültür varlıklarının envanterini çıkarmaya yönelik bir yüzey araştırması olmuştur. Bu hemen hiç araştırılmamış, fakat hızlı bir tahrip süreci içine giren bölgeyi tanımaya, yok olma süreci içine girenleri belgelemeye yönelik kapsamlı bir çalışma şeklinde sürmüştür. Bu amaçla:

- 1- 1980-1985 yılları arasında Marmara Bölgesi'nin Trakya kesiminde yoğun bir yüzey taraması yapılmıştır. İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ile Çanakkale'nin Gelibolu ve Eceabat ilçelerini kapsayan bu çalışma sonunda 300 tarihöncesi yerleşim yeri, 100 geç dönem anıt ve yerleşimi, 800 tümülüs, 90 dikilitaş ve dolmen saptanarak belgelenmiş, toplanan malzemenin de analizi yapılmıştır.
- 2- 1984-1985 yılları arasında Doğu Marmara'da özellikle Şile, Kefken, İznik, Yenişehir bölgelerinde yüzey taraması yapılmıştır.

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1999a ve 2000e'den yararlanılarak yazılmıştır.

- 3- 1988-1990 yılları arasında çalışmalar Güney Marmara bölgesine kaydırılmış, özellikle Balıkesir, Bandırma, Gönen, Manyas, Biga, İvrindi, Havran, Çan ve Yenice çevreleri yoğun olarak araştırılmıştır. Araştırmanın bu bölgeye kaydırılmasının nedeni Marmara'nın Trakya kesiminde elde edilen sonuçları Anadolu tarafındakiler ile karşılaştırabilmektir. Bu çalışmada 50 kadar tarihöncesi yerleşim, 120 geç dönem ören yeri ve anıt saptanarak belgelenmiştir.
- 4- 1989-1997 yılları arasında Edirne-Kırklareli çevresinde yeni verilerin ışığında bazı eksik kalan konuları tamamlamak amacıyla kısa süreli tarama çalışmaları yapılmıştır.

Bu yüzey araştırmalarının en önemli sonuçlarından biri Paleolitik Dönem'le ilgili olarak elde edilen verilerdir. Bunların başında insanlığın bilinen en eski alet türü olan çaytaşı aletlerden (Büyükçekmece ve Kilyos yakınları) oluşan buluntulardır. Bunlar insanların Yakın Doğu'dan Avrupa'ya olan yayılımını göstermektedir. Bir diğer önemli sonuç Karadeniz kıyısı boyunca uzanan fosilleşmiş kumullar üzerinde saptanmış olan Mezolitik-Epi-paleolitik dönem yerleşmeleridir. Bu döneme ait en zengin buluntular Ağaçlı kumullarında bulunmuştur. Ağaçlı kültürü olarak tanımlanan bu grup ülkemizde bu döneme ait bilinen en zengin buluntu topluluğudur.

Bu bölgedeki araştırmaların asıl amacı Neolitik Çağ olarak bilinen çiftçiliğe dayalı yaşam biçiminin Anadolu'dan Avrupa'ya nasıl yayıldığının belgelenmesidir. M.Ö. 7000 yıllarından itibaren çiftçiliği bilen ilk grupların bölgeye geldikleri Çan yakınlarındaki Çalca Mevkii buluntularıyla anlaşılmıştır. Bölgeye gelen ilk çanak çömlek İç Anadolu'nun bilinen en eski çanak çömlek türlerinden olan, koyu yüzlü ve basit kıvrımları olan kaplardır. Kuzeybatı Anadolu'da Menteşe, Ilıpınar, Fikirtepe ve Pendik buluntuları ile ortaya çıkan bu çanak çömlek türü, bölgenin en eski çanak çömleğini oluşturur. Neolitik Dönem'in sonlarında İç Anadolu ya da Ege'den kırmızı renkte astarlı kaplar kullanan insanların oluşturduğu yeni bir göç dalgasının daha geldiği anlaşılmıştır.

Bölgede Kalkolitik Çağ'ın başlarında bir süre Neolitik gelenekli kültürlerin gelişerek varlıklarını sürdürdükleri ancak giderek yerini tümüyle farklı bir kültüre bıraktığı görülmüştür. Kalkolitik Çağ'ın sonlarına doğru Trakya'daki bütün yerleşmelerin şiddetli bir yangınla tahrip olduğu gerek yüzey buluntuları gerek ise bölgede yapılan kazılardan anlaşılmıştır.

M.Ö. 3. bin yıl içinde Troya gibi yerleşmelerden anlaşıldığı gibi ilk gerçek kentler ve giderek kent devletleri görülmeye başlar. Buna karşılık Balkan Yarımadası'nın birçok yerinde olduğu gibi Trakya'da da Tunç Çağı'nın başlarında yerleşme yerlerinin sayıca az ve küçük olduğu görülür. Trakya'daki yerleşmelerin çoğunun Marmara-Ege kıyı şeridi üzerinde dizildiği anlaşılmıştır. M.Ö. 2. binde Gelibolu Yarımadası ile Ege kıyı şeridi dışında, bu bölgede hiçbir yerleşme yerine rastlanmamıştır. Bu da bölgenin M.Ö. 2. binde büyük devletlerin ilgi alanı dışında kaldığını göstermektedir. M.Ö. 2. bin yılın sonlarına doğru Trakya'nın kuzey kesimlerine özellikle Istranca dağlık bölgesine Karadeniz'in kuzey kısımlarından yeni ve büyük bir göç dalgasının geldiği anlaşılmıştır. Yeni gelen topluluğa ait çok sayıda küçük yerleşim yerleri vardır. M.Ö. 2. bin yılın sonunda, Tunç Çağı'nın sonu ile Demir Çağı'nın başı arasındaki geçiş sürecinde bu toplulukların güneye indiği, Troya ve Avşa Adası'ndaki buluntulardan anlaşılmıştır. Bu topluluk ile birlikte gelen ve Taşlıtepe olarak da adlandırılan, daha sonraki tümülüs geleneğinin öncüsü olan küçük mezar tepeleri de ilk defa görülür. Bu yeni göç dalgasıyla birlikte görülen bir diğer mezar türü de dolmen olarak bilinen megalitik anıtlardır. Dolmenlerle birlikte Menhir olarak adlandırılan dikilitaşlara da rastlanmıştır.

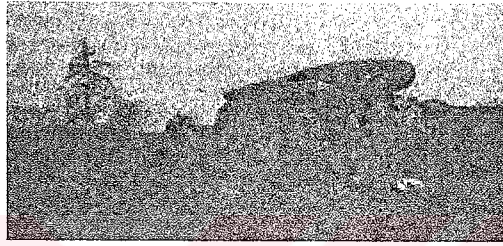
Tunç Çağı ile Demir Çağı arasındaki geçiş süreci, Yakın Doğu ve Ege'nin birçok yerinde olduğu gibi Anadolu'da da çok karışık bir dönemdir. Anadolu ve Ege'de hüküm süren kargaşaya rağmen bu dönemde Trakya'nın oldukça sakin olduğu ve M.Ö. 2. bin yılın sonlarında bu bölgeye gelen toplulukların varlıklarını sürdürdüğü anlaşılmıştır. Bu toplulukların yerleşmek için korunaklı yerlerden çok düz ovaları seçmiş olmaları, bölgenin herhangi bir tehdit altında olmadığını göstermektedir.

Daha sonraki dönemlerde Trakya'nın Trak ve Hellenistik kültürlerin etkisi altına girdiği sayıca az da olsa Vize, Marmara Ereğlisi, Germeyan gibi merkezlerin geliştiği görülmüştür. Ancak Trakya'da bu döneme ait en yaygın olarak görülen kalıntılar, tümülüs olarak adlandırılan mezar tepeleri ile stratejik yerlerdeki küçük kalelerdir. Hellenistik ve Roma kültürlerinin yayılması ile bölgenin özgün kültürü olan Trak yerleşmelerinin iç kesimlere ve özellikle Istranca ve Ganos gibi dağlık yörelere çekildiği anlaşılmaktadır.

Yüzey araştırmaları sırasında saptanan bazı buluntu türleri şu şekilde özetlenebilir:

Dolmenler (Kapaklıkayalar): Trakya'daki tarihöncesi anıtların arasında en görsel ve ilginç olanları kuşkusuz levha halindeki iri taş bloklardan yapılan megalitik anıtlardır. Trakya'da geçitli mezarlar/dolmenler ve dikilitaşlar/menhirler olmak üzere iki tür megalitik anıt vardır.

Megalitik anıtlar Trakya'nın kuzeyinde, Edirne-Kırklareli'nin Istranca dağlık bölgesinde görülür. Dolmen olarak tanımlanan, yerel olarak Kapaklıkaya şeklinde adlandırılan, dik olarak konan büyük taş blokların üstlerinin aynı tür taş ile kapatılmasıyla oluşan bu anıtların bir arka ve bir orta oda ile ön giriş kısmı vardır (Resim 3.1.1.1). Odaların önünü kapatan taşta da ruh deliği olarak tanımlanan değirmi bir açıklık bulunur. Mezar olarak kullanılan anıtlar M.Ö. 12. yüzyılda yapılmaya başlanmış, bazıları ikinci kullanım ile 7. yüzyıla kadar gelmiştir. Bunlarla birlikte bulunan çanak çömlekler ip baskı ya da oluk bezemeli, koyu renkli kaplardır. Bunların yanı sıra az da olsa maden alet ve takılar da bulunmuştur. Bugün çoğu açıkta olan bu anıtların etrafında bir çevre duvarı ve çoğunun da üzerinde taşlardan oluşan bir tepeciğin olduğu bilinmektedir.

Resim 3.1.1.1 Dolmen (Kapaklıkaya), Lalapaşa yakını (Özdoğan, 1999a).

Dikilitaşlar (Menhirler): Dikilitaşlar bazan toprak üstü yükseklikleri 4 metreyi geçen büyük taşlardır. Bunlar tek ya da gruplar halinde bulundukları gibi bazan dolmenlerin bazan da mezar tepelerinin çevresine yerleştirilmişlerdir. Grup halindeki dikilitaşların en iyi örneği Edirne Sarayakpınar Köyü yakınındaki Kırıkköy'dedir (Resim 3.1.1.2). Ayrıca Lalapaşa Hacılar dolmeninin çevresindekiler de ilginç bir topluluk oluşturur. Dikilitaşların işlevi tam olarak bilinmemekteyse de bunların, dolmenler ile çağdaş olduğundan kuşku yoktur. Yerel olarak bunların şehit mezarları olduklarına inanıldığından, günümüzde çoğu kez İslam mezarlıklarının içinde kalmış ve diğer mezar taşları ile karışmışlardır.

Resim 3.1.1.2 Dikilitaşlar (Menhirler), Sarayakpınar, Kırıkköy Mevkii (Özdoğan, 1999a).

Tümülüsler ve Mezar Tepeleri: Trakya'nın en görsel anıtları tümülüslerdir. Yüzey araştırmaları sırasında belgelenen 1000 kadar tümülüsün Trakya'daki gerçek tümülüs sayısının ufak bir kısmını temsil ettiğinden kuşku yoktur. Genel olarak mezarın üzerine

yapılan her türlü yükselti tümülüs olarak adlandırılırsa da yapıldıkları döneme, tepenin ve mezar odasının biçimine ve niteliğine, ölünün gömülüş şekline göre mezar tepelerinin değişen geniş bir çeşitlemesi vardır. Mezarın yerini bir tepe ile belirleme geleneğinin bilinen ilk örnekleri Avrasya steplerinde M.Ö. 4. bin yılın başlarına aittir; kurgan olarak da adlandırılan bu mezar tepelerinin altında ölü basit bir çukur ya da ahşap bir odaya yerleştirilmiştir. Bu geleneğin steplerden gelen etki ile Trakya'ya ilk olarak M.Ö. 3. bin yıl içinde girdiği bilinmektedir. Trakya'nın Tunç Çağı mezar tepeleri daha sonraki dönemlerin tümülüslerine göre daha basık ve yayvan, çoğu kez de 2-3 m. yüksekliğinde tepelerdir. Tepelerin dolgularını toprak değil, taş oluşturduğundan bunlar Taşlitepe olarak tanımlanır. Bu tür mezar tepelerinde ölü, tepenin altındaki bir çukura ve çoğu kez uzun olarak yatırılıp gömülmüştür. Tepenin değişik kesimlerinde çeşitli mezarlara da rastlanır. Taşlitepeler tek olabilecekleri gibi bazan tümülüs mezarlığı gibi sayıları 30'u bulan topluluklar da oluşturabilirler. Bunlara düz ovalar kadar sırtlarda da rastlanmaktadır. Çok alçak ve basık olduklarından çoğu son 20 yıl içinde tarla sürerken düzletilerek yok edilmiştir.

İlk Demir Çağ'dan itibaren mezar tepeleri daha sivri ve konik bir biçim almış, dolgularında taş ile birlikte killi toprak da kullanılmıştır. Bu çağın ilk kısmına tarihlenen mezar tepelerinde gene ayrı bir mezar odası yoktur; ölü toprağa açılmış ve ahşap ile kaplanmış bir odanın içine yatırılmıştır. Orta Demir Çağı'ndan itibaren mezar odası ya da taş lahidi olan gerçek tümülüsler görülmeye başlar. Bu tür tümülüsler için genellikle uzaktan görülebilen sırt ve yamaçlar tercih edilmişse de Edirne Süloğlu Deresi boyunda olduğu gibi alçak vadi içleri de kullanılmıştır. Tek, ikili ya da üçlü tümülüsler yaygın olmakla birlikte tümülüs mezarlığı şeklinde sayıları 9 ile 36 arasında değişen gruplara da rastlanmaktadır (Resim 3.1.1.3). Aşağı Pınar Kazısı toplu tümülüs mezarlıklarının daha eski bir kutsal alanın üzerinde yer aldığını göstermiştir.

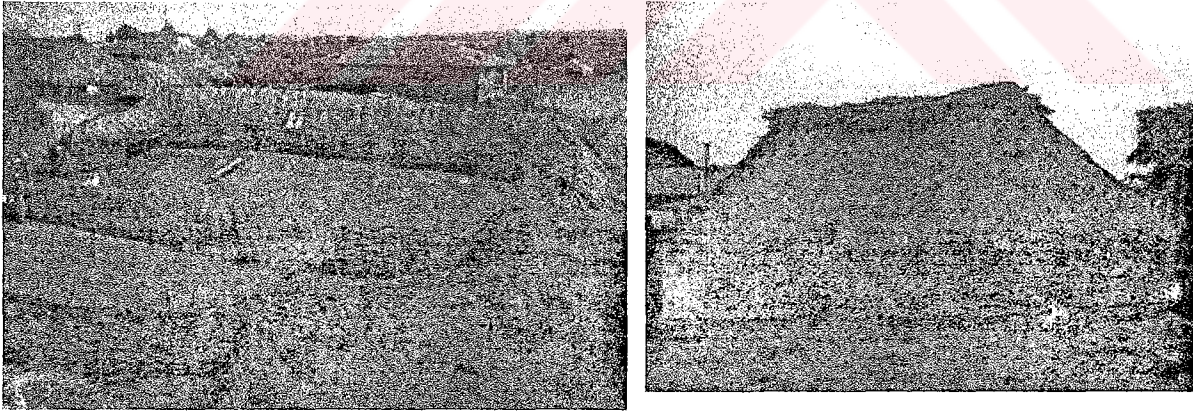

Resim 3.1.1.3 Tümülüs Mezarlığı, Dokuzhöyük (Özdoğan, 2000e).

Kaleler: Trakya kaleleri çok az ele alınmış, çoğu haritaya bile işlenmemiştir. Osmanlılar Trakya'da kalelere gereksinim duymadıkları için bu bölgede bulunan eski askeri tesisleri yenilememiş, çoğu görkemli görünümünü yitirmiştir. Araştırmalarda Istranca Dağları'nın

güney etekleri boyunca, bir kısmı Hellenistik Dönem'e kadar giden birçok Bizans Kalesi saptanmıştır. Bunların en görkemlisi Kırklareli yakınlarındaki Polos Kalesi'dir.

Sivil Mimari: Trakya'nın kültürel mirası hızlı bir yok olma süreci içine girdiğinden, yüzey araştırmaları sırasında sivil mimarlık örnekleri de olabildiğince belgelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma sırasında Edirne, Tekirdağ gibi büyük kentlerin konak mimarisinin yanı sıra çok farklı yapım geleneklerinin de olduğu görülmüştür. Bunlardan küçük yerleşmelerin özgün yapıları, Balkan Savaşları ile başlayan süreçte hemen hemen tümü ile yok olmuş ancak Kırklareli Kaynarca gibi birkaç merkezde az sayıda örnekler günümüze kadar gelebilmiştir. Ayrıca Kırklareli il merkezi gibi nüfus baskısının fazla olmadığı az sayıdaki yerde özgün doku göreceli olarak korunmuştur. Araştırmalar sırasında Istranca dağlık bölgesinde ova ve kentlerden çok farklı bir yapı geleneği daha görülmüştür. Bu bir zaman Balkanlar'da yaygın olarak kullanıldığı anlaşılan, "iğmeli" yapı olarak adlandırılan ahşap, dal, kamış ve sazlardan oluşan bir yapı türüdür. Her ne kadar Yunanistan'da da günümüze kadar gelebilen bazı örnekler kalmışsa da, bu yapı geleneği yalnızca Türkiye Trakya'sında tüm özellikleri ile hala yaşamaktadır (Resim 3.1.1.4). Kırklareli Aşağı Pınar Kazısı'nda rastlanan tarihöncesi mimarinin yaşayan örneklerini yansıtmaları bakımından büyük bir önem taşıyan bu yapıları tüm ayrıntıları ile belgeleme işini bu kazı ekibi yüklenmiş, özellikle 1997-1998 yıllarında bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılmıştır.

Resim 3.1.1.4 Istranca Dağlık Bölgesi'nden sivil mimari örnekleri (Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nda bulunan yapıların günümüzde yaşayan örnekleri) (Özdoğan, 1999a).

3.1.2. Kısa Süreli Kurtarma Kazıları¹

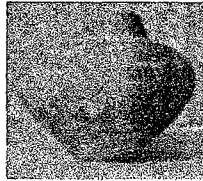
Projenin ikinci basamağı olarak, yüzey araştırmalarının yanı sıra sınırlı bazı kazı çalışmalarına da girilmiştir. Esasen bu küçük kazılar tahrip olan yerlerde kurtarma kazısı

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1997, 1999a, 2000c ve 2000d'den yararlanılarak yazılmıştır.

olarak yapılmıştır. Dolayısıyla bu kazı yerlerinin seçimi bilimsel nedenlerden çok tahribatın zorunlu yönlendirmesine bağlı olmuştur. Ancak bölgenin kültürel sıra düzeninin anlaşılması ve yüzey bulgularının daha iyi değerlendirilmesi açısından bunların çok yararlı olduğu da kuşkusuzdur. Bir kısmı halen sürmekte olan kurtarma kazıları aşağıda verilmiştir:

Tilkiburnu Kazısı: 1981 yılında Kırklareli Yancıklar Köyü yakınlarında kum çekmek ve korugan yapımı için tahrip edilen Tilkiburnu Höyüğü'nde kısa süreli bir kurtarma kazısı gerçekleştirilmiştir. Höyük Son Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı geçiş dönemi ve İlk Tunç Çağı ile İlk Demir Çağı'na ait kültür katlarına sahip bir yerleşmedir.

Kazı sırasında yerleşmeyi boydan boya ortasından bölen büyük bir yarma ve bu yarmanın kesitinde yerleşimin kültürel tabakalanmasının yanı sıra ana toprağın içine açılmış çok sayıda çukur bulunmuştur. Bu çukurlardan birinin tamamıyla tümlenebilir kaplar ile dolu olduğu görülmüştür. Çukurun çok kısa bir süre sonra yok olacağı kesin olduğu için çukur temizlenmiş ve içindeki kaplar toplanmıştır. Kesitte ve özellikle çukurda yapılan temizlik çalışmaları çok kısa süreli olmasına karşın çok önemli sonuçlar vermiştir. Tilkiburnu çukuru içinde Balkan Gumelnitsa (Kuzey Balkan) kültürüne ait kaplar ile Anadolu Son Kalkolitik-İlk Tunç Çağı geçiş sürecine ait kaplar birlikte bulunmuştur (Resim 3.1.2.1). Bu sayede tarihlendirilmesi çok tartışmalı olan bu iki kültür arasında ilişki kurulabilmiştir. Son Kalkolitik-İlk Tunç Çağı geçiş sürecinde çok tartışmalı olan kronoloji sorununa yeni bir boyut getiren kaplar, bu geçiş dönemi için en güvenilir buluntu topluluklarından biri olarak önem kazanmıştır.

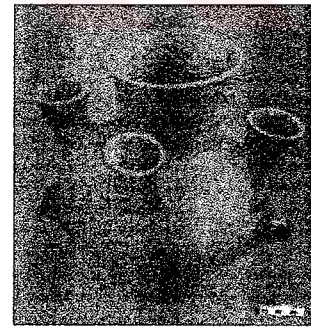
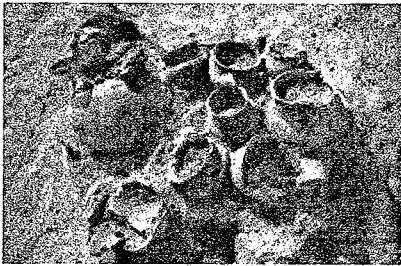
Resim 3.1.2.1 Tilkiburnu Kazısı, Balkan kökenli çömlek (Özdoğan, 1999a).

Tilkiburnu'nda saptanan diğer önemli kalıntı da yerleşmeyi çeviren ve “palisat” olarak bilinen savunma hendesidir. Bu hendek de temizlenen kesitte çok açık olarak görülebilmektedir. Tilkiburnu'nda kesit temizliğinden başka herhangi bir çalışma yapılamamıştır.

Taşlıcabayır Kazısı: 1982 yılında Kırklareli Asilbeyli Köyü yakınlarında tarla düzeltmek için tahrip edilen Taşlıcabayır mezar tepesinde gene kısa süreli bir kurtarma kazısı yapılmıştır. Bu çalışmada ülkemizde ilk kez varlığı ortaya çıkan, M.Ö. 12. yüzyıla tarihlenen Kuzey

Karadeniz step kültürlerine ait kurgan türü mezar ve mezar armağanı olarak bırakılmış bu kültürün en güzel örnekleri bulunmuştur. Taşlıcabayır mezar tepesinde ölünün taş bir platform üzerine yatırıldığı, ölü armağanlarının da bu platformun çevresine iki grup halinde dizildiği anlaşılmıştır. Kurtarma kazısından önce mezar tümü ile tahrip edilmiş, taş platform ve daha alt seviyede olan mezar armağanları göreceli olarak korunmuştur.

Kurtarma kazısında, mezar armağanı olarak bırakılmış toplam 51 kap bulunmuş ve tümlenebilmiştir. Tümü ile el yapımı olan kapların arasında en çok tek kulplu maşrapa ve küçük çömlekler vardır (Resim 3.1.2.2). Genellikle siyah, ender olarak da kırmızı renkli olan kaplar oluk, yiv, çizi ve ip baskı yöntemleriyle bezenmiştir. Bu kapların içinde iki kulplu bir kupa, biçim olarak Troya 7b tabakasında bulunan örnekler ile tam olarak benzeşmekle birlikte, kuzey steplerine özgü ip baskı bezemesi ile farklılık gösterir. Buluntuların içinde Trak kavimlerinin güney ile olan ilişkisini gösteren, diğerlerinden farklı mikalı gri renkli bir hamurdan yapılmış, iki kulplu, büyük bir çömlek de bulunmuştur. Taşlıcabayır mezarındaki en ilginç buluntu ise dört emzikli büyük çömlektir (Resim 3.1.2.2). Geniş ve dik boynu olan bu çömlek de yiv ve ip baskı yöntemiyle bezenmiştir. Bu çömleğin Trak ölü gömme adetlerini anlatan antik yazarların sözünü ettiği, ölü gömme töreninden sonra ölünün anısına kamışla içinden beraber bira içilen tören kabı olduğu kuşkusuzdur. Bu kabın karşılıklı olarak yerleştirilmiş dört emziğinin de bu amaç için yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu kap bir mezar ile ilişkili olarak bulunmuş olan türünün tek örneğidir.

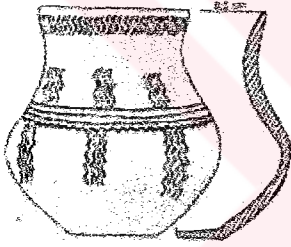
Resim 3.1.2.2 Taşlıcabayır Kazısı, tek kulplu maşrapa ve küçük çömlekler (kazıda bulundukları zaman ve onarıldıktan sonra), 4 emzikli büyük çömlek (Özdoğan, 1999a).

Taşlıcabayır kurtarma kazısı çok küçük bir kalıntıda yapılmış olan çok sınırlı bir çalışmadır; ancak mezar tepelerinin kültür tarihi açısından nedenli bir önem taşıdığının güzel bir örneğini bu çalışma sergilemiştir. Burada bulunan ve M.Ö. 1200 yıllarına ait olan kapların önemi yalnızca türlerinin güzel örnekleri olmalarına bağlı değildir. Bu kültürün çok tartışmalı olan Kuzey Karadeniz-Anadolu bağlantılarını somut olarak kanıtlayan bir toplu buluntunun ilk defa burada ortaya çıkması nedeniyle de önemlidirler.

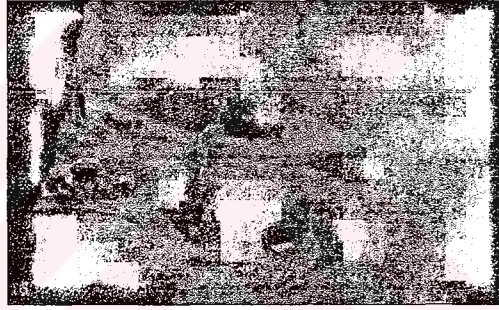
Yarımburgaz Kazısı: İstanbul Küçük Çekmece Gölü'nün kuzeyinde, Sazlıdere Vadisi'nde bulunan Yarımburgaz Mağarası'nda, yoğun bir tahribatın başlaması üzerine 1986 yılında bir kurtarma kazısı yapılmıştır. Bu kazıda Balkanlar ve Yakın Doğu'nun en uzun süreli tabakalanması (Paleolitik Çağ'ın en eski dönemlerine kadar inen uzun bir silsile) saptanmıştır. Kazı sonuçları mağaranın bilindiğinden de daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Mağara Pleistosen boyunca İstanbul bölgesinde meydana gelen doğal çevre değişikliklerini tabakalanmış olarak yansıtmıştır. Bu doğal katmanların arasında Orta Pleistosen'e (yaklaşık M.Ö. 600-400 bin yılları arası) tarihlenen kültür katları da vardır. Mağaranın ilk insan ile ilgili bu katmanları Yakın Doğu ve Avrupa'da bu döneme ait en iyi tabakalanmış, nitelik ve nicelik bakımından en zengin buluntu topluluğunu vermiştir. Çok sayıda çaytaşı ve yonga alet hayvan kemikleriyle birlikte bulunmuştur. Bu kalıntılar bölgemizin ilk iskanını temsil etmenin dışında, Türkiye'nin de bilinen en eski arkeolojik dolgusudur.

Mağaranın Orta Pleistosen'den sonra uzun süre insanlar tarafından kullanılmadığı ancak Üst Paleolitik Çağ'ın sonlarında yaklaşık M.Ö. 10.000 yıllarında yeniden iskan edildiği anlaşılmıştır. Bu ikinci iskan döneminin en önemli bulguları M.Ö. 6000 ile 4700 yılları arasındaki dönemi temsil eden kültür katlarından gelmiştir. Bu tabakalar bölgeye tarım topluluklarının ilk gelişiyi başlamakta, Toptepe kültürüyle sona ermektedir. Bu tabakaların en eskisi olan 5. tabakanın bölgenin İlk Neolitik kültürüne ait olduğu anlaşılmıştır. Bu evredeki kırmızı renkli, astarlı ve açkılı çanak çömlek Hoca Çeşme'nin 4.-3. tabakasındaki çanak çömlek ile benzeşmektedir (Özdoğan, 1998, s. 72). 5. tabaka ile 4. tabaka arasında ise kısa süreli bir boşluk olduğu görülmüştür. 4. tabaka yerel Fikirtepe kültüründen geliştiği anlaşılan ve çok zengin geometrik bezemesi ile belirlenen bir tür çanak çömlek vermiştir. Bu tabakada, Neolitik kırmızı astarlı çanak çömleğin yerini koyu renkliler almıştır. Daha çok küresel gövdeli boyunlu kapların görüldüğü bu evre, özellikle zengin ve girift bezemesi ile belirlenir (Çizim 3.1.2.1). Kazıma, oyma ve baskı şeklinde yapılan bezemede iki farklı üslup göze çarpar. Bunlardan biri ve daha yaygın olanı girift geometrik bezeme, diğeri ise kıvrık çizgi ve nokta baskılardır. Yarımburgaz kazıları sırasında örneği başka hiçbir yerden tanınmayan bu kültüre daha sonra Ilıpınar kazısında ve Balıkesir bölgesindeki bazı höyüklerde rastlanmıştır. 4. tabakadan sonra mağaranın bir süre için boş kaldığı anlaşılmıştır. Yarımburgaz Mağarası'nın 4.-2. tabakaları, bölgenin Kalkolitik Çağ kültürleri ile ilgili ilk somut bilgileri verir. 3. ve 2. tabakalarda da koyu renkli açkılı çanak çömlek görülür. Ancak kap biçimleri ve bezeme önceki evreye göre tümü ile değişmiştir. Çanak çömlekte özellikle omurgalı karınlı, uzun boyunlu çömlekler ile karın kısmı keskin dönüşlü kaseler belirgindir.

İçi beyaz dolgulu çizi olarak yapılan bezemede, daha basit düz çizgilerden yararlanılmıştır. Çanak çömlek genel olarak Balkanlar'da İlk Vinça Dönemi ile benzeşir (Özdoğan, 1998, s. 72-73). 3. tabakada kıvrık hatlardan oluşan siyah renkli çok özenle yapılmış bir çanak çömlek görülür. Bu tabakanın çanak çömleği ile Avrupa'nın gerçek çiftçi toplulukları olan Bant Keramik Kültürlerinin çanak çömleği arasında bazı benzerlikler vardır. Bu da Avrupa Neolitik kültürlerinin kökeni ile ilgili tartışmalara yeni bir boyut getirmiştir. 2. tabaka bir önceki kadar özenli olmasa da geometrik bezemeli, siyah açıkli çanak çömleği ile İstanbul bölgesinin kendine özgü kültürünü yansıtmaktadır. Mağarada tarihöncesi döneme ait saptanan en yeni kültür katı ise Tekirdağ yakınlarında kazılmış Toptepe kültürüne, M.Ö. 4300 yıllarına tarihlenir. Bu tarihten sonra mağaranın uzun bir süre boş kaldığı, daha sonra Hellenistik, Roma ve Bizans dönemlerinde önce bir kutsal alan sonra da büyük bir manastır kompleksi olarak yeniden düzenlendiği anlaşılmıştır. 1987'den itibaren Yarımburgaz kazısı Pleistosen Arkeolojisi üzerine uzmanlaşmış İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim dalından Prof. Dr. G. Arsebük başkanlığındaki bir ekip tarafından sürdürülmüştür (Resim 3.1.2.3).

Çizim 3.1.2.1 Yarımburgaz Kazısı, küresel gövdeli, boyunlu, zengin ve girift bezemeli kap (Özdoğan, 1999a).

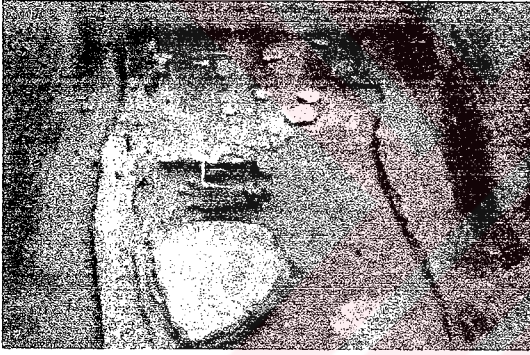

Resim 3.1.2.3 Yarımburgaz Kazısı (Özdoğan, 1999a).

Toptepe Kazısı: 1989 yılında Tekirdağ Marmara Ereğlisi yakınlarındaki Toptepe Höyüğü'nün, bir tatil sitesi yapımı sırasında tahrip edilmesi üzerine höyüğün son kalan kısmında (tepenin çekirdeğinde çok küçük bir bölüm) bir kurtarma kazısı yapılmıştır. Arta kalan bu kısımda görülen malzeme bölge için tümü ile yenidir ve Orta Tuna bölgesinin M.Ö. 5200 yıllarına tarihlenen bir kültürü ile yakından benzeşmektedir.

Toptepe Kazısı'nda daha sonra Toptepe kültürü olarak tanımlanacak olan ve Orta Kalkolitik Çağ'a ait 5 kültür katı saptanmıştır. Bu kazıda diğer buluntuların yanı sıra tahribattan rastlantısal olarak kurtulmuş büyük bir yapı ortaya çıkmıştır. Toptepe'nin 5. tabakasında bulunan bu yapı, gerek mimari özellikleri gerekse vermiş olduğu buluntular açısından önem taşır. Şiddetli bir yangın ile tahrip olduğu için buluntuları ile birlikte oldukça iyi korunmuş

olan bu yapı, M.Ö. 5200 yılına tarihlenmektedir. İki odalı olan bu yapının büyük odasında, bu dönemde Trakya Bölgesi'nin diğer bölgeler ile olan ilişkisini belirlemek açısından önem taşıyan insan biçimli bir kap bulunmuştur (Resim 3.1.2.4). Yaklaşık 1m. yüksekliğinde, kısa ayaklar üzerinde yükselen dörtgen biçimli gövdesi ve kısa bir boynu olan bu kap, ellerini göğsünde kavuşturmuş olan bir kadını simgelemektedir (Resim 3.1.2.4). Kadının yüzü, saçları ve giysisi kırmızı boya ile betimlenmiştir. Kültür tarihi açısından büyük bir önem taşıyan bu kabın en yakın benzerlerine Orta Tuna bölgesinde rastlanır. Toptepe'nin 5.-2. tabakaları ise Orta Kalkolitik Çağ'a ait özellikler gösterir. Batı Trakya kökenli ve özellikle çok kaba görünümlü olan bu dönemin çanak çömleğinin en iyi örnekleri Toptepe'de bulunmuştur (Resim 3.1.2.4). Ayrıca Yarımburgaz, Hoca Çeşme ve Aşağı Pınar'da da bu çanak çömlekler görülmüştür. Toptepe'nin 1. tabakası, Son Kalkolitik Çağ'a tarihlenir ve Bulgaristan ile benzer özellikler gösterir (Özdoğan, 1998, s. 73).

Resim 3.1.2.4 Toptepe Kazısı, insan (kadın) biçimli kabın bulunduğu 5. tabaka yapısı, 5. tabaka yapısında bulunan kadın biçimli kap, Toptepe Kültürü'nün tipik çanak-çömleği (Özdoğan, 1999a ve Özdoğan 1998).

Toptepe kültürü her ne kadar uzak coğrafi bölgeler ile birçok benzerlikler sergilemekteyse de dalgalı çizgilerden oluşan sığ çizi bezemeli ve omurgalı kap biçimleri ile kendine özgü özellikler de sergilemiştir. Daha sonra yapılan araştırmalar Toptepe kültürünün Doğu Trakya ile Kuzey Ege kıyılarında yayıldığını ve Kuzey Yunanistan'da Paradimi kültürüyle yakın benzerliği olduğunu ortaya koymuştur.

Menekşe Çatağı Kazısı: Kuzey Marmara kıyısında Tekirdağ yakınlarında bulunan Menekşe Çatağı Höyüğü'nde 1993 yılında Tekirdağ Arkeoloji Müzesi ile birlikte Troya kültürlerinin Trakya kıyı bölgesindeki etkisini incelemek için bir kurtarma kazısına başlanmıştır. Batı ve Doğu yerleşmelerinden oluşan Menekşe Çatağı'nda çalışmaların ağırlığı batı höyüğüne verilmiş, burada Hellenistik Dönem yapılarının altında İlk Tunç Çağı'nın başlarına ait iki yapı

katı ortaya çıkartılmıştır. Bu tabakada bulunan ahşap mimari ve çanak çömlek Balkan kültürleriyle yakından benzeşmektedir. Ancak az da olsa Troya-Güney Marmara etkisi gösteren parçalara da rastlanmıştır. Tepede İlk Tunç Çağı'nın altında Toptepe kültürüne (Kalkolitik Çağ) ait daha eski bir katmanın bulunduğu ortaya çıkmıştır. Doğu Menekşe Çatağı'nda ise sınırlı bir çalışma yapılmıştır. Burada da Hellenistik dolgunun altında batı çatağına göre daha kalın ve iyi korunmuş İlk Tunç Çağı yerleşme katı ile karşılaşmıştır. Kazı 1994 yılında da öğrenci eğitim kazısı olarak devam ettikten sonra 1995 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı'ndan Dr. A. Özdoğan ile Tekirdağ Arkeoloji Müzesi'nin ortak bir çalışması olarak 1998 yılına kadar sürmüştür.

3.1.3. Geniş Kapsamlı Kazılar

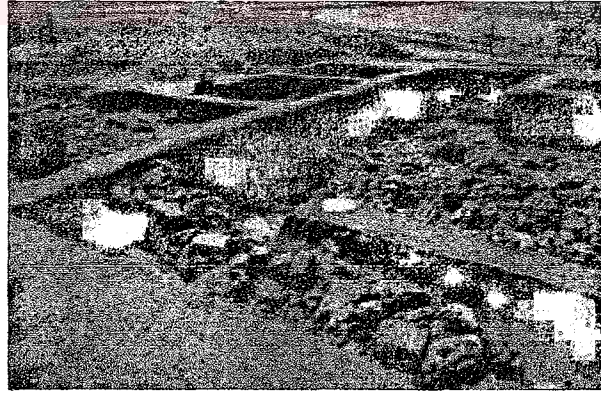
1990 yılına gelindiğinde, projenin ilk 10 yılı boyunca elde edilen veriler değerlendirilmiş ve bölgenin kültür tarihi içindeki yerini tam olarak belirleyebilmek için geniş kapsamlı kazı çalışmalarına başlanmıştır. İlk olarak Neolitik Çağ ele alınmış, bu amaçla Hoca Çeşme Höyüğü'nde dört yıl çalışıldıktan sonra Balkanlar'da Anadolu etkisiyle başlayan kültürlerin yerel koşullara nasıl uyum sağladığını görmek için 1993 yılında Aşağı Pınar Mevkii'nde çalışma sürdürülmüş, bununla birlikte Tunç Çağı'ndaki kentleşme sürecini görmek için de Kanlıgeçit Kazısı yapılmıştır.

Hoca Çeşme Kazısı:¹ Edirne Enez ilçesi yakınlarında bulunan Hoca Çeşme yerleşmesi ilk olarak Enez Kazıları Başkanı Dr. S. Başaran tarafından bulunmuş ve yaptıkları çağrı üzerine 1990 yılında küçük bir sondaj açıldıktan sonra 1991-1993 yılları arasında daha kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Höyüğün Kalkolitik Çağ'a tarihlenen üst katmanları tarımsal faaliyet nedeniyle hemen hemen tümüyle tahrip edilmiştir. Ancak Neolitik Çağ'a ait olan en eski evreleri hemen hemen bozulmadan kalmıştır. Hoca Çeşme yerleşmesi bir doğal kaya yükseltisinin üzerinde bulunan ve alan olarak oldukça küçük bir yerleşim yeridir. Hoca Çeşme Kazısı'nda 4 tabaka saptanmıştır.

Bunlardan en eskisi olan hemen ana kayanın üstündeki 4. tabaka olarak tanımladığımız ilk yerleşim, gerek mimari gerek ise buluntu topluluğu açısından en önemli katmanı oluşturmaktadır. Bu tabaka M.Ö. 6400-6300 yıllarına tarihlenen Neolitik kültüre aittir ve Güneydoğu Avrupa'nın bilinen en eski yerleşimlerinden biridir. Burası örneğini ne

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1999a ve 2000a'den yararlanılarak yazılmıştır.

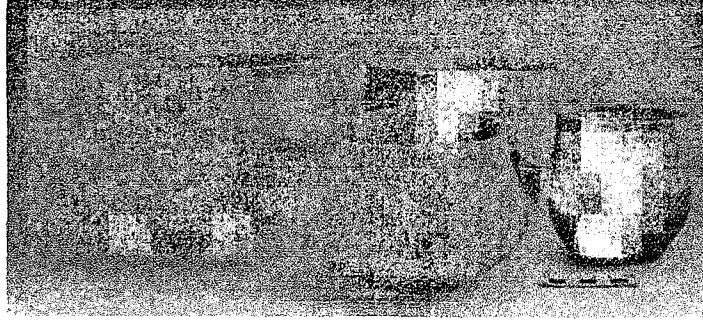
Anadolu'dan ne de Balkanlar'dan bilmediğimiz ilginç bir mimari gelenek sergilemiştir. Çapları yaklaşık 3-4 m. olan yuvarlak planlı yapıların tabanları ana kayaya yaklaşık olarak 30 cm. derinlikte oyulmuştur. Aynı şekilde yapıların taşıyıcı sistemini oluşturan ahşap direkler de ana kayaya oyularak açılmış yuvalara yerleştirilmiştir. Yerleşmenin kapladığı sınırlı alan içinde oldukça sık olarak yerleştirilmiş olan bu yapılar düzgün ve özenli olarak yapılmıştır. Yerleşmenin kuzeybatı kenarında diğerlerinden farklı bir yapıya rastlanmıştır. Çapı 7 m. kadar olan bu yapının tabanı, özenle seçilmiş küçük taşlardan oluşan kalın bir dolgunun üzerinin önce kireçli bir harç ile sıvanıp boyandıktan sonra açkılanmasıyla oluşturulmuştur. İki yenileme evresi olan yapının ilk tabanı sarı ikincisi ise kırmızıdır. Bu tabakayla ilgili en önemli kalıntı çevre duvarının taş temelleridir (Resim 3.1.3.1). Ana kayanın yüzeyi düzletildikten sonra büyük taşlardan yapılmış olan ve kalınlığı 1 m.'yi bulan duvarın iç tarafında ahşap direklerden oluşan ikinci bir duvarın daha bulunduğu, temellere koşut olarak ana kayanın içine oyulmuş kazık yerlerinden anlaşılmaktadır. Bu çevre duvarı yalnızca Balkanlar'ın değil, Anadolu ve Yakın Doğu'nun da bilinen en eski savunma tesislerinden biridir. Hoca Çeşme yerleşmesinin küçük bir yerleşme olduğu ve konutların ahşap kulübeler şeklinde olduğu göz önüne alınırsa savunma duvarının sağlamlığı kadar yapımında gösterilen özen, insanların ciddi bir tehdit altında olduğunu düşündürmektedir. Buluntu topluluğundan da anlaşılabileceği gibi Hoca Çeşme'nin yerel bir gelişim değil, Anadolu koloni yerleşmesi olduğu göz önüne alınırsa, bu küçük yerleşmeyi çevreleyen savunma duvarının nedeni daha iyi anlaşılabilir.

Resim 3.1.3.1 Hoca Çeşme Kazısı, çevre duvarının taş temelleri (Özdoğan, 1998).

4. tabaka çanak çömleği ise tümü özenle elde biçimlendirilmiş, ince kenarlı, parlak açkılı, canlı kırmızı ya da siyah renklidir (Resim 3.1.3.2). Bu tabakanın çanak çömleği oldukça ilginç ve önemli özellikler sergilemiştir: 4. tabaka, Trakya ve Güney Doğu Avrupa'ya tümüyle yabancı olan ve belirgin Anadolu özellikleri gösteren bir buluntu topluluğu vermiştir. Bu dönemin siyah ya da kırmızı parlak açkılı olan çanak çömleği, İç Anadolu ve özellikle Göller

Bölgesi Son Neolitik Çağ çanak çömleği ile tam olarak benzeşmektedir. Benzerlik malzeme ve yapım özelliklerinde olduğu gibi biçim bakımında da vardır. Kap biçimleri arasında daha çok dikey tüp biçimli ip delikli tutamaklı, gövdeleri S kıvrımı yapan, geniş ağızlı kaseler ya da gövdeleri S kıvrımı yapan, kısa boyunlu, geniş ağızlı, çömlekler yaygındır; ender olan bezemeli kaplarda da bezek olarak sıg çizi, üçgen baskı ya da kabartma olarak sarmallar ile insan ya da hayvan biçimli eklentiler kullanılmıştır. Bu tabakanın C¹⁴ tarihleri de M.Ö. 6400-6300 yıllarını göstermektedir ki, bu da İç Anadolu tarihleriyle tam bir uyum içindedir.

Resim 3.1.3.2 Hoca Çeşme Kazısı, ince kenarlı, parlak açkılı, canlı kırmızı ya da siyah renkli Neolitik çanak-çömlekler (Özdoğan, 1999a).

Hoca Çeşme’de izlenen ilginç bir gelişme de mimarideki değişimdir. En eski tabakada görülen yuvarlak mimari 3. tabakada da devam ettikten sonra 2. tabakadan itibaren yerini dörtgen planlı ancak yine ahşap yapılara bırakmıştır. Ancak bu dörtgen planlı yapılar Anadolu geleneğinden tümüyle farklı bir yöntemle yapılmıştır. Bunlar diğer Balkan yerleşmelerinde olduğu gibi ahşabın bol olarak kullanıldığı, duvar yüzlerinin kil levhalar ile kaplandığı, kırma çatısı olan yapılardır. Bu tabakada dalörgü şeklindeki duvarların yüzü kalın killi bir toprakla sıvanmış, mekan içlerinde de yükseltilmiş zeminli ocak ve ışıklar kullanılmıştır. Hoca Çeşme Neolitik Çağ yerleşmesindeki en önemli kalıntı, yerleşmeyi çevreleyen büyük taş duvardır. Bu duvar 4. tabakada yapılmış, bazı ufak değişikliklerle 2. tabakanın sonuna kadar varlığını sürdürmüştür. Savunma amaçlı duvarların varlığı Anadolu ve Yakın Doğu’daki birçok Neolitik yerleşmeden bilinmektedir; buna karşılık Balkan İlk Neolitik yerleşmelerinde bu tür duvarlara ait bilinen hiçbir örnek yoktur.

Hoca Çeşme kültürü Kuzeybatı Anadolu’daki Fikirtepe, Pendik, Ilıpınar Neolitik kültürlerinden oldukça farklı özelliklere sahiptir. Bu nedenle Hoca Çeşme kültürünün kökeninin Kuzeybatı Anadolu ve özellikle Doğu Marmara olmadığı kesindir. Buluntuların İç Anadolu ve özellikle Göller Bölgesi ile benzerlik göstermesine rağmen mimari geleneklerinin birbirlerinden çok farklı olması nedeniyle bu bölgenin kökeninin tek seçenek olarak kalan Batı Anadolu ya da Ege Bölgesi olması gerekmektedir (Özdoğan, 1998, s. 69-71).

Hoca Çeşme'nin 3. ve 2. tabakalarında, 4. tabaka çanak çömleğinin bazı değişikliklerle devam ettiği görülür. Kapların kenar kalınlıkları giderek artmış, özellikle kapların dip, kaide gibi kısımlarında yeni öğeler ortaya çıkmış, özenli yapımların yanı sıra daha kaba yüzeyli ya da donuk açıkli parçalar da görülmüştür. Özellikle 2. tabaka içinde kalın kırmızı astarı olan parçalar görülmeye başlar. 3. tabakada az olarak görülmeye başlayan astar boya bezemeliler, 2. tabakada kalın beyaz boya bezemeli olarak varlığını sürdürür. Üçgen dizileri, düz bantlar gibi geometrik bezeklerin kullanıldığı bu örnekler gerek bezeme tekniği gerek ise yapım tekniği bakımından Teselya Ön Seslo (İlk Neolitik) kültüründeki örnekleriyle yakından benzeşir. Böylece Hoca Çeşme Neolitik çanak çömleği, 4. tabakada tümü ile Anadolu türü bir buluntu topluluğu olarak başlamış, 2. tabakaya kadar kendi içinde gelişerek Balkanlar'a özgü olan türleri ortaya çıkartmıştır. Bu bakımdan Hoca Çeşme Anadolu kökenli bir topluluğun yerel koşullara uyumunu gösterir. Çanak çömleğin yanı sıra Hoca Çeşme'nin 2. tabakasındaki buluntu topluluğunun diğer öğeleri de Balkan İlk Neolitik kültürleri ile tam olarak benzeşmektedir. Bu durumu ile Hoca Çeşme'nin 2. tabakası Balkan ilk Neolitik kültürlerinin, Anadolu'ya en yakın bilinen yerleşmesi olmaktadır.

Hoca Çeşme beslenme alışkanlıkları bakımından da ilginç bir gelişme gösterir. İlk başlarda çiftlik hayvanları ağırlıklıdır. Ancak giderek çeşitli su yumuşakçaları yoğun olarak tüketilmiş ve bunların bozulmadan uzun süre korunacağı bir yöntem geliştirilmiştir. Hoca Çeşme'de yenilip atılmış deniz kabuğu çöplerinin yanı sıra çok özenle açılıp derin çukurlarda istiflenmiş deniz yumuşakçalarına da rastlanmıştır. Bu deniz yumuşakçaları, kenarları kalın bir kil tabakasıyla sıvalı olan çukurlarda, boy ve türlerine göre ayıklanmış ve düzgün sıralar oluşturacak şekilde bulunmuştur.

Hoca Çeşme'nin en üst tabakası olan 1. tabaka, Anadolu kökenli olan bu kültürün çevrenin etkisiyle yerel koşullara uyumunu göstermektedir. Bu tabaka oldukça uzun bir süreci temsil etmektedir. Ancak yüzeye yakın olduğu için çok tahrip olmuştur. Bu tabakada İlk ve Orta Kalkolitik Çağ'a ait buluntular vardır. Burada kırmızı astarlı çanak çömleğin yerini tümüyle siyah açıkli, çizi ve oyma bezemeli kaplar almıştır. Çevre duvarı da bu dönemde ortadan kalkmıştır.

Hoca Çeşme kazıları ilk olarak Trakya'da bir Anadolu koloni yerleşmesinin varlığını ortaya çıkartmış; bunun da ötesinde Balkan Neolitik kültürlerinin bilinen en eski örneklerinin gelişim sürecini gösteren örnekler vermiştir. Bu bakımdan özellikle 4.-2. tabakaları yalnızca

Marmara Bölgesi'nin ve Balkanlar'ın değil, Avrupa kültürlerinin nasıl oluştuğunu, Avrupa'da çiftçiliğin ortaya çıkışını anlamak açısından da kilit taşı niteliği taşımaktadır. Bir bütün olarak ele alındığında Hoca Çeşme Anadolu özellikleri taşıyan bir koloni yerleşmesinin, zaman içinde yerel çevre koşullarına nasıl uyum sağladığının; yapı tipleri kadar yaşam biçimi, beslenme alışkanlıkları ve çanak çömleğin de nasıl değiştiğinin en güzel örneklerinden birini teşkil eder (Özdoğan, 2000a, s.52-53).

Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı:¹ Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Trakya Projesi içinde sürdürülen en geniş kapsamlı çalışmadır. 1980 yılı yüzey araştırmaları sırasında Kırklareli il merkezinin hemen güneyinde tarihöncesi dönemlere ait bazı yerleşim yerleri bulunmuştur. Bunlardan Aşağı Pınar ile Kanlıgeçit Trakya'da bulunan diğer yerlere göre çok daha önemliydi. Her şeyden önce bunlar diğer yerleşme yerlerine göre daha geniş bir alan kaplamakta, yüzey malzemeleri de çok daha çeşitli ve nitelikliydi. Bu yerleşim yerleri Trakya araştırmalarında bulunan en büyük merkezlerdir. Özellikle Aşağı Pınar'ın Neolitik- Kalkolitik geçiş süreci için ayrıcalıklı bir yeri vardı ve ancak kapsamlı, uzun bir araştırma projesi ile kazılabilirdi. Bu nedenle 1993 yılında Alman Arkeoloji Enstitüleri adına Prof. Dr. H. Parzinger ile birlikte İstanbul Üniversitesi Prehistorya Ana Bilim Dalı adına Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında, Kırklareli höyükleri (Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit) için uluslararası karma bir çalışma grubu oluşturulmuştur. 1993 yılından bu yana Aşağı Pınar mevkiinde oldukça geniş bir alan açılmış, M.Ö. 5200 ile 4200 yılları arasındaki bin yıllık süreci temsil eden 7 kültür katı saptanmıştır (Bkz. Bölüm 3.2.3).

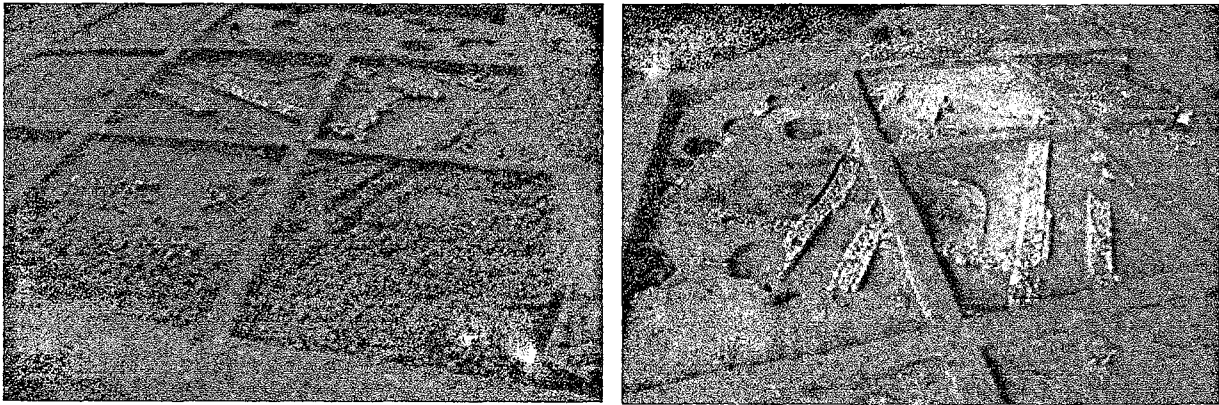
Aşağı Pınar, Güneydoğu Avrupa'da Kalkolitik Çağ'a ait en geniş açılmış, en iyi bilgi veren kazı yeri durumundadır (Bkz. Bölüm 3.2). Daha şimdiden Balkan kronolojisindeki birçok boşluk, Aşağı Pınar verileri ile doldurulmuştur. Aşağı Pınar kazıları yalnızca mimarinin ve kültürlerin değişimini değil, yaşamın tüm ayrıntılarını istatistik olarak sağlam verilere dayalı olarak vermiştir. Halen sürmekte olan bu çalışmada, Son Neolitik-Orta Kalkolitik Çağ arasındaki süreci yansıtan 3000 m² üzerinde bir alan açılmıştır. Bu kazı Kanlıgeçit kazısıyla beraber Trakya dönemlerini en iyi temsil eden buluntu yerleridir.

Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı Bölüm 3.2'de ayrıntılı olarak anlatılacağı için burada sadece kazının kısa tanıtımı yapılmıştır.

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1997, 1999a ve 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

Kanlıgeçit Kazısı:¹ Kanlıgeçit Kazısı, Kırklareli il merkezinin güneyinde ve Aşağı Pınar Höyüğü'nün 300 m. batısında Kanlıgeçit Mevkii'ndedir. 1994 yılında sınırlı bir sondaj ile başlayan kazı, 1995-1998 yılları arasında giderek genişlemiş, ortaya küçük bir İlk Tunç Çağı kenti çıkmıştır. Kanlıgeçit yerleşmesi 1980 yılında ilk bulunduğu İlk Tunç Çağı'na, M.Ö. 3. bin yıla tarihlenen bir yerleşim yeri olduğu belli olmuştur. Kanlıgeçit Anadolu ve Yakın Doğu'da M.Ö. 3. bin yıl kentleşme sürecinin ortaya çıktığı, yavaş yavaş kent devletlerinin olduğu bir süreci temsil etmektedir. Kanlıgeçit'teki İlk Tunç Çağı yerleşmesinin de Balkanlar ve özellikle Bulgaristan'daki örnekleri gibi pazar nitelikli kırsal bir yerleşme olduğu düşünülmekteydi. Ancak yapılan çalışmalarla burada Anadolu örnekleriyle tam olarak benzeşen büyük bir yerleşim ile karşılaşmıştır.

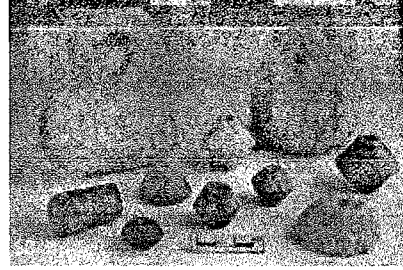
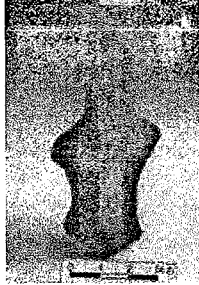
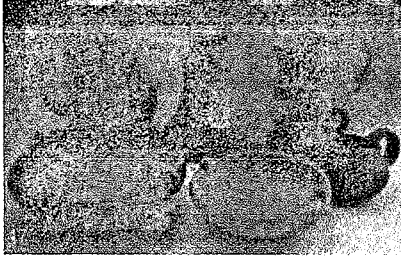
Buradaki yerleşme plan tipi kadar binaların plan ve yapım tekniğiyle, Troya'nın küçük bir örneği gibidir. Burada anıtsal bir giriş kapısı olan taştan bir surla çevrili bir iç kale/akrapol ile bunu çevreleyen bir aşağı şehir yerleşmesi bulunmuştur. İç kalenin içinde payandalı düz bir duvar (temenos duvarı) ile sınırlanmış, içinde üç büyük megaronu olan ikinci bir alan daha vardır (Resim 3.1.3.3). Megaronlar ön ve arka anteleri, ortalarındaki yuvarlak biçimli ocakları ile bu yapı tipinin en güzel ve en iyi örnekleri arasındadır (Resim 3.1.3.3). Temenos duvarı ile iç sur arasında avlu niteliğinde, olasılıkla törenler için kullanılan açık bir alan (kutsal alan) vardır. İç kaledeki megaronların yapım tekniği, planları, yerleşme düzeni, temenos ve sur tümü ile Anadolu özellikleri taşımaktadır. Balkan Tunç Çağı içinde taş temeli olan yapılara hemen hemen hiç rastlanmadığı gibi megaron planı, taş sur ve yerleşme düzeni de bu bölgeye tümüyle yabancısıdır.

Resim 3.1.3.3 Kanlıgeçit Kazısı, temenos duvarı ve duvarın çevrelediği megaronlar (Özdoğan, 1998).

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1998, 1999a ve 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

Kanlıgeçit'in daha da ilginç yanı buluntularıdır. Yerli, kaba ve elde yapılmış Trakya çanak çömleğiyle birlikte, İç Batı Anadolu özellikleri gösteren kırmızı ya da siyah astarlı, bazıları çark yapımı kaplar da ortaya çıkmıştır (Resim 3.1.3.4). Megaronların içinde de büyük depo kapları, Anadolu türü idollerin yanı sıra dokuma ile ilgili alet ve araç gereç bulunmuştur (Resim 3.1.3.4). Bunların arasında yün eğirmede kullanılan ağırşaklar ve dokuma tezgahına ait ağırlıklar da vardır (Resim 3.1.3.4).

Resim 3.1.3.4 Kanlıgeçit Kazısı, kırmızı ya da siyah astarlı İlk Tunç Çağ Kapları, megaronlarda bulunan figürinlerden bir örnek, megaronlarda bulunan dokuma aletleri (ağırşak, makara) (Özdoğan, 1999a).

Kanlıgeçit tam olarak bir Anadolu koloni yerleşmesi durumundadır. Daha önce Balkanlar'ın hiçbir yerinde bu tür bir Anadolu koloni yerleşmesinin bilinmemesi, Kanlıgeçit'i ayrıcalıklı bir duruma getirmiştir. Buluntuların çoğu dokuma ve yün eğirme ile ilgili ise de, bu tür bir koloni yerleşmesinin Kırklareli'nde kurulmuş olması, Istrancalar'daki büyük bakır ve altın yataklarıyla ilgili olmalıdır.

Kanlıgeçit Kazısı'nda megaron tabakasının altına ve aşağı şehire çok sınırlı bir alanda inilmiştir. Ancak megaron tabakasının altında kırmızı renkli astarı ile belirlenen ve Anadolu İlk Tunç Çağı başına tarihlenen çanak çömlek, bununda altında Balkanlar'ın yerel çanak çömlekleri bulunmuştur. Balkan malzemesiyle birlikte gelen mimari, Bulgaristan'daki çağdaş yerleşmelerde olduğu gibi aşıptır. M.Ö. 2400 yıllarında kurulduğu anlaşılan bu koloni, varlığını M.Ö. 2100-2000 yıllarına kadar sürdürmüştür; bu tarihten sonra şiddetli bir yangın ile tahrip edilmiş ve bunu izleyen 1000 yıl boyunca da burada bir daha yerleşme olmadığı anlaşılmıştır.

Halen sürmekte olan Kanlıgeçit Kazısı bir Anadolu koloni yerleşmesinin örneğini vermesi bakımından önemlidir. Kanlıgeçit'te bulunan yerleşme, yüzey buluntularına göre küçük ve önemsiz bir yer iken Trakya'nın en önemli Tunç Çağı merkezine dönüşmüş, hiç beklenilmeyen kültür ilişkilerinin kanıtlarını ortaya koymuştur.

3.1.4. Projenin İleriye Yönelik Hedefleri¹

Trakya Projesi'nin bundan sonraki yıllarında, Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit'teki kazıları sürdürmenin yanı sıra giderek çalışmaları yaygınlaştırmak planlanmıştır. Bu amaçla, ilk olarak en önemli konulardan biri olan M.Ö. 4. bin yıl ile ilgili kazıların yapılması planlanmıştır. Bu dönem, Balkanlar'da özellikle kuzey kesimlerde en görkemli kültürlerin geliştiği süreci yansıtır. Ancak şimdiye kadar açılan kazı yerlerinde halen izine rastlanmayan bir dönemdir. Kazılan yerlerin hepsi M.Ö. 4. bin yıl başında büyük bir yangın katı ile sona ermiş, bin yıl boyunca da yerleşilmemiştir. Buna karşılık Kırklareli'nin güneybatısında Helvacı Şaban Mevkii başta olmak üzere birkaç merkezde, bu döneme ait yerleşim yerlerinin olduğu bilinmektedir. Buralarda yapılacak kazıların önemli birçok soruna ışık tutacağı kuşkusuzdur.

Bir diğer araştırma konusu ise madencilik ile ilgilidir. Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit Kazıları Istranca bölgesindeki maden yataklarının, bölgenin kültür tarihinde belirleyici bir yeri olduğunu açıkça kanıtlamıştır. Bu bakımdan yüzey araştırmalarında, özellikle Demirköy yakınlarında saptanmış olan bakır ocaklarının çevresinde araştırmaların yoğunlaştırılması ve maden ticareti ile ilgili daha sağlam verilerin toplanması düşünülmektedir.

Trakya Projesi'nin ileriye yönelik diğer bir hedefi, kurumlaşmak yani Trakya Araştırma Enstitüsü kurmaktır. Trakya gibi kıtalararası ilişkilerde önemli yer tutan bir bölgedeki araştırmaların, bireysel çabalardan çıkıp kurumlaşması gerekmektedir. İstanbul Üniversitesi ile Kültür Bakanlığı'nın sınırlı olanakları ile sürdürülen çalışmaların daha kapsamlı ve kalıcı olabilmesi için kurumlaşma gerekmektedir. Bu amaçla Kırklareli'nin 6 km. kuzeyinde Ahmetçe Köyü'nde bir araştırma merkezinin ilk çekirdeği kurulmuştur. Halen burada 40 kişilik bir ekibi barındıracak bir kazı evi, çalışma ve depo alanları vardır. Ahmetçe Köyü'nde hazırlanmış olan bu alt yapının geliştirilerek bir araştırma merkezine dönüştürülmesi, ilerisi için ön görülen hedeflerin başında gelmektedir.

İleriye yönelik diğer önemli hedef ise elde edilen bilginin özünün geniş kitlelere yansıtılarak gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Bu amaçla, Aşağı Pınar kazı yerinde bir Açık Hava Müzesi oluşturulmasına karar verilmiştir.

¹ Bu bölüm, Özdoğan, 1999a'dan yararlanılarak yazılmıştır.

3.2. Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nın Tanıtımı

3.2.1. Tanımı

Aşağı Pınar Höyüğü Kırklareli-Asilbeyli karayolu üzerinde yer almaktadır (Resim 3.2.1.1). Yoldan bakıldığında hafif bir eğimle yükselen alçak bir tepecik görünümündedir (Resim 3.2.1.1). Bu höyük, yüzey bulgularına göre 200 x 300 m.'lik alana yayılan, M.Ö. 5200 ile 4200 yılları arasındaki 1000 yıllık süreci temsil eden, 7 kültür katı içeren bir yerleşmedir. Höyük, Neolitik Çağ'dan Orta Kalkolitik Çağ'ın bitimine kadar olan dönemi kapsar.

Resim 3.2.1.1 Aşağı Pınar Höyüğü'nün Kırklareli-Asilbeyli karayolundan görünüşü, höyüğün hafif bir eğimle yükselen alçak bir tepecik şeklindeki görünümü (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Aşağı Pınar yerleşmesi büyük bir köy boyutundadır. Kazılardan elde edilen veriler sonucu burada bir takım zanaatların yapıldığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla yerleşme bir kasaba olarak tanımlanabilir.

3.2.2. Konumu

Aşağı Pınar Höyüğü, Doğu Trakya'nın orta kesiminde Istranca Dağları'nın güney eteğinde, Kırklareli il merkezinin 500 m. güneyindedir (Bkz. Ek 4).

Höyük Asilbeyli köy yolunun doğusunda, Belediye Soğuk Hava Depoları'nın karşısındadır (Ek 5). Kuzeyinde Şeytandere'nin küçük bir kolu ile yerleşmeye adını veren kaynak bulunur.

Aşağı Pınar Höyüğü, 1939 yılında Prof. A. Müfit Mansel tarafından kazılan ve Kırklareli C tümülüsü olarak tanımlanan tümülüsün 300 m. kadar kuzeybatısında, B tümülüsünün 200 m. kuzeyindedir (Ek 6).

Aşağı Pınar Höyüğü'nde ilk yerleşimin başladığı M.Ö. 6. bin yılın başlarında su kaynağının bugüne göre daha doğuda olduğu ve kaynağın hemen önünde de küçük bir göl ya da bataklığın bulunduğu anlaşılmaktadır. Pınarın bu konumuna bağlı olarak Aşağı Pınar'daki ilk yerleşimin de önceleri doğuda olduğu, gölün yer değiştirmesi ile yerleşmenin de en eski dönemden yeniye doğru batıya kaydığı anlaşılmaktadır (Özdoğan, 2000b, s. 69).

3.2.3. Kültür Katları¹

Aşağı Pınar Höyüğü'nde 1993 yılından bu yana oldukça geniş bir alan açılmış, M.Ö. 5200-4200 yılları arasındaki 1000 yıllık süreci temsil eden 7 kültür katı saptanmıştır. Höyüğün 1.-5. kültür katları Kalkolitik, 6.-7. kültür katları da Neolitik Çağ'a tarihlenmektedir. Aşağı Pınar Höyüğü'nde 7 kültür katı bilinmekle birlikte, şimdiye kadar geniş alanda 7. kültür katına kadar inilebilmiş, 6. kültür katı sınırlı bir alanda açılmış, 7. kültür katına ise derin sondajda rastlanmıştır.

Aşağı Pınar'ın halen kazılmış olan en eski kültür katları olan 6. ve 7. tabakalar Neolitik Çağ'a tarihlenmektedir. Neolitik yerleşmesini sona erdiren şiddetli bir yangın ile tahrip olan 6. kültür katı, Balkan Neolitik kültürlerinin özelliklerini taşımaktadır. Mimarisi diğer tabakalardan farklıdır. Bu kültür katında büyük ahşapların kullanıldığı, kalın ve sıvalı duvarları olan, çok odalı yapılar yer alır. Yapılar birbirine bitişik ya da çok yakın yapılmışlardır. Çanak çömlek siyah ve kırmızı astarlıdır. Az miktarda kırmızı üzerine beyaz boya bezeme vardır. Bu kültür katı Bulgaristan kronolojisinde Karanovo II ile benzer. Esasen Balkanlar'da ilk çiftçi topluluklarının Anadolu kökenli olarak başladığını ve M.Ö. 6200 yıllarındaki Hoca Çeşme kültüründen 3-4 yüzyıl sonra, Anadolu kökenli çiftçi köylülerin Trakya'nın yerel koşullarına uyum gösterdiğini, Aşağı Pınar'ın bu en alt tabakası ortaya koymuştur. Artık bu topluluklar evlerini kerpiç ya da taş yerine meşe ağaçları, saz ve kamış kullanarak yapmaya başlamış, köylerde evler bitişik değil bağımsız birimler durumuna gelmiştir. Ayrıca evcil hayvanların arasında Trakya ortamına daha uygun olan sığır da yer almıştır.

Bundan sonraki 5.-2. kültür katları Anadolu İlk ve Orta Kalkolitik Çağlar'a tarihlenmektedir. Bu dönemde, Aşağı Pınar yerleşimi oldukça büyümüş ve batıya doğru kaymıştır.

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1998, 1999a ve 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

Neolitik Çağ ile Kalkolitik Çağ arasındaki geçiş sürecini (G.Ö. 6350-6400) temsil eden 5. kültür katında, yeni yerleşme için tepenin batısında oldukça geniş bir alanda, ana toprak düzletilerek zemin hazırlanmış, evler bu alana kurulmuştur. Bu kültür katında evler iki odalıdır ve çok düzenli sıralanmıştır. Önlerinde yol gibi açıklıklar vardır. Evlerde genellikle bir ocak ve depo çukurları bulunur. Yerleşmeyi bir hendek çevreler. Çanak çömlek siyah renkli ve kabadır. Bu yapı katında Aşağı Pınar'a dışarıdan başka bir bölgeden yeni etkiler gelmiştir. Yine bu tabaka ile birlikte Trakya bölgesinin Balkanlar'da çok geniş bir alan ile kültürel iletişim içine girdiği görülmüştür. Bu kültür katı Bulgaristan kronolojisinde Karanovo II-III ile benzeşir.

4. ve 3. kültür katları aynı kültürün devamı niteliğindedir. 4. kültür katının (G.Ö. 6350-6300) yerleşme düzeni 3. kültür katı ile aynı olmakla birlikte mimarisi farklıdır. Bu kültür katında 3. kültür katının ahşap tabanı yerine, sıvalı tabanlar görülür. Yapılarda taşıyıcı sistem olarak büyük ahşap direkler kullanılmıştır. Ayrıca mekanların boyutu büyümüştür. Çanak çömlek ise siyah renkte ve elde özenle yapılmıştır. Oluk ve yiv bezeme ile içi beyaz dolgulu çiziler en yaygın bezeme türüdür. Karın ve boyun dönüşleri omurgalıdır. Küçük tutamak ve mahmuzlu kulp görülür. Küçük buluntular arasında yassı gövdeli figürinler ve hayvan başı biçimli kap eklentileri yer alır. Bu kültür katı Bulgaristan kronolojisinde Karanovo III ile benzeşir.

3. kültür katının (G.Ö. 6300-6200) yerleşme düzeni ve mimarisi 2. kültür katı ile hemen hemen aynı özellikler gösterir. Fakat yapılar burada daha seyrek dizilmiştir. Yerleşmeyi bir çevre duvarı sınırlar. Çanak çömlekte yine koyu renk hakimdir. Bezeme sıg çizi, oluk ve kabartma şeklindedir. Omurgalı ve yüksek boyunlu çömlekler, geniş ve yayvan çanaklar, içe dönük ağızlı tabaklar, küçük ayaklı ya da kaideli kaplar görülür. Bu kapların hepsi Vinça kültürünün özelliklerini taşır. Küçük buluntu topluluğu içinde yontmataş aletler (mikrolitleşmiş), büyük boynuz ve kemik aletler, malahit boncuklar yer almaktadır. Bu kültür katı Bulgaristan kronolojisinde Karanovo IV ilk evresiyle benzerlik gösterir.

2. kültür katında (G.Ö. 6150-6000), yapılar iki mekandan oluşur. Bu yapıların içinde işlik, ocak, fırın ve ambar bölümleri de bulunur. Düzgün sıralar meydana getiren yapıların arasında geniş açık alanlar vardır. Burada 3. kültür katında yapılmış olan çevre duvarının kullanımı devam etmiştir. Yapılar tamamen ahşap ve dallardan yapılmıştır. Çanak çömlek koyu renkli ve beyaz dolgulu çizi, sıg oluk bezemelidir. Bu kültür katında insan heykelcikleri çokça görülür. Ayrıca antropoformik kaplar da bulunmuştur. 2. kültür katında Aşağı Pınar'a

dışarıdan yeni bir etkinin daha geldiği anlaşılmaktadır. Şiddetli bir yangınla sona eren bu kültür katı Bulgaristan kronolojisinde Karanovo IV'ün orta ve son evresiyle benzeşir.

1. kültür katı (G.Ö.5800), höyüğün en üstünde yer alan ve tarihöncesi döneme ait olan en son kültür katıdır. İlk Demir Çağ çukurları tarafından çok tahrip edildiği için dönemin mimarisiyle ilgili fazla bilgi elde edilememiştir. Çanak çömlek ise Bulgaristan kronolojisinde Karanovo IV son evresine, Meriç Kùltürleri adı verilen ve Meriç-Tunca Havzası'nda yaygın olarak görülen daha çok derin kazıma bezekli tabakları ile tanınan bir kültüre aittir.

Aşağı Pınar'ın yerleşimi bu kültür katıyla birlikte kesintiye uğramıştır. Uzun bir aradan sonra Aşağı Pınar'ın batı kesiminin İlk ve Orta Demir Çağları'nda, yaklaşık olarak M.Ö. 9-5. yüzyıllar arasında kutsal alan ve mezarlık olarak kullanıldığı ve alanın bir hendek ile çevrildiği anlaşılmıştır. Hendek ile çevrili bu alanın içinde 100'ün üzerinde çukur bulunmuştur. Çukurların içinde bazan bir iskelet genellikle bir pithos, seçilmiş bazı hayvan kemikleri, boyalı bir Yunan vazo parçası ile ender olarak madeni eserler bulunmuştur. Bu tür adak çukurları Demir Çağı başlarında Bulgaristan'da çokça görülmüştür. Gene Bulgaristan'da çokça rastlandığı gibi bu kutsal alanın üzerine daha sonra bir tümölüs yapılmıştır. Kazıda tümölüsün kerpiçten çevre duvarı da bulunmuştur. Tümölüsün yapımı için Kalkolitik höyüğün henüz bilinmeyen bir yerinden toprak çekildiği anlaşılmıştır. Daha sonra Aşağı Pınar mevkiinde yerleşim olmamıştır.

3.2.4. Mimari Kalıntılar

Aşağı Pınar Höyüğü'nün 1. tabaka hariç tüm tabakalarında mimari kalıntılara rastlanmıştır. 1. tabaka İlk Demir Çağ çukurları ile çok tahrip olduğu için bu tabakanın mimari kalıntılarıyla ilgili yeterli bilgi yoktur. Diğer tabakalarda başta konutlar olmak üzere fırın, ocak, ambar, seki, çevre duvarı gibi mimari kalıntılar bulunmuştur. Bunların yanı sıra bazı yol kalıntıları ve hendekler de mimari kalıntılar arasında yer alır. En eski tabakadan başlayarak her tabakada bulunmuş mimari kalıntılar aşağıda anlatılmıştır.

6. tabakada şiddetli bir yangınla tahrip olduğundan çok iyi korunmuş, zengin buluntu veren, çok büyük bir yapı kompleksi bulunmuştur. Çok odalı olan yapının içinde bölme duvarları, kil sekiler, ocak-fırın, ambar gibi işlevsel alanlar ve kült amaçlı olduğu düşünülen küçük bir

bölüm ile dokuma tezgahına ayrılmış bir alan da yer alır. Bu yapı, Güneydoğu Avrupa’da Neolitik Çağ’a ait en ilginç ve iyi korunmuş örnektir (Özdoğan, 2000b, s.70).

5. tabakada konut olarak düşünülen 7 yapı kalıntısı, 5 tanesi yapı içinde yer alan toplam 11 ateş yakma yeri, bazı yol kalıntıları gibi farklı işlevleri olan birçok mimari kalıntı bulunmuştur. Yapıların içinde bir fırın ve fırının yakınlarında seki, ambar gibi mimari öğeler yer alır. Bu tabaka yerleşmesinde yapıların önünde, yapılara paralel uzanan, içinde kazık izlerine rastlanan bir hendek de bulunmuştur. Bu hendeğin bulunuşu yerleşmede bir çevre duvarının olabileceği fikrini ortaya çıkartmıştır (Eres, 1999, s. 48-51).

4. tabakada konut olarak kullanıldığı düşünülen 5 yapı kalıntısı bulunmuştur. Ayrıca tümü yapı içinde yer alan 4 fırın, seki, ambar gibi çeşitli mimari öğeler ortaya çıkarılmıştır. Bunların yanı sıra tanımlanabilen ancak herhangi bir yapı ile ilişkisi olmayan çok sayıda duvar, taban ve silo gibi öğeler de bulunmuştur (Eres, 1999, s. 60-61).

3. tabakada 1-2 m.’lik sapma ile 4. tabaka yapılarının üzerine inşa edilmiş yapılar bulunmuştur. Bu tabakada ilk defa apsisi andıran yarım yuvarlak biçimli kenarı olan yapılara rastlanmıştır. Burada yerleşmeyi sınırlayan bir çevre duvarı ortaya çıkarılmıştır. Açık alanlarda büyük, çukur tabanlı ocaklar bulunmuştur. Açık alanlarda 4. tabakadaki gibi konutların kuzeyinde bazı küçük ek yapıların bulunduğu anlaşılmıştır (Eres, 1999, s. 64-65).

2. tabakada 3. tabakadaki yapılarla aynı yerlerde inşa edilmiş yapılar görülmüştür. Bu tabakada 5 adet konut olarak kullanıldığı düşünülen yapı kalıntısı, 2 adet konut olarak kullanılmayan yapı kalıntısı ve 10 adet mekan içlerinde kullanılan fırın bulunmuştur. Yapı çevrelerinde açık alanlarda çeşitli ek yapılara ve yarı açık mekanlara; yapı içlerinde seki, depo kabı, ambar gözü gibi çeşitli yapı öğelerinin yanı sıra tanımlanabilen ancak herhangi bir yapı ile ilişkisi olmayan duvar, taban ve silo gibi yapı öğelerine rastlanmıştır. Bunların yanı sıra 3. tabakadaki taş çevre duvarı da tekrar görülmüştür (Eres, 1999, s. 66-67).

3.2.4.1. Yapı Malzemesi ve Yapım Şekli¹

Aşağı Pınar Höyüğü’nde tabakalar arasında plan ve yerleşme düzeni açısından farklılıklar olmasına karşın, yerleşim süreci boyunca, “dalörgü yapım sistemi” kapsamında yer alan

¹ Bu bölüm Eres, 1999’dan yararlanılarak yazılmıştır.

çeşitli yapım teknikleri kullanılmıştır. Bu nedenle Aşağı Pınar yerleşmesinin ana yapı malzemelerini killi toprak, kerpiç ve ahşap; örgü malzemesini ince dal, kamış, tahıl sapları; sıva malzemesini de genellikle kalkerli kil oluşturur. Taş, yapı malzemesi olarak fazla kullanılmamıştır. Bu yapı malzemelerinin Aşağı Pınar yerleşmesinde kullanıldıkları alanları şu şekilde açıklayabiliriz:

Killi topraklar: Aşağı Pınar yerleşmesinde kullanılan en önemli yapı malzemelerinden biridir. Bunlar kilin içerisine toz, kum, çakıl ve taş parçacıkları ile suyun katılmasından oluşur. Bu topraklar özellikleri bakımından çok çeşitlilik gösterir. Her doğal çevrenin kendine özgü killi toprağı vardır. Aşağı Pınar yerleşmesinde höyüğün altındaki ham ana dolgu sarı renkli, olasılıkla su etkisiyle birikerek oluşmuş bir kil çökeltisidir. Bu yerleşme süreci boyunca başlıca üç tür killi toprak kullanılmıştır. Bunlar:

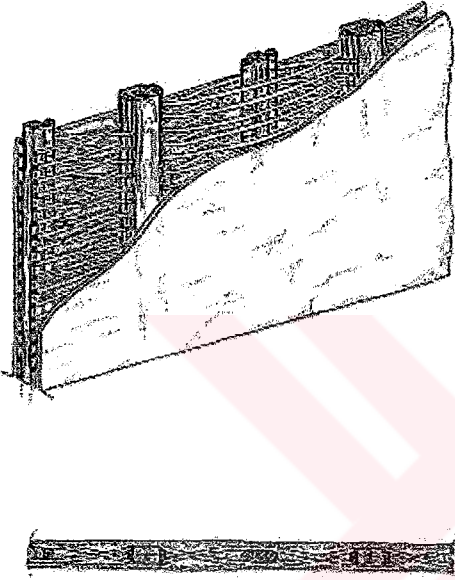
- Sarı renkli ana toprak: Bu tür toprak daha çok 5. tabakada zemin dolgusu, taban ve bazan sıva olarak; diğer tabakalarda da sıva ve ocak-fırın yapımında yoğun olarak kullanılmıştır.
- Kil oranı yüksek sıva toprakları: Bu topraklar yerleşmenin hemen hemen bütün tabakalarında sıva, ambar, ocak ve fırın yapımında kullanılmıştır.
- Kerpiç toprağı: Bu toprak, duvarlarda ve daha ender olarak da ambar gibi yapılarda kullanılmıştır.

Kerpiç: Aşağı Pınar yerleşmesinin tüm tabakalarında kerpiç ahşapla birlikte ana yapı malzemesi olmuştur. Bu yerleşmede ahşap dalörgü yapım sistemi içinde dolgu malzemesi olarak Anadolu'da olduğu gibi kerpiç tuğla ya da diğer biçimlendirilmiş kerpiç türleri kullanılmamıştır. Ender olarak da dökme, daha çok dalörgünün arasını dolduran topanlar ve bunu kaplayan bir sıva, bazan da levhalar halinde kullanılmıştır.

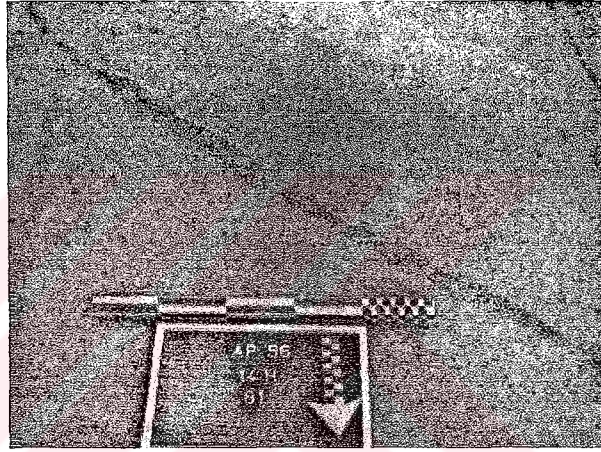
Kireçli sıva: Özellikle bol yağışlı bölgelerde yapının hava koşullarına açık kısımlarında duvarlarda suda çözünürlüğü daha düşük olan kireçli sıva kullanılması gereklidir. Aşağı Pınar yerleşmesindeki duvarlarda, özellikle beden duvarlarında kireç esaslı kil sıvanın kullanıldığı görülmüştür.

Ahşap ve diğer bitkisel malzeme: Ahşap zamana karşı dayanıklı bir malzeme olmadığı için kazıda tespiti son derece güçtür. Ancak ahşabı saran kerpiç topanlarının üzerindeki izlerden ve kazık deliklerinden Aşağı Pınar'da ahşabın bir yapı malzemesi olarak nasıl kullanıldığına

ilişkin bilgi edinilebilmektedir. Gerek bu izler gerek ise duvar kalınlığı, yapıların plan özellikleri gibi veriler, yerleşmede ağaçlarla kurulan iskeletin ince dallarla örülerek, çit tipi duvarların oluşturulduğunu (Çizim 3.2.4.1.1), bu duvarların boşluklarının kerpiçle doldurulup sıvandığını (Resim 3.2.4.1.1) göstermiştir. Aşağı Pınar'da ahşap, yapı iskeletini oluşturmanın yanı sıra tavanda, döşemede, fırın ve ambar gözü gibi yapı öğelerinin duvarlarında doğal haliyle ya da yontularak kullanılmıştır. Aşağı Pınar'da ağacın yanı sıra karniş da yoğun olarak kullanılmıştır. Kerpiç parçaları üzerinde yapılan incelemeler, bu malzemenin özellikle taşıyıcı niteliği olmayan yapı öğelerinde sıklıkla kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

Çizim 3.2.4.1.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, dalörgü duvar restitüsyonu (Eres, 1999).

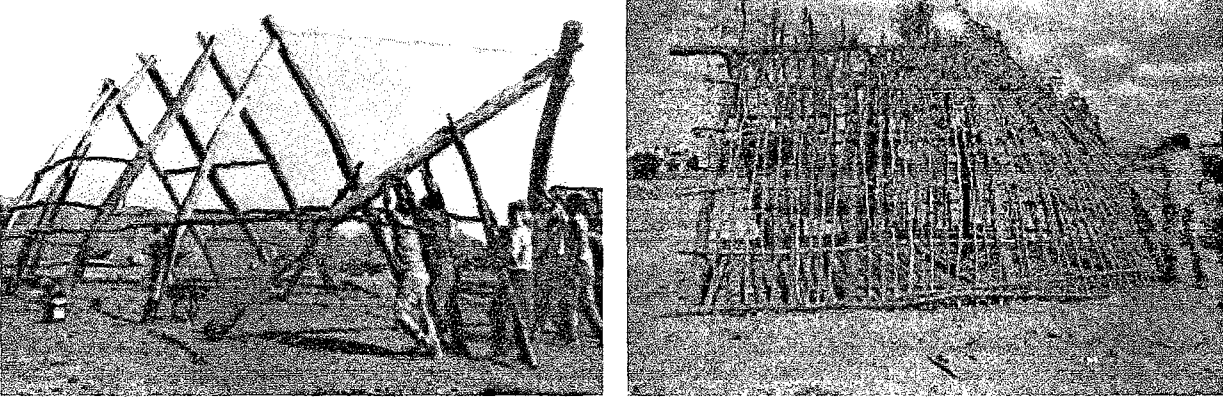

Resim 3.2.4.1.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, dalörgü duvar (sıva izi ve kazık deliği) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Taş: Aşağı Pınar yerleşmesinde çevre duvarı dışında taş, mekan içinde olasılıkla bazı nesnelerin yerden yükseltilmesinde, ocakların çevrilmesinde ve az da olsa yapı duvarlarında kullanılmıştır. Bazı yapılarda ve yapı çevrelerinde bir duvar örgüsü oluşturmayan taş dizileri ya da tek tek taşlar bulunmuştur.

Aşağı Pınar yerleşmesinin bütün tabakalarında “dalörgü yapım sistemi”nin çeşitli tipleri görülür. Yapılarda taşıyıcı sistem olarak büyük ahşap direkler kullanılmıştır (Resim 3.2.4.1.2). Duvarlar genellikle temelsiz olarak toprağa oturtulmuştur ve 25-30 cm. kalınlığındadır. Dalörgü yapım sisteminde 30-40 cm. aralıklarla dizilen ahşap direklerin arası ince dallarla sepet gibi örülür (Resim 3.2.4.1.2), yapının çevresi de ince dallarla sepet gibi örülen çit ile çevrilir (Resim 3.2.4.1.3), sonra yapının üzerine çavdar sapları yerleştirilir (Resim 3.2.4.1.3), en son duvar boşlukları kerpiç ile doldurulur ve duvarların iki tarafı kerpiç

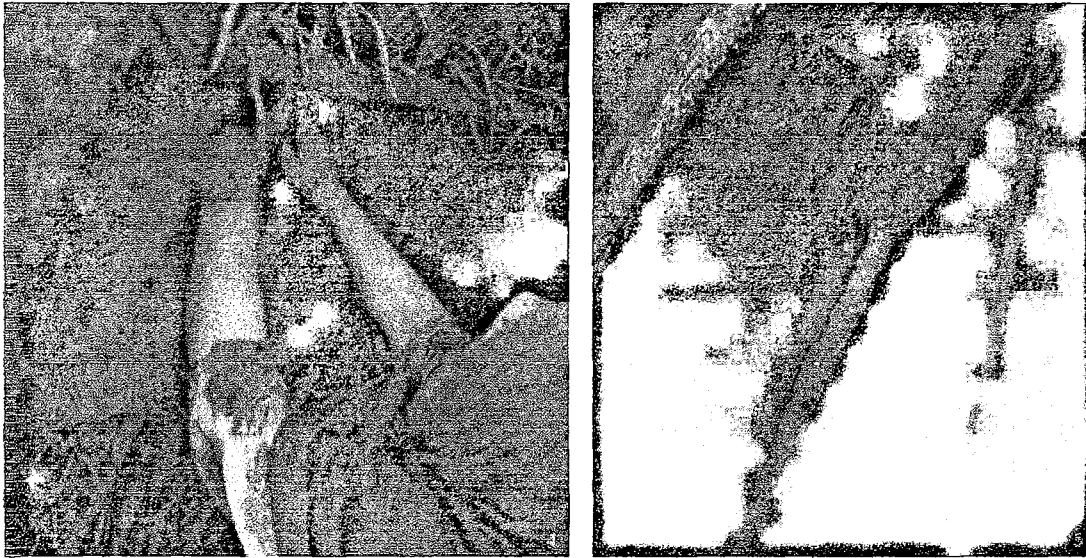
ile sıvanır (Resim 3.2.4.1.4 - 5). Dalörgü yapım sisteminde duvar köşeleri yuvarlatılır, yapıların iç bölme duvarları daha ince olmakla birlikte dış duvarlar ile aynı teknikte yapılır, tabanlar ise bazan kalker içerikli kil bazan da kerpiç toprağı ile sıvanır ya da ahşapla kaplanır.

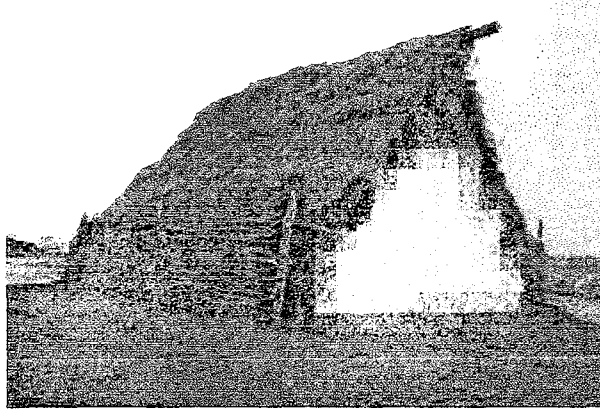
Resim 3.2.4.1.2 Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, ahşap iskeletin kurulması (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.4.1.3 Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, çitin yapılması ve yapının üzerine çavdar saplarının yerleştirilmesi (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.4.1.4 Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, yapının iç yüzeyinin kerpiç ile sıvanması ve sıvanın bitmiş hali (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.4.1.5 Aşağı Pınar Höyüğü yapılarının yapım şekli, içmeli yapının bitmiş hali (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.4.2. Yerleşim Düzeni

Aşağı Pınar Höyüğü'nün her tabakası düzenli bir yerleşmeye sahiptir. 1. tabaka dışında her tabakanın yerleşim düzeni aşağıda anlatılmıştır.

6. tabaka sınırlı bir alanda açılmış olmasına karşılık, şiddetli bir yangın ile tahrip oldukları için çok iyi korunmuş olan yapıların birbirine bitişik ya da çok yakın olarak yapıldıkları anlaşılmıştır. Bu açıdan yerleşme düzeni diğer tabakalara göre çok farklıdır (Özdoğan, 1998, s. 76).

5. tabakada yapılar belirli aralıklarla, aynı doğrultu üzerinde dizilmiştir. Bu düzenli yapı dağılımının yanı sıra özellikle ışık olarak kullanılan yapıların yakın çevrelerinde ön avlularda ve konut dizileri arasındaki alanlarda da bir düzen olduğu; yine ocak, ışık gibi birimlerin bu alanlarda dizili bir şekilde yer aldığı görülmüştür. Böylece 5. tabaka yerleşmesinin düzenli yerleştirilmiş konut dizilerinin bir yol ağı ile birbirine bağlandığı, yapıların çevresinde ortak kullanıma ya da her bir konutun gereksinimine yönelik ocakların, depolama yerlerinin bulunduğu ve güneyde bir çevre duvarı ile sınırlandırılmış oldukça düzenli bir yerleşme olduğu anlaşılmıştır (Eres, 1999, s. 51).

4. tabakanın yerleşme düzeni, 3. tabaka ile aynıdır. Bu tabakada ortaya çıkan yapıların düzenli aralıklarla (2-3 m.), aynı doğrultu üzerinde dizilmiş olması burada da 5. tabakadaki gibi düzenli bir yerleşmenin geliştiğini göstermektedir. Düzenli bir yerleşme görüntüsü oluşturan konut yapılarının çevresinde ise yuvarlak planlı kulübe tipi yapılar bulunmaktadır. Olasılıkla belli bir yapıya ya da ortak kullanıma ait depolama alanları olan bu yapıların

yerleşme içindeki yerleri incelendiğinde, burada 5. tabaka açık alan mimari öğelerinin dizilişi gibi bir düzen kaygısı gözetilmediği anlaşılmıştır (Eres, 1999, s. 63).

3. tabakanın yerleşme düzeni hemen hemen 2. tabaka ile aynı özellikleri gösterir ancak yapılar daha seyrek olarak dizilmiştir. Bu tabakanın yerleşme düzeni güney ve kuzey alanında farklılık göstermektedir. Güney alanında kuzeydoğu-güneybatı yönünde, 3-4 m. aralıklarla yerleştirilmiş yapıların oluşturduğu bir yapı dizisi, bu yapı dizisinin kuzeyinde ise 6-7 m. uzaklıkta ikinci bir yapı dizisi görülmektedir. Kuzey alanında ise benzer şekilde birbirine paralel ve aynı yönde yerleştirilmiş yapılar yer almaktaysa da plan farklılıkları vardır. Böylece 3. tabaka yerleşmesinin daha eski tabakalardan bilinen, düzenli planlanmış yapılardan oluştuğu, doğuda bir çevre duvarıyla sınırlandırıldığı, açık alanlarda yapı önlerinde dörtgen ya da apsis planlı ek yapıların ve büyük ocakların yer aldığı görülmüştür (Eres, 1999, s. 65).

2. tabakadaki yapılar kuzeydoğu-güneybatı yönünde, birkaç metre aralıkla dizilmişlerdir. Bu tabakada özellikle açık alan düzenlemeleri artmış, yapıların çevresinde çok sayıda ek yapı, yarı açık mekanlar ve çakmaktaşı işlikleri gibi çeşitli işlikler yer almıştır. Bu tabakada 3. tabaka yerleşmesini sınırlayan çevre duvarının kullanımı devam etmiştir. Bu duvara 2 m. yakınlıkta yapılar inşa edilmiştir. 2. tabakada konut olarak kullanılan esas yapıların belli bir düzende yerleştirilmesine dikkat edilmiş, ancak çevrelerindeki çeşitli ek yapıların ve işliklerin aynı şekilde düzenli yerleştirilmesine dikkat edilmemiştir (Eres, 1999, s. 68).

Sonuç olarak yerleşmenin hemen hemen bütün tabakalarında yapıların belirli aralıklarla ve aynı doğrultu üzerinde yer aldığı, sadece 6. tabakada farklı olarak yapıların birbirine bitişik ya da çok yakın olarak yapıldığı; yapılar arasında düzenli bir yol ağı bulunduğu; yapıların çevresinin gerek ortak kullanıma gerek ise bir yapının ihtiyacına yönelik ocak, fırın, depo yerleri, işlik gibi öğeler ile düzenlendiği görülmüştür. Bütün bunlara dayalı olarak yerleşmenin, her tabakada düzenli bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır.

3.2.4.3. Tabakalara Göre Mimari Gelişim

Aşağı Pınar Yerleşmesinin bütün tabakalarında “dal örgü yapım sistemi”nin farklı teknikleri görülür. Bu bölümde dal örgü yapım sisteminin tabakalara göre nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiği her tabakanın (1. tabaka dışında) mimari özellikleri açıklanarak anlatılmıştır.

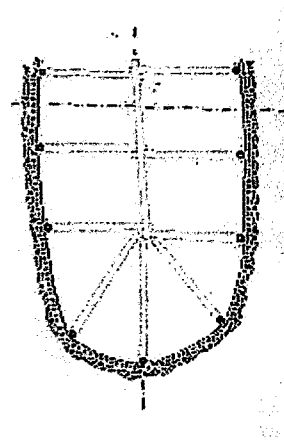
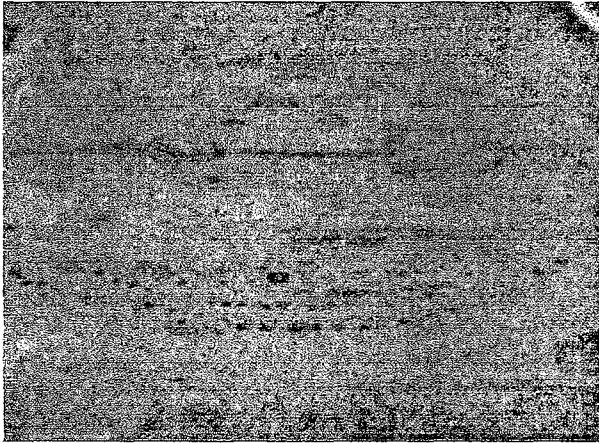
6. tabakada yapı malzemesi olarak ahşap ve sıva kullanılmıştır. Bu tabakada bulunan yapının dış duvarlarında büyük ahşap dikmeler (direkler) kullanılmış, dikmelerin arası daha ince dallar ile sepet gibi örülmüş, daha sonra da kerpiç toprağı ile kalın olarak sıvanmıştır. Yapının iç bölme duvarları daha ince olmakla birlikte dış duvarlar ile aynı teknikte yapılmıştır (Özdoğan, 1999a, s. 18).

5. tabakada yapıların duvarları çok incedir, taşıyıcı olan ahşap direkler duvarın dış yüzü boyunca sıralanmış, taşıyıcı niteliği olmayan duvarlar ise dallardan bir çitin iki yüzünün kalın kil ile sıvanmasından oluşmuştur (Özdoğan, 1998, s. 75). Duvarların genel olarak temelsiz toprağı oturduğu, 15-20 cm. kalınlığında olduğu, içinde aralıkla dizilmiş direk delikleri olan kerpiç dolgudan oluştuğı ve iki tarafının da kireçli kil sıvayla kaplı olduğu görülmüştür (Bkz. Çizim ve Resim 3.2.4.1.1) Ayrıca duvar köşeleri yuvarlatılmıştır. Burada görülen izlere dayanarak duvarların 30-40 cm. aralıkla dizilen direklerin arasının olasılıkla ince dallarla örölüp, iki tarafının kireçli kil sıva ile kaplandığı söylenebilir. Ancak kuzey alandaki bir yapının kuzey duvarında farklı bir teknik görülmüştür. Bu duvarda kazık delikleri birbirine bitişik şekilde dizilmiştir ve dış tarafta bir sıva tabakasına rastlanmamıştır. Bu duvar olasılıkla bir örgüden ziyade direklerin birbirine bitişik şekilde yere dik olarak çakılması ve kerpiç çamuru ile sıvanmasıyla oluşturulmuştur. Duvarın üst ve alt kısımlarında bu direkleri birarada tutmaya yarayan yatay ahşap elemanlar da olabilir. Yapı tabanları incelendiğinde, kuzey alanı ile güney alanındaki tabanlar arasında farklılık olduğu, güney alanında tabana ana toprak karakterinde, bol küçük taşcıklı, kumlu, sarımtırak renkli, su geçirimsiz ve sağlam bir toprak seriliyken, kuzey alanında yine su geçirimsiz, sağlam, killi toprak serilmiş olduğu görülür (Eres, 1999, s. 49).

4. tabakada yapı malzemesi olarak ahşap, kerpiç ve kalkerli kil sıva kullanımı devam etmiştir. Taş malzemeye sadece bazı yapı içlerinde işlevi anlaşılamayan taş dizileri ve iki olası kapı taşı olarak rastlanmıştır. 4. tabakanın yapılarında taşıyıcı sistem olarak büyük ahşap direkler kullanılmıştır. Duvarların genellikle temelsiz olarak toprağı oturduğu, 25-30 cm. kalınlığında, içinde aralıklarla direk delikleri bulunan kerpiç dolgulu ve iki tarafından da kireçli kil sıva ile kaplı olduğu görülmüştür. Duvar köşeleri yine yuvarlatılmıştır. Bu tabakadaki izlere dayanarak duvarların 30-40 cm. aralıkla dizilen direklerin arasının olasılıkla ince dallarla örölüp, iki tarafının kalkerli kil sıva ile kaplanmasıyla yapıldığı söylenebilir. Bu tabakadaki bir başka yapıda farklı olarak duvar içindeki kalın direklerin yapı tabanından yaklaşık 50 cm. daha derinde ve kille sıvalı yaklaşık 60 cm. çapındaki çukurların içine yerleştirildikleri

olasılıkla ana taşıyıcılar oldukları anlaşılmıştır. Bu yapıda ikinci bir kat daha olması nedeniyle güçlü bir taşıyıcı sistem kurmak gerektiği düşünülmüştür. Yapı tabanları incelendiğinde, yapıların iki odasında farklı malzemeden taban yapıldığı, daha küçük olan güneybatı odasında kalker içerikli kilin, kuzeydoğu odasında ise kerpiç toprağının tercih edildiği anlaşılmıştır. Yangından daha az etkilenmiş yapılarda taban malzemesi kolaylıkla ayırt edilebilirken, şiddetli yangın geçirmiş örneklerde tabanlar yangından sertleşerek fırın tabanlarına benzer bir nitelik kazanmıştır. Konutların her iki odasında da tabanın en az 3-4 kez yenilendiği kuzeydoğudaki odada yenileme tabanlarında bol kumlu kerpiç toprağı kullanıldığı görülmüştür. Bir başka yapıda ise oda tabanlarının altında kilden ikinci bir düzlem oluşturulmuş ve olasılıkla ahşap döşeme kullanılmıştır. 5. tabaka ile 4. tabakanın mimarisi benzeşmekle birlikte bir farklılaşmanın başladığı görülür. 4. tabaka ile birlikte duvarların kalınlığı ve oda sayısı artmış, mekanların boyutu büyümüştür. (Eres, 1999, s. 61-62).

3. tabakanın yapı malzemesini de Aşağı Pınar'ın tüm tabakalarında olduğu gibi ahşap ve kerpiç oluşturmuştur. Duvar ve ocak sıvalarında da kireç içerikli kil kullanımı devam etmiştir. 4. ve 3. tabakanın mimarisi birbirine benzer. Farklı olarak yerleşmede ilk kez çevirme duvarı ile taş duvar yapımı ortaya çıkmış ve ilk kez bu tabakada apsisi andıran yarım yuvarlak biçimli kenarı olan yapılar görülmüştür (Resim ve Çizim 3.2.4.3.1). Bu tabakada yapıların duvarları temelsiz olarak toprağa oturmuştur. Duvar kalıntıları 25-30 cm. kalınlığında, iki tarafı sıvalı, içinde direk delikleri bulunan kerpiç dolgu biçimindedir. Direk deliklerinden, 30 cm.'ye varan çapta ağaçların yapılarda kullanıldığı anlaşılmıştır. Yapı tabanları incelendiğinde, 4. tabakadan bilinen duvar sıvasında kullanılan kireç içerikli kil ile bol kum katkılı kerpiç toprağının devam ettiği görülmüştür. Yapıların güney odasında kireç içerikli kil, kuzey odasında da kerpiç toprağı tercih edilmiştir (Eres, 1999, s. 64).

Resim ve Çizim 3.2.4.3.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, apsisi andıran yarım yuvarlak biçimli kenarı olan yapı ve planı (Resim: Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi, Çizim: Eres, 1999).

2. tabakada esas yapı malzemesi olarak diğer tabakalarda olduğu gibi ahşap ve kerpiç kullanımı devam etmiştir. Taş, çevre duvarında ve bazı yapıların duvar boyunda küçük taşlardan oluşan diziler şeklinde kullanılmıştır (Eres, 1999, s. 67). 2. tabakada mimari gelenekte belirli bir farklılaşma görülür. Artık evlerin yapımında taşıyıcı sistemde büyük ahşap direkler yoktur (Özdoğan, 1999a, s. 20). Tabanlar önceki tabakalardan farklı olarak ahşaptır. Sadece işlik ve ocak çevresinin sıvandığı görülmüştür (Özdoğan, 1998, s. 74). Bu tabakada duvar bulunmamıştır. Ortaya çıkartılan kalıntılar düzgün dörtgen bir alanı kaplayan, kerpiç döküntü lekeleri biçimindedir. Bu lekelerin çevresinde boş hatlar ve bazan de bu hatların dışında küçük taşlarla oluşturulmuş taş dizileri yer almıştır. Lekelerin biçimi ve in situ durumundaki yapı öğeleri (ocak, seki, depo kapları gibi) bu alanların yapılara ait olduğunu göstermiştir. Kerpiç topanları incelendiğinde, bu tabakada da diğer tabakalardan farklı olmakla birlikte dalörgü mimarinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Yapıların leke biçiminde ve duvarsız olması, direk deliğinin hiç görülmemesi ve kerpiç parçaları üzerindeki izler birlikte ele alındığında, bu yapıların içmeli yapım sistemi ile yapıldığı ortaya çıkmıştır. Bu tabakadaki diğer bir farklılık da yerleşmede düzgün bir zemin oluşturan kerpiç çamuru ya da kireç sıvalı taban bulunmamasıdır (Eres, 1999, s. 67-68).

Sonuç olarak yerleşmenin tüm tabakalarında dal örgü yapım sisteminin uygulandığı, ancak bu yapım sisteminin tabakalara göre farklılık gösterdiği, dolayısıyla tüm tabakalarda aynı yapım sisteminin farklı tekniklerinin uygulandığı anlaşılmıştır.

3.2.4.4. Başlıca Yapı Türleri ve Yapı Öğeleri

3.2.4.4.1. Konut

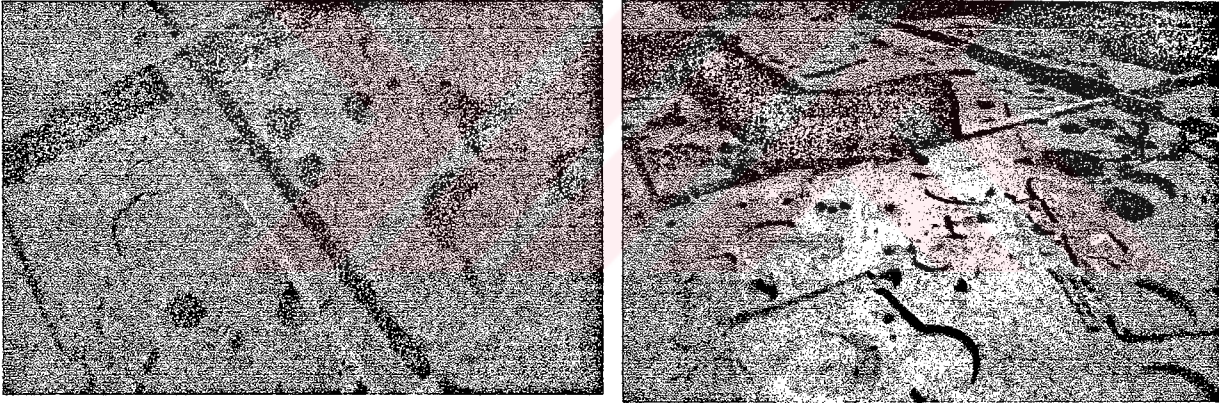
Bu bölümde Aşağı Pınar yerleşmesindeki konutların boyutları, planları, kaç odalı oldukları, içlerindeki çeşitli işlevsel alanlar gibi özellikleri tabakalara göre anlatılmıştır.

6. tabakada ortaya çıkan konut, çok odalı bir yapıdır. Uzunluğu yaklaşık 16 m., eni ise yaklaşık 8 m.dir. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan yapının açıldığı kadarıyla 3 odası vardır. Dolayısıyla çok odalı bir plan tipindedir. Konutun içinde kil sekiler, ocak, fırın, ambar gibi işlevsel alanlar ve kült amaçlı olduğu düşünülen küçük bir bölüm ile dokuma tezgahına ayrılmış bir alan bulunmuştur (Resim 3.2.4.4.1.1).

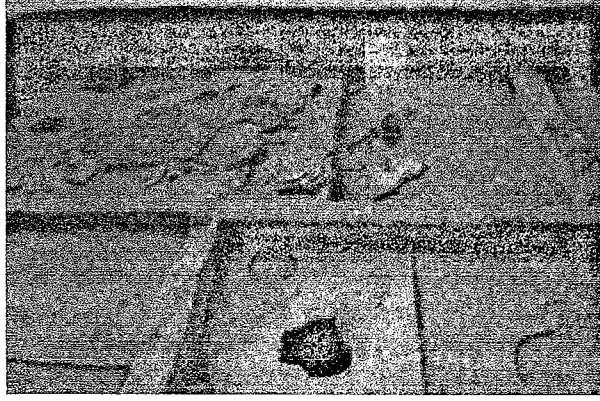
Resim 3.2.4.4.1.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ (6. tabaka) yapısı (Özdoğan,1999a).

5. tabakanın konutları ortalama 6 x 5 m. boyutlarında, tek odalı, dikdörtgen planlı ve kuzeybatı-güneydoğu yönündedir (Resim 3.2.4.4.1.2). Yapıların girişlerinin nereden olduğuyla ilgili bir veri yoktur. Ancak yapıların sık aralıklarla, uzunlamasına yerleştirilmiş olması nedeniyle, girişin fırının karşısındaki güneybatı cephesinden olması olasılığı yüksektir (Resim 3.2.4.4.1.2). Yapıların içinde bir fırın ve fırının yakınlarda seki, ambar gibi yapı öğeleri yer alır.

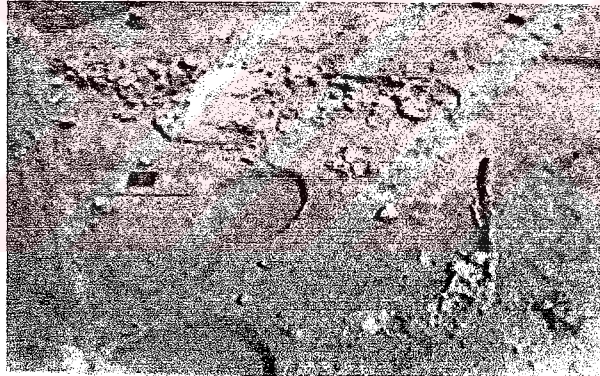
Resim 3.2.4.4.1.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Kalkolitik Çağ (5. tabaka) yapıları, kazıdan genel görünüm ve en altta 5. tabaka yapıları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi ve Özdoğan, 1998).

4. tabakadaki konutların planları tam olarak belirlenmiştir. Ortalama 8 x 10 m. boyutlarında, 2 odalı, dikdörtgen planlı, kuzeydoğu-güneybatı yönündedirler (Resim 3.2.4.4.1.3). Kuzeydoğu odası diğerine göre daha büyüktür. İki odadan birinde fırın yer alır. Yapı içlerinde bazı kısımlarda görülen küçük kazık deliği izleri de bir mekan içinde ayrılmış kısımlar olabileceğini göstermektedir.

Resim 3.2.4.4.1.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 4.tabaka yapıları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3. tabaka konutlarından güney kazı alanında bulunanlar ortalama 8 x 10 m. boyutlarında, 2 odalı, dikdörtgen planlıdır. Bu yapılarda kuzeyde yer alan oda diğerine göre daha büyüktür. Kuzey kazı alanındaki konutlar ise eşit boyutlarda 3 ya da 4 odadan oluşmaktadır. Bu tabaka konutlarının bir kenarı diğer tabakalardan farklı olarak apsisi andıran yarım yuvarlak biçimlidir (Bkz. Resim ve Çizim 3.2.4.3.1). Seki, ambar, depo kabı gibi yapı öğelerine ise her konutta rastlanmaz. Bu öğeler yapı içinde farklı yerlerde bulunabilir (Resim 3.2.4.4.1.4).

Resim 3.2.4.4.1.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3. tabaka yapısı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

2. tabakadaki konutlar ortalama 12 x 8 m. boyutlarında, 2 odalı, dörtgen planlı ve kuzeydoğu-güneybatı yönündedirler. Konutların girişinin nereden olduğuyla ilgili kesin bilgi yoktur. Bu tabaka fırın, seki, platform, depo kabı, ambar gözü gibi öğeler açısından yerleşmenin en zengin tabakasıdır (Resim 3.2.4.4.1.5).

Resim 3.2.4.4.1.5 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 2. tabakadan yanmış bir yapı (Özdoğan, 1998).

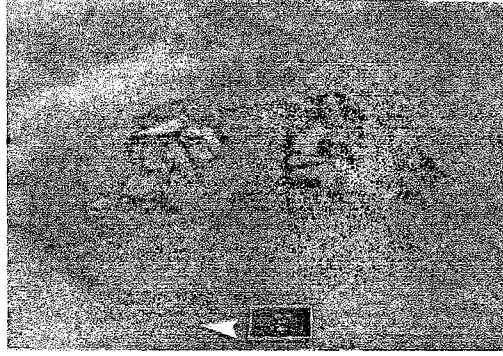
3.2.4.4.2. Ambar ve Depo Çukurları

Bu bölümde Aşağı Pınar yerleşmesinde depolama amacıyla kullanılan ambarların, depo çukurlarının, depo kaplarının, ambar gözlerinin nerelerde bulundukları, planları ve yapım şekilleri tabakalara göre anlatılmıştır.

6. tabakadaki konutta odaların içinde çok sayıda sıvalı kerpiç toprağından yapılmış dörtgen ya da yuvarlak ambarlar ortaya çıkmıştır. Bu konutun bir odasında da depo kapları bulunmuştur.

5. tabakada konutların içinde yapılmış ambarların yerini depo çukurları almıştır. Açık alanlarda da ambar yerlerine rastlanmıştır.

4. tabakada ambarlara, ambar gözlerine ve depo kaplarına her yapıda rastlanmamıştır. Bunların konut içindeki dağılımı da farklılık göstermiştir. Ancak genel olarak duvarlara yakın yerlere yerleştirildikleri söylenebilir. Ambarlar dikdörtgen ve yuvarlak planlı olabilmektedirler (Resim 3.2.4.4.2.1). Bol killi kerpiç toprağı ile yapılan depo kaplarının ise dikdörtgen planlı olanları taban üzerinde yer alırken, yuvarlak planlı olanları kısmen taban içine gömülmüştür. Yapı içlerinde olasılıkla ambar gözlerine ait kenar parçalarının bulunması da ambar sayısının in situ olarak tespit edilenden daha fazla olduğunu göstermiştir. Kerpiç döküntü halinde bulunan bu tür ambarlar olasılıkla tabandan daha yukarıda yer almıştır (Eres, 1999, s. 62).

Resim 3.2.4.4.2.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yuvarlak biçimli ambar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

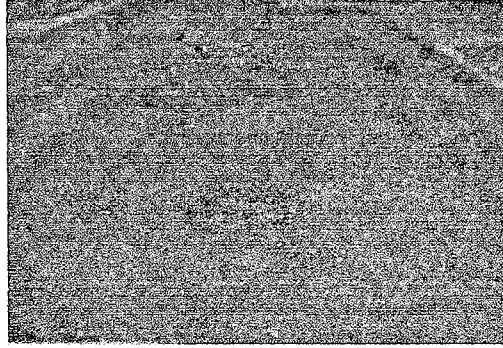
3. tabakada ambar ve depo kabı her yapıda bulunmamıştır. Konutların içinde de farklı yerlerde bulunmuştur.

2. tabakada yapı içlerinde depo kaplarına ve ambar gözlerine sıkça rastlanmıştır. Bunlar yuvarlak ya da kare planlıdır (Resim 3.2.4.4.2.2). Yapı duvarlarına benzer şekilde ince dalların sepet gibi örülüp, kerpiçle sıvanmasıyla yapılmışlardır. Genelde fırın yakınlarında ve duvar kenarlarında gruplar oluşturarak dizilmişlerdir (Resim 3.2.4.4.2.2). Aralarında öğütme taşları ve çanak çömlek yer almıştır.

Resim 3.2.4.4.2.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, kare ve yuvarlak biçimli ambarlar, fırın yakınındaki ambarlar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Aşağı Pınar yerleşmesinde ambarların yapı içlerinde bulundukları gibi yapıların dışında bağımsız öğeler olarak da bulundukları anlaşılmıştır (Resim 3.2.4.4.2.3). Ambar gözleri, depo çukurları ve depo kapları ise daha küçük boyutlu olup yapıların içinde yer almışlardır. Yapıların içinde farklı yerlerde ama genel olarak fırın, ocak yakınlarında ve duvar kenarlarında bulunmuşlardır.

Resim 3.2.4.4.2.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yapıların dışında bağımsız öğeler olarak da bulunan ambarlara bir örnek (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.4.4.3. Fırın-Ocak

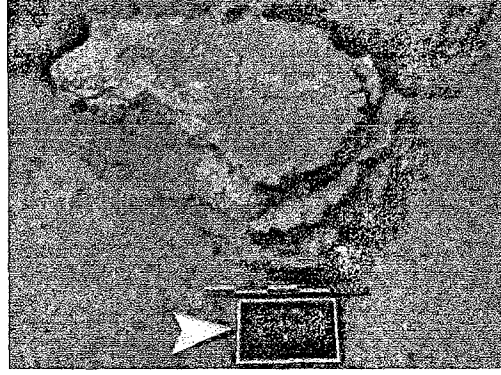
Bu bölümde fırınların ve ocakların nerelerde bulundukları, planları, yapım şekilleri tabakalara göre anlatılmıştır.

6. tabakadaki yapının doğu tarafındaki bir odada büyük bir ocak bulunmuştur.

5. tabaka konutlarının her birinin içinde bir fırın bulunmuştur. Bunlar yaklaşık 1.30 x 1.50 cm. boyutlarında, trapez biçimli fırınlardır. Bu fırınlar kuzey duvarının orta kısmında kısmen duvarın içine yerleştirilmiştir. Fırın duvarlarında bulunan küçük çaplı direk delikleri, bu yapı öğelerinin de yapıların kendisi gibi dal örgü yapım tekniği ile yapıldığını göstermiştir. Ahşap iskelet kurulup, kerpiç çamuru ile kaplandıktan sonra üzerine sekilerde kullanılmış olan yeşil kilden bir tabaka sarılmış ve son olarak yüzey yapılarının duvarlarında da kullanılmış olan kerpiç ile sıvanmıştır. Bu fırınlar genellikle arka odanın ortasında bulunur. Bu tabakada açık alanlarda ateş yakma yerleri de bulunmuştur (Özdoğan, 1998, s. 76; Eres, 1999, s. 50).

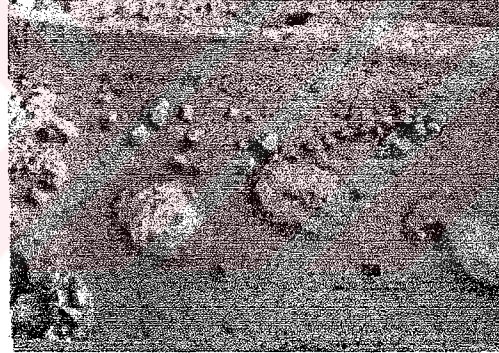
4. tabakada tümü yapı içinde yer alan 4 fırın çıkarılmış, açık alanda ateş yakma yerine rastlanmamıştır. Bu fırınların konut içindeki yerleri farklı farklıdır. Bazı konutlarda odanın orta kısmında yer alırken, bazılarında büyük odada yer alırlar. Fırınlar önemli ölçüde bozulmuş olarak bulunduğu için büyüklük ve planları hakkında kesin veriler

bulunmamaktadır. Duvarlarda bulunan küçük çaplı direk delikleri, fırınların üst yapısının da yapıların kendisi gibi dal örgü yapım tekniğiyle yapıldığını göstermiştir. Hafif yükseltilmiş bir zemine oturtulmuş olan fırınların genelde 3-4 yenileme tabanı vardır (Resim 3.2.4.4.3.1) (Eres, 1999, s. 61-62).

Resim 3.2.4.4.3.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3-4 yenileme tabanı olan fırın örneği (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3. tabakada diğer tabakalardan farklı olarak açık alanlarda büyük çukur tabanlı ocaklar bulunmuştur (Resim 3.2.4.4.3.2).

Resim 3.2.4.4.3.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, açık alanlardaki büyük çukur tabanlı ocaklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

2. tabakada tümü konut içinde yer alan 10 fırın bulunmuştur. Bu tabakada bulunan ocakların tümü kubbeli fırın tipindedir. Fırınlara genellikle yapı içinde bölme duvarına bitişik olarak rastlanmıştır. Bu tabakadaki bir konutun fırını “T” biçiminde, diğer bir konuttaki fırın ise “at nalı” biçimindedir (Bkz. Resim 3.2.4.4.2.2). Yine bu tabakadaki bir konutta büyük odanın ortasında yer alan büyük bir ocak bulunmuştur.

Yerleşmede fırınlara ve ocaklara hem konutların içinde hem de açık alanlarda sıkça rastlanmıştır. Büyük boyutluları da olan ocaklar ve fırınlar genelde hafif yükseltilmiş bir zemin üzerine inşa edilmişlerdir.

3.2.4.4. İşlik

İşlikler çeşitli zanaatlar için yapılmış yapı öğeleridir. Bu bölümde Aşağı Pınar yerleşmesinde işliklerin nerelerde bulundukları ve bu işliklerde yapılan zanaatlar tabakalara göre anlatılmıştır.

6. tabakadaki yapının içinde dokuma tezgahına ayrılmış küçük bir bölüm bulunmuştur.

5. tabakada açık alanlarda işlik yerlerine rastlanmıştır. Ayrıca konutların önlerinde de olasılıkla yarı açık işlik mekanları bulunmuştur.

4. tabakada işliklerle ilgili bir veri yoktur.

3. tabakada bir boncuk yapım yeri olan işlik bulunmuştur. Bunun yanı sıra tahıl öğütmekte kullanılan öğütme taşları ile çeşitli işlerde kullanılan çakmaktaşı aletlerin yapıldığı işlikler de bulunmuştur.

2. tabakada açık alanlarda yapıların çevresinde çakmaktaşı işlikleri gibi çeşitli işlikler çok sayıda bulunmuştur. Ayrıca bu tabakadaki bir yapının içinde büyük odanın ortasındaki büyük bir ocağın çevresinde işlik bulunmuştur.

3.2.4.5. Seki

Sekiler yeşil kille yapılmış, yerden 5-10 cm. kadar yükseltilmiş düzlemlerdir. Bu bölümde sekilerin nerelerde bulundukları ve ne amaçla kullanıldıkları tabakalara göre anlatılmıştır.

6. tabakadaki yapının içinde kil sekiler bulunmuştur. Bu yapının doğu mekanında büyük bir ocağın çevresinde üzerinde çok sayıda depo kabı olan bir seki de ortaya çıkmıştır.

5. tabakadaki yapılarda fırın yakınlarında, duvar kenarlarında sekiler görülmüştür. Bu tabakadaki bir yapıda üzerindeki küçük buluntuları ile birlikte oldukça iyi korunmuş bir seki bulunmuştur. Bu sekiden bu platformların çalışma tezgahı gibi kullanıldığı anlaşılmıştır.

4. tabakada sekilere her yapıda rastlanmamıştır. Yapı içlerindeki dağılımları da farklılık göstermiştir. Ancak genel kural olarak duvarlara yakın yerlere yerleştirildikleri söylenebilir. Bir yapının kuzeydoğu köşesindeki bulunan sekinin de birçok defa yenilendiği anlaşılmıştır.

3. tabakada sekilere her yapıda rastlanmamıştır ve yapı içinde farklı yerlerde bulunabilmektedirler.

2. tabakada yapı içlerinde sekiler bulunmuştur.

Çalışma tezgahı ya da raf olarak kullanılan sekilerin üzerinde çoğunlukla çanak-çömlekler, depo kapları, çeşitli aletler ya da süs eşyaları bulunmuştur. Daha geniş olan sekiler ise bir platform (yükseltilmiş zemin) gibi kullanılmıştır.

3.2.4.4.6. Çevre Duvarı

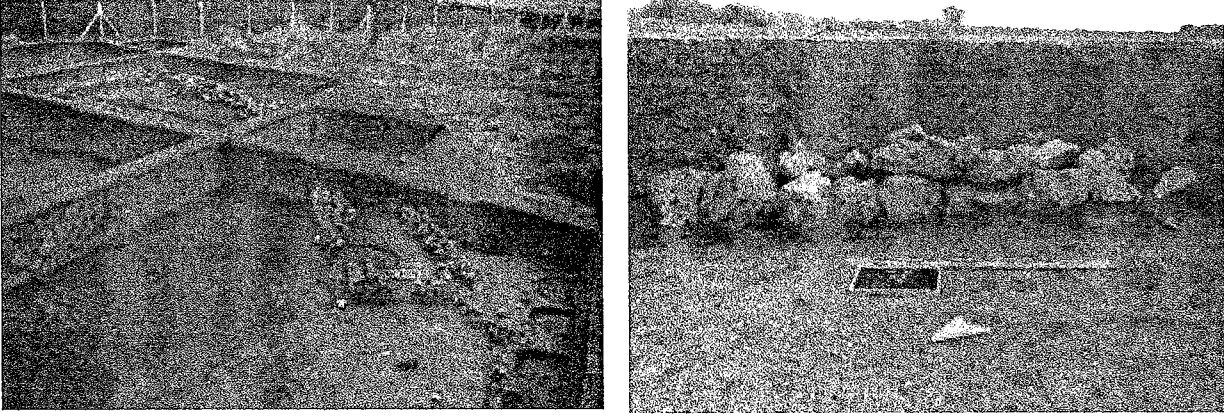
Çevre duvarı yerleşmelerin çevresine savunma amaçlı (vahşi hayvanlardan korunma vb.) olarak inşa edilmişlerdir. Bu bölümde çevre duvarının yapım malzemesi, yapımının nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiği tabakalara göre anlatılmıştır.

Eldeki verilere göre yerleşmede çevre duvarına ilk defa 5. tabakada rastlanmıştır. 5. tabakadaki yerleşmenin güney kesiminde yapılara paralel uzanan, 11 m. boyunca izlenebilen, yaklaşık 50 cm. genişliğinde ve yaklaşık 1 m. derinliğinde bir hendek yer alır. Hendeğin içinde kazık yerlerine ve ahşap izlerine rastlanması, bu hendeğin yerleşmeyi güneyde sınırlayan bir ahşap çevre duvarı olabileceğini düşündürmektedir (Resim 3.2.4.4.6.1).

Resim 3.2.4.4.6.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 5.tabaka yapılarını güneyden sınırlayan ahşap çevre duvarına ait hendek (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

4. tabakada görülmeyen çevre duvarı 3. tabakada tekrar görülmüştür. 3. tabakada yerleşmeyi kuzeydoğudan sınırlayan bir çevre duvarı yer alır. Bu duvar taş temelli, ahşap bir çevre duvarıdır. Esasen bu, Anadolu yerleşmelerinde görülen sur geleneğinin, yerel koşullara uydurulup ahşaptan yapılmış bir örneğidir. Duvarın bir sonraki tabakada (2. tabaka) da kullanımına devam edildiği anlaşılmıştır (Resim 3.2.4.4.6.2) (Özdoğan, 1999a, s. 19).

Resim 3.2.4.4.6.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3. ve 2. tabakada görülen ahşap çevre duvarının taş temeli (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

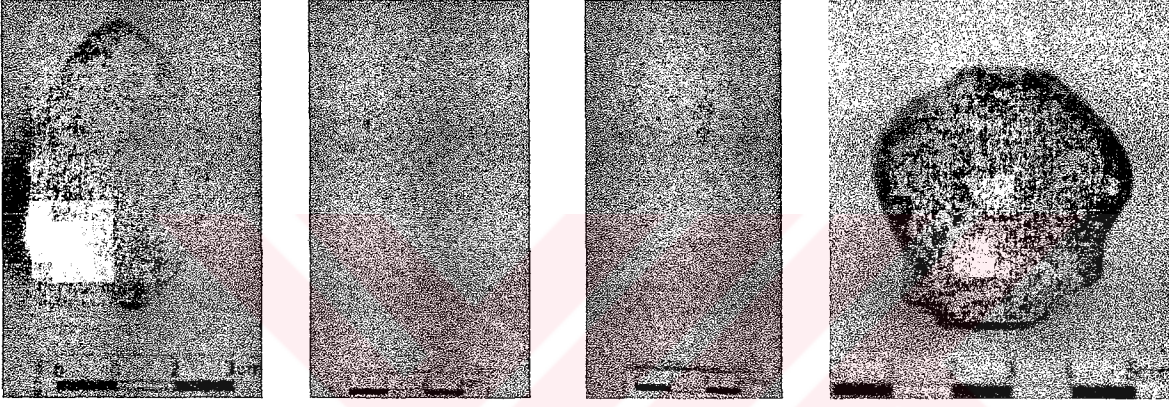
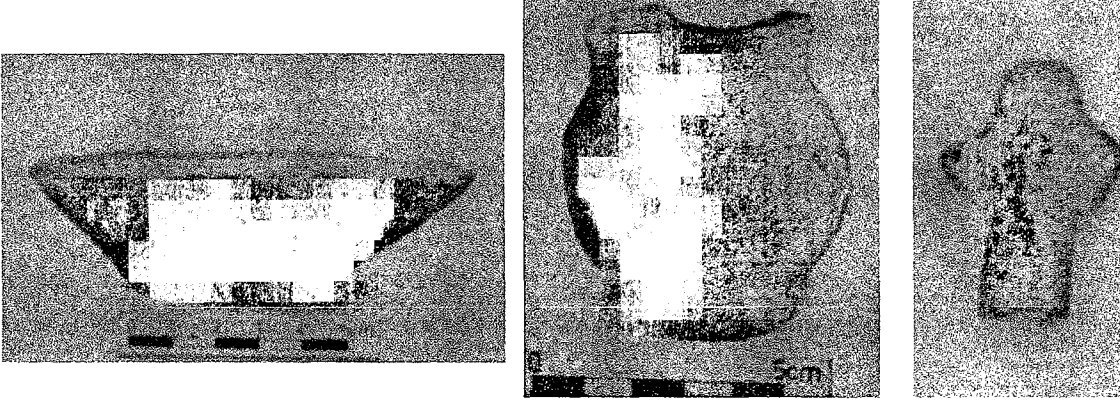
3.2.5. Buluntular

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinde yapılan kazılar sonucunda Neolitik, Kalkolitik, Demir ve İlk Çağlar'a ait çeşitli buluntu ortaya çıkarılmıştır. Bu buluntuların çoğunluğu Kalkolitik Çağ'a aittir. Kurulması planlanan Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi de yerleşmenin Kalkolitik Çağ'daki özelliklerini anlatacaktır. Bu nedenle müzede sergilenecek buluntular Kalkolitik Çağ'a ait olacaktır. Neolitik, Demir ve İlk Çağlar'a ait buluntular sadece yerleşmenin höyükleşme sürecinin anlatılacağı birimde sergilenecektir.

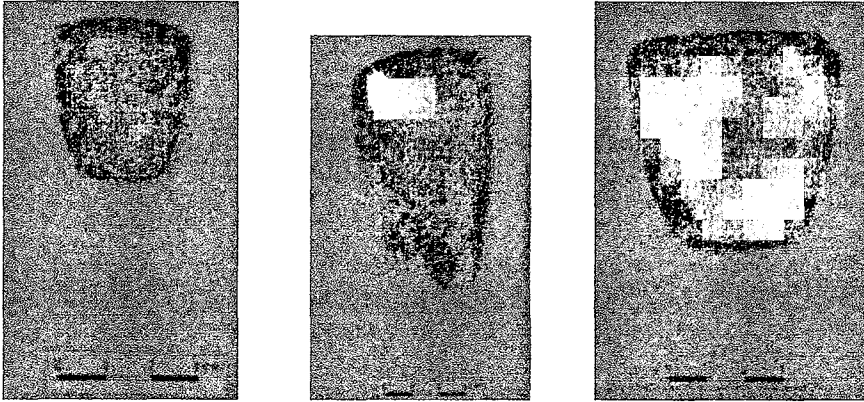
Bu bölümde Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde sergilenmesi planlanan Neolitik, Demir ve İlk Çağ buluntuları kısaca, Kalkolitik Çağ'a ait buluntular ise ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Neolitik Çağ Buluntuları

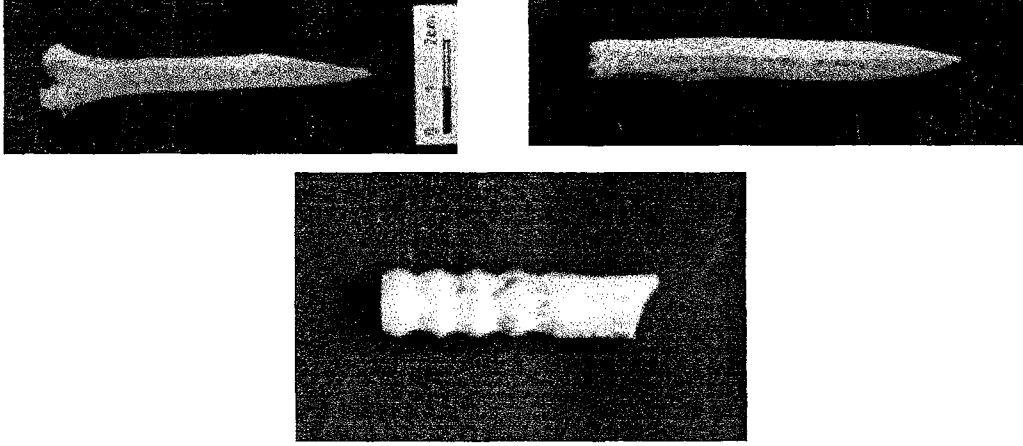
- Kil - Kase (AP'96/610), Çömlek (AP'96/611), Figürin (AP'96/146, AP'96/14, AP'96/270), Sapan Tanesi (AP'98/193, AP'97/664, AP'97/661) (Resim 3.2.5.1).
- Sürtmetaş -Yassı Balta (AP'97/665, AP'97/663, AP'97/662) (Resim 3.2.5.2).
- Kemik - Bız (AP'98/234, AP'96/91), Kaşık Sapı (AP'96/198) (Resim 3.2.5.3).

Resim 3.2.5.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Kil) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

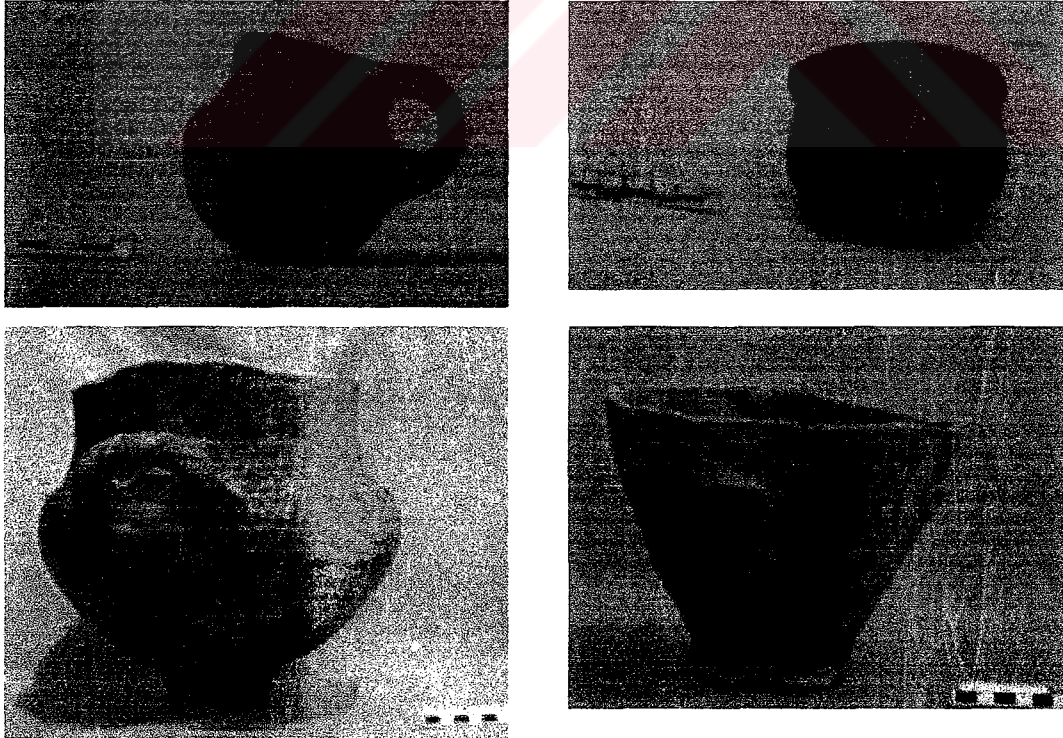
Resim 3.2.5.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Sürtmetaş) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

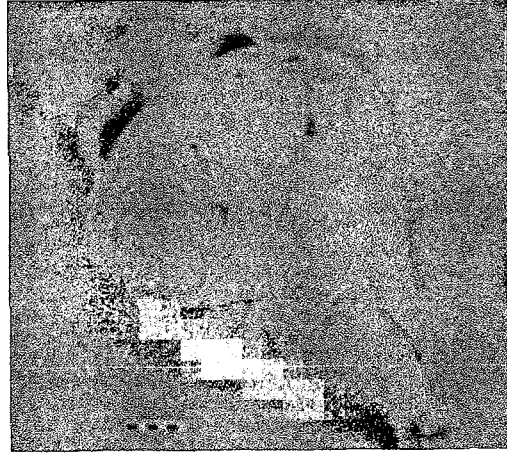
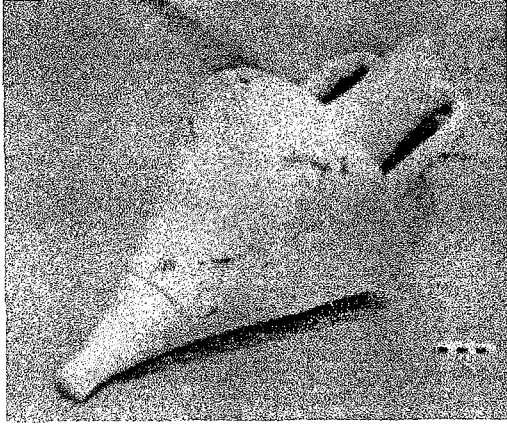
Resim 3.2.5.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Neolitik Çağ Buluntuları (Kemik) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Demir Çağ Buluntuları

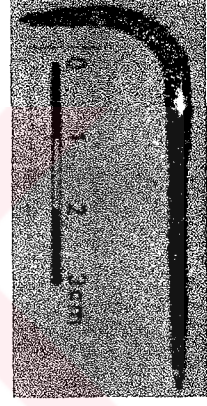
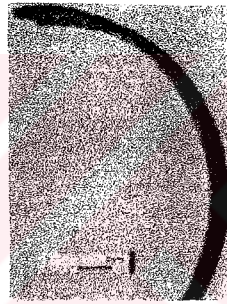
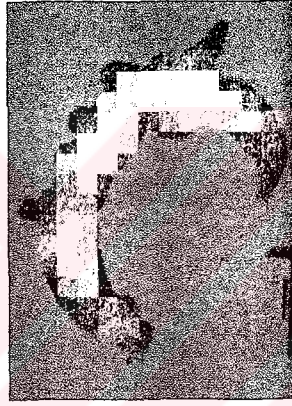
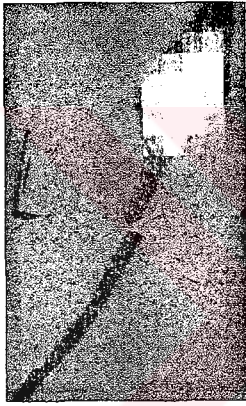
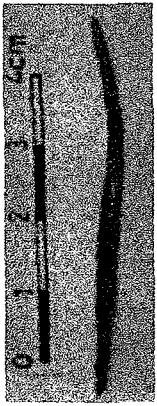
- Kil - Maşrapa (AP'94/54), Kase (AP'95/467), Çömlek (AP'96/628, AP'99/369), Amfora (AP'96/673, AP'94/539) (Resim 3.2.5.4).
- Tunç - Bız (AP'97/180), Bileklik (AP'94/72), Fibula (AP'94/73), Pazubent (AP'94/74), Çengel (AP'97/246) (Resim 3.2.5.5).
- Demir - Bıçak (AP'97/261), Orak (AP'97/497), Ok ucu (AP'97/121) (Resim 3.2.5.6).

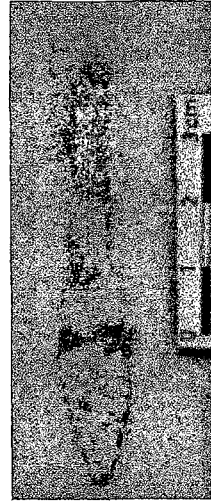
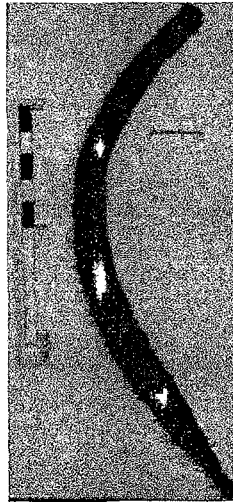
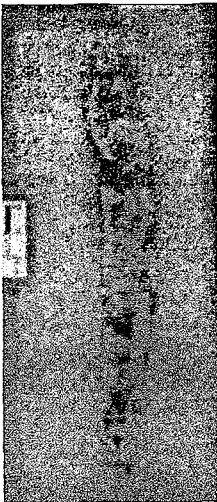
Resim 3.2.5.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Kil) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.5.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Kil) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.5.5 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Tunç) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

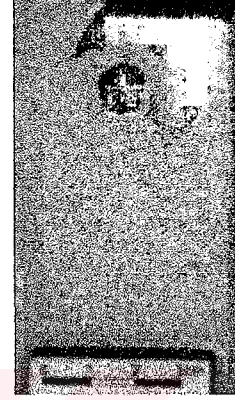
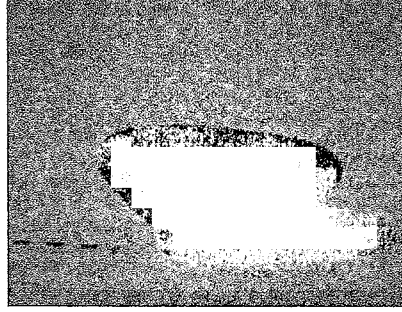
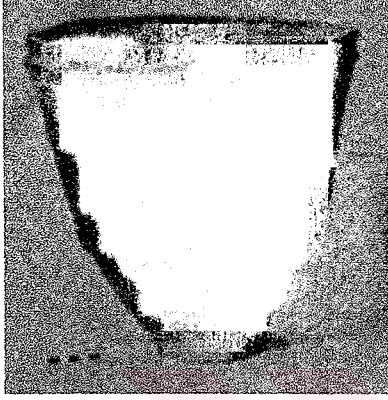

Resim 3.2.5.6 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Demir Çağ Buluntuları (Demir) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

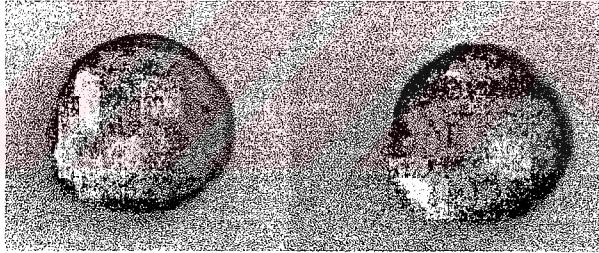
İlk Çağ Buluntuları:

Aşağı Pınar yerleşmesinin İlk Çağ buluntuları Helenistik Dönem'e aittir.

- Kil - Çömlek (AP'94/63, AP'94/61), Kase (AP'94/53, AP' 94/55), Ağırşak (AP'94/14) (Resim 3.2.5.7).
- Tunç - Sikke (AP'98/203) (Resim 3.2.5.8).

Resim 3.2.5.7 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Çağ Buluntuları (Kil) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.5.8 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İlk Çağ Buluntuları (Tunç) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı'nın Kalkolitik Çağ'a ait buluntuları şu şekildedir:

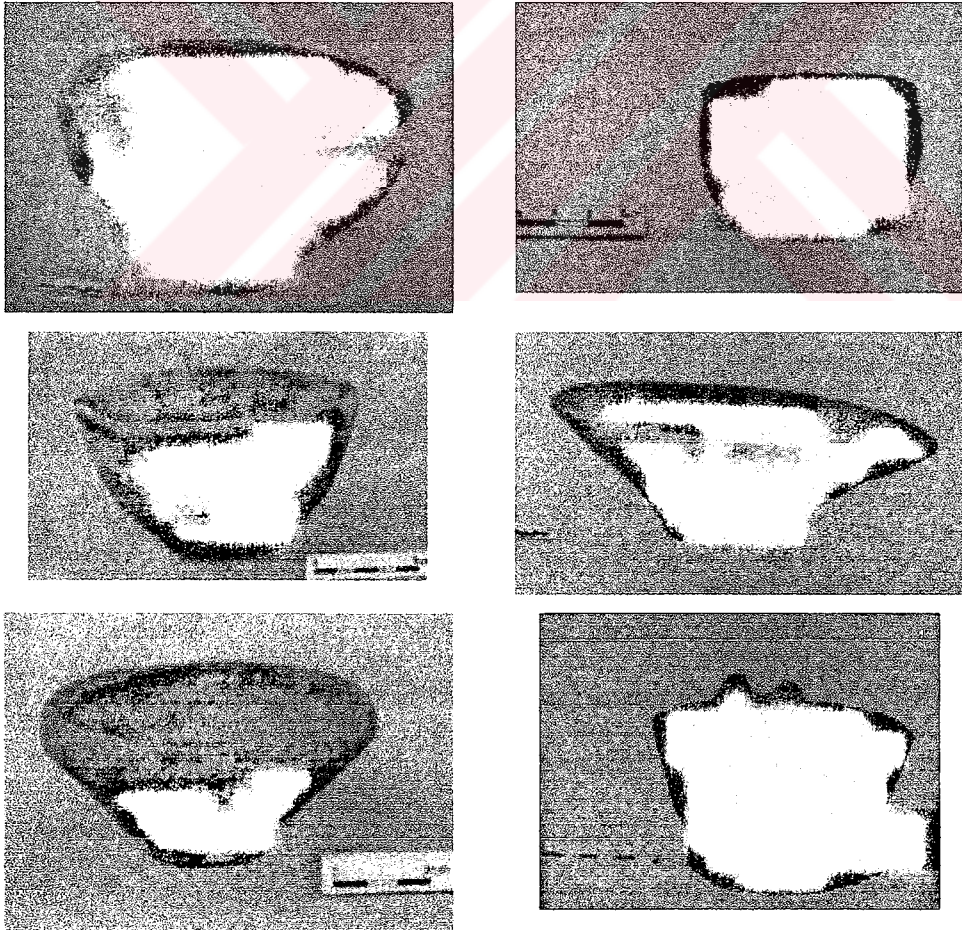
3.2.5.1. Kil Buluntular

Yerleşmede kilden yapılmış çanak çömlekler, süs eşyaları, aletler ve çeşitli objeler bulunmuştur.

Kilden yapılmış buluntuların büyük çoğunluğunu çanak çömlekler oluşturur. Kil buluntular arasında yer alan çanak çömlekler kaseler, tabaklar, çömlekler, fincanlar, maşrapalar, minik

Kaselerde 6 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.1):

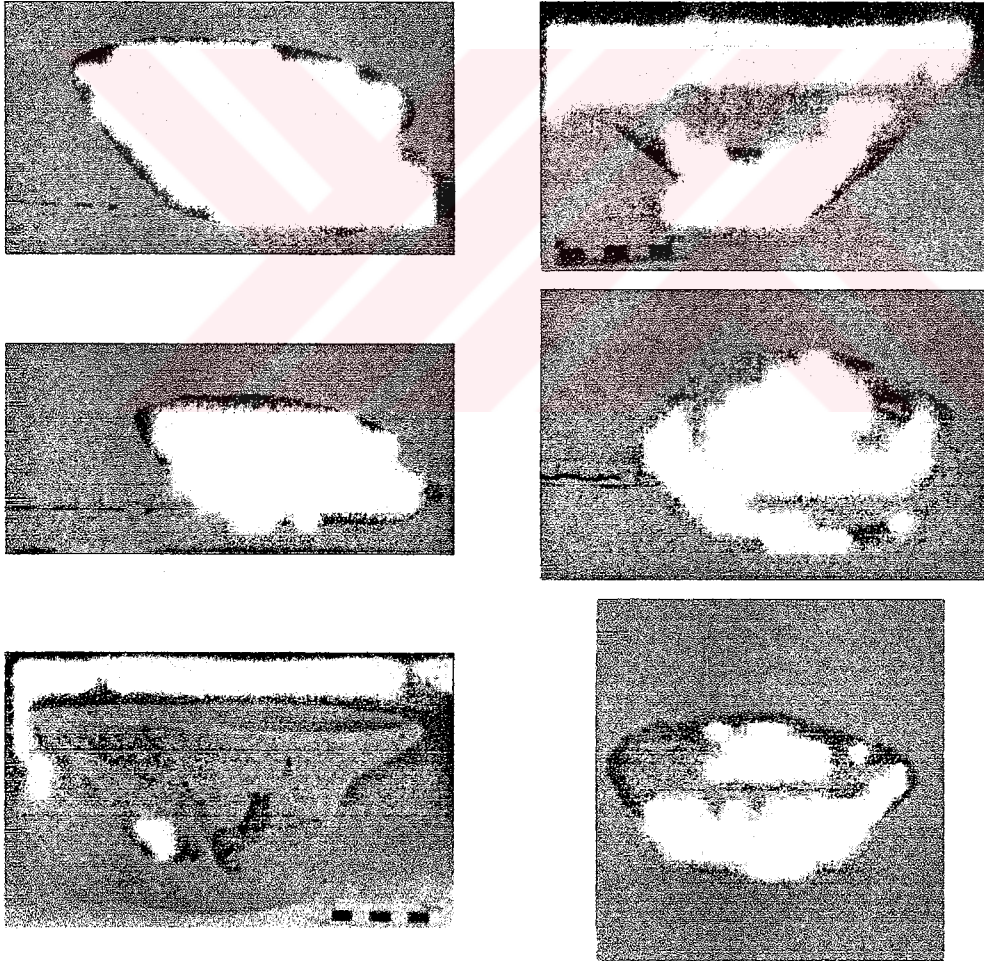
1. Küçük düz dipli, hafif omurgalı geniş karınlı, geniş ağızlı.
Env. No: AP'94/423, AP'95/530, AP'96/438, AP'97/649, AP'98/518.
2. D  z dipli, omurgasız dik kenarlı.
Env. No: AP'97/659.
3. D  z dipli, omurgasız geniş k  resel karınlı, geniş ağızlı.
Env. No: AP'00/87.
4. K    k d  z dipli, omurgasız geniş karınlı, geniş ağızlı.
Env. No: AP'95/286, AP'96/610, AP'93/347, AP'97/402, AP'97/646, AP'97/463, AP'99/199.
5. K    k d  z dipli, keskin omurgalı geniş karınlı, geniş ağızlı.
Env. No: AP'95/410, AP'94/45, AP'95/72, AP'95/529, AP'95/466, AP'95/155, AP'96/50, AP'97/150, AP'00/120.
6. D  z dipli, omurgasız geniş karınlı, geniş ağızlı, k    k tutamaklı.
Env. No: AP'94/58, AP'94/59.

Resim 3.2.5.1.1 Aşağı Pınar H  y  ğ  Kazısı, Kil Kaseler (Aşağı Pınar H  y  ğ  Kazısı Arşivi).

Tabaklarda 6 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.2):

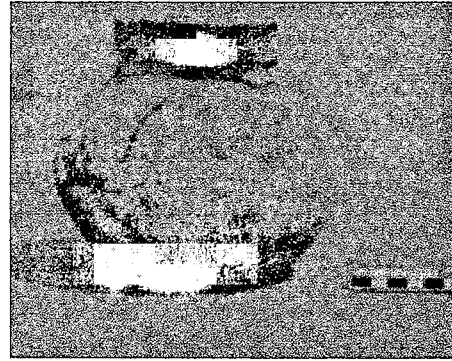
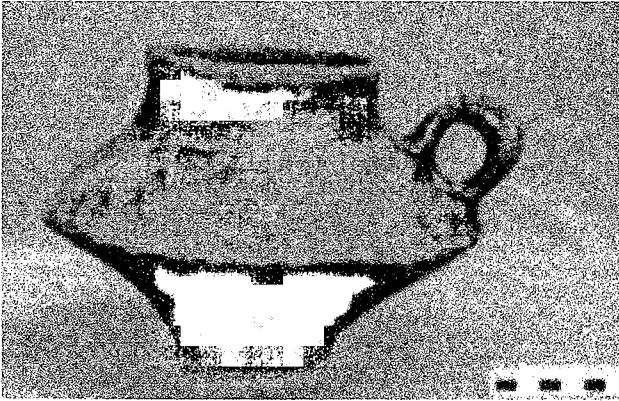
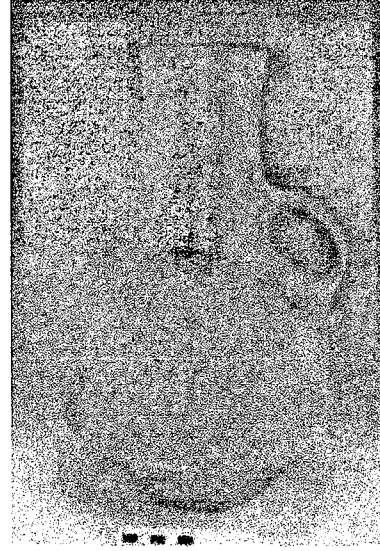
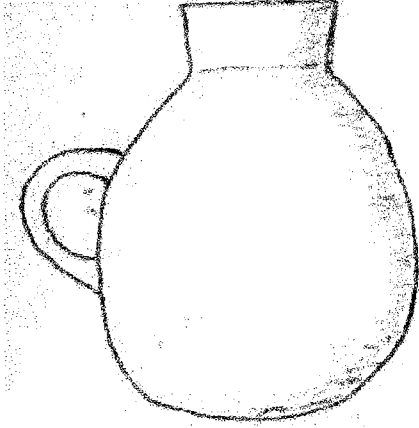
1. K    k d  z dipli, konik g  vdeli, geniş ağızlı, derin.
Env. No: AP'94/64.
2. K    k d  z dipli, yayvan g  vdeli, geniş ağızlı, derin.
Env. No: AP'97/651.
3. Geniş d  z dipli, yayvan g  vdeli, geniş ağızlı, derin.
Env. No: AP'94/57, AP'94/60.
4. Geniş d  z dipli, yayvan g  vdeli, geniş ağızlı, sığ.
Env. No: AP'94/496, AP'95/44, AP'96/538.
5. Kaideli, yayvan g  vdeli, geniş ağızlı, sığ.
Env. No: AP'97/495.
6. D  rt ayaklı, d  z dipli, yayvan g  vdeli, geniş ağızlı, sığ.
Env. No: AP'96/167.

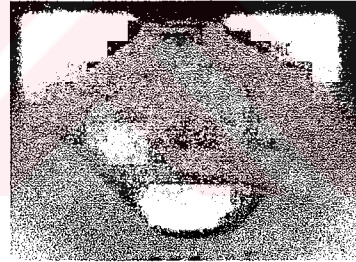
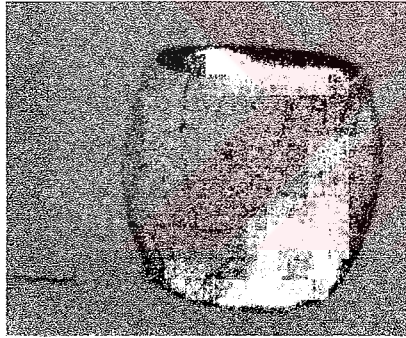
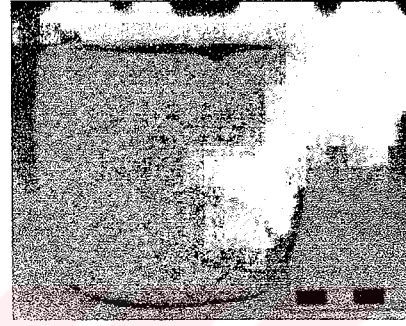
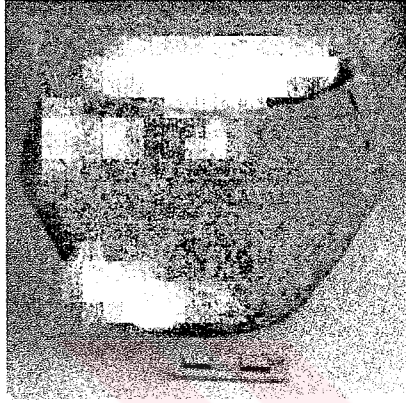
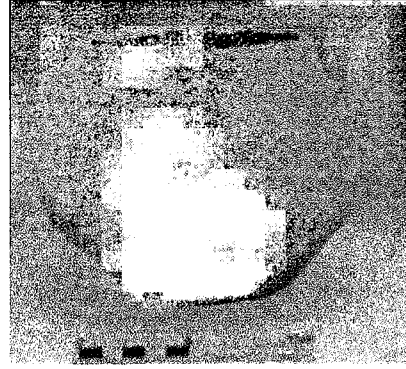
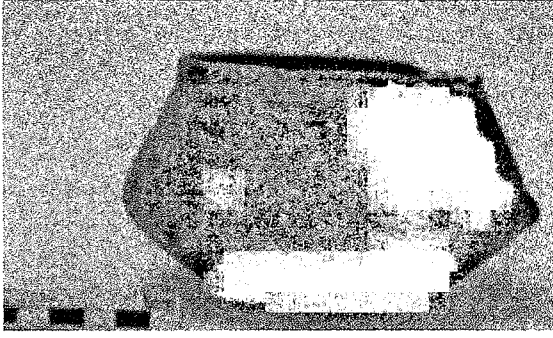
Resim 3.2.5.1.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazi, Kil Tabaklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazi Arşivi).

  mleklerde 13 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.3):

1. Düz dipli,   ft konik gövdeli, dik kısa boyunlu, geniş ağızlı.

Resim 3.2.5.1.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Çömlekler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

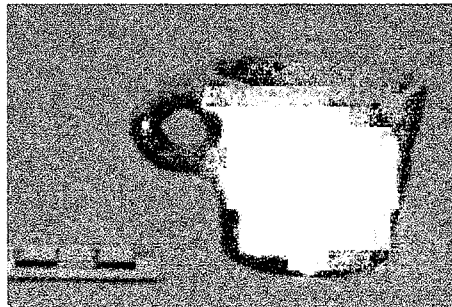

Resim 3.2.5.1.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Çömlekler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Fincanlarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.4):

1. Geniş düz dipli, omurgasız düz gövdeli, geniş ağızlı.

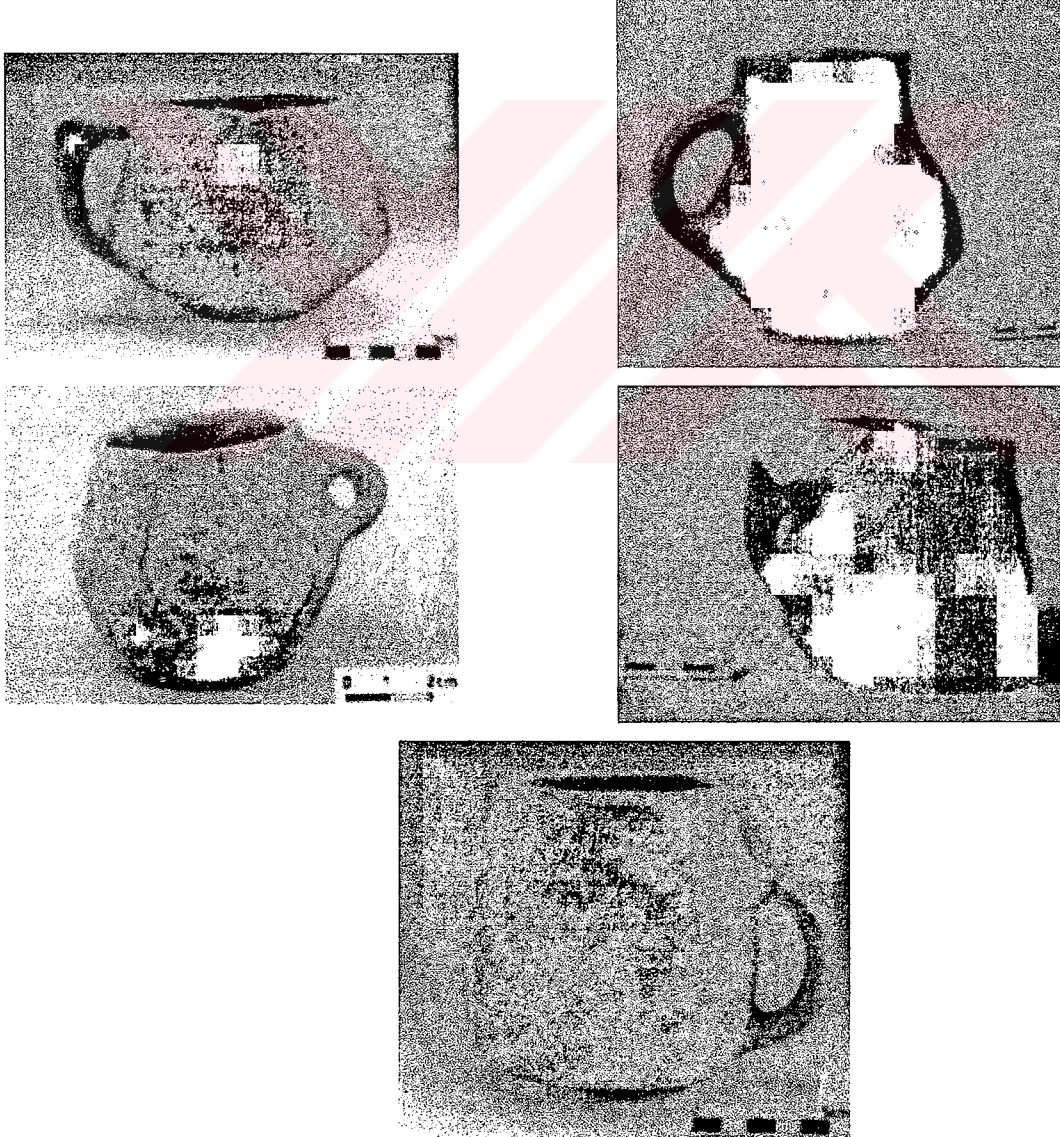
Env. No: AP'97/280.

Resim 3.2.5.1.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Fincan (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Maşrapalarda 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.5):

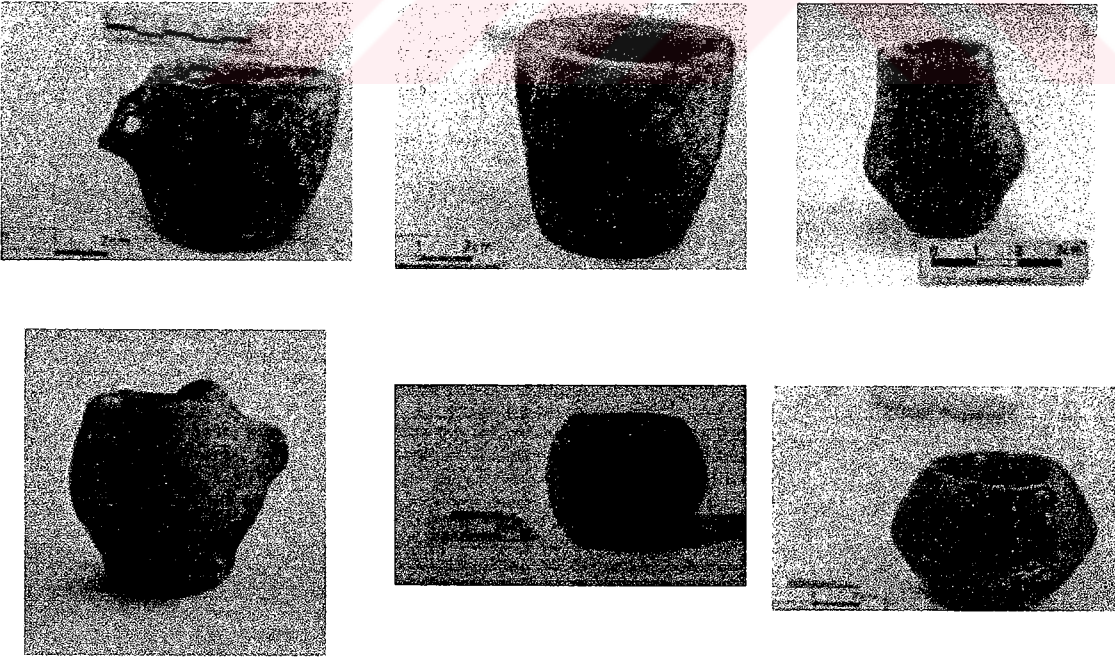
1. Düz dipli, keskin omurgalı düşük karınlı, ağıza doğru daralan gövdeli, geniş ağızlı, tek kulplu.
Env. No: AP'96/439, AP'98/248.
2. Düz dipli, keskin omurgalı düşük karınlı, yüksek boyunlu, dar ağızlı, tek kulplu.
Env. No: AP'97/404.
3. Düz dipli, yuvarlak karınlı, kısa boyunlu, dar ağızlı, tek kulplu.
Env. No: AP'99/433.
4. Düz dipli, yuvarlak karınlı, kısa boyunlu, geniş ağızlı, mahmuz kulplu.
Env. No: AP'94/46.
5. Düz dipli, ağıza doğru daralan gövdeli, geniş ağızlı, tek kulplu.
Env. No: AP'96/385.

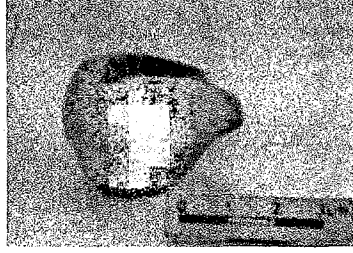
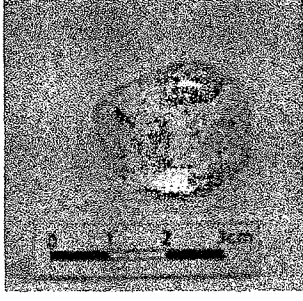
Resim 3.2.5.1.5 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Maşrapalar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Minik kaplarda 9 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.6):

1. Düz dipli, düz dik gövdeli, geniş ağızlı, küçük tutamaklı.
Env. No: AP'95/348, AP'95/223, AP'96/355, AP'96/446, AP'97/287, AP'99/432.
2. Düz dipli, düz dik gövdeli, geniş ağızlı.
Env. No: AP'94/476, AP'94/478, AP'96/114, AP'97/288.
3. Düz dipli, çift konik gövdeli, dik kısa boyunlu, dar ağızlı.
Env. No: AP'97/389, AP'98/391.
4. Düz dipli, hafif küresel gövdeli, dar ağızlı, küçük tutamaklı.
Env. No: AP'95/147, AP'96/533, AP'95/458.
5. Düz dipli, ağıza doğru daralan küresel gövdeli, dar ağızlı.
Env. No: AP'94/51, AP'94/65, AP'94/491, AP'96/611.
6. Küçük düz dipli, çift konik gövdeli, dar ağızlı.
Env. No: AP'94/412.
7. Yuvarlak dipli, düz dik gövdeli, geniş ağızlı.
Env. No: AP'97/250.
8. Küçük düz dipli, küresel gövdeli, geniş ağızlı, küçük tutamaklı.
Env. No: AP'97/550, AP'98/483.
9. Düz dipli, ağıza doğru genişleyen gövdeli, geniş ağızlı.
Env. No: AP'97/576.

Resim 3.2.5.1.6 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Minik Kaplar(Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Resim 3.2.5.1.6 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Minik Kaplar(Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bileşik kaplarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.7):

1. İkili Bileşik Kaplarda 2 değişik tip vardır:

a-Düz dipli, omurgalı çift konik gövdeli, geniş ağızlı.

Env. No: AP'95/208, AP'95/442, AP'95/31.

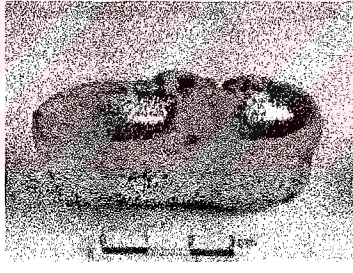
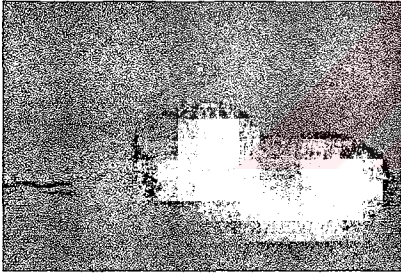
b-Düz dipli, düz gövdeli, geniş ağızlı.

Env. No: AP'97/286, AP'98/144.

2. Üçlü Bileşik Kaplarda tek tip vardır:

a-Düz dipli, ağıza doğru genişleyen keskin omurgalı gövdeli, geniş ağızlı.

Env. No: AP'96/354.

Resim 3.2.5.1.7 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bileşik Kaplar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kült kaplarında 6 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.8):

1. Üç ayak üzerinde yükselen, üçgen formlu.

Env. No: AP'95/457, AP'98/50.

2. Dört ayak üzerinde yükselen, uzun boyunlu, dörtgen formlu.

Env. No: AP'96/353.

3. Dörtgen düz tabanlı, kenarları dik, dörtgen formlu.

Env. No: AP'99/327.

4. Yüksek kaideli, omurgalı karınlı, geniş ağızlı, kuş formu.

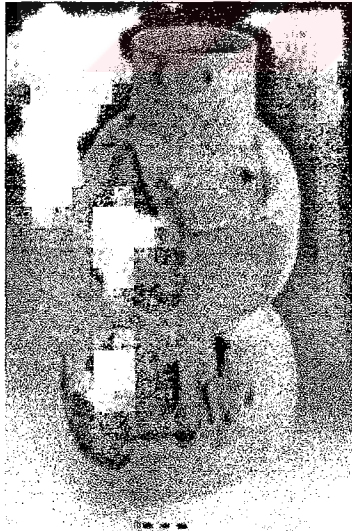
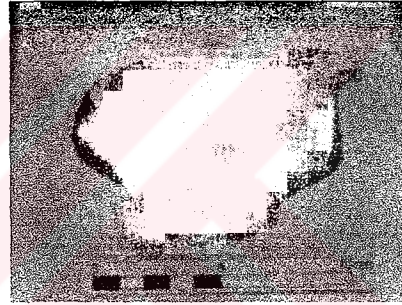
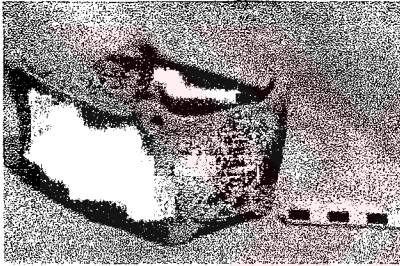
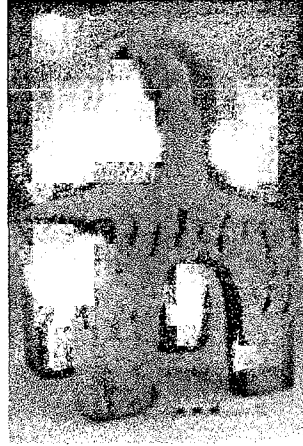
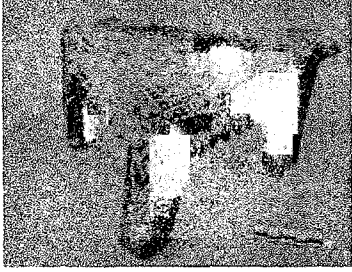
Env. No: AP'97/147.

5. Düz dipli, birbirine boğum ile bağlı çift küresel gövdeli, kısa boyunlu, dar ağızlı, kadın formu.

Env. No: AP'97/474.

6. Koltukta oturan insan formu.

Env. No: AP'97/148.

Resim 3.2.5.1.8 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kült Kapları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kapalarda 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.9):

1. Düz dik olarak yükselen ve konik olarak biten, iki delikli.

Env. No: AP'95/531, AP'98/520.

2. Hafif eğimli olarak yükselen ve konik olarak biten, dört delikli.

Env. No: AP'98/206.

3. Yassı kurs biçimli.

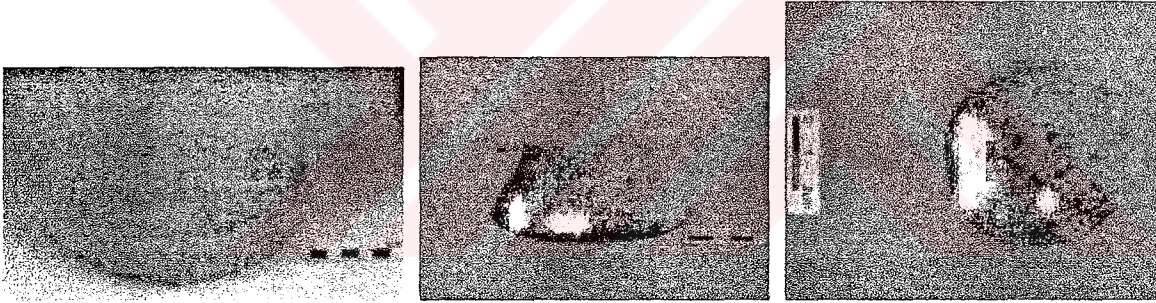
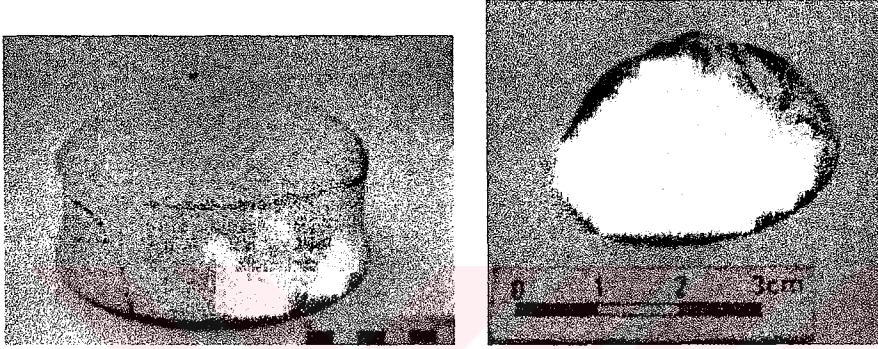
Env. No: AP'97/603.

4. Çan biçimli, kesik konik gövdeli, üstü kubbeli, iki delikli.

Env. No: AP'99/364.

5. Konik biçimli, dört delikli.

Env. No: AP'99/82.

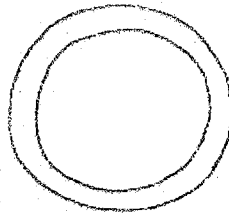

Resim 3.2.5.1.9 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kapaklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kapamalarda tek tip vardır (Çizim 3.2.5.1.1):

1. Yassı yuvarlak biçimli.

K. E. No: 94/195, 94/312, 98/154, 00/95.

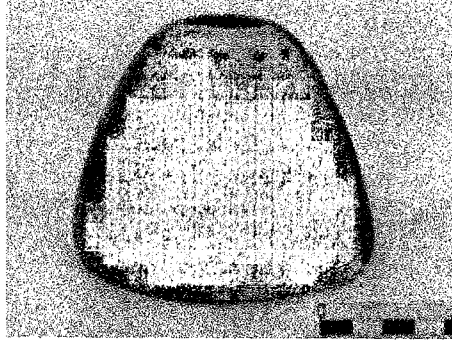
Çizim 3.2.5.1.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kapama (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Peynir kaplarında tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.10):

1. Düz delik dipli, ağıza doğru genişleyen gövdeli.

1. Düz delik dipli, ağza doğru genişleyen gövdeli.

Env. No: AP'95/471.

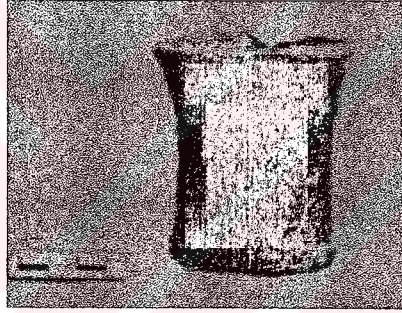

Resim 3.2.5.1.10 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Peynir Kabı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bardaklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.11):

1. Geniş düz dipli, dar gövdeli, kenarları hafif iç bükey, geniş ağızlı.

Env. No: AP'97/537.

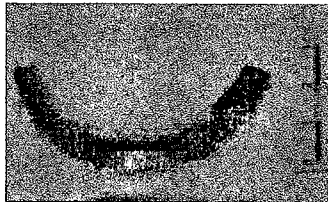
Resim 3.2.5.1.11 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bardak (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kilden yapılmış süs eşyaları ise bilezikler, boncuklar ve gerdançelerdir. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Bileziklerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.12):

1. Yuvarlak halka.

Env. No: AP'97/564.

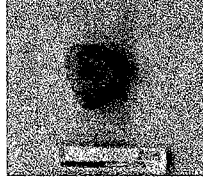

Resim 3.2.5.1.12 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Bilezik (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Boncuklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.13):

1. Üçgen.

Env. No: AP'94/330.

Resim 3.2.5.1.13 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Boncuk (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Gerdançelerde tek tip vardır (Çizim 3.2.5.1.2):

1. Üçgen prizma, tek delikli.

Env. No: AP'94/34.

Çizim 3.2.5.1.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Gerdançe (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kilden yapılmış aletler ise ağırşaklar, ağırlıklar, kaşıklar, basma kalıpları, makaralar ve aşındırıcılardır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Ağırlıklarda 3 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.14):

1. Konik.

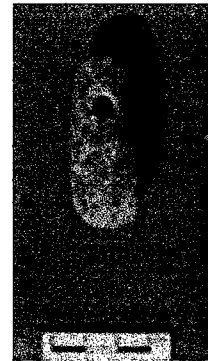
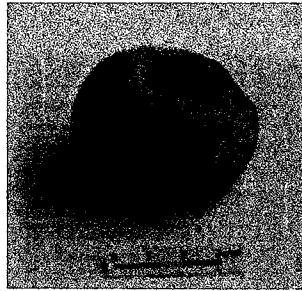
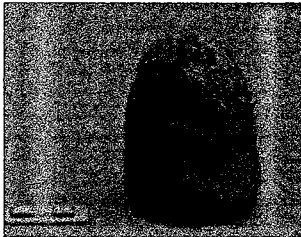
Env. No: AP'97/667.

2. Küresel.

Env. No: AP'98/503.

3. Silindirik.

Env. No: AP'94/1.

Resim 3.2.5.1.14 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ağırlıklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Ağırşaklarda 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.15):

1. Konik.

K.E. No: 97/575.

2. Basık çift konik.

Env. No: AP'97/154.

3. Çift konik.

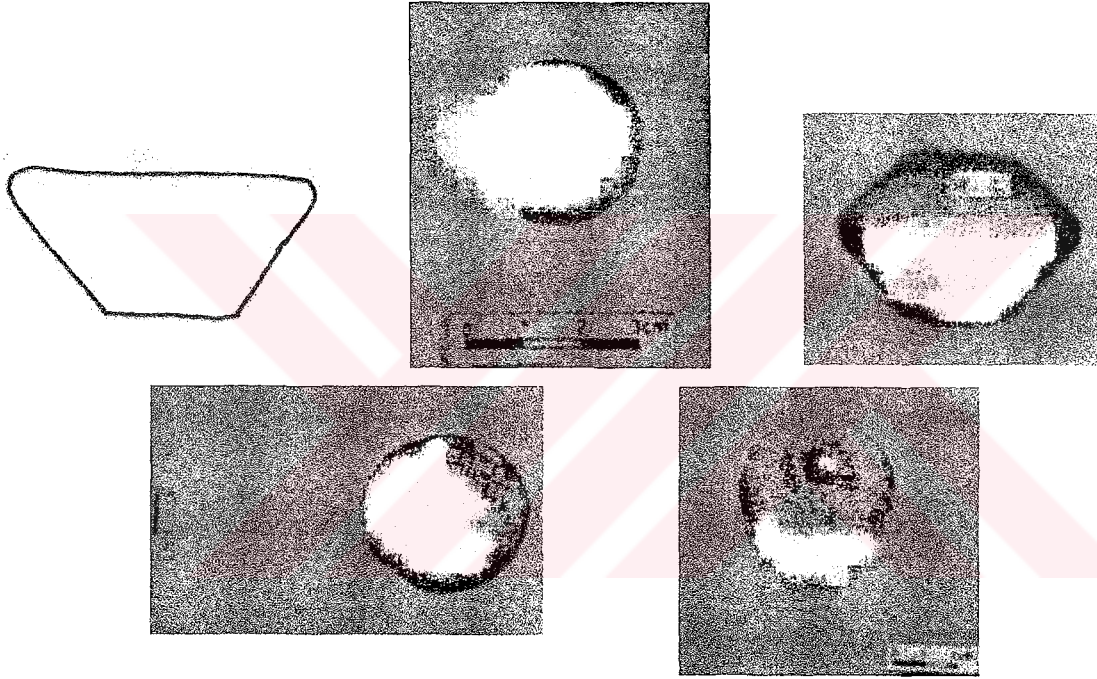
Env. No: AP'94/6, AP'94/21, AP'94/17, AP'95/87, AP'96/99, AP'96/134, AP'96/136.

4. Silindirik.

Env. No: AP'94/12.

5. Basık küresel.

Env. No: AP'94/7, AP'94/22, AP'94/32, AP'01/7.

Resim 3.2.5.1.15 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ağırşaklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kaşıklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.16):

1. Kalın kısa saplı, kaşık kısmı geniş.

Env. No: AP'96/420, AP'97/83, AP'00/176.

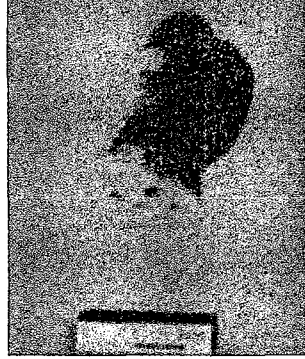

Resim 3.2.5.1.16 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Kaşık (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Basma kalıplarında tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.17):

1. Uzun saplı, yuvarlak baskı yüzeyli.

Env. No: AP'94/48.

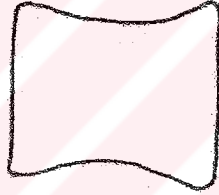

Resim 3.2.5.1.17 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Basma Kalıbı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Makaralarda tek tip vardır (Çizim 3.2.5.1.3):

1. Silindirik, iki kenarı hafif dışa taşkın.

K.E.No: 93/274.

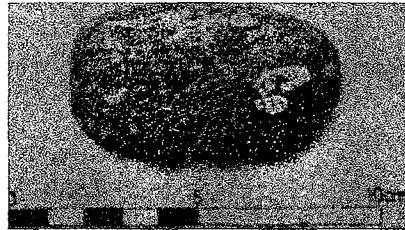

Çizim 3.2.5.1.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Makara (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Aşındırıcılarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.18):

1. Söbe biçimli, etrafı düzeltilmiş, iç yüzeyi sürtülerek kullanılmış.

Env . No: AP'93/34.

Resim 3.2.5.1.18 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Aşındırıcı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bunların dışında kilden yapılmış buluntular arasında figürinler, sapan taneleri, ocak başı, sac ayağı ve yuvarlak kil objeler de vardır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Figürinlerde 7 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.19):

1. Yassı gövdeli, silindir başlı, eli belinde.

Env. No: AP'95/32, AP'98/39, AP'96/404, AP'99/334, AP'00/3, AP'95/122, AP'96/501, AP'96/133, AP'96/210, AP'97/341.

2. Yassı gövdeli, eli göğsünde.

Env. No: AP'94/35, AP'95/198.

3. Yassı dörtgen gövdeli.

Env. No: AP'97/539, AP'00/116.

4. Oturan kadın.

Env. No: AP'95/360, AP'97/25.

5. Hayvan biçimli.

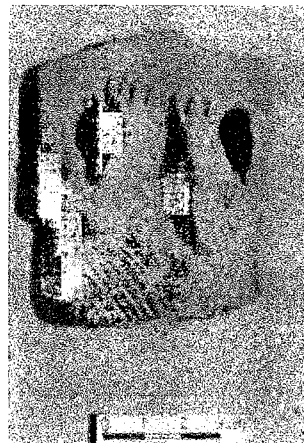
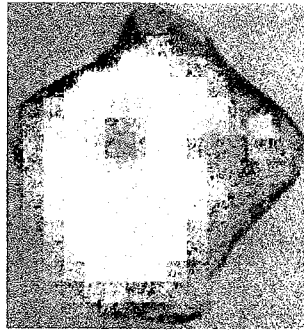
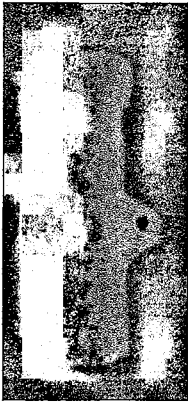
Env. No: AP'95/305, AP'97/38, AP'97/231, AP'98/87, AP'96/460, AP'96/27, AP'96/139, AP'96/412, AP'99/318.

6. Hayvan başı biçimli küçük figürin (aplike).

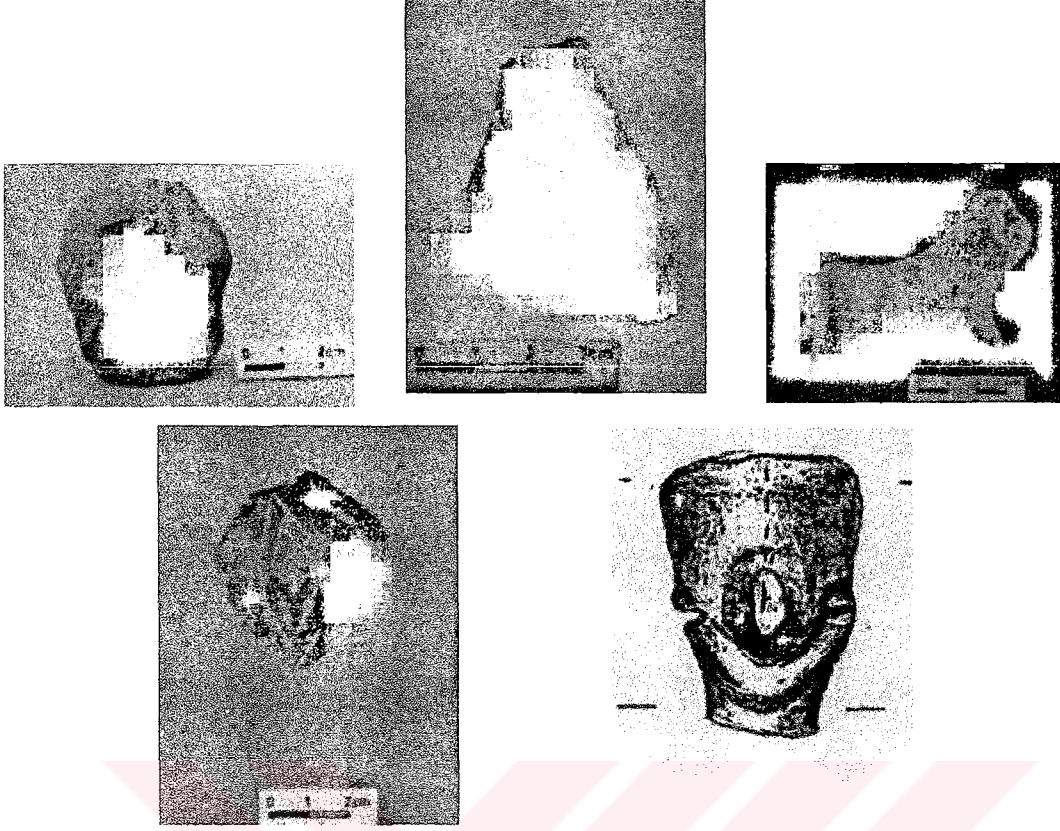
Env. No: AP'93/17, AP'95/190, AP'97/31, AP'98/477, AP'97/135, AP'97/445, AP'96/455, AP'99/292.

7. Erkek heykelcik başı.

Env. No: AP'93/18.

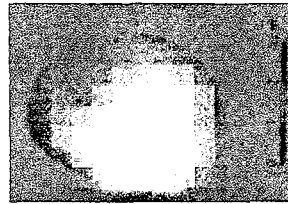
Resim 3.2.5.1.19 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Figürinler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

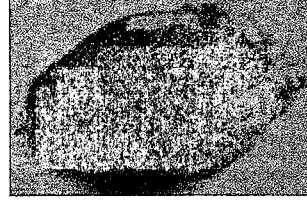
Resim 3.2.5.1.19 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Figürinler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Sapan tanelerinde 4 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.1.20):

1. İki ucu sivri, söbe biçimli.
Env. No: AP'95/375.
2. Uçları sivriltilmemiş, basık söbemsî.
Env. No: AP'98/90, AP'97/516.
3. İki ucu sivri, çift konik.
Env. No: AP'95/212, AP'96/201.
4. İki ucu sivri, basık küresel.
Env. No: AP'93/21.

Resim 3.2.5.1.20 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Sapan Taneleri (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

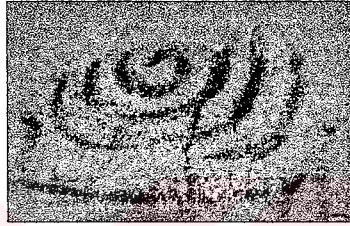

Resim 3.2.5.1.20 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Sapan Taneleri (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Ocak başlarında tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.21):

1. Geniş yüzeyli, üst kısımda iki çıkıntılı, at nalı biçimli seyyar ocağın başı.

Env. No: AP'95/29.

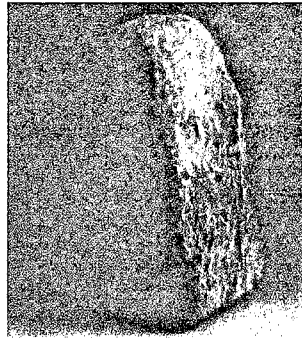

Resim 3.2.5.1.21 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Ocak Başı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Sac ayaklarında tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.22):

1. Düz tabanlı, dörtgen prizma.

Env. No: AP'93/190, AP'93/191.

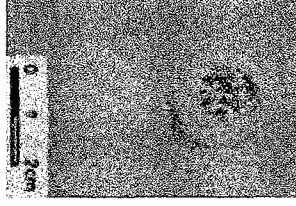

Resim 3.2.5.1.22 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kil Sac Ayağı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Yuvarlak kil objelerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.1.23):

1. Basık silindirik.

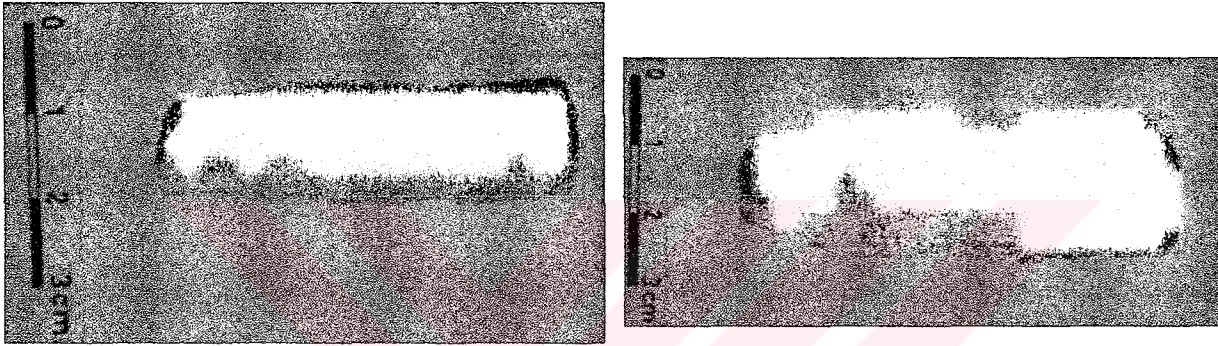
Env. No: AP'99/130

Resim 3.2.5.1.23 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Yuvarlak Kil Obje (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.5.2. Yontmataş Buluntular

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinde yontmataş buluntular ok uçları, dilgiler, deliciler, kazıyıcılar (AP'97-571) ve bıçaklar (AP'97-570) gibi aletlerdir. Bunlar (Resim 3.2.5.2.1):

Resim 3.2.5.2.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Yontmataş Bıçak ve Önkazıyıcı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.5.3. Sürtmetaş Buluntular

Yerleşmenin sürtmetaş buluntuları aletler, kaplar, süs eşyaları ve çeşitli objelerdir. Sürtmetaş buluntuların büyük çoğunluğunu çeşitli işlerde kullanılan aletler oluşturur. Bu aletler yassı baltalar, keskiler, öğütme taşları, aşındırıcılar, açkı taşları, vurgu taşları, eltaşları, bızlar, bilek taşları, havanelleri ve kurslardır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Yassı baltalarda 8 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.1):

1. Dikdörtgen gövdeli, ense kısmı küt ve hafif kubbeli, ağız dış bükey ve iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'93/1, AP'95/54, AP'95/301, AP'96/78, AP'96/95, AP'99/151.
2. Dörtgen gövdeli, ense kısmı dar ve düz, ağız dış bükey ve iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'93/9, AP'96/129, AP'96/64, AP'95/422, AP'97/132.
3. Dar uzun dikdörtgen gövdeli, bir yüzeyi bombeli diğer yüzeyi düz, ense kısmı küt, ağız dışbükey ve tek yüzeyden inceltilmiş.

Env. No: AP'95/88, AP'95/101, AP'98/479.

4. Üçgen gövdeli, ense kısmı sivri, ağız düz ve iki yüzeyden inceltilmiş.

Env. No: AP'93/2, AP'94/16, AP'95/42, AP'96/79.

5. Üçgen gövdeli, ense kısmı sivri, ağız düz ve tek yüzeyden inceltilmiş.

Env. No: AP'97/620.

6. Üçgen gövdeli, ense kısmı dar ve düz, ağız düz ve tek yüzeyden inceltilmiş.

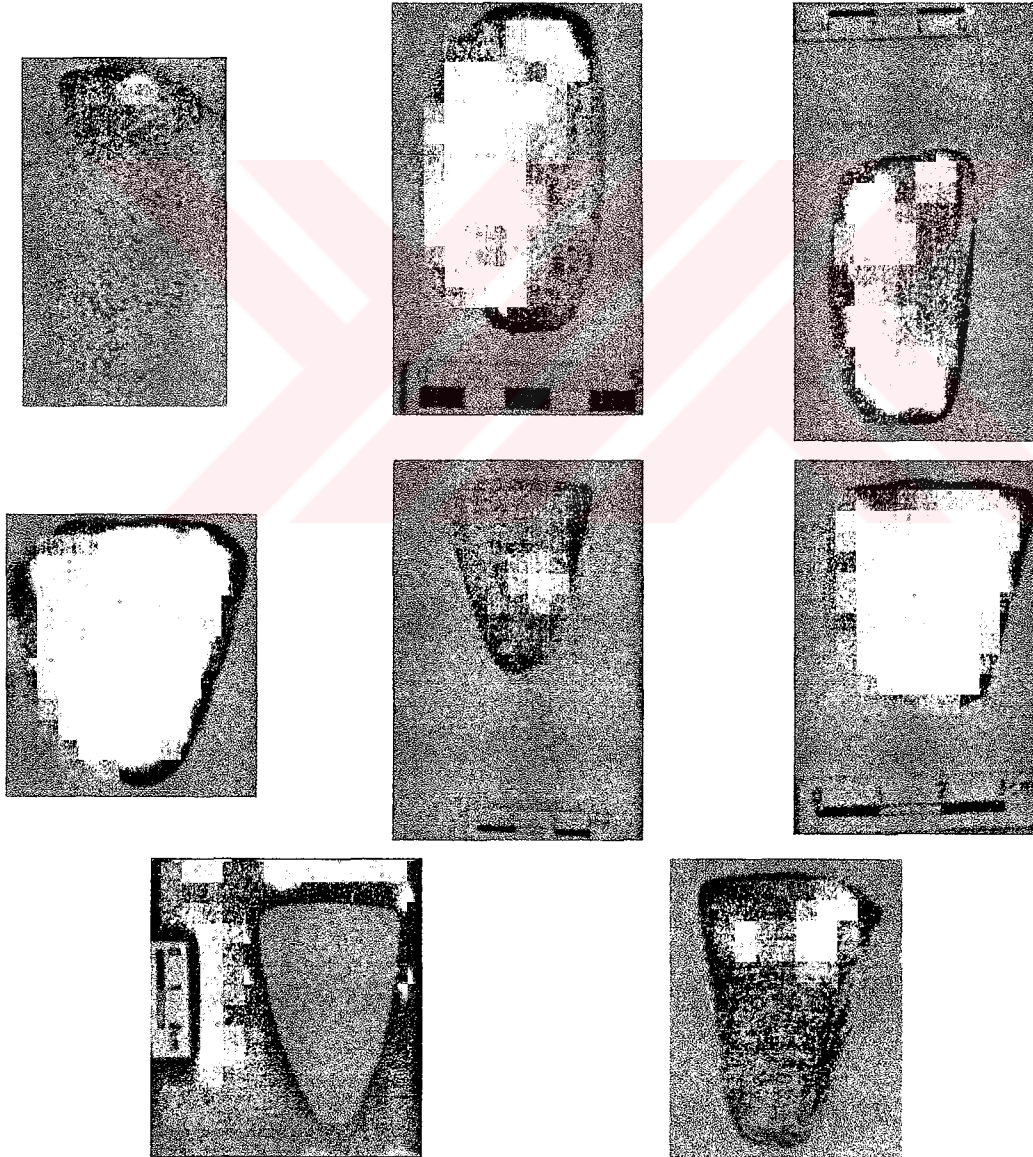
Env. No: AP'93/26.

7. Üçgen gövdeli, ense kısmı dar ve düz, ağız düz ve her iki yüzeyden inceltilmiş.

Env. No: AP'94/3, AP'96/286, AP'00/6.

8. Üçgen gövdeli, ense kısmı yuvarlak, ağız dış bükey ve her iki yüzeyden inceltilmiş.

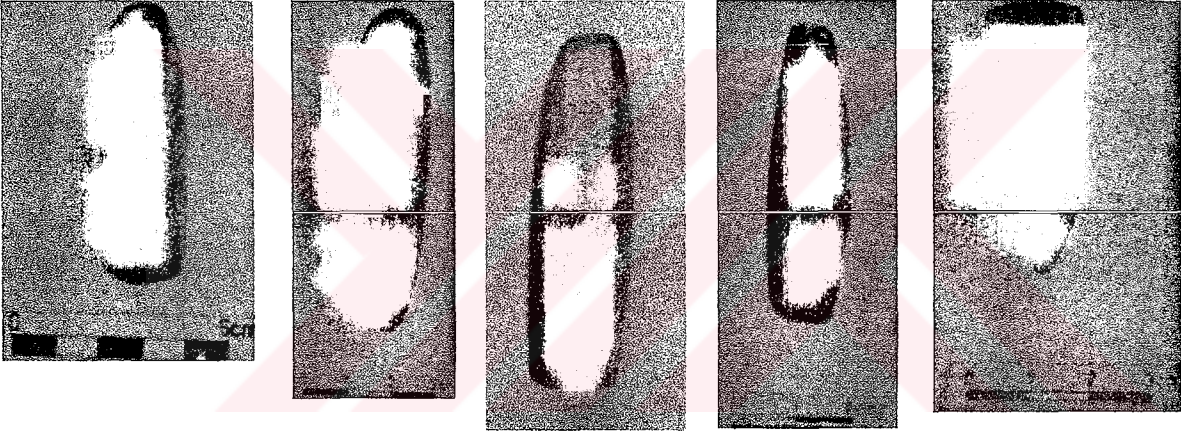
Env. No: AP'94/19, AP'99/1.

Resim 3.2.5.3.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Yassı Baltalar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Keskilerde 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.2):

1. Dikdörtgen biçimli, ense kısmı geniş ve hafif kubbeli, ağız dar ve yuvarlak bitimli ve her iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'93 /10, AP'94/30.
2. Dikdörtgen biçimli, ense kısmı hafif yuvarlatılmış, ağız düz ve her iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'97/26.
3. Dikdörtgen biçimli, ense kısmı küt, ağız dar ve yuvarlak her iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'96/481.
4. Geniş dikdörtgen biçimli, ense kısmı düz, ağız düz ve her iki yüzeyden inceltilmiş.
Env. No: AP'94/29.
5. Dikdörtgen biçimli, ense kısmı geniş ve küt, ağız sivri.
Env. No: AP'97/4.

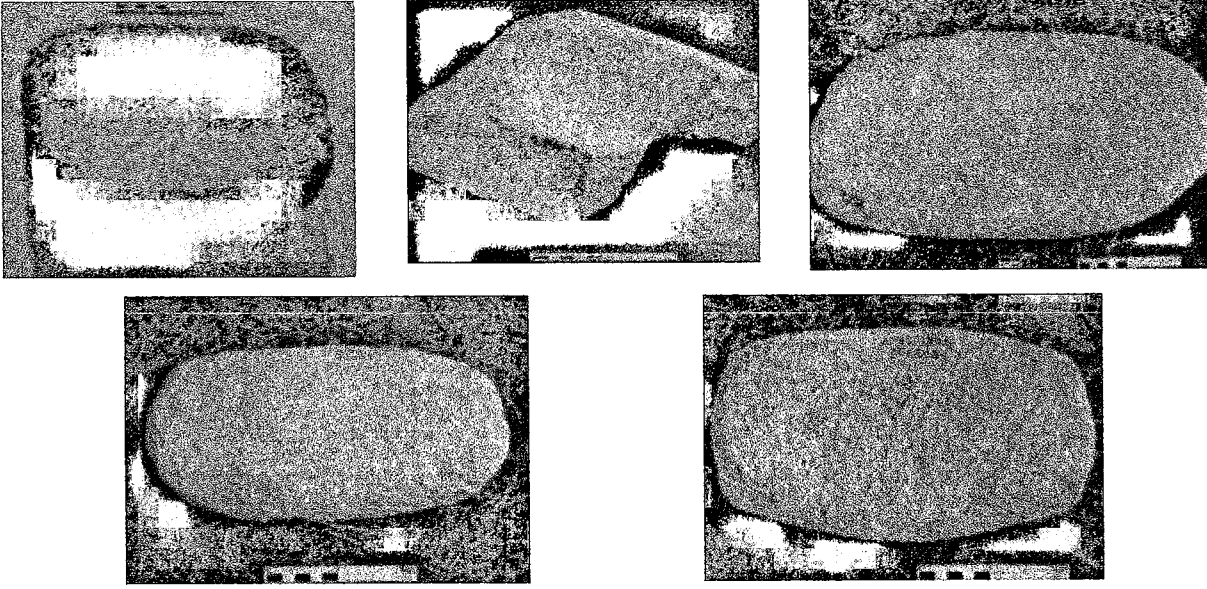

Resim 3.2.5.3.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Keskiler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Öğütme taşlarında 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.3):

1. Dikdörtgen biçimli, alt kısmı düz, taşın iki yanı doğal bırakılmış, içi uzunlamasına derin oyulmuş ve yüzeyi düz.
Env. No: AP'94/43, AP'94/44.
2. İki yüzeyi de kullanılmış.
Env. No: AP'96/299.
3. Dikdörtgen biçimli, iki yüzeyi de kullanılmış.
Env. No: AP'94/70, AP'95/270, AP'95/117A.
4. Bir yüzü kullanılmış ve hafif içbükey, köşeleri yuvarlatılmış.
Env. No: AP'94/256.
5. Dörtgen biçimli, bir yüzeyi düz diğeri pürüzlü ve içbükey.

Env. No: AP'95/117B.

Resim 3.2.5.3.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Öğütme Taşları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

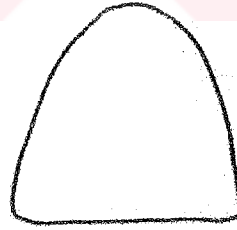
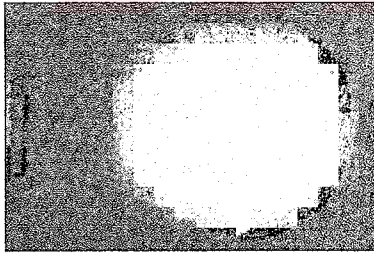
Aşındırıcılarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.4 ve Çizim 3.2.5.3.1):

1. Kurs biçimli.

Env. No: AP'94/41.

2. Üçgen prizma biçimli.

K.E.No: 94/176.

Resim 3.2.5.3.4 ve Çizim 3.2.5.3.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Aşındırıcılar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Açkı taşlarında 3 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.5 ve Çizim 3.2.5.3.2):

1. Dörtgen biçimli, her iki uç yuvarlak ve küt.

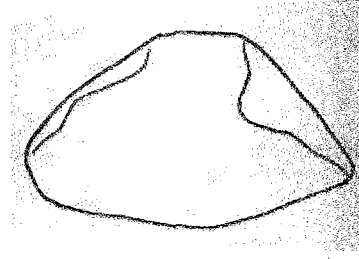
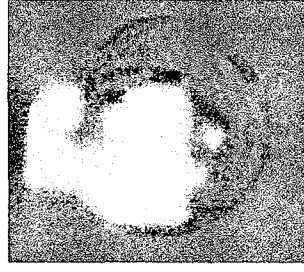
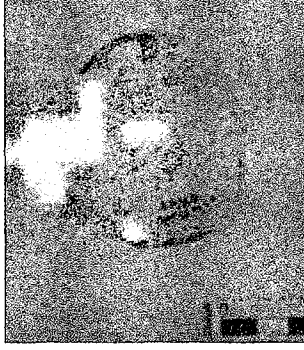
Env. No: AP'93/37, AP'98/407.

2. Basık küresel gövdeli, alt ve üst yüzeylerinde düzeltme izli.

Env. No: AP'93/38.

3. Üçgen prizma biçimli, yüzeyler düzeltilmiş ve yer yer açkılanmış.

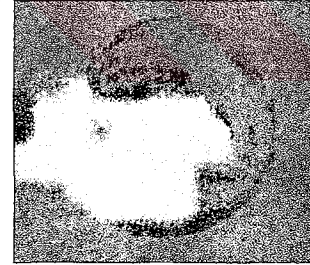
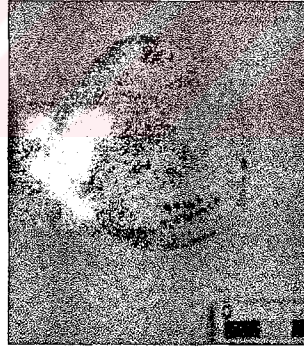
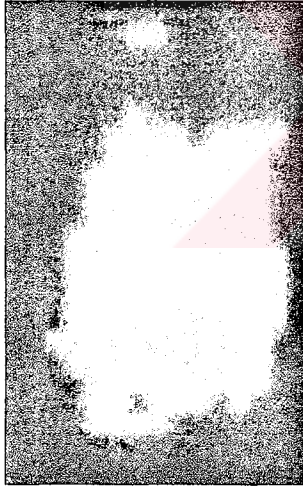
K.E.No: 96/83, 99/80, 95/216.

Resim 3.2.5.3.5 ve Çizim 3.2.5.3.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Açık Taşları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Vurgu taşlarında 3 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.6):

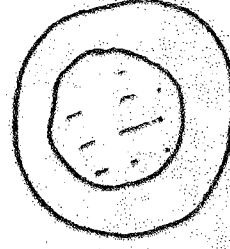
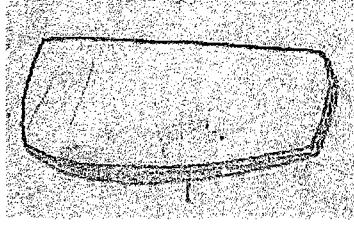
1. Küresel biçimli, yüzeyler düzeltilmiş ve yer yer açkılanmış.
Env. No: AP'94/2.
2. Dörtgen biçimli, her iki uç yuvarlak ve küt.
Env. No: AP'93/37.
3. Basık küresel gövdeli, alt ve üst yüzeylerinde düzeltme izli.
Env. No: AP'93/38.

Resim 3.2.5.3.6 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Vurgu Taşları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Eltaşlarında 2 değişik tip vardır (Çizim 3.2.5.3.3):

1. Konik biçimli, alt yüzeyi düz, üst yüzeyi kubbeli.
Env. No: AP'94/42.
2. Küresel biçimli.
K.E.No: 93/46, 93/85.

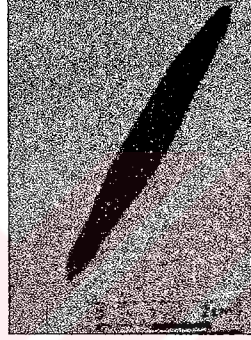

Çizim 3.2.5.3.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Eltaşları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bızlarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.7):

1. Mekik biçimli.

Env. No: AP' 94/9.

Resim 3.2.5.3.7 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Bız (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Biley taşlarında tek tip vardır (Çizim 3.2.5.3.4):

1. Dikdörtgen prizma biçimli.

K.E.No: 99/73.

Çizim 3.2.5.3.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Biley Taşı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Havanellerinde tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.8):

1. Uzun, konik biçimli.

K.E.No: 96/616.

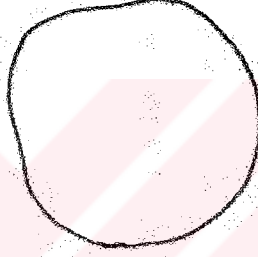

Resim 3.2.5.3.8 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Havaneli (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kurslarda (diskler) tek tip vardır (Çizim 3.2.5.3.5):

1. Deliksiz.

K.E.No: 93/111, 93/126.

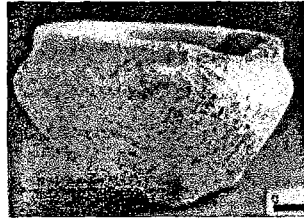
Çizim 3.2.5.3.5 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Kurs (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Sürtmetaş kaplar ise kaselerdir.

Kaselerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.9):

1. Dört ayaklı, düz dipli, hafif omurgalı geniş karınlı, geniş ağızlı.

Env. No: AP'96/357.

Resim 3.2.5.3.9 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Kase (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Sürtmetaş süs eşyaları boncuklar, gerdañçelerdir. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Boncuklarda 5 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.3.10):

1. Dikdörtgen.

Env. No: 94/11.

2. Artı ya da çiçek.

Env. No: AP'97/567.

3. Halka.

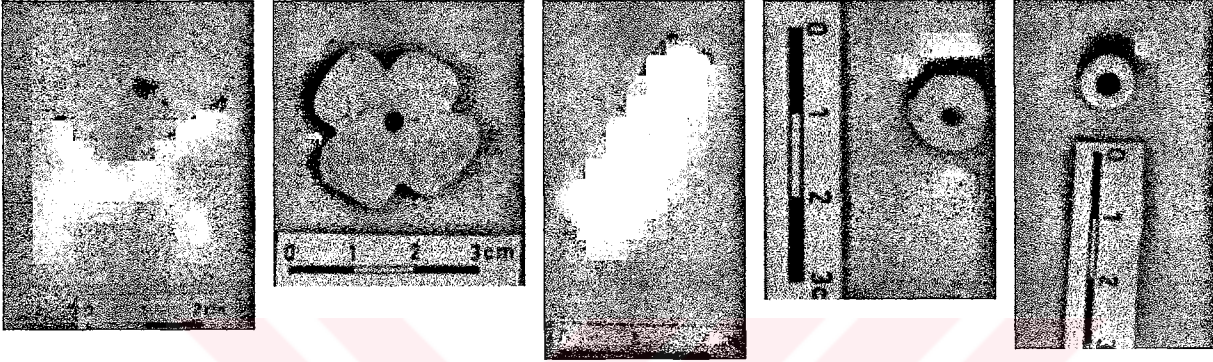
Env. No: AP'97/461.

4. Yuvarlak.

Env. No: AP'97/393.

5. Silindirik.

Env. No: AP'94/25.

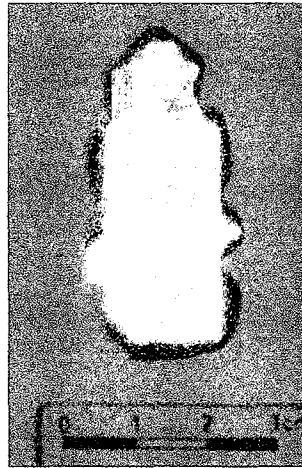

Resim 3.2.5.3.10 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Boncuklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Gerdançelerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.11):

1. Dikdörtgen biçimli, uzun kenarları üçer çentikli, kısa kenarlarından bir sivri ve delikli, diğeri düz.

Env. No: AP'93/6.

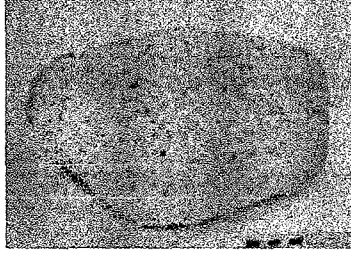
Resim 3.2.5.3.11 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürtmetaş Gerdançe (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bunların yanı sıra kapı mil taşları ve oyun taşları gibi çeşitli objeler de sürtmetaş buluntular arasında yer alır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Kapı mil taşlarında (Kapı mil yatağı) tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.12):

1. Kare biçimli, milin oturduğu çukurluk var.

Env. No: AP'96/300, AP'95/325.

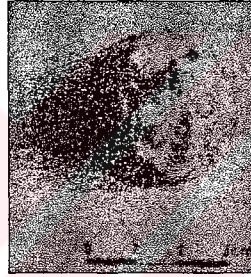

Resim 3.2.5.3.12 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürmetaş Kapı Mil Taşı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Oyun taşlarında tek tip vardır (Resim 3.2.5.3.13):

1. Küresel.

Env. No: AP'97/127.

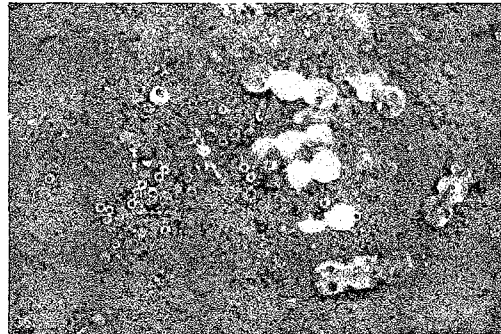

Resim 3.2.5.3.13 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Sürmetaş Oyun Taşı (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.5.4. Maden Buluntular

Yerleşmedeki maden buluntular bir bakır oksit olan malahitten yapılmıştır. Ortaya çıkan malahit buluntular boncuklardır. Boncuklarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.4.1):

1. Halka. 2. Yuvarlak.

Resim 3.2.5.4.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Malahit Boncuklar (Yeşil renkli boncuklar) (Özdoğan, 1999a).

3.2.5.5. Kemik ve Boynuz Buluntular

Yerleşmedeki kemikten yapılmış buluntular aletler, süs eşyaları ve çeşitli objelerdir. Boynuzdan yapılmış buluntular ise aletler ve çeşitli objelerdir.

Kemikten yapılmış buluntuların büyük çoğunluğunu çeşitli aletler oluşturur. Bunlar bızlar, iğneler, ağırşaklar, bıçaklar, kaşıklar, spatüller, mablaklar, düzlekler, deliciler ve burgulardır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Bızlarda 4 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.1):

1. Bir ucu sivri diğeri küt.

Env. No: AP'94/38, AP'94/49, AP'95/151, AP'95/314, AP'96/209, AP'96/91, AP'99/303.

2. Uca doğru her yönde sivriltilmiş, dipte ip sarmak için çentikli.

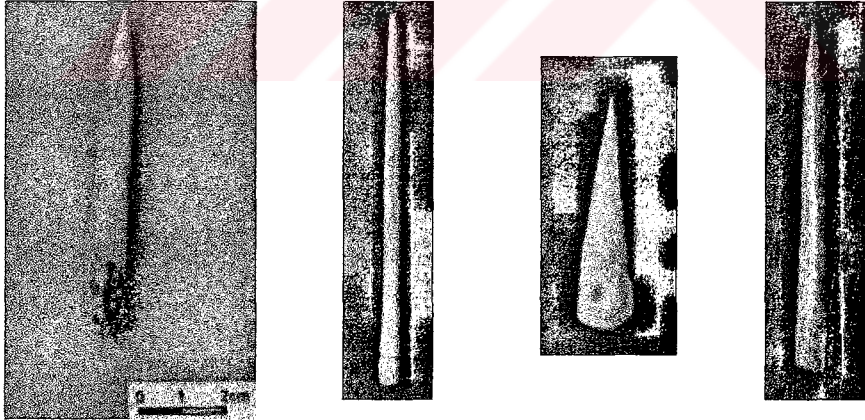
Env. No: AP'96/18, AP'97/312.

3. Kemiğin eklem yeri doğal bırakılmış, ucu her yönde sivri.

Env. No: AP'93/33, AP'94/37, AP'95/126, AP'96/444, AP'96/153, AP'96/208, AP'96/230, AP'99/267, AP'99/194, AP'00/47.

4. Sırt kısmı üçgen görünümlü, ucu her yönde sivri.

Env. No: AP'96/166, AP'97/526, AP'00/88.

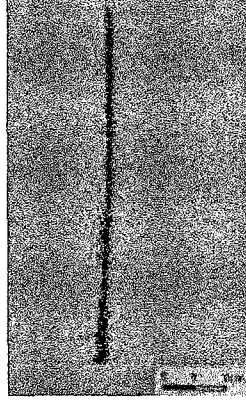

Resim 3.2.5.5.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Bızlar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

İğnelerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.2):

1. İnce-uzun, uca doğru sivrilen, diğer ucu iplik geçirmek için delikli.

Env. No: AP'97/119, AP'99/160.

Resim 3.2.5.5.2 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik İğne (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Ağırşaklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.3):

1. Konik.

Env. No: AP'97/575.

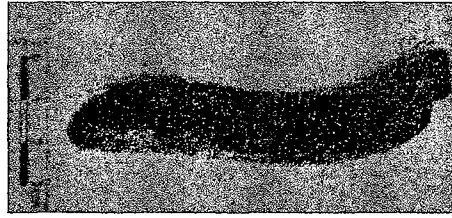

Resim 3.2.5.5.3 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Ağırşak (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Bıçaklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.4):

1. Ele oturacak formda, bir kenarı keskin, ucu yuvarlak.

Env. No: AP'97/394.

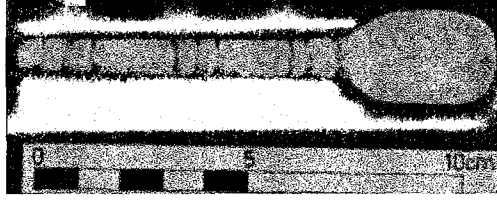

Resim 3.2.5.5.4 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Bıçak (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kaşıklarda tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.5):

1. İnce-uzun saplı, kaşık kısmı dar ve küçük.

Env. No: AP'95/220, AP'96/198, AP'98/13, AP'00/117.

Resim 3.2.5.5.5 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Kaşık (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Spatüllerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.6):

1. İnce-uzun, dikdörtgen formlu, köşeler yuvarlatılmış.

Env. No: AP'01/2.

Resim 3.2.5.5.6 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Spatül (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

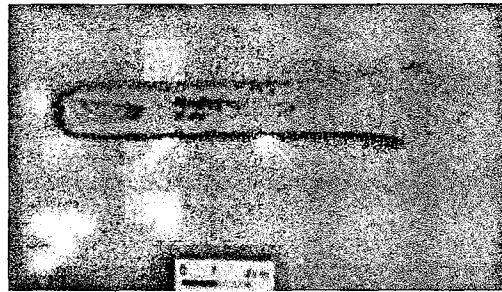
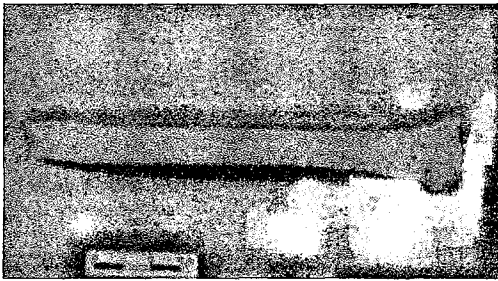
Mablaklarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.7):

1. Ağzı V biçimli.

Env. No: AP'94/66, AP'93/337, AP'94/456, AP'94/23.

2. Ağzı düz biçimli.

Env. No: AP'00/33, AP'00/52.

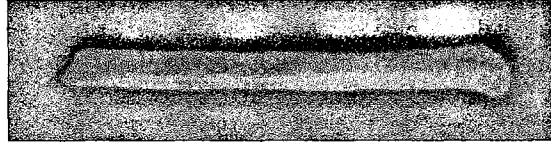

Resim 3.2.5.5.7 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Mablaklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Düzleklerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.8):

1. Yüzeylerden biri düz diğeri omurgalı, uç kısmı keskin ve verev.

Env. No: AP'96/434.

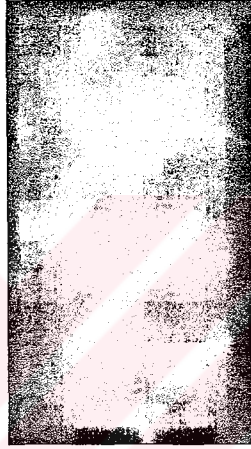

Resim 3.2.5.5.8 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Düzlek (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Delicilerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.9):

1. Ucu uzun ve sivri, diğer kısmı sôbemsî.

Env. No: AP'94/10.

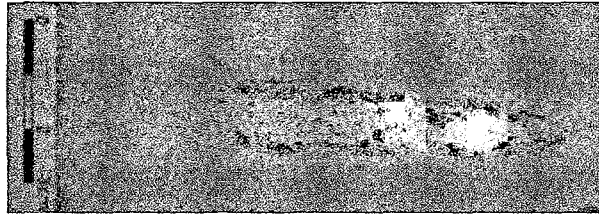

Resim 3.2.5.5.9 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Delici (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Burgularda tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.10):

1. Ucu burgu biçimli.

Env. No: AP'97/658.

Resim 3.2.5.5.10 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Burgu (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kemikten yapılmış sôs eşyaları ise yüzükler, boncuklar ve gerdañçelerdir. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

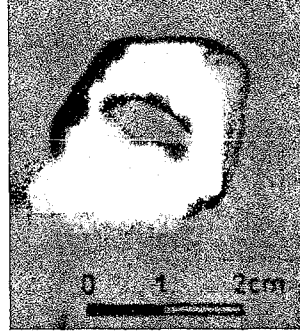
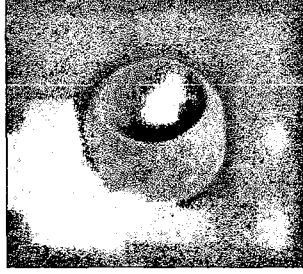
Yüzüklerde 2 değışik tip vardır (Resim 3.2.5.5.11):

1. Kalın halka.

Env. No: AP'96/479, AP'96/373.

2. İnce halka.

Env. No: AP'98/461.

Resim 3.2.5.5.11 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Yüzükler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

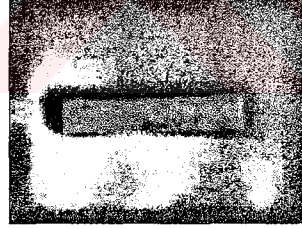
Boncuklarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.12):

1. Konik.

Env. No: AP'94/40.

2. Silindirik.

Env. No: AP'96/5, AP'00/59.

Resim 3.2.5.5.12 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Boncuklar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

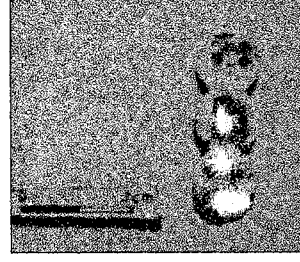
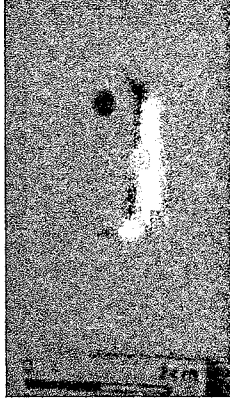
Gerdançelerde 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.13):

1. Üst kısmı yuvarlak, alt kısmı yamuk olarak biten dörtgen.

Env. No: AP'99/127, AP'01/38.

2. İki boğumdan oluşan üç yuvarlaklı, iki delikli.

Env. No: AP'01/9 (spondilus).

Resim 3.2.5.5.13 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik ve Spondilus Gerdançe (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Ayrıca işlenmiş kemikler ve saplar da vardır. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

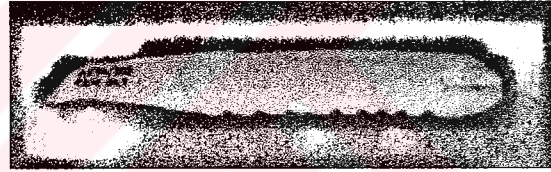
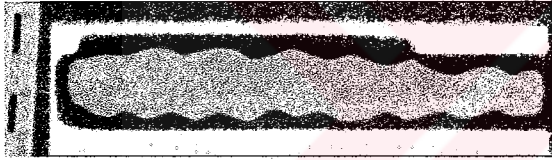
İşlenmiş kemiklerde 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.14):

1. İki kenarı çentikli.

Env. No: AP'96/96, AP'96/437, AP'97/284.

2. Bir kenarı çentikli.

Env. No: AP'96/309.

Resim 3.2.5.5.14 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, İşlenmiş Kemikler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

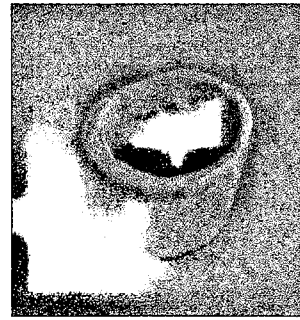
Saplarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.15):

1. Silindirik, tek uçtan oyulmuş.

Env. No: AP'98/572.

2. Silindirik, iki uçtan oyulmuş.

Env. No: AP'96/479, AP'96/373.

Resim 3.2.5.5.15 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kemik Saplar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Boynuzdan yapılmış aletler ise keskiller, çekiçler, vurgu aleti, oyucular ve delicilerdir. Bunlar kendi içlerinde farklı tiplere ayrılır:

Keskilerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.16):

1. Ağız dar ve yuvarlak, diğer kısımlar doğal bırakılmış.

Env. No: AP'94/26.

Resim 3.2.5.5.16 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Keski (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

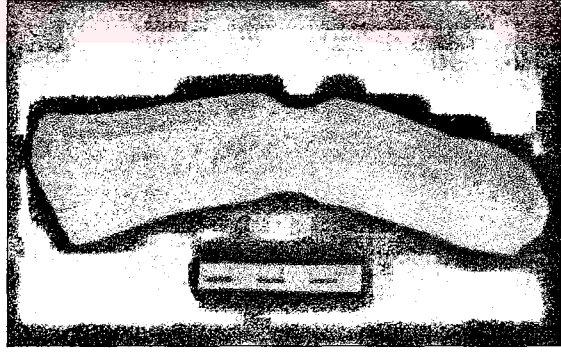
Çekiçlerde 2 tip vardır (Resim 3.2.5.5.17):

1. Sap kısmı doğal bırakılmış, diğer kısmı tümüyle sürtülerek düzletilmiş.

Env. No: AP'94/18.

2. Her iki ucu düz, orta kısmı iki yüzeyden oyulmuş.

Env. No: AP'97/81.

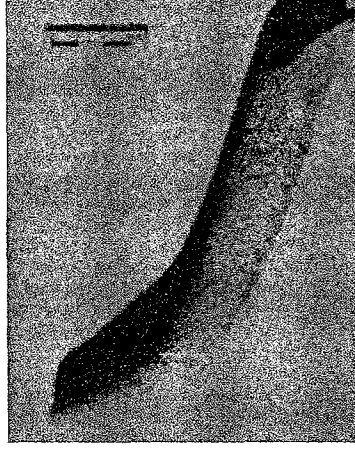

Resim 3.2.5.5.17 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Çekiçler (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Vurgu aletlerinde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.18):

1. Uca doğru hafif inceltilmiş, ucu düz ve küt.

Env. No: AP'94/27.

Resim 3.2.5.5.18 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Vurgu Aleti (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Oyucularda tek tip vardır (Çizim 3.2.5.5.1):

1. Bir ucu sivri, diğer ucu doğal bırakılmış.

K.E.No: 93/153.

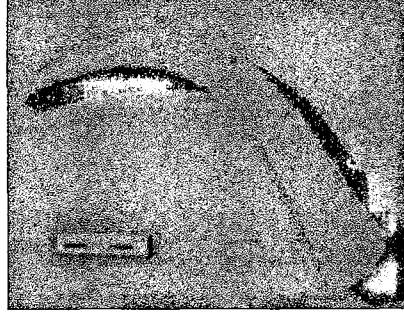

Çizim 3.2.5.5.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Oyucu (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Delicilerde tek tip vardır (Resim 3.2.5.5.19):

1. Bir ucu doğal bırakılmış, diğer ucu yuvarlatılmış.

Env. No: AP'94/24, AP'98/305.

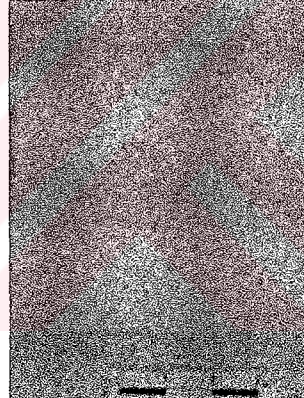

Resim 3.2.5.5.19 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Delici (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Ayrıca boynuzdan saplar da vardır.

Saplarda 2 değişik tip vardır (Resim 3.2.5.5.20):

1. Silindirik, tek uçtan oyulmuş.
Env. No: AP'94/28, AP'96/20.
2. Silindirik, iki uçtan oyulmuş.
Env. No: AP'97/666.

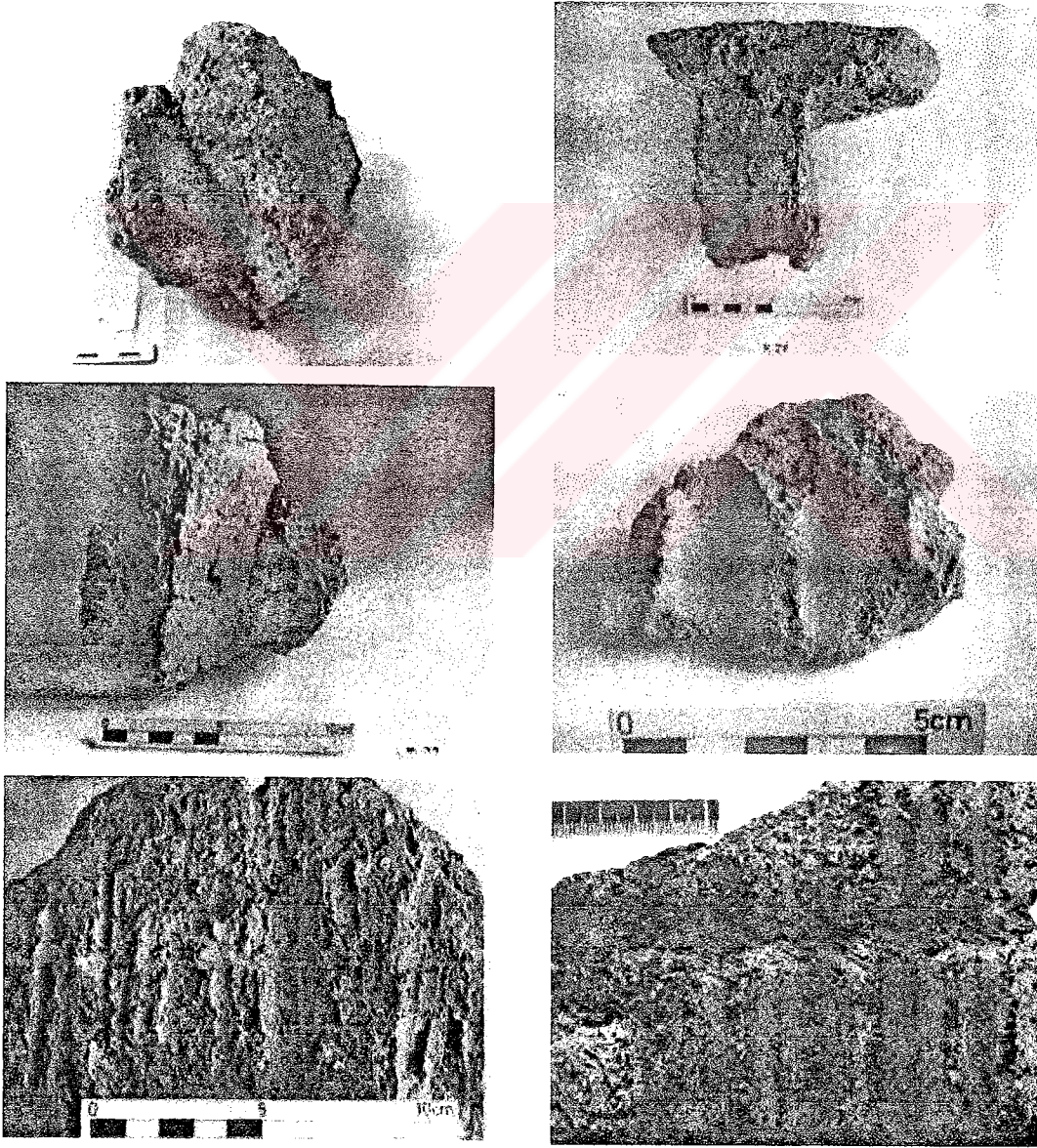
Resim 3.2.5.5.20 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Boynuz Saplar (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.5.6. Dokumalar

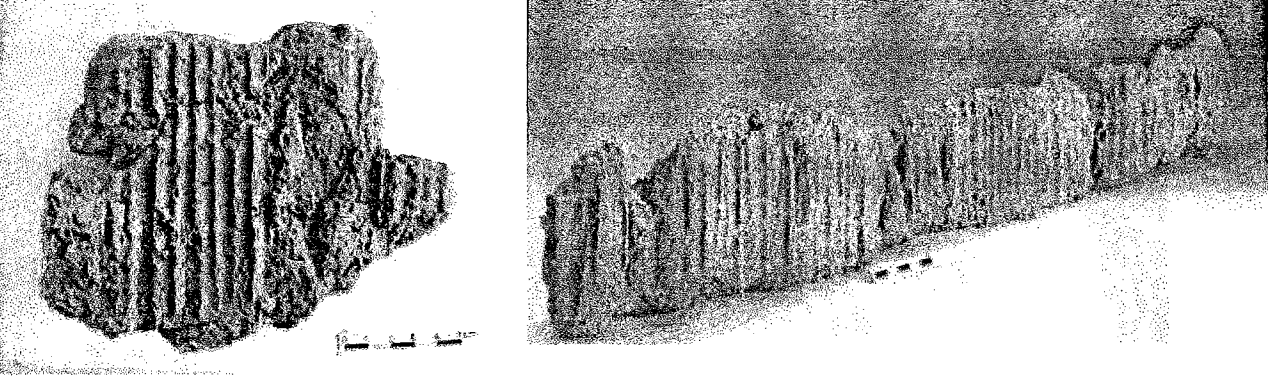
Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin buluntuları arasında yer alan dokumalar günümüze kadar ulaşamamıştır. Ancak kapamalar üzerindeki izler vasıtasıyla dokumalarla ilgili bilgi elde edilmiştir. Kapların ağzına önce bir dokuma sonra pişmemiş kilden bir kapama yerleştirilmiştir. Kil pişmemiş olduğu için dokumanın izi kapamanın üzerine çıkmıştır. Böylece dokumalar günümüze kadar ulaşamamışsa da varlıkları kapamalar üzerindeki izlerden anlaşılmıştır. Ayrıca Aşağı Pınar yerleşmesinde bulunan tezgah ağırlıkları ve ağırşaklar da dokumacılığın yapıldığını dolayısıyla dokumaların varlığını gösteren buluntulardır.

3.2.5.7. İzli Kerpiç Parçaları

Kazıda yangın geçirmiş tabakalarda, in situ olarak bulunan mimari kalıntıların (duvarlar, ocaklar, ışık yerleri, ambarlar vb.) dışında döküntü halinde, tuğlalaşmış kerpiç parçaları da bulunmuştur. Bu kerpiç parçaları üzerinde sap, dal, kamış, doğrama gibi yapılarda kullanılmış olan yapı elemanlarının izleri görülebilmektedir (Resim 3.2.5.7.1). Kerpiç çamuru, yapının dal örgü iskeletini sardığı için adeta onun kalıbını almakta ve böylece yangın geçiren tabakalarda sertleşen, tuğlalaşan kerpiç parçaları üzerlerindeki sap, dal, kamış, doğrama, ip vb. izleriyle günümüze ulaşmaktadırlar (Eres, 1999, s.69).

Resim 3.2.5.7.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, doğrama, dal, sap bağlama, ip bağlama, kamış izli kerpiç parçaları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

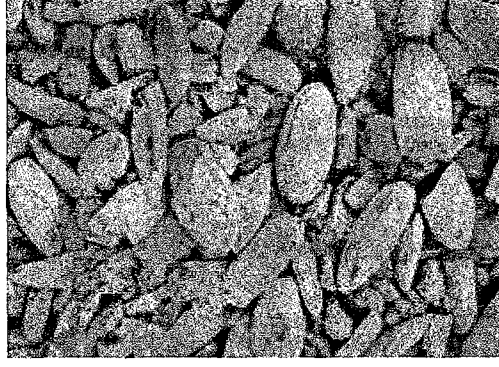
Resim 3.2.5.7.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, doğrama, dal, sap bağlama, ip bağlama, kamış izli kerpiç parçaları (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.2.5.8. Hayvan Kemikleri

Aşağı Pınar kazısından elde edilen ilk veriler, yerleşmenin ilk dönemlerinden itibaren evcil koyun, keçi, sığır, köpek ve domuzun var olduğunu göstermiştir. Av hayvanlarının kemikleri üzerinde yapılan ilk değerlendirmeler, İlk ve Orta Kalkolitik Çağ'da ağırlıklı olarak step ortamına uygun hayvanların bulunduğunu, ancak Son Kalkolitik Çağ içinde, sık ağaçlık ve orman hayvanlarının görüldüğünü ortaya koymuştur. Step ya da seyrek ağaçlı bir bitki örtüsünde yaşayan karacanın yerini, daha ormanlık bir ortamı seven alageyik almıştır. Kalkolitik Çağ'da avlanan hayvanlar arasında aslan ve yaban kedisi bulunmuştur. Ayrıca yaban sığırdı da avlanan hayvanlar arasındadır. (Özdoğan, Parzinger ve Karul, 1996, s.62-63; Özdoğan, 1999a, s. 20; Özdoğan, 2000b, s. 70).

3.2.5.9. Bitki Kalıntıları

Yerleşmede elde edilen verilerden ilk başlardan itibaren iki tür buğday (emmer ve einkorn), arpa, darı, burçak, bakla, mercimek tarımının ağırlıklı olduğu, ayrıca bademin yoğun olarak tüketildiği anlaşılmıştır (Resim 3.2.5.9.1). Bunların yanı sıra bitki kalıntıları arasında yapı malzemesi olarak kullanılan ağaçlar, sazlar ve kamışlar da yer alır (Özdoğan, 1999a, s. 20; Özdoğan, 2000b, s. 70). Yerleşmede bulunan tohum ve benzeri ağaç kalıntılarının % 94'ünü meşe familyasına ait ağaçların geriye kalan % 6'lık dilimini de kızılğaç, dişbudak, karaağaç, akdiken ile kiraz, armut ve elma gibi meyve ağaçlarının oluşturduğu anlaşılmıştır (Neef, 1998, s. 3).

Resim 3.2.5.9.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, yanmış bitki kalıntıları (Badem) (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

3.3. Aşağı Pınar Tarihöncesi Yerleşmesinin Yorumu

3.3.1. Teknoloji

Aşağı Pınar yerleşmesinin teknolojisi ile ilgili bilgiler kazı sonucunda ortaya çıkan buluntulardan elde edilmiştir. Yerleşmenin teknolojisi ile ilgili bir kısım bilgiler bol miktarda buluntu elde edildiği için kolaylıkla anlaşılmıştır. Bir kısım bilgiler ise buluntuların iz niteliğinde olmasından dolayı daha zor anlaşılmıştır. Ancak bu buluntular da somut bilgilerin elde edilmesini ve yorumlama yapmayı sağlamıştır. Bu şekilde Aşağı Pınar yerleşmesinin teknolojisini çömlekçiliğin, dokumacılığın, marangozluğun, yontmataş, sürtmetaş, kemik, boynuz alet yapımının ve dericiliğin oluşturduğu anlaşılmıştır. Ayrıca yerleşmede madenciliğin ön aşaması olan malahit işçiliği de görülmüştür. Bir bakır oksit olan malahit kullanılarak çeşitli süs eşyaları yapılmıştır, fakat bakırın bilinmediği anlaşılmıştır.

Çömlekçilik yerleşmenin her tabakasında görülen önemli bir teknolojidir. Bu teknoloji kilin şekillendirilip fırınlanması esasına dayanır. Aşağı Pınar yerleşmesinde günlük yaşamda kullanılan tabak, kase, çömlek, fincan, bardak gibi kapların yapımında bu teknoloji kullanılmıştır. Bu kapların tümü el yapımıdır. Biçimleri, bezemeleri ve fırınlama tekniği ise zaman içinde değişmiştir. Neolitik Çağ'dan Kalkolitik Çağ'a geçildiğinde farklı bir gelişme olmuştur. Bu gelişme sadece çanak çömleklerin biçim ve bezemesinde değil fırınlama tekniğinde de olmuştur. Bu dönemde Neolitik Çağ'ın yükseltilmiş ortamdaki fırınlama tekniğinin yerini indirgenmiş ortamdaki fırınlama almıştır. Fırınlama tekniğinin değişmesiyle çanak çömleklerin rengi değişmiştir. Siyah ya da koyu kurşuni renkli çanak çömlekler yapılmaya başlanmıştır. Ancak az miktarda açık renkli kaplar da yapılmıştır. Buradan da genellikle kapların kapalı indirgenmiş bir ortamda, daha ender olarak da açık fırınlarda

pişirildiği anlaşılmıştır. Böylece Neolitik Çağ'ın kırmızı renkli kaplarının yerini siyah renkli kaplar almıştır.

Dokumacılık en eski tabakadan (Neolitik Çağ) itibaren yerleşmede görülen bir teknolojidir. Dokumacılığın ağırlıklı dikey dokuma tezgahlarında yapıldığı buluntular arasında yer alan tezgah ağırlıklarından anlaşılmıştır. Ağırlıklar, dikey dokuma tezgahlarında çözgü iplerinin gergin kalmasını sağlamak için kullanılmıştır. Buluntular arasındaki ağırşaklardan da dokumada kullanılan iplerin yapımında ağırşak kullanıldığı anlaşılmıştır.

Marangozluk yerleşmenin mimarisinde görülen bir teknolojidir. Yapılara ait kerpiç parçalarında ahşap doğrama izleri görülmüştür. Bu izlerden düzgün ve dörtgen kesitli doğramalar yapıldığı gibi ağaçların sadece bir miktar traşlanarak dış yüzeylerinin düzeltilindiği anlaşılmıştır.

Yontmataş teknolojisi bir taşın kırılarak ve yontularak şekillendirilmesi temeline dayanır. Yontulan taşın içinden çıkarılan çekirdek ve yontu sırasında elde edilen yongalar (kopan çeşitli büyüklükte parçalar) alet yapımında kullanılır. Yontmataş teknolojisiyle ok ucu, dilgi, delici, kazıyıcı, bıçak gibi aletler yapılmıştır. Bu aletlerin yapımında yaygın olarak çakmaktaşı kullanılmıştır.

Yontmataş teknolojisi çoğunlukla alet yapımında kullanılan bir teknolojidir. Yontmataş aletler yerleşmenin ilk tabakalarında büyük boyutlu ve az sayıdaki dilgiler (boyu eninden en az iki kat uzun olan çok ince alet) olarak görülürken, yerleşmenin daha sonraki tabakalarında küçülmüş (mikrolitleşmiş) ve sayıca artmıştır. Bu şekilde Aşağı Pınar yerleşmesinin ilk sakinlerinin yontmataş aletleri daha çok kaba ve büyük işlerde, yerleşmenin daha sonraki sakinlerinin ise çoğunlukla küçük ve ince işlerde (boncuk delmek gibi) kullandıkları anlaşılmıştır.

Sürtmetaş teknolojisi yerleşmenin her evresinde yaygın olarak kullanılan önemli bir teknolojidir. Bu teknoloji bir taşın başka bir taşla sürtülerek biçimlendirilmesi esasına dayanır. Günlük yaşamın her alanında bu teknolojinin ürünlerine rastlanmıştır. Bunlar öğütme taşları, baltalar, keserler, keskiler, boncuklar vb.'dir. Bu örneklerden sürtmetaş teknolojisinin yerleşmede ne kadar önemli olduğu anlaşılmıştır.

Kemik ve boynuz teknolojisi yerleşmede beslenen ya da avlanan hayvanların kemik ve boynuzlarının çeşitli amaçlar için şekillendirilmesi temeline dayanır. Bu kemik ve boynuzlar çeşitli aletlerle kesilerek, aşındırılarak şekillendirilir. Bu teknolojiyle bız, iğne, kaşık, ağırşak, bıçak, mablak, düzlek, spatül, sap gibi çeşitli aletler; yüzük, boncuk, gerdançe gibi süs eşyaları ve günlük yaşamda kullanılan pek çok obje üretilmiştir. Buradan da kemik ve boynuz teknolojisinin sürtmetaş teknolojisi gibi önemli bir teknoloji olduğu anlaşılmıştır.

Yerleşmede dericilik teknolojisinin var olduğu buluntular arasındaki mablaklardan anlaşılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.5.7). Mablaklar derilerin yağının çıkartılmasında kullanılan aletlerdir. Bu aletlerle yağı çıkartılan (başta sığır olmak üzere beslenen ve avlanan hayvanların derileri) deriler günlük yaşamda pek çok şekilde kullanılmıştır.

Yerleşmede madencilğin ön aşaması olan malahit işçiliği de görülmüştür. Doğal bakır oksit olan malahitin çeşitli aletlerle işlenmesi sonucu süs eşyası yapımında kullanılan boncuklar elde edilmiştir. Buradan malahit işçiliğinin daha çok süs eşyası yapımında kullanıldığı anlaşılmıştır.

3.3.2. Ticaret

Aşağı Pınar yerleşmesinde çakmaktaşı, obsidyen ve spondilus ticaretinin yapıldığı ortaya çıkmıştır. Aşağı Pınar'ın 3. tabakasında bir boncuk işliği ve bu işliğin yakınında bir gerdanlık bulunmuştur. Gerdanlığın üst dizisini oluşturan spondiluslar Akdeniz kökenli bir deniz kabuğudur. M.Ö. 4. bin yılda spondilusların yoğun olarak ticaretinin yapıldığı bilinmektedir (Özdoğan, 1999a, s. 20). Dolayısıyla Aşağı Pınar yerleşmesine de bunların ticaret yoluyla geldiği anlaşılmıştır.

3.3.3. Zanaatlar

Aşağı Pınar yerleşmesi büyükçe bir köy ya da kasaba olarak düşünülebilir. Burada olağan çiftçilik uğraşlarının yanı sıra bazı zanaatların da yapıldığı anlaşılmıştır. Kazı verilerine dayanarak bu yerleşmede yapılan zanaatları çömlekçilik, boncuk yapımı, takı yapımı, hasırcılık, sepetçilik, marangozluk, dokumacılık, yontmataş alet yapımı, sürtmetaş alet yapımı, kemik ve boynuz alet yapımı olarak belirtebiliriz.

3.3.3.1. Çömlekçilik¹

Aşağı Pınar yerleşmesinin Neolitik Çağ'a tarihlenen 6. tabakasında çanak çömlekler siyah ve kırmızı astarlıdır. Bunlar eşit miktarda üretilmiştir. Bezeme çok ender kırmızı üstüne beyaz boyadır. Bu dönemde yükseltilmiş ortamdaki fırınlama tekniği kullanılmıştır.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen tabakalarında ise Anadolu'dan farklı olarak Trakya-Balkan özellikleri görülür. Kalkolitik Çağ'ın başlarında Aşağı Pınar'a dışarıdan başka bir bölgeden yeni etkilerin gelmesiyle Neolitik Çağ'dan farklı bir gelişme olmuştur. Bu etkiyle fırınlama tekniği değiştiği gibi çanak çömleklerin yapım, biçim, renk ve bezemesi de değişmiştir. Bu kapların tümü elde oldukça kaba yapılmıştır. Genellikle siyah ya da koyu kurşuni renkler hakimse de daha az olarak açık renkli kaplara da rastlanmıştır.

Kalkolitik Çağ'a ait kaplar genellikle keskin omurgalı, karınlı ve boyunludur. Yükseltilmiş kaide, çan dip yaygın olarak görülür. Bezemeli olanlarda bezekler genellikle sığ oluk ya da yiv şeklinde yapılmış ve tüm gövdeye yaygın olarak uygulanmıştır. Bu özellikleriyle Aşağı Pınar çanak çömleği daha çok Balkan kültürleriyle benzerlik gösterir.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 5. tabakada fırınlama tekniğinin değişmesiyle bu tabakanın çanak çömleği tümüyle siyah renkli olmuştur. Bu çanak çömlekler elde, oldukça kaba yapılmıştır. Bunlar 4. tabaka çanak çömleğinin (Vinça ögelerinin) başlangıç aşaması olarak yorumlanabilir.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 4. tabaka çanak çömleğinde tümü ile Balkanlar'ın İlk Vinça ögeleri hakimdir. Bu tabakanın çanak çömleği elde ve oldukça özenli olarak yapılmıştır. Hemen hemen tümü siyaha yakın renklindedir. Kap biçimlerinde özellikle çömlek, kase ve çanaklarda karın ve boyun dönüşleri omurgalıdır. İçten kalınlaştırılmış dudaklı, düz kenarlı, ayaklı tabaklar ve köşeli kaplar yaygın olarak görülen biçimler arasındadır. Küçük tutamak ya da memeciklerin yanı sıra mahmuzlu kulplar da görülür. Oluk ve yiv bezeme ile içi beyaz dolgulu çiziler en yaygın olarak kullanılan bezeme türleridir.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 3. tabaka çanak çömleğinde Vinça kültürünün özellikleri hakimdir. Bu tabaka, çanak çömleklerin en güzel örneklerini vermiştir:

¹Bu bölüm Özdoğan, 1998, 1999a, 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

-Özellikle en yakın benzerleri Batı Balkanlar'da olan oluk bezemeli, uzun boyunlu çömlekler dikkati çeker.

-Bu tabakada, yine koyu renkli çanak çömlekler hakimdir. Bunlar omurgalı ve yüksek boyunlu çömlekler, geniş ve yayvan çanaklar, içe dönük ağızlı tabaklar, küçük ayaklı ya da kaideli kaplardır. Bezeme yine sıg çizi, oluk ve kabartma şeklindedir.

-Ayrıca çok sayıda ayaklı, üçgen biçimli kaplar da görülür.

-Yine açkılı çanak çömlekle birlikte bu dönemin özelliği olan "yüzeyi kabalaştırılmış" olarak tanımlanan iç yüzeyi açkılı dışı kaba bırakılmış, parmak ve diğer aletlerle çizilmiş kaplar da vardır.

-Ayrıca bu tabakada yaygın olarak görülen bir başka çanak çömlek türü de "Toptepe" çanak çömleğidir. Genellikle bol mikalı hamuru olan ve renkleri kurşuni-kahverengi arasında değişen bu kaplar çok sıg çizi ile kırık çizgi bezekleri ile süslenmiştir. Bu türün belirleyici kap biçimleri özellikle dar uzun boyunlu, tek kulplu, omurgalı karınlı testiler ile pencereli, yüksek kaidesi olan çanaklardır.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 2. tabaka çanak çömleği Bulgaristan ile tam olarak benzeşir. Bu tabaka çanak çömleği tümüyle koyu renklerde ve beyaz dolgulu çizi, sıg oluk bezemelidir. Ayrıca Toptepe kültürünün bazı öğeleri de görülür.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 1. tabaka çanak çömleği ise "Meriç Kültürü" adı verilen ve Meriç-Tunca havzasında yaygın olarak görülen, daha çok derin kazıma bezekli tabaklarıyla tanınan kültürün özelliklerini gösterir.

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin çanak çömlek örneklerinin resimleri Bölüm 3.2.5.1'de verilmiştir.

3.3.3.2. Boncuk Yapımı

Aşağı Pınar yerleşmesinde çoğunlukla malahit boncuklar yapılmıştır. Malahit boncuklar, Aşağı Pınar'ın en önemli buluntuları arasında yer alır. Malahitten çok sayıda silindirik ya da kurs biçimli boncuğa Aşağı Pınar'ın hemen hemen bütün tabakalarında yoğun olarak rastlanmıştır. Bunların yanı sıra kızılımsı sert taştan, kalkerden, spondilustan, kaya kristalinden, kemikten ve kilden boncuklar da yapılmıştır. Malahit ve diğer taşlar yerleşmede işlenmiştir. Ancak spondilusların yerleşmeye işlenmiş olarak gelip gelmediği belli değildir.

1998-1999 yıllarında, Aşağı Pınar'ın 3. tabakasında, ağırlıklı olarak malahit boncukların ve diğer boncuk çeşitlerinin yapıldığı bir işlik bulunmuştur. Bu işlikte ham madde halinde, yarı işlenmiş ve boncuk haline getirilmiş olmak üzere çeşitli yapım aşamalarında olanlara kadar çok sayıda malahit boncuk parçası bulunmuştur (Bkz. Resim 3.2.5.4.1) (Özdoğan, 1999a, s. 20).

Yerleşmedeki bu boncuk işliğinde ham haldeki büyük malahit parçaları ilk olarak çekiç ve keski yardımıyla küçük parçalara bölünürler. Sonra bu küçük parçalar öğütme taşlarında yapılacak boncukların büyüklüğüne göre daha küçük parçalara ayrılırlar. İstenilen boncuk büyüklüğü (kalınlık ve genişlik) elde edildikten sonra çakmaktaşı delicilerle delinirler. Son olarak etrafları yuvarlatılarak boncuk haline getirilirler (Bkz. Resim 3.2.5.4.1).

İşlikte çeşitli büyüklükte ve kalınlıkta çakmaktaşı, kemik ve boynuz deliciler ile çeşitli genişlikte delinmiş boncuklar bulunmuştur. Buradan çeşitli büyüklükte boncuk delikleri açmak için farklı büyüklükteki ve kalınlıktaki delicilerin kullanıldığı anlaşılmıştır.

Taş boncuklar sürtmetaş teknolojisinin ürünleridir. Yapılacak boncuğun şekline göre taş sürtülerek kabaca istenen boncuk formuna ulaştırılır. Bu form genellikle yassı levha ya da silindir şeklindedir. Sonra taşa çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile ortasından her iki yüzeyden oyularak delik açılır. Ardından boncuk esas istenilen şekline (etrafının yuvarlatılması ya da çentik açılması gibi) getirilir. En son yüzey açık taşıyla düzletilip açkılanır (parlatılır) (Bkz. Resim 3.2.5.3.10).

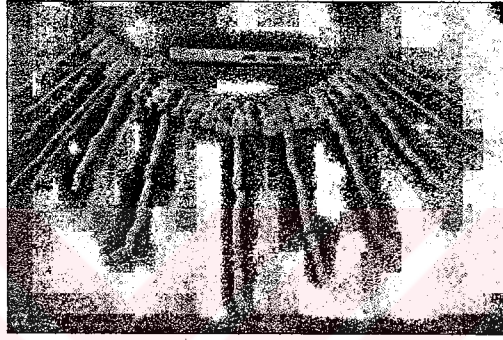
Kemik boncuk için küçük bir hayvanın (köpek ya da tilki) uzun kemiği seçilir. Uzun kemik, yapılmak istenen boncuğun uzunluğuna göre çakmaktaşı bıçak ile iki yandan kesilir. İlik kanalının içi çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile dokuyu tümüyle alacak şekilde düzletilir. Kemiğin kesim yerleri ve dış yüzeyi açık taşı ile düzletilerek açkılanır. Konik biçimli boncuk yapmak için ise uzun kemik eklem yerine yakın bir yerden kesilir. Böylece bir tarafı dar diğer tarafı daha geniş bir kemik parçası elde edilir (Bkz. Resim 3.2.5.5.12).

Kil boncuk yapmak için ilk önce kile yassı levha şekli verilir. Sonra bu yassı levhaya üçgen, dikdörtgen gibi biçimler verilir. Daha sonra ortadan çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile delinir ve yüzey düzeltilir. Son olarak fırınlanır (Bkz. Resim 3.2.5.1.13).

3.3.3.3. Takı Yapımı

Aşağı Pınar yerleşmesinde taş, kemik, malahit, deniz kabuğu (spondilus) ile çok sayıda takı yapılmıştır. Bu takılar gerdanlıklar, gerdançeler, yüzükler, bilezikler ve saç tokalarıdır.

Gerdanlıklar kızılımsı sert taş, kalker, kaya kristali gibi çeşitli taşlar ile malahit, kemik ve spondilustan yapılmış çeşitli büyüklükteki ve biçimdeki boncukların değişik şekillerde dizilmesiyle yapılmıştır. Bu boncuklar bitki lifleri ya da hayvan yününden elde edilmiş iplere dizilmişlerdir (Resim 3.3.3.3.1).

Resim 3.3.3.3.1 Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, 3.tabakada bulunan gerdanlık (Aşağı Pınar Höyüğü Kazı Arşivi).

Kilden gerdançe yapmak için kil hamuruna üçgen prizma biçimi verilir. Tabanı oluşturan üçgen yüzeyin uçları sivriltilerek yuvarlatılır. Alt taban hafif çukurlaştırılır. Bu şekilde biçimlendirilen gerdançe çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile enine delinir. Son olarak iyice fırınlanır (Bkz. Çizim 3.2.5.1.2). Taş gerdançe yapmak için uygun bir taş seçilir. Taşa alt ve üst yüzeylerden sürtülerek yassı levha biçimi verilir. Bundan sonra taşa yapılmak istenen gerdançenin şekli verilir. Örneğin her iki yanda asimetrik ve değişik genişlikte üçer çentik çakmaktaşı alet ile açılır. Alt kısmı düz bırakılır, üst kısmı sivriltilir. Bu sivri tarafta tek yüzeyden bir delik çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile açılır. Son olarak yüzeyler açık taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.3.11). Kemikten gerdançe yapmak için uzun ya da yassı kemik kullanılır. Yassı kemik ile yapılan gerdançe için kemiğe üst kısmı yuvarlak alt kısmı yamuk olarak biten dörtgen biçimi verilir. Yuvarlak olan üst kısım dar, yamuk olan alt kısım ise geniş bırakılır. Daha sonra kemiğin ilik kanalı boynuz oyucu ile temizlenir. Dar olan yuvarlak kısma çakmaktaşı delici ile tek taraftan çalışılarak delik açıldıktan sonra yüzey açık taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.13). Spondylustan (deniz kabuğu) gerdançe yapmak için önce spondylusa istenilen şekil verilir. Örneğin iki boğum ile birbirine geçen üç yuvarlak şeklinde biçimlendirilir. Arka yüz düz bırakılır. Ön yüz ise ortada

uzunlamasına bir omurga ile ayrılacak şekilde biçimlendirilir. Bu şekilde ön yüz iki eğimli yüzeyden oluşur. Yan kenarlar açkı taşı ile hafif düzletilir. İki uçta bulunan yuvarlaklar çakmaktaşı, kemik ya da boynuz delici ile iki taraftan çalışılarak enlemesine delinir. Son olarak yüzey açkı taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.13).

Yüzükler daha çok kemikten yapılır. Bunun için yapılacak yüzüğün büyüklüğüne göre uygun kemik seçilir. Bu kemik ya orta boy ya da büyük bir hayvanın uzun kemiğidir. Sonra bu kemik çakmaktaşı alet ile istenilen kalınlıkta kesilir. Daha sonra kemiğin ilik kanalı boynuz oyucu ile temizlenerek düzletilir. Son olarak kemiğin yüzeyi açkı taşı ile açkılanır. Bazı yüzüklerde sadece dış yüzey bazı yüzüklerde ise hem dış hem iç yüzey açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.11).

Bilezikler kilden, kemikten ve camdan yapılır. Kilden bilezik yapmak için kil hamuruna ince halka şekli verilir. Yüzey düzletildikten sonra fırınlanır. Kemikten yapılan bilezikler kemik yüzükler gibi yapılır. Sadece seçilen kemiğin büyüklüğü yüzüğe göre daha büyüktür (Bkz. Resim 3.2.5.1.12).

Saç tokaları da kemikten yapılır. Çoğunlukla orta boy bir hayvana (geyik) ait uzun kemik kullanılır. Yapılacak tokenın büyüklüğüne uygun ince uzun bir kemik seçilir. Sonra bu kemik tam ortadan dikey olarak çakmaktaşı alet ile ikiye bölünür. Böylece ilik kanalı kısmen belli olacak şekilde uzun dörtgen biçimli parça elde edilir. Sonra ilik kısmı boynuz oyucu ile temizlenir. Daha sonra parçalardan birinin iki uzun kenarı ya da tek uzun kenarı boyunca düzensiz aralıklarla yarım daire biçimli çentikler çakmaktaşı alet ile açılarak biçimlendirilir. Son olarak ilik kanalı da dahil tüm yüzeyler açkı taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.14).

3.3.3.4. Hasırcılık ve Sepetçilik

Kerpiç parçaları üzerindeki sap, dal, kamış ve ip izleri yerleşmenin hasırcılığı ve sepetçiliği hakkında bilgi verir (Bkz. Resim 3.2.5.7.1). Bu kerpiç parçaları yerleşmenin dal örgü yapım tekniği ile inşa edilen yapılarında kullanılmıştır.

Kamış izleri daha çok ince kesitli kerpiç parçalarında diziler halinde, sap ya da ip ile birbirine bağlanmış ve diğer yüzü de sıvalı olarak bulunmuştur. Kerpiç parçaları üzerine yapılan

incelemeler, bu malzemenin özellikle taşıyıcı niteliği olmayan yapı öğelerinde sıklıkla kullanılmış olabileceğini göstermektedir (Eres, 1999, s. 78, 85). Kerpiç parçalarının üzerindeki bu izler, yerleşmede ağaçlarla kurulan bir iskeletin yine ince dallarla arasının sepet gibi örülerek çit tipi duvarların oluşturulduğunu göstermektedir (Eres, 1999, s.84). Bunlar yapı iskeletini oluşturmanın yanı sıra tavanda, döşemede fırın ambar gözü gibi yapı öğelerinin duvarlarında kullanılmıştır. Aşağı Pınar'da ağacın yanı sıra kamış yoğun olarak kullanılmıştır.

Bu verilere dayalı olarak Aşağı Pınar yerleşmesinde hasır ve sepet yapımında kamış, dal, sap, ot ve ip kullanıldığı anlaşılmıştır. Kamışlar ya da dallar örülerek, diziler halinde sıralanarak sap ya da iplerle bağlanarak hasırların ya da sepetlerin yapıldığı ortaya çıkmıştır.

3.3.3.5. Marangozluk

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin buluntuları arasında yer alan izli kerpiç parçaları yerleşmede marangozluk zanaatının yapıldığını gösterir ve yerleşmedeki marangozluk hakkında bilgi verir. Yapılan kazılar sonucu ortaya çıkan kerpiç parçalarının bazılarının üzerinde ahşap doğrama izleri görülmüştür (Bkz. Resim 3.2.5.7.1).

Ahşap doğrama izli kerpiç parçaları yerleşmenin dal örgü yapım tekniği ile inşa edilen yapılarında kullanılmıştır. 2. tabakadaki bir kerpiç parçasındaki ahşap doğrama izi, düzgün ve dörtgen kesitli yapılmış bir ahşap doğramaya işaret etmektedir. Bazı kerpiç parçalarındaki ahşap doğrama izlerden bu doğramaların düzgün dörtgen kesitli doğramalar olmadıkları, bir miktar traşlanarak dış çeperi düzeltilmiş ağaç izleri oldukları anlaşılmıştır (Eres, 1999, s. 76).

Bunlara dayalı olarak yerleşmede düzgün dörtgen kesitli doğramaların yapıldığı bunun yanı sıra ağaçların dış yüzeylerinin biraz traşlanarak düzeltildiği anlaşılmıştır.

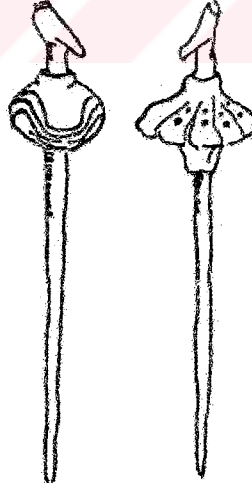
3.3.3.6. Dokumacılık

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinde dokumacılıkta kullanılan aletler iğ, ağırşak, ağırlık ve dokuma tezgahıdır. İğler yün, keten gibi liflerin bükülerek iplik haline getirilmesinde kullanılan ağaçtan yapılmış sivri, ince-uzun aletlerdir. Ağırşaklar yün, keten gibi liflerin bükülerek iplik haline getirilmesi sırasında bükümün düzenli ve ince olmasını sağlamak için iğnin alt ucuna geçirilen ortası delik aletlerdir. Ağırlıklar dikey dokuma tezgahlarında çözgü

iplerinin gergin kalmasını sağlamak için kullanılan aletlerdir. Tezgahlar, iğ ve ağırşak kullanılarak elde edilen iplerin dokunduğu ve bu şekilde çeşitli dokumaların üretildiği araçlardır.

Aşağı Pınar yerleşmesinin 6. tabakasındaki konutta küçük bir bölümün dokuma yapmak için ayrıldığı görülmüştür. Buranın bölme duvarı boyunca çok sayıda tezgah ağırlığı toplu olarak bulunmuştur. Buradan yerleşmede dokumacılığın günlük hayatın bir parçası olduğu anlaşılmıştır. Bulunan ağırşaklar ve ağırlıklar ise dokuma yapmak için iğ ve ağırşakların, ağırlıklı dikey dokuma tezgahlarının kullanıldığını gösterir.

Aşağı Pınar Höyüğü'nde kil ve kemik çok sayıda ağırşak bulunmuştur (Bkz. Resim 3.2.5.1.15 ve Resim 3.2.5.5.3). Bunlar çoğunlukla konik ve yassı yuvarlak formu olup çeşitli büyüklüklerde ve ağırlıklardadır. Bu ağırşakların ortasındaki deliğe geçirilen iğler tahta olduğu için günümüze ulaşamamıştır. İğlere takılan ağırşaklar, yünlerin düzgün bir şekilde ip haline gelmesinde kullanılıyordu (Çizim 3.3.3.6.1). Dokuma yapmak için kullanılan ipler yerleşmede beslenen koyun ve keçilerden elde edilen yünlerden yapılıyordu. İlk üretimciliğe geçilen yerleşmelerde evcilleştirilen hayvanlar arasında koyunun önemli bir yer tutması bu nedenle önemlidir. Sonra başta keten ve kenevir olmak üzere yetiştirilen bitkilerin liflerinden de ip yapılmıştır.

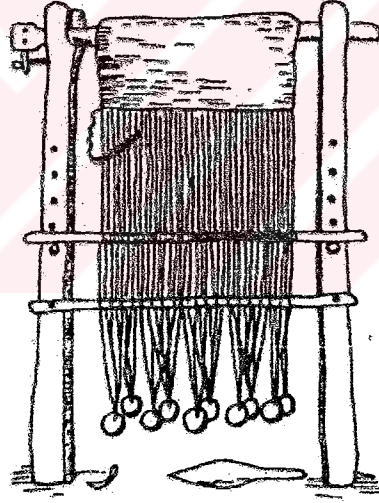
Çizim 3.3.3.6.1 İğ takılmış ağırşaklar (Yağan, 1978).

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin 6. tabakasındaki bir konutta dokuma tezgahına ayrılmış bölümde çok sayıda ağırlık toplu olarak bulunmuştur (Bkz. Resim 3.2.5.1.14) (Özdoğan, 1999a, s. 18). Ayrıca diğer tabakalarda da yer yer ağırlıklara rastlanmıştır. Yerleşmede

ağırlıklara rastlanması, tarihöncesi dönemde Aşağı Pınar'da dokumacılığın yapıldığını gösterir. Bu ağırlıklar kilden yapılmış olup çeşitli büyüklükte, piramidal ve konik formudur. Tek asma delikli olan konik formlu ağırlıkların taban ve tepe kısımları tamamen düz, yüzeyleri hafif eğimlidir.

Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinde çok sayıda ağırlık bulunması burada uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahının kullanıldığını gösterir. Ayrıca bu tezgah, başta Anadolu'nun batısı ve Kıta Yunanistan olmak üzere Akdeniz çevresinde varolan kültürlerin kullandıkları dokuma tezgahıdır (Fazlıoğlu, 1997, s. 13).

Uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahları iki çatal sopa üzerine oturtulmuş bir yatay sopadan meydana gelir. Çözümleri bu yatay sopa üzerine gerilmiş olup, serbest kalan uçlarına iplerin birbirine karışmaması ve düz durması için ağırlıklar bağlanmıştır. Bu tip tezgahta çözgü iplerine el ile tek tek hareket verilir ve bunlar arasından atkı ipliği yumak şeklinde geçirilir (Çizim 3.3.3.6.2) (Yağan, 1978, s. 12-13).

Çizim 3.3.3.6.2 Ağırlıklı dikey dokuma tezgahı (Yağan, 1978).

Dokuma yapmak için önce yünler bükülerek iplik haline getirilmiştir. Bunun için, elde edilen yünlerin eğirilip ip haline getirildiği iş adı verilen çubuğun ucuna ortası delik, kemikten ya da pişmiş topraktan yapılan ağırşaklar bağlanmıştır. Ağırşaklar ipliğe muntazam büküm verilmesini sağlamıştır. Böylece dokumacılıkta kullanılacak olan ipler hazır hale getirilmiştir. Değişik büyüklükte ve ağırlıkta ağırşaklar bulunması çeşitli incelikte iplik elde edebilmek için kullanılmış olabileceklerini düşündürür. Ayrıca çeşitli lifler için de kullanılmış olabilecekleri düşünülebilir. Sonra elde edilen bu ipler uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahında el ile dokunmuştur.

3.3.3.7. Yontmataş Alet Yapımı

Yerleşmede yontmataş alet yapımı için bir taşın hem çekirdek kısmından hem de yongalarından yararlanılmıştır. Gerek çekirdek haldeki taştan gerekse yongalardan günlük yaşamda kullanılan deliciler, oraklar, bıçaklar, kazıyıcılar, ok uçları gibi aletler yapılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.2.1).

3.3.3.8. Sürtmetaş Alet Yapımı

İşlenmemiş taşın başka bir taşla sürtülerek biçimlendirilmesiyle çeşitli aletler, kullanım kapları, süs eşyaları, figürinler ve günlük yaşamda kullanılan diğer objeler yapılmıştır. Bunlar baltalar, keserler, keskiler, çekiçler, öğütme taşları, gibi aletler; kaseler gibi kullanım kapları; boncuklar, bilezikler, gerdañçeler gibi takılardır. Bütün bunlardan sürtmetaş alet yapımının yerleşmede önemli bir zanaat olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü günlük yaşamda kullanılan hemen hemen pek çok eşya ve alet bu zanaat ile yapılmıştır.

Yassı balta yapmak için sert taşlar kullanılır. Balta yapılacak taş başka bir taşın sürtülmesiyle şekillendirilir. Bu baltalar genellikle dikdörtgen ve üçgen formludur. Ağız kısımları çoğunlukla her iki yüzeyden inceltilir. Bunun yanı sıra tek yüzeyden inceltilmiş ağızlı baltalar da vardır. Ayrıca bazı yassı baltaların ağız düz bazılarının ise dışbükeydir. Yassı baltaların ense kısmı ise dar küt ya da dar sivri olarak biçimlendirilir. Bu şekilde hem balta sapa rahat geçirilir, hem de kesme dışında dövme, çakma gibi işlerde de yassı balta kullanılabilir. Bu şekilde balta dar ve kalın ense kısmından ağız kısmına doğru genişleyen ve incelen bir şekil alır. Son olarak yüzey açık taşı ile düzletilip açkılanır. Ayrıca bir yüzeyi düz, diğer yüzeyi bombeli yassı baltalar da vardır. Baltalar yapılacak işlere göre büyük, küçük ve kalın, ince şekillerde yapılır (Bkz. Resim 3.2.5.3.1).

Keskiler sert taşlardan yapılır. Dikdörtgen biçimlidirler. Dar uzun bir formları vardır. Ağız her iki yüzeyden inceltilir. Ense kısmı ise genellikle yuvarlak bazen de küt olarak yapılır. Genel olarak keskilerin ağız dar ve hafif dışbükeydir. Bunun yanı sıra sivri uçlu keskiler de yapılır. Sapa geçirilerek kullanılan ya da sapa geçirilmeden kullanılanları da vardır. Çeşitli boylarda yapılırlar (Bkz. Resim 3.2.5.3.2).

Aşındırıcılar doğal haldeki taşın sürtülerek kabaca yassı kurs biçimine getirilmesiyle yapılır (Bkz. Resim 3.2.5.3.4 ve Çizim 3.2.5.3.1).

Açkı taşı için sert bir taşın alt ve üst kısımları sürtülerek düzletilmesiyle basık küresel bir gövde meydana getirilir. Yan yüzeylerin büyük bir bölümü işlenmeden bırakılır. Başka bir açkı taşı ise dörtgen biçimli taşın köşelerinin kabaca yuvarlatılmasıyla yapılır. Geniş yüzeylerden biri daha düz bırakılır, diğeri ise sürtülerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.3.5 ve Çizim 3.2.5.3.2).

Vurgu taşı yapmak için sert yuvarlak bir taş alt ve üst kısımları sürtülerek düzletilir ve basık küresel hale getirilir. Yan yüzeylerinin büyük bir kısmı işlenmeden bırakılır. Bunun yanı sıra sürtülerek küresel hale getirilen ve yüzeyi düzletilerek yer yer açkılanan vurgu taşları da vardır (Bkz. Resim 3.2.5.3.6).

Eltaşı yapmak için dikdörtgen biçimine uygun bir taş seçilir. Sonra bu taşın alt yüzeyi düz üst yüzeyi kubbeli hale çekiçlenerek getirilir. Üst yüzey el içine rahatça oturacak şekilde hafif kubbeli bir şekilde biçimlendirilir. Alt yüzeyin köşeleri çekiçlenerek yuvarlatılır (Bkz. Çizim 3.2.5.3.3).

Bız yapmak için yassı bir taş seçilir. Taşın her iki ucu aşındırıcı ile sivriltilir. Sivriltilme düzenli olarak ve daha çok yan yüzeylerin inceltilmesi ile yapılır. Bir geniş yüzey ve uç kısımlar açkı taşı ile düzletilip açkılanır. Diğer geniş yüzey ise taşın dokusu belli olacak şekilde doğal bırakılır (Bkz. Resim 3.2.5.3.7).

Öğütmetaşı yapmak için dikdörtgen ya da kare formuna rahat girecek taşlar seçilir. Bir kısım öğütmetaşlarının sadece tek bir yüzü kullanılır. Bu nedenle alt yüzeyi doğal bırakılır, üst yüzeyi çekiç ile çukurlaştırılarak düzletilir. Bir kısım öğütmetaşı ise iki yüzü de kullanılacak şekilde yapılır. İki taraf da çekiç ile hafif içbükey olarak düzletilir. Bunların yanı sıra bir yüzde iki farklı öğütme işinin yapılabileceği şekilde biçimlendirilen öğütme taşları da vardır. Ayrıca bu öğütmetaşının her iki yüzü de kullanılır. Bunun için taşın iki yüzü de işlenmiştir. Bu öğütme taşının bir yüzeyinde dikdörtgen biçimli bir çukur, diğer yüzeyinde biri taşın enine gelecek şekilde dikdörtgen biçimli diğeri ise hemen onun yanında kare biçimli bir başka çukur daha çekiç ile açılır. Yan yüzeyler bazı öğütme taşlarında kaba bırakılırken bazılarında işlenmiştir (düzletilmiştir) (Bkz. Resim 3.2.5.3.3).

Kapı mil taşı yapmak için doğal haldeki büyükçe bir taşın ortasına içine ahşap mil oturtulacak şekilde çukurluk çekiç ile açılır (Bkz. Resim 3.2.5.3.12).

Oyun taşı yapmak için küçük bir taş sürtülerek küresel hale getirilir. Yüzeyi de çekiç ile kabaca düzletilir (Bkz. Resim 3.2.5.3.13).

3.3.3.9. Kemik ve Boynuz Alet Yapımı

Kemik ve boynuzdan daha çok orta ve küçük boyutlu aletler, süs eşyaları yapılmıştır. Bunlar iğne, bız, ağırşak, kaşık, bıçak, spatül, çekiç, delici, mablak, düzlek, burgu, sap gibi aletler ile boncuk, gerdançe, yüzük, işlenmiş kemik gibi süs eşyalarıdır. Bütün bunlardan kemik ve boynuz alet yapımının da önemli bir zanaat olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü yerleşmede kullanılan pek çok alet ve eşya bu zanaat ile yapılmıştır.

Kemik bız için yapılmak istenen bızın büyüklüğüne göre küçük, orta boy ya da büyük bir hayvanın (tavşan, karaca, koyun) uzun kemiği kullanılır. Bazılarında kemik eklem yeri de dahil olmak üzere uzunlamasına ikiye çakmaktaşı alet ile yarılır. İlik kanalı çakmaktaşı alet ile temizlenir. Uç kısmı çakmaktaşı alet ile sivriltilir. İlik kanalı da dahil tüm yüzeyler açık taşı ile düzletilip açkılanır. Bazılarında eklem yeri doğal bırakılırken, bazılarında işlenmiştir. Bazılarında ise eklem yeri çıkartılarak küt ya da yuvarlak yapılır. Bazılarında arka kısma ip sarmak için çentik ya da ip geçirmek için delik yapılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.1).

Kemik iğne için yapılacak iğnenin büyüklüğüne göre orta ya da büyük boy hayvanın uzun kemiği seçilir. Uzun kemikten el ile çıkarılan kıymık işlenir. Kıymık çakmaktaşı alet ile ince-uzun olarak biçimlendirilir. İğne çakmaktaşı alet ile uca doğru tüm yüzeylerden inceltilerek sivri ve uzun bir uç yapılır. Arka kısımda ise iplik geçirmek için bir delik çakmaktaşı delici ile açılır. Yüzeyler açık taşı ile düzletilir. Özellikle uç kısım parlak açkılı yapılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.2).

Mablak için orta boy bir hayvanın (koyun ya da keçi) uzun kemiği seçilir. Kemiğin eklem yeri ve gövdesi doğal bırakılır. Alt yüzey uca doğru çakmaktaşı alet ile düzletilerek inceltir. Uç kısmında ilik boşluğu ortaya çıkartılır. Aletin kullanım ağzını oluşturan ön kısmı derin içbükey oyuk meydana getirecek şekilde biçimlendirilir. Oyuğun iki ucu sivriltilir. Yüzeyler açık taşı ile düzletilerek açkılanır. Bazı mablaklarda ise alt yüzeyde ağızdan başlayarak ilik kanalına

kadar inen uzun V biçimli yarık çakmaktaşı alet ile açılır. Uçta iki ucu sivriltilmiş içbükey bir ağız oluşturulur. İlik kanalı çakmaktaşı alet ile temizlenir. Bazı mablaklarda ise alt yüzey ön kısımda sürtülerek ağız inceltirir. Ağızın iki yanında küçük iki çıkıntı oluşturulur. Böylece ağız V biçimi alır. Ağızın iki yanındaki çıkıntı kullanım sırasında ağız kaymamasını sağlamak için yapılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.7).

Düzlek için orta boy bir hayvanın uzun kemiği seçilir. Eklem yeri çakmaktaşı alet ile hafif düzletilir. Geniş yüzeylerden birisi düz diğeri omurgalı olacak şekilde biçimlendirilir. Uç kısım bir yüzeyden daha fazla olmak üzere çakmaktaşı alet ile düzletilerek hafif keskinleştirilir ve verev olarak biçimlendirilir. Son olarak yüzey açık taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.8).

Delici uzun bir kemiğin kıymığından yapılır. Arka kısma çakmaktaşı alet ile yassı söbems bir biçim verilir. Aletin dörtte üçü uzun ve çok sivri bir uç olarak biçimlendirilir. Alt yüzey açık taşı ile düzletilerek açkılanır. Delici bir sapa geçirilerek kullanılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.9).

Burgu için orta boy bir hayvanın yassı kemiği seçilir. Kemik sürtülerek yassı levha haline getirilir. İki yandan sivri ağza doğru çakmaktaşı alet ile inceltirir. Ağız kenarı üç yüzeyden yongalanarak burgu biçimi verilir. Arka uç da çakmaktaşı alet ile inceltirir. Gövdenin iki yanına ikişer oyuntu çakmaktaşı alet ile açılır. Tüm yüzey açık taşı ile açkılanır. Oyuklar bir sapa geçirilerek kullanılması içindir (Bkz. Resim 3.2.5.5.10).

Ağız için büyük bir hayvanın (sığır) bacak kemiği seçilir. Kemik konik şekilde biçimlendirilir. Üst kısımda oluşturulan küçük bir düzlüğün ortasından çakmaktaşı delici ile delik açılır. Yüzey açık taşı ile açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.3).

Bıçak için orta boy bir hayvanın (geyik) kaburga kemiği seçilir. Kullanım kenarı açık taşı ile özellikle iyi açkılanır. Kök kısmı işlenmeden doğal bırakılır. Kemiğin dip kısmının doğal eğiminden yararlanılarak ele oturacak biçim verilir. Ağız ucu yuvarlatılır. Bir yanı eli kesmemesi için kütleştirilir. Diğer yanı ise keskinleştirilir (Bkz. Resim 3.2.5.5.4).

Kaşık yapmak için geniş bir yaban sığıri kemiği seçilir. İnce ve yuvarlak bir sap ve içi hafif çukurlaştırılmış ve köşeleri yuvarlatılmış dörtgen biçimli kaşık olacak şekilde çakmaktaşı alet ile biçimlendirilir. Sap kısmı çeşitli biçimlerde (aralıklı olarak enine yivler ya da birbirine

koşut iki yiv dizisi arasında söbemsî bir boncuk şeklinde) süslenir. Son olarak tüm yüzey açık taşı ile düzletilerek açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.5).

Spatül için büyük bir hayvanın kaburga kemiği seçilir. Kemiğin doğal biçimi ve eğimi korunarak yapılır. Arka ucu çakmaktaşı alet ile hafif yuvarlatılarak düzletilir. Ön kısmı çakmaktaşı alet ile uca doğru hafif inceltilerek yuvarlatılır. Yüzeyler kemiğin doğal biçimi korunarak açık taşı ile açkılanır (Bkz. Resim 3.2.5.5.6).

Saplar için kullanılacak alete göre küçük, orta boy ya da büyük bir hayvanın bacak kemiği seçilir. İki uçtan açık saplarda kemik enine iki taraftan çakmaktaşı alet ile kesilir. İlik kanalı çakmaktaşı alet ile temizlenir. Bazen sadece dış yüzey bazen de hem iç hem dış yüzey tamamen açık taşı ile açkılanır. Tek uçtan açık saplarda kemik eklem yerine yakın yerden çakmaktaşı alet ile enine kesilir. İlik kanalı çakmaktaşı alet ile temizlenir. Eklem kısmı doğal bırakılır. Yüzeyler açık taşı ile açkılanır. Bazılarında ise yüzey açkılanmaz, sadece kesim yeri açık taşı ile düzletilir (Bkz. Resim 3.2.5.5.15).

Boynuz keski için geyik boynuzu kök bitiminden çakmaktaşı alet ile kesilerek ucu açık taşı ile düzletilir. Boynuz yüzeyi uç kısmı dışında doğal şekliyle bırakılır. Uca doğru yüzey çakmaktaşı alet ile sıyrılarak biçimlendirilir ve hafif keskin yuvarlak bir ağızla bitirilir. Boynuz keski bir aleti oymak ya da oyuk açmak için kullanılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.16).

Boynuz çekiç için büyük bir alageyik boynuzunun kök kısmı başlangıcı ile ilk çatal arasındaki kısım biçimlendirilir. Kök girişi çakmaktaşı alet ile kesildikten sonra çakmaktaşı alet ile hafif oyulur. Ön kısımdaki kullanım yüzeyi ise ilk çatal başlangıcının verev olarak çakmaktaşı alet ile kesilip düzletilmesi ile elde edilir. Boynuzun dış yüzeyi sadece arka kısımda sap ya da tutma yeri olarak korunur. Geri kalan kısımlarda dış yüzey tümüyle çakmaktaşı alet ile soyulur. Alet yüzeyinin büyük bir kısmı sürtülerek düzletilir. Boynuz çekiç çakmaktaşı işçiliğinde vurgu aleti olarak kullanılır. Bir başka çekiç de yine geyik boynuzunun kök kısmından yapılır. Yüzeyler çakmaktaşı alet ile kabaca düzletilir. Her iki uçta çakmaktaşı alet ile kesilerek düzletilir. Aletin orta kısmı çakmaktaşı alet ile iki yüzeyden oyulur (Bkz. Resim 3.2.5.5.17).

Boynuz vurgu aleti için uzun bir boynuzun uç kısmı çakmaktaşı alet ile kesilip düzletilir. Boynuzun sivri ucu çakmaktaşı alet ile kesildikten sonra önde küçük düz bir yüzey

oluşturulur. Boynuz bu yüzeye doğru çakmaktaşı alet ile kabaca yontularak hafif inceltir. Boynuz vurgu aleti çakmaktaşı işçiliğinde kullanılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.18).

Boynuz delici için geyik ya da karaca boynuzu kök kısmından çakmaktaşı alet ile kesilip ucu açık taşı ile düzletilir. Uç kısmı dışında gövde olduğu gibi işlenmeden bırakılır. Uç kısmında açık taşı ile dış kabuk alınır ve açkılanır. Yüzey açık taşı ile düzletilir. Gövde hafif yuvarlak ve küt bitimli bir uç oluşturacak şekilde çakmaktaşı alet ile inceltir (Bkz. Resim 3.2.5.5.19).

Boynuz saplar boynuzun köke yakın kısmından biçimlendirilir. Her iki uçtan açık olan saplar için boynuz çakmaktaşı alet ile iki yandan enine kesilerek silindirik biçimli parça çıkartılır. İçi çakmaktaşı alet ile kabaca her iki uçtan oyularak temizlenir. Kesim yerleri açık taşı ile düzletilir. Dış yüzey ya doğal bırakılır ya da açık taşı ile kabaca düzletilir. Tek taraftan açık olan saplar için boynuz ilk çatal yerinden çakmaktaşı alet ile kesilir. Çatalın içi çakmaktaşı alet ile hafif oyularak aletin girebileceği bir yuva hazırlanır. Bu yuva hafif koniktir. Yuvanın kenarları açık taşı ile kabaca düzletilir. Yuva kısmı dışında yüzey işlenmeden bırakılır (Bkz. Resim 3.2.5.5.20).

3.3.4. Beslenme

Aşağı Pınar yerleşmesinde ortaya çıkan bitki ve hayvan buluntuları ile çanak çömlekler ve çeşitli aletler yerleşmenin beslenmesi hakkında yeterince bilgi vermektedir. Bu buluntular vasıtasıyla Aşağı Pınar yerleşmesinde nelerin tüketildiği, bu besinlerin nasıl sağlandığı, nasıl hazırlandığı ve nasıl saklandığı anlaşılmıştır.

3.3.4.1. Tarım

Aşağı Pınar yerleşmesinde tarım yapıldığı buluntular arasında yer alan bitki kalıntılarından anlaşılmıştır. Bitki kalıntılarından iki cins buğdayın, arpanın, çavdarın, burçağın, fiğın, mercimekgillerin, baklagillerin yoğun olarak ekildiği, başta badem olmak üzere birçok yemişin toplandığı, ayrıca yabani ot, kamış ve sazdan da yararlanıldığı anlaşılmıştır (Neef, 1998, s. 3).

Yerleşmenin 6. tabakasındaki konutun içindeki ambarlarla beraber çok sayıda yanmış tahıl ve yemiş (badem) bulunmuştur (Bkz. Resim 3.2.5.9.1). Özellikle bademin çok tüketildiği

söylenbilir. Bademin yağı için depo edildiği düşünülmüştür. Yanarak kömürleştiği için günümüze kadar gelebilen tahıl tanelerinin incelenmesiyle M.Ö. 5800 yıllarında bu yerleşmede insanların nelerin tarımını yaptığı ve nelerle beslendiği anlaşılmıştır (Özdoğan, 1999a, s. 18; Özdoğan, 2000b, s.70). Bütün bunlara dayalı olarak yerleşmenin en eski tabakalarından itibaren tarımın yapıldığı ortaya çıkmaktadır.

3.3.4.2. Hayvancılık

Yerleşmede hayvancılık yapıldığı buluntular arasında yer alan çok sayıdaki hayvan kemiğinin incelenmesinden anlaşılmıştır. Kazı verileri koyun, keçi, sığır ve domuz gibi evcil hayvanların beslendiğini göstermiştir.

3.3.4.3. Avcılık

Buluntular arasında yer alan hayvan kemikleri yerleşmede avcılığın da yapıldığını göstermiştir. Hayvan kemiklerinin incelenmesinden avcılığın da beslenmede önemli bir yer tuttuğu ve özellikle çeşitli türde geyiğin avlandığı anlaşılmıştır. Ayrıca karaca ve yaban sığırı avının yapıldığı da görülmüştür.

3.3.4.4. Besin Saklama

Yerleşmede kazı sonucu bulunan ambarların, ambar gözlerinin, depo çukurlarının ve depo kaplarının besinlerin saklanması için kullanıldığı anlaşılmıştır.

Ambarlar genellikle dörtgen ya da yuvarlak şekillidirler (Bkz. Resim 3.2.4.4.2.2). Yapı içinde olduğu gibi yapıların dışında açık alanlarda da bağımsız birimler olarak yer alırlar (Bkz. Resim 3.2.4.4.2.3).

Ambar gözleri yapılarda duvar kenarlarında gruplar halinde dizilir. Genellikle yuvarlak ya da dörtgen formludurlar.

Depo kapları dörtgen ya da yuvarlak formludurlar. Dörtgen olanlar taban üzerinde yer alırken yuvarlak olanlar kısmen taban içine gömülmüştür.

Depo çukurları yapı içlerinde çeşitli büyüklüklerde açılan ukurlardır.

Besinlerin saklandığı bu yerler genel olarak fırın yakınlarında ve duvar kenarlarında gruplar halinde yer alırlar. Bunlarda başta tahıl olmak üzere çeşitli besin maddeleri saklanırdı.

3.3.4.5. Besin Hazırlama

3.3.4.5.1. Ocak

Besinlerin hazırlanmasında kullanılan temel araçlardan biri olan ocaklar genel olarak yapı içlerinde yer alırlar. Ancak yapıların dışında yer alan ocaklar da vardır. Bu ocakların bir kısmı büyük çukur tabanlıdır. Yapıların içinde yer alan ocaklar genellikle duvara bitişik olurlar ama yapının ortasında olanları da vardır. Ocakların çevresinde beslenme ile ilgili kullanım kapları ve aletler, öğütme taşları ve depo kapları yer alır.

Buluntular arasında yer alan sac ayakları, ocakların üzerine taş ya da kil sac ayağı yerleştirildiğini göstermiştir (Bkz. Resim 3.2.5.1.22). Bu sac ayağının kapların, ocağın üzerine yerleştirilmesini ve düzgün durmasını sağlamak için kullanıldığı anlaşılmıştır.

3.3.4.5.2. Fırın

Besinlerin hazırlanmasında kullanılan bir diğer temel araç olan fırınlar, hem yapıların içlerinde hem de yapıların dışında açık alanlarda bulunurlar. Yapı içlerinde olanlar genellikle duvar kenarında ya da ortada bulunurlar. Fırınların çevresinde de depo kapları, öğütme taşları, günlük kullanım kap-kacakları ve aletleri yer alır (Bkz. Resim 3.2.4.4.2.2).

3.3.4.5.3. Kap-Kacak

Kazılarla ortaya çıkan çok sayıdaki kap-kacak Aşağı Pınar yerleşmesinde kullanılan kap-kacak hakkında yeterince bilgi vermektedir. Eldeki buluntulara dayalı olarak, depolanmış ya da taze besinleri pişirmek için çeşitli tiplerde çömlekler kullanıldığı anlaşılmıştır. Bunlar genel olarak derin, geniş ağızlı ve geniş hacimli kaplardır. Srahi şeklindeki çömlekler ise içecekler ve diğer sıvı besinler için kullanılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.1.3). Ayrıca çeşitli tiplerde maşrapaların ve kaselerin de sıvı besinlerin kullanımı için yapıldığı anlaşılmıştır

(Bkz. Resim 3.2.5.1.1 - 5). Örneğin bir çömlekten su almak için maşrapalar kullanılmıştır. Kaseler diğer besinler için de kullanılmıştır. Çeşitli sosların vs. kullanımı için çok çeşitli minik kaplar ile bileşik kaplar yapılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.1.6 - 7). Bıçak, kaşık, spatül, havaneli, öğütme taşı ise yiyeceklerin hazırlanmasında kullanılan aletlerdir (Bkz. Resim 3.2.5.1.16, Resim 3.2.5.5.4 - 5 - 6, Resim 3.2.5.3.8 - 3). Öğütme taşları tahılların öğütülmesinde kullanılmıştır. Ayrıca çömleklerin ağzını kapatmak için çeşitli kapaklar ve kapmalar yapılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.1.9 ve Çizim 3.2.5.1.1).

Bu kap-kacağın çeşitliliği ve işçiliği beslenmede kullanılan kaplara verilen önemi gösterir. Çeşitli tiplerde çömlekler, tabaklar, kaseler, maşrapalar, fincanlar, bardaklar, minik kaplar, bileşik kaplar, kapaklar, kapamalar, peynir kapları yapılmıştır. Ayrıca çeşitli tiplerdeki kaşıklar, bıçaklar, spatüller, havanlar ve öğütme taşları da yapılmıştır. Kaşıkların saplarındaki süslemeler, çeşitli kullanımlar için yapılmış minik kaplar ve çeşitli tiplerdeki kapaklar gibi ayrıntılar da eklendiğinde yerleşmede beslenme konusunun ne kadar önemli ve ne kadar gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.4.5.4. Hazırlama

Yerleşmede hem bitkisel hem de hayvansal besinler hazırlanmıştır. Bitkisel besinler gerek tarlada yetiştirilerek gerekse doğadan toplanarak elde edilirdi. Elde edilen bitkiler çeşitli şekillerde hazırlanırdı. Bıçak, havan gibi aletlerle kesilerek ya da ezilerek diğer besin maddeleriyle (sebze, et, su) beraber ya da tek olarak çömlekler içinde ocakta ya da fırında pişirilirdi. Ayrıca bazı besinler pişirilmeden hazırlanırdı. Tahıllar ise yapılmak istenen besine göre öğütme taşlarında ya da havanlarda öğütülerek un haline ya da daha küçük taneli hale getirilerek kullanılırdı. Örneğin buğday taneleri öğütme taşında ezilerek un haline getirildikten sonra ekmek yapımında kullanılırdı. Bu tahıllar ile diğer besin maddeleri beraber kullanılarak çeşitli besinler hazırlanırdı.

Hayvansal besinler ise gerek beslenen evcil hayvanlardan gerekse avlanan hayvanlardan elde edilirdi. Bu hayvanların eti, sütü, yağı kullanılmıştır. Sadece etin ya da sütün kullanılmasıyla besinler hazırlandığı gibi bitkisel besinlerle beraber kullanıldıkları da olmuştur. Et pişirilerek hazırlanırdı. Ayrıca süttten peynir yapılırdı.

Yerleşmede besinlerin hazırlanmasında hem bitkisel hem de hayvansal besin maddelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu besinlerin bir kısmı çiğ olarak hazırlanmıştır. Bir kısmının ise pişirilerek hazırlandığı bulunan ocak ve fırınların varlığından anlaşılmıştır.

3.3.4.6. Besin Tüketme

Aşağı Pınar yerleşmesinde hem bitkisel hem hayvansal besinler tüketilmiştir. Bitkisel besinler arasında buğday, arpa, çavdar, burçak, fiğ, baklagiller ve mercimekgiller ile başta badem olmak üzere çeşitli yemişler çokça tüketilmiştir. Hayvansal besinlerden ise beslenen koyun, keçi, sığır, domuz eti ile avlanan geyik, karaca ve yaban sığıri eti tüketilmiştir. Ayrıca beslenen hayvanların sütü ve yağı da tüketilmiştir. Bitkisel besinler taze olarak ya da pişirilerek, hayvansal besinler ise pişirilerek tüketilmiştir. Ayrıca çeşitli bitkiler ve etler kurutularak da tüketilmiştir.

Besin tüketiminde çeşitli kap-kacaklar kullanılmıştır. Bunlar tabaklar, kaseler, bardaklar, fincanlar, kaşıklar ve bıçaklardır (Bkz. Resim 3.2.5.1.1 - 2 - 4 - 11 - 16, Resim 3.2.5.5.5 - 4). Bu kap-kacaklar çeşitli tiplerde ve çeşitli kullanımlar için yapılmışlardır. Örneğin bazı tabaklar derin iken bazıları sıgıdır. Bu da tabakların değişik besin maddeleri için çeşitli tiplerde yapıldığını göstermektedir. Buna bağlı olarak besin tüketiminde çeşitli besinlerin tüketimi için değişik kap-kacakların yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.3.5. Sosyal Yaşam

Yerleşmenin 5. tabakasında yapıların önceden hazırlanmış bir plana göre yaklaşık eşit aralıklarla dizilmiş olması, evlerin arasındaki yolların düzenli ve temiz biçimde bulunması, buradaki sosyal organizasyonun bugünkü köy anlayışından daha farklı olduğunu göstermektedir. 5. tabakadan sonraki 4. tabaka yapı alanlarının değişmiş olması, bu tabakada tümüyle yeni bir düzenlemenin yapıldığını gösterir. Aynı şekilde 4. tabaka yangınından sonra 3. tabaka yerleşmesi kurulmadan önce 4. tabaka molozunun üzeri düzgün olarak tesviye edilerek, yeni kurulan yerleşmeye geniş ve düz bir alan hazırlanmış olması gene güçlü bir sosyal organizasyonun varlığını kanıtlamaktadır (Eres, 1999, s. 37).

3. tabakada yapıların 4. tabaka yapılarının üzerinde aynı yerde yer alması, olasılıkla toprak mülkiyeti kavramının olduğunu düşündürmektedir. 2. tabakada her ne kadar bazı yapılar aynı

yerlerde devam etmişse de açık alanların artması yaşam şeklindeki olası değişiklik ile açıklanabilir (Eres, 1999, s. 37).

Bunların yanı sıra Aşağı Pınar kazısında ortaya çıkan figürinler ve kült amaçlı kaplar bu yerleşmede inanç kavramının varolduğunu ve sosyal yaşamın bir parçası olduğunu gösterir.

3.3.5.1. İnanç¹

Aşağı Pınar yerleşmesinin her tabakasında inançla ilgili kaplara ve figürinlere sıkça rastlanmıştır. Özellikle kült kapları özenle biçimlendirilmiş ve bezenmiştir. Gerek kaplar gerekse figürinler insan ya da hayvan formunda yapılmıştır (Bkz. Resim 3.2.5.1.8 - 19).

Yerleşmenin en eski kültür katı olan 6. tabakadaki konutun içinde kült amaçlı olduğu düşünülen küçük bir bölüm bulunmuştur. Konutun doğu tarafındaki bu bölümde büyük bir platform bulunmuştur. İşlevi tam olarak anlaşılamamış olan bu platformun üzerinde kerpiç toprağından silindir biçimli büyük parçalar ile dört ayaklı bir kült kabı bulunmuştur.

Kalkolitik Çağ'a tarihlenen 5.- 1. tabakalarda ise kilden yapılmış figürinler bulunmuştur. Bunlar genellikle birkaç santim boyutlarında olan ve daha çok kadını, ender olarak da hayvanları betimleyen, nazarlık gibi kullanıldıkları sanılan kutsal amaçlı parçalardır. Aşağı Pınar'da yüzlerce bu tür figürin parçası bulunmuştur. Bunların çoğu silindirik gövdeli, silindir başlı ve oldukça şematik figürinlerdir (Bkz. Resim 3.2.5.1.19). Anadolu örneklerinden farklı olarak cinsel organlar abartısız olarak betimlenmiştir. Buna karşılık yüzde burun ve kulaklar daha belirgin olarak yapılmıştır. Hemen hemen hiç birinde ağız yoktur. Özellikle 2. tabakada oldukça zengin bir insan figürini çeşitlemesi saptanmıştır.

İnancı simgeleyen bir başka buluntu türü ise büyük boyutlu ve kült amaçlı olan insan biçimli kaplardır. Bunlara en ilginç örneklerden biri, 2. tabakadaki bir yapının içinde bulunmuş olan çift küresel gövdeli, kadın biçimli kaptır. Boyun kısmında kadının üçgen biçimli yüzü, üst gövdede ise göğüs ve kolları kabartma olarak betimlenmiştir. Ayrıca gövdede yine kabartma olarak yapılmış insan figürleri de bulunmaktadır. Bunlardan üst gövdedeki elele tutuşmuş bir kadın ile erkeği göstermektedir (Bkz. Resim 3.2.5.1.8). Bu tür çift gövdeli kaplar yalnızca Anadolu'da Hacılar I'den bilinmektedir. Buna karşılık üzerinde insan kabartması olan kaplara

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1998; 1999a ve 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

Orta Anadolu'dan Balkanlar'da Orta Tuna Havzası'na kadar çok geniş bir alanda rastlanmaktadır.

İnsan biçimli kaplara bir diğer örnek yine aynı yapının içinde bulunmuştur. Bu kap küçük boyutlu olmasına karşılık çok özenle yapılıp bezenmiştir. Dört ayaklı ve yüksek arkalı bir iskemlede oturan, ellerini göğsünde birleştirmiş, uzun etekli bir giysisi olan erkek figürünü betimlemektedir. Giysisi omuzlarından şarkan örtüsü ile iskemlenin arkılığı sıg çizikler ile bezenmiştir. Sadece baş kısmı eksiktir (Bkz. Resim 3.2.5.1.8). Bu kap ise yalnızca Orta Tuna Bölgesi'nde bilinmektedir. O dönemin mitolojisini yansıttığı anlaşılan bu kaplar ve içinde bulundukları yapı, Trakya'nın tüm kültürel ilişkilerini birlikte sergileyen önemli bir buluntu topluluğudur. Bunların yanı sıra yerleşmenin 5.-1. tabakalarında yer yer kült kaplarına ait parçalar da bulunmuştur.

Sonuç olarak Aşağı Pınar yerleşmesinde en eski kültür katı olan 6. tabakadan itibaren inanç kavramının var olduğu ve ibadet yerlerinin konutların küçük bir bölümünde oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Kalkolitik Çağ'daki kadın formu figürünler Anadolu'daki Ana Tanrıça kültünün Trakya'daki yansıması olarak yorumlanabilir. Figürinlere çok sayıda ve her yerde rastlanması yerleşmedeki sosyal hayat içinde inancın önemli ve temel bir etken olduğunu göstermektedir.

3.3.5.2. Ölü Gömme

Aşağı Pınar yerleşmesinde gerek Neolitik gerekse Kalkolitik Çağ tabakalarında yaşam alanı içinde gömülmüş herhangi bir iskelete rastlanmamıştır. Bu da bu dönemlerde ölülerin yerleşme dışındaki ayrı bir yerde gömüldüklerini düşündürmektedir. Ekstramural bir ölü gömme geleneğinin olduğu söylenebilir.

3.3.6. Dış Kültürle İlişki¹

Yerleşmenin çeşitli dönemlerde gerek Balkanlar'la gerek ise Anadolu ile ilişki içinde bulunduğu anlaşılmıştır. Kalkolitik Çağ'ın yaşandığı 5. 3. ve 2. tabakalarda bölgeye dışarıdan çeşitli etkilerin geldiği görülmüştür.

¹ Bu bölüm Özdoğan, 1998; 1999a ve 2000b'den yararlanılarak yazılmıştır.

5. tabakada Aşağı Pınar yerleşmesine dışarıdan başka bir bölgeden yeni etkiler gelmiştir. Bu çanak çömlek ve figürin gibi buluntulardaki değişimden anlaşılır. Kullanılan çanak çömleğin yalnızca biçimi ve bezemesi değil fırınlama tekniği de değişmiş, inancı simgeleyen figürinlere de yeni bir anlayış gelmiştir. Ayrıca bu tabakayla birlikte Trakya bölgesinin Balkanlarda çok geniş bir alan ile kültürel ilişki içine girdiği görülmüştür.

3. tabakada bulunan boncuk işliği ve yakınında bulunan malahit boncuklar yerleşmenin 30 km. kadar uzağındaki çok zengin bakır ve malahit yataklarından getirildiği anlaşılan ham malahitin yerleşmede biçimlendirildiğini göstermiştir. Bu buluntular Trakya'nın bu dönemde kuzeyden göç almış olduğunu düşündürmektedir.

Aşağı Pınar'ın 2. tabakasında yerleşmeye dışarıdan yeni bir etkinin daha geldiği anlaşılmaktadır. Bu tabakada bulunan 2 odalı bir yapının içindeki çok sayıda özel kap ve figürinin benzerleri İç Anadolu Göller Bölgesi'nden, bazıları Romanya'dan bazıları da Güney Macaristan'dan bilinmektedir. Bu da bu dönemde Trakya'nın ne kadar geniş bir kültür çevresiyle etkileşimde olduğunu göstermektedir.

Bunlara dayalı olarak Aşağı Pınar yerleşmesinin çevre kültürlerle ilişki içinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Özellikle çömlekçilik bu kültürel ilişkiyi en belirgin bir şekilde yansıtmaktadır.

4. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ SERGİLEMESİNİN DAYANDIĞI İLKELER VE SERGİLEME MALZEMELERİ

4.1. Sergileme Kavramı ve Amacı

Aşağı Pınar Höyüğü, çiftçiliğe dayalı köy kültürünü yansıtan tarihöncesi bir yerleşmedir. Bu yerleşme Anadolu'da ortaya çıkan çiftçi kültürün Balkanlar'a nasıl geçtiğini, bu geçiş sırasında yerel kültürle nasıl kaynaştığını ve yerel koşullara nasıl uyum sağladığını göstermesi nedeniyle çok önemlidir. Dolayısıyla burada kurulacak açık hava müzesi ziyaretçilere yerleşmedeki kültürü anlatırken aynı zamanda yerleşmenin önemini de yansıtacaktır.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde uygulanacak sergilemenin amacı Aşağı Pınar Höyüğü'nün kültürünü ve önemini konunun uzmanı olmayan geniş kitleler için anlaşılır hale getirmek, kolaylıkla ve sıkılmadan anlayabilecekleri şekilde aktarabilmek, ziyaretçilerin müzeyi gezerken tarihöncesi kültürü sadece izlemesini değil yaşamasını sağlamaktır.

4.2. Uygulama İlkeleri

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin sergilemesinin uygulanmasında temel alınacak ilkeler iki ana gruba ayrılmıştır. Bunlardan birincisi sergilemenin hazırlanmasına yönelik ilkelerdir. İkincisi ise gerek sergi hazırlanırken gerek ise sergi hazırlandıktan sonra dikkat edilecek önemli bir nokta olan korumaya yönelik ilkelerdir.

4.2.1. Hazırlama İlkeleri

Son yıllarda Avrupa'da gelişen yeni uygulamalardan ve Aşağı Pınar Höyüğü'nün özelliklerinden yola çıkılarak belirlenen ilkeler şöyledir:

1.Müze sergilemesinin kazı verilerine dayalı olarak bilimsel gerçeklere uygun ve temsil edilen kültür ve yerleşmenin bilgisini doğru aktarmasını sağlamak.

2.Ziyaretçilerin Aşağı Pınar Höyüğü'ndeki kültürü bir bütünlük içinde algılayabilmesi, kendini o dönemde yaşıyormuş gibi hissedebilmesi için Aşağı Pınar kazı verilerine dayalı

olarak, kazı alanının hemen yanına, doğal çevre ortamı içine, kazıda bulunan yapılara uygun, yeniden bir köy inşa etmek.

Kırklareli Istranca Dağlık kesiminde bu geleneğin halen sürmekte olması gerek usta ve gerekse uygun işçiliğin bulunması açısından kolaylık sağlamaktadır. Model yaptırmanın yanı sıra, Istranca köylerinden bu tür yapı örneklerini satın alıp, dikkatle söktürüp Aşağı Pınar müze alanına yeniden kurmak (Özdoğan, 1999a, s.25).

3.Ziyaretçilerin sadece pasif izleyici olarak değil aktif olarak sergiye katılarak, ortamla bütünleşerek müzeyi gezmesini sağlamak için sergilenecek nesnelerin modellerini yapmak. Bu şekilde ziyaretçilere nesnelere dokunabilme ve onları kullanabilme imkanı vermek Böylece ziyaretçilerin sadece görerek değil tüm duyularına hitap eden yaşayarak öğrenmesini sağlamak.

4.Orijinal eserleri kazı yerine 800m. uzaklıktaki Kırklareli Arkeoloji Müzesi'nde korumak.

5.Bu tarihöncesi yaşantıyı aynı zamanda günümüze de bağlayarak geçmiş ve şimdinin birarada verilmesiyle (müzeyi oluşturacak yapılar günümüzde de kullanılmakta olan yapılardır, Mimari Sergileme Birimi'nde Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin mimarisi günümüz örnekleriyle beraber sergilenecektir, Etnografya Birimi'nde ise Kırklareli ve çevre köylerden toplanan malzemeler sergilenecektir) yoruma açık olmak ve düşünmeye sevk etmek, aynı zamanda eğlendirmek ve bilgilendirmek.

6. Müzenin hedef kitlesi olan konuya yabancı, konunun uzmanı olmayan insanların kolaylıkla ve sıkılmadan anlayabilmesini sağlamak.

7. Müze ortamının (Model Köyün) doğallığını bozmamak için, mümkün olduğunca az yazılı malzeme kullanmak; gerek yazılı gerekse diğer sergileme malzemelerini kullanırken de ortama uyum sağlayacak şekilde düzenlemek. Bunun için model köyün yapımında kullanılan teknikten ve malzemedan yararlanmak.

8.Ziyaretçilerin müzeyi bir kereden fazla, hatta sürekli ziyaret etmelerini sağlamak. Bunun için ziyaretçilerin katılımıyla gerçekleştirilecek çeşitli etkinlikler ve geçici sergiler yapmak.

9.Kazı alanının höyük görüntüsünü bozmamak, höyüğün de korunması gerekli kültür varlığı olduğunu dikkate almak. Kazı alanı içinde, en iyi yapı izlerinin bulunduğu ve geçici koruma altına alınan kesimin üstünün örtülmesini ve ziyaretçinin alanın üzerinden değil höyüğün içine girerek gezebilmesini sağlamak. Bu mekana ulaşırken de “bir zaman tüneli “ ile “höyüğün içine girme” duygusunu vermek. Bu kapalı alanı değişik mimari öğelerin de tanıtılmasında kullanmak, sergilenen evlerin içinde bulunmuş olan kap-kacak ve aletlerin modellerini in situ olarak yerleştirmek.

10.Müzenin asıl hedef kitlesi konunun uzmanı olmayan insanlar olmakla birlikte bilim dünyasına hitap edecek uygulamalara da imkan sağlamak. Bu şekilde müze ortamının geniş halk kitleleri için bilgilendirici ve eğitici olmasını sağlarken aynı zamanda bilimsel araştırmalar ve deneysel çalışmalar yapan öğrencilere ve bilim adamlarına da hizmet etmesini sağlamak. Bu nedenle uygulanacak model köyde atölye çalışması ortamı da yaratarak arkeoloji, etnografya, mimarlık gibi konuyla ilgili disiplinlerden öğrencilerin ve bilim adamlarının bu ortamda deneysel çalışmalar (tarihöncesi bir evin, bir fırının inşa edilmesi, tarihöncesi dönem tarımı üzerine araştırma niteliğinde ekim yapmak, çanak çömlek yapılması gibi.) yapmalarına olanak sağlamak.

11.Açık Hava Müzesi'nin yanında öğrenci grupları ve araştırmacıların kalabileceği, çalışabileceği küçük bir merkez kurmak. Bu da Trakya köylerindeki taş sivil mimarlık örneklerinden esinlenerek yapılacak bir bina olacak, aynı alan içinde bekçi ve hizmet binaları gibi diğer tesisler de yer alacaktır.

12.Model köy dışındaki modern yapıların köyde gezilirken görünmemesini ve böylece ziyaretçinin kendisini mümkün olduğunca bugünkü ortamdan soyutlanmış bir tarihöncesi köy ortamında hissetmesini sağlamak.

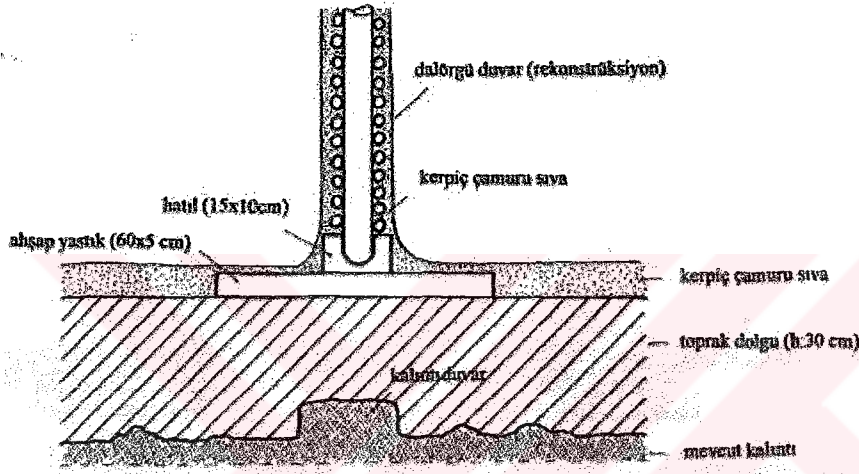
13.Projenin, ileride ortaya çıkacak olan kazı buluntularını değerlendirmeye olanak tanınmasını, açık ve geliştirilebilir olmasını sağlamak.

4.2.2. Koruma İlkeleri

1.Özgün kalıntıya zarar vermeyecek şekilde düzenlemeler yapmak. Bunun için kazı alanının höyük görüntüsünü bozmamak, höyüğün de korunması gerekli kültür varlığı olduğunu

dikkate almak. Kazı alanı içinde, en iyi yapı izlerinin bulunduğu ve geçici koruma altına alınan alanın üstünü örtüp, ziyaretçinin alanın üzerinden değil höyüğün içine girerek gezebilmesini sağlamak.

2.Göreceli olarak iyi korunmuş yapı kalıntılarını, mevcut durumuyla koruma amaçlı olarak örtüp, üzerine kısmi rekonstrüksiyon yaparak sergilemek. Ancak henüz bu tür uygulamalarda kerpiç korumayla ilgili kalıcı bir çözüm üretilmediğinden, özgün yapı kalıntısından çok, kısmi rekonstrüksiyona ağırlık verilecektir (Çizim 4.2.2.1) (Eres, 1999, s.155).

Çizim 4.2.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi, kısmi rekonstrüksiyon uygulaması detayı (Eres, 1999).

3.Bu tür müzelerin sürekli bakım gerektirmesi sebebi ile, müzenin kendi kendini çevirecek şekilde sürekliliğinin olması için, öngörülecek projenin düşük maliyetli bir bakım gerektirmesini sağlamak.

4.Her ne kadar proje kazısı biten ve kazılması planlanmayan alanlar üzerinde oluşturulmaktaysa da, ileride öngörülecek bir değişikliğe göre proje alanı içinde, gerektiğinde kazı çalışması yapılabilmesini ve özgün malzeme üzerine yapılan çalışmalarda da geri dönüşüm niteliği olmasını sağlamak. Bunun için orijinal malzeme koruma amacıyla örtülerek üzerine modeli yapılacaktır.

4.3. Sergileme Yaklaşımları

4.3.1. Tematik Sergileme¹

Tematik Sergilemede nesneler, bir konuyu açıklayacak şekilde düzenlenir. Hem konu, hem nesne önemlidir. İkisi birbirini tamamlar. Konu, nesneler arasında bağlayıcı elemandır (Atasoy, 2001, s. 13). Bu sergilemede objeler tek tek değil birbirleriyle ilişkili olacak şekilde bütün olarak sergilenir. Bu şekilde sergilenen tüm objeler bir konuyu anlatır. Böylece objeler bir konunun anlatımında yer alırken aynı zamanda kendilerini de anlatmış olurlar. Ne oldukları, ne için yapıldıkları, ne şekilde kullanıldıkları gibi kendileriyle ilgili konuları cevaplamış olurlar. Bu nedenle de bu tür bir sergilemede genellikle herhangi bir yazılı elemana ya da sözlü anlatıma gerek duyulmaz.

Bu müze projesinde Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesi (çiftçiliğe dayalı tarihöncesi bir köy yerleşmesi ve bu yerleşmedeki yaşam) anlatılmaktadır. Bir bölümde yerleşmedeki günlük yaşam, bir bölümde yerleşmenin teknolojisi, bir başka bölümde yerleşme insanların beslenme şekli, bir diğer bölümde ise yerleşmenin mimarisi anlatılmaktadır.

Mimari Sergileme Birimi'ne girişi sağlayan Zaman Tüneli Birimi'nde yerleşmenin günümüzden en eski dönemine (Neolitik Çağ) kadar olan höyükleşme süreci anlatılacaktır.

Mimari Sergileme Birimi'nde Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin mimarisi, mimari öğeleri, iç mekan düzenlemeleri ve yerleşim düzeni gösterilecektir. Ayrıca yapıların içlerine konan çanak çömlek, öğütme taşı gibi araç gereçlerle bu yapıların o dönemin yaşayan evleri olarak algılanması sağlanmaya çalışılacaktır.

Günlük Yaşam Birimi'nde tarihöncesi bir evin içinde nelerin yer aldığı, günlük yaşamın nasıl olduğu, insanların inançları anlatılacaktır.

Beslenme Birimi'nde ise tarihöncesi dönemdeki beslenme alışkanlıkları, ot ve et türünden nelerin tüketildiği, besinlerin nasıl hazırlandığı ve saklandığı gösterilecektir.

¹ Tematik Sergileme için ayrıca bkz. Belcher 1991, s. 66.

Teknoloji Birimi'nde tarihöncesi dönemin teknolojisi ne tür aletlerin hangi işler için kullanıldığı bu aletlerin nasıl yapıldığı gösterilecektir. Örneğin malahit boncukların yapımı, çanak çömleğin elde biçimlendirilişi sergilenecektir.

4.3.2. Modele Dayalı Sergileme

Müze projesi genel olarak Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin modele dayalı sergilemesidir. Bu model köy, Aşağı Pınar Höyüğü'nün 2. tabakasının yerleşim düzeni ve mimarisine göre yapılacaktır. Buna göre, model köy içmeli yapıların çevrelediği açık alanlar ve bu açık alanlarda kulübe, çardak, fırın, ambar gibi yapı öğelerinin yer aldığı bir köy yerleşmesi şeklinde olacaktır. Köy birbirine benzeyen ama birbirinin aynı olmayan yapı topluluklarından oluşacaktır. Müzenin mimarisinde olduğu gibi iç kısımların düzenlenmesinde de modele dayalı sergileme uygulanacaktır.

4.3.3. Katılımcı Sergileme

Katılımcı Sergilemede ziyaretçinin dokunma duygusu başta olmak üzere tüm duyularının aktif olması gerekir. Bu sergileme sadece pasif izlemeye dayalı değildir. Ziyaretçiler sergilemeye katılmaya teşvik edilir. Bu sergileme eğitimle ilgili eski bir atasözüne dayanır: “Duyuyorum ve unutuyorum. Görüyorum ve hatırlıyorum. Yapıyorum ve anlıyorum” (Belcher, 1991, s. 66).

Bu sergileme ziyaretçinin sergilenen nesnelere birebir dokunarak ve nesneleri kullanarak pasif durumdan aktif konuma, izleyici konumundan bizzat yaşayarak anlayan konumuna geçmesini sağlamayı amaçlar.

Müze projesinde özellikle Günlük Yaşam, Teknoloji ve Beslenme Birimleri'nde katılımcı sergileme uygulanacaktır. Bu birimlerde ziyaretçi nesneleri kullanabilecek, bunlarla tarihöncesi dönemin yaşantısındaki gibi faaliyetlerde bulunabilecektir. Günlük Yaşam Birimi'nde konutun içinde nesneleri kullanabilecek; Teknoloji Birimi'nde çakmaktaşıdan alet yapabilecek ve bu aleti kullanabilecek, kemik ve boynuzu işleyebilecek, çömleği elde yapabilecek; Beslenme Birimi'nde besinlerin hazırlanışını, saklanması yaparak öğrenecek ayrıca bu birimdeki harman yerinde dönemin bitkilerini toplayarak bunlardan ne şekilde yararlanıldığını bizzat yaparak öğrenecektir.

4.3.4. Didaktik Sergileme¹

Bilgi vermek esasına dayanan bu sergileme yaklaşımının amacı, açıklayıp öğretmek/ eğitmektir (Atasoy, 2001, s. 12).

Didaktik sergileme ziyaretçiyi öğrenmeye teşvik eder. Bu sergilemede diyagramlar, haritalar, fotoğraflar, modeller gibi ek araçlarla sergileme desteklenir (Belcher, 1991, s. 62).

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde çiftçiliğe dayalı tarihöncesi bir köy yerleşmesinin ve bu yerleşmedeki yaşamın öğretilmesi amaçlanmıştır. Bunun için sergilemede ziyaretçinin pasif izleyici olarak gördüğünü yorumlamasının yanı sıra daha çok aktif olabileceği yaparak yaşayarak anlaması, öğrenmesi sağlanacaktır. Bu öğrenmeyi sağlamak için sergide tamamen modeller kullanılacaktır. Ayrıca yardımcı olarak çizimler, fotoğraflar, haritalar, etiketler, bilgi panoları gibi sergileme malzemeleri ile broşürler, kitapçıklar, work-sheetler gibi ziyaretçilere dağıtılan malzemeler de yer alacaktır. Ağırlıklı olarak ziyaretçinin aktif olarak, yaparak, yaşayarak öğrenebileceği bir sergileme tercih edilmiştir. Çünkü bu tür bir öğrenme daha kalıcı olacaktır ve sıkılmadan öğrenmeyi sağlayacaktır.

4.3.5. Kronolojik Sergileme

Kronolojik sergileme tarih sırasına göre düzenlenmeye dayanır. Konular ya da objeler oluş sırasına göre bir tarihi akış içinde sergilenir.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin Zaman Tüneli Birimi'nde Aşağı Pınar Höyüğü'nün oluşum sürecini anlatmak için kronolojik sergileme uygulanacaktır. Günümüzden başlayan ve Neolitik Çağ'a kadar süren bir tarihsel akış düzenlenecektir.

4.4. Sergileme Malzemeleri

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi sergilemesi müzede yer alan yapıların iç mekanlarının ve çevresindeki alanların düzenlenmesi ile gerçekleştirilecektir. Buna göre kullanılacak olan sergileme malzemeleri dış ve iç mekanda olmak üzere iki gruba ayrılmıştır.

¹ Didaktik sergileme için ayrıca bkz. Belcher, 1991, s.62-63.

4.4.1. Dış Mekanda

4.4.1.1. Model

Model en genel ifadeyle orijinal nesnelerin kopyaları olarak tanımlanabilir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Belcher 1991). Açık Hava Müzesi sergilemelerinde model kullanımı önemli bir sergileme aracıdır. Çünkü bu müzelerde, amaç sadece nesnelerin sergilenmesi değil bilinmeyen bir konuyu anlaşılır şekilde ifade etmektir. Ziyaretçilerin aktif olduğu katılımcı sergileme uygulanır. Ziyaretçi objelere dokunabilir ve kullanabilir. Bu yüzden açık hava müzelerinde model kullanımı uygundur. Bunlara bağlı olarak Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde sergilenecek tüm nesneler orijinallerinin birebir modelleri şeklinde olacaktır.

Müzenin projesi, Aşağı Pınar höyüğünün tarihöncesi dönemdeki yerleşmesini yansıtan bir model köy üzerine kuruludur (Ayrıntılı bilgi için bkz. Eres, 1999). Buna göre:

Zaman Tüneli Birimi büyük bir kışladan oluşacaktır.

Günlük Yaşam Birimi 2 iğmeli yapı, 1 yuvarlak kulübe, 1 ambar yapısı, 3 sepet ambar, 1 çardak, 2 köpek kulübesi ve 1 fırından oluşacaktır.

Teknoloji Birimi 3 iğmeli yapı, 1 çardak, 2 dayama, 2 köpek kulübesi ve 1 fırından oluşacaktır.

Beslenme Birimi 3 iğmeli yapı, 2 ambar yapısı, 5 sepet ambar, 1 köpek kulübesi, 1 çardak ve 1 fırından oluşacaktır.

Etnografya Birimi 1 iğmeli yapıdan oluşacaktır.

4.4.1.2. Maket

Maket, bir yapının veya bir objenin tümünün veya bir bölümünün belirli bir ölçekte küçültülmüş modelidir.

Maket, Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin Tanıtım Birimi'nde (müze girişinde) kullanılacaktır. Müzenin girişinde ortada model köyün (müzenin) bir maketi yer alacaktır. Bu şekilde ziyaretçilerin köye girmeden önce gezecekleri yerler hakkında genel olarak bilgi edinmesi sağlanacaktır.

4.4.1.3. Yönlendirme ve Plan

Yönlendirme ve plan, müzenin sergi alanı dışında kalan alanlarında ya da ara boşluklarda sergiyi belirten herhangi bir başka unsur olmadığında ya da mimarinin ziyaretçiyi yönlendirmediği durumlarda uygulanan çeşitli işaret ve planlardır.

Yönlendirme ve plan ziyaretçilerin müzede dolaşım sorunlarının çözümlenmesi ve mekan içindeki eylemlerinin müzenin çalışma düzenini bozmadan gerçekleştirilmesi için kullanılır. Bunun içinde çeşitli grafik üründen (oklar, el işaretleri, renklendirilmiş planlar vb.) yararlanılır.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin girişinde, bilet gişesinin sağ tarafında köyün birimlerini gösteren renklendirilmiş bir durum planı yer alacaktır.

Yönlendirme ise sadece yol ayrımlarında olacaktır. Bu yönlendirmelerden ilki, Teknoloji Birimi'ni geçtikten sonra Harman Yeri'ne sapan yol ayrımına yerleştirilecek ikili bir okun bulunduğu yönlendirme direğidir. İleriyi gösteren okta Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı; sağı gösteren okta Harman Yeri, Beslenme Birimi, Zaman Tüneli Birimi, Mimari Sergileme Birimi, Etnografya Birimi ve Hizmet Birimi geliş sırasına göre yazılı olacaktır.

4.4.1.4. Başlık

Başlıklar, ziyaretçiye birim hakkında ilk bilgiyi iletirler. Birimleri / salonları / bölümleri ayıran duvar ya da panel üzerinde uygulanan başlıklar yazı ağırlıklıdır. Genellikle hem ulusal hem uluslararası bir dilde (İngilizce) yazılırlar. Birim girişlerinde plastik, metal vb. döküm harfler ya da serigrafi tekniğinde yazılırlar. Bu yazıların algılanabilir olması için müze mekanlarının ölçeğinde en uzak noktadan okunabilecek büyüklükte ve renkte olması gerekir.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi;

- Tanıtım Birimi,
- Günlük Yaşam Birimi,
- Beslenme Birimi ve Harman Yeri,
- Teknoloji Birimi,
- Zaman Tüneli Birimi,
- Mimari Sergileme Birimi,
- Etnografya Birimi,
- Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi,
- Geçici Sergi Birimi,
- Gösteri ve Aktivite Birimi,
- Hizmet Birimi

olmak üzere 11 birimden oluşmaktadır.

Bu başlıklar her birimde kapının üzerinde yer alacaktır.

Her birim içinde yer alan yapıların da başlıkları olacaktır. Bu başlıklar ise yapıların girişinde üstte yer alacaktır.

Bunların yanı sıra Bekçi Evi ve Deneysel Tarım Alanları başlıkları da kapılarının üzerinde yer alacaktır.

4.4.1.5. Bilgi Panosu

Bilgi Panoları, müzede yer alan konular ve nesneler hakkında açıklayıcı bilgi aktaran araçlardır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Erkün, 1992, s.82-85 ve Atasoy, Yavuzoğlu, 1996, s.38-39). Müzedeki nesne ve konularla ilgili yazılı açıklamalı bilgi sunmasının yanı sıra; harita, plan, kroki, şema, grafik, diyagram, kesit, resim, desen gibi soyut görsel semboller ve de fotoğraf içerirler. Bu yolla müze ziyaretçilerine iletilecek eğitsel mesajın, kolaylıkla ve etkili biçimde sunulmasına yardımcı olmaktadır. Bilgi Panolarının sergileme içinde uygun bir konumda yer alması, ziyaretçiyi ön bilgilendirme ve sergilenen nesneleri gölgelememesi açısından önem taşımaktadır (Atasoy, Yavuzoğlu, 1996, s. 38-39). Müzenin geneli hakkında bilgi veren bilgi panoları olabileceği gibi müzenin birimleri, bölümleri ile vitrinler ve tek bir nesne için de bilgi panoları olabilir. Bilgi panolarında uygulanacak yazı büyüklükleri 24, 32,

72 puntodur. Bilgi panoları çeşitli yöntemler, malzeme ve tekniklerle üretilebilir. Müzelerde genellikle içinde ışık kaynağı olan panolar, dışında ışık kaynağı bulunan panolar ya da saydam panolar (pleksi levhalar) kullanılır.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde Tanıtım Birimi'nde (müze girişinde), bilet gişesinin sağ tarafında müzenin (model köyün) durum planının ve tanıtım yazısının yer aldığı bir bilgi panosu yer alacaktır. Tanıtım Birimi'nde, her birim için durum planı, birim başlığı ve birim tanıtımından oluşan bir bilgi panosu bulunacaktır. Bu panolar müzenin (model köyün) doğal ortamına uyum sağlamaya uygun saydam panolar (pleksi levhalar) olacaktır.

4.4.2. İç Mekanda

4.4.2.1. Model

4.4.1.1. bölümünde de anlatıldığı gibi müzede sergilenecek tüm nesneler orijinallerinin birebir modelleri olacaktır. İç mekanda Günlük Yaşam, Beslenme, Teknoloji, Zaman Tüneli ve Mimari Sergileme Birimlerindeki tüm nesneler model olacaktır. Ayrıca Mimari Sergileme Birimi'nde 4. ve 5. tabakalara ait yapılar orijinalleri toprak altında korunarak hemen üzerlerine modelleri yapılarak sergilenecektir. Ayrıca bu tabakalara ait çanak çömlek, öğütme taşı gibi araç gereçlerin modelleri de bu yapıların içine in situ olarak yerleştirilerek sergilenecektir.

4.4.2.2. Maket¹

Zaman Tüneli Birimi'nde yer alacak her bölümün ortasında höyüğün maketi yer alacaktır. Bu maketlerin bir yüzü höyüğün dış tarafını, diğer yüzü ise höyüğün tabakalaşmasını gösterecektir.

Mimari sergileme bölümündeki platformda Aşağı Pınar Höyüğü'nün tüm tabakalarındaki mimari öğelerin (konut, fırın, ambar vb.) maketleri ile bir yerleşme maketi sergilenecektir.

¹ Bkz. Bölüm 4.4.1.2.

4.4.2.3. Başlık²

Müzedede höyüğün içine, Mimari Sergileme Birimi'ne giden Zaman Tüneli Birimi;

- Günümüz Bölümü,
- Orta Çağ-İlk Çağ Bölümü,
- Demir Çağ Bölümü,
- Kalkolitik Çağ-Neolitik Çağ Bölümü

olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin her birinde başlık kullanılacaktır. Bu başlıklar her bölümün bilgi panolarının üzerinde yer alacaktır. Ayrıca Tarihöncesi Dönemlere geçildiğini belirtmek için Demir Çağı Bölümü'ne geçerken "Tarihöncesi Dönemler " başlığı kullanılacaktır.

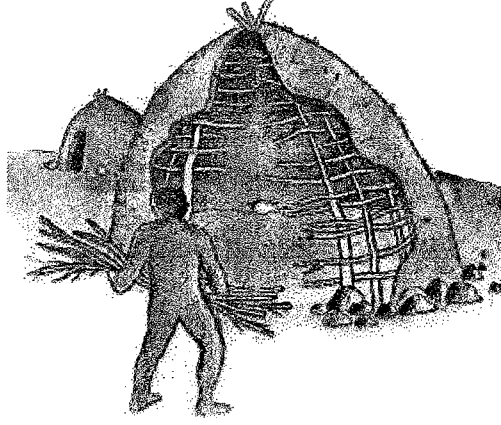
4.4.2.4. Çizim

Çizim, bir gözün nesnenin kendisinde ya da fotoğrafında algılayamayacağı ayrıntıları gösterir. Sergilenen nesnenin görülmeyen parçası, deseni vs. hakkında görsel bilgi verir. Bu nedenle müzelerde sıklıkla kullanılan bir sergileme ve bilgi verme malzemesidir.

4.4.2.4.1. İllüstrasyon

İllüstrasyon, anlatılmak istenen konunun eldeki bilgilere dayalı olarak yaşanan ortam, mekan ya da diğer nesnelerle bir bütünlük içinde resmedildiği çizimlerdir (Çizim 4.4.2.4.1.1 - 2). Fotoğrafların yeterli olmadığı ya da hiç olmadığı durumlarda illüstrasyonlar kullanılır. Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nde Zaman Tüneli Birimi'nde Orta Çağ-İlk Çağ, Demir Çağ, Kalkolitik Çağ-Neolitik Çağ Bölümleri'nde yerleşmenin bu dönemlerdeki durumunu gösteren illüstrasyonlar yer alacaktır.

² Bkz. Bölüm 4.4.1.4.

Çizim 4.4.2.4.1.1 Kırklareli Istanca dağlık bölgesinde hala rastlanan yuvarlak kulübelerin illüstrasyonu (Özdoğan, 2002a).

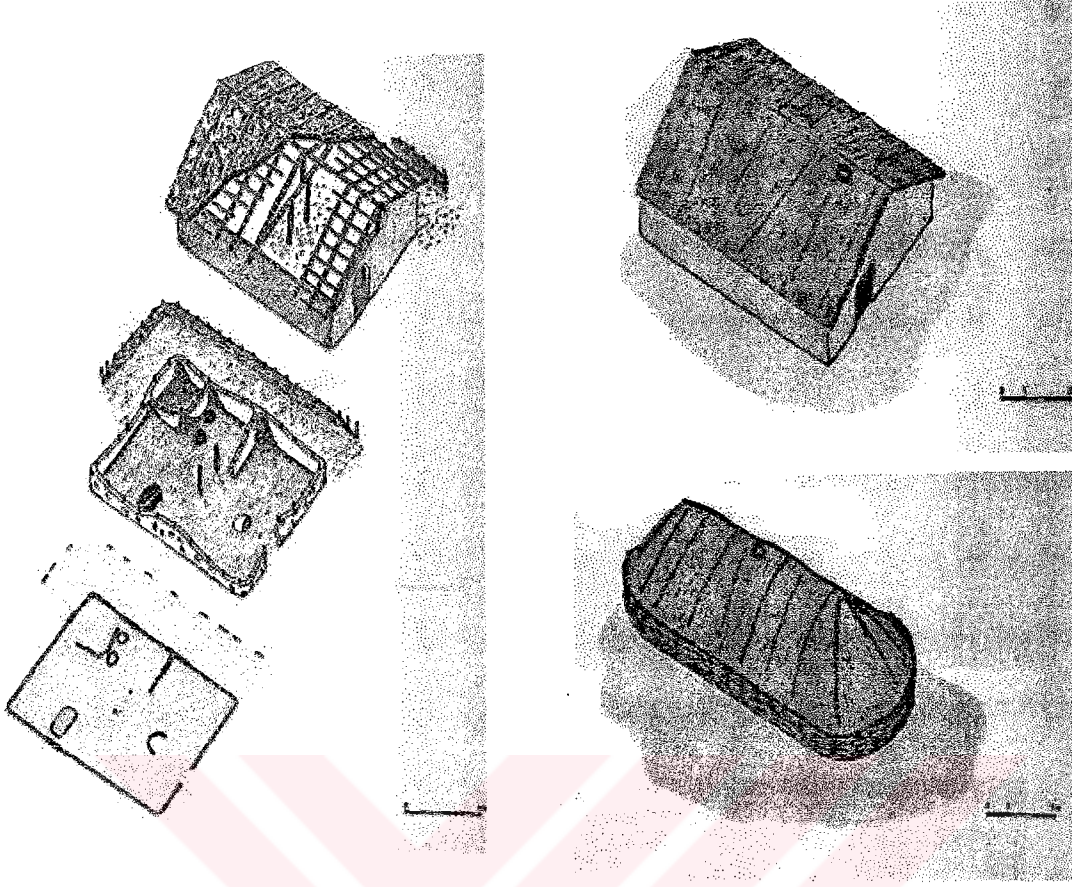

Çizim 4.4.2.4.1.2 Unteruhldingen Kazıklı Açık Hava Müzesi'ndeki yapıların tarihöncesindeki durumunu canlandıran illüstrasyonlar ([http://www. Pfahlbauten.de/](http://www.Pfahlbauten.de/))

4.4.2.4.2. Restitüsyon

Restitüsyon, varolmayan ya da ancak bir bölümü var olan yapıların, belgelere ve eldeki kanıtlara dayanarak özgün biçimiyle betimleyen çizimlerdir (Çizim 4.4.2.4.2.1).

Mimari Sergileme Birimi'ndeki platformda, maketlerin arkasındaki saydam panolarda yapıların ve yapı öğelerinin restitüsyonları bulunacaktır.

Çizim 4.4.2.4.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi, 4. tabakadaki 4.1 no'lu yapı, 2. tabakadaki 2.1 no'lu yapı için restitüsyon denemeleri (Eres, 1999).

4.4.2.4. Fotoğraf

Müze sergilemesinde en çok kullanılan ve gerçeğin yerini tutabilen görsel bir malzemedir. Nesnelerin değişik boyutları veya yeri ve çevresi hakkında bilgi edinilmesine yardımcı olur.

Zaman Tüneli Birimi'ndeki Günümüz Bölümü'nde höyüğün bugünkü halini ve höyükte yapılmış faaliyetleri (kazı vs.) gösteren fotoğraflar sergilenecektir. Bu birimdeki Orta Çağ-İlk Çağ, Demir Çağ, Kalkolitik Çağ-Neolitik Çağ Bölümleri'nde höyüğün bu dönemlerdeki durumunu gösteren kazı ve buluntu fotoğrafları yer alacaktır.

Mimari Sergileme Birimi'ndeki platformda çizimlerin yanında maketleri sergilenen yapıların kazı sonucu elde edilmiş örneklerinin ve günümüzde köylerde bulunan benzer örneklerinin fotoğrafları yer alacaktır.

4.4.2.5. Bilgi Panosu¹

Zaman Tüneli Birimi'nin her bölümünde fotoğrafların, çizimlerin ve bölüm başlıklarının, Mimari Sergileme Birimi'ndeki platformda fotoğraf ve çizimlerin yanında mimari yapım tekniklerini ana hatlarıyla anlatan bir metnin, Etnografya Birimi'nde Kırklareli haritasının ve Kırklareli köylerinin resimlerinin yer aldığı bilgi panoları bulunacaktır.

4.4.2.6. Etiket

Etiket, müze sergilemesinde bir nesne ya da konu hakkında bilgi vermek için kullanılan temel araçtır. Etiketin en önemli görevi ziyaretçinin gördüğünü anlamasını kolaylaştırmaktır. Etiketler nesneler ve konular hakkında kısa bilgiler içerirler. Nesnelerin sergilendiği vitrinin içinde ya da dışında veya nesneye yakın bir konumda bulunmalıdır. Bulunduğu konum nedeniyle ziyaretçinin yanlış bir şekilde bilgilenmesine neden olmamalı ya da okuma güçlüğü yaratmamalıdır. Etiketler okunaklı yazı biçimiyle hazırlanmalıdır. Müzelerde etiket yazıları genellikle 18, 16, 11 ya da 12 punto büyüklüğündedir.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin Zaman Tüneli Birimi'nde sergilenecek fotoğraflar, buluntu modelleri, illüstrasyonlar ve maketler için, Mimari Sergileme Birimi'nde ise platformda sergilenecek fotoğraflar, maketler ve restitüsyonlar için etiket kullanılacaktır. Etiketler sergilenecek objelerin hemen yanında yer alacaktır.

4.4.2.7. Video Film

Video film müze sergilemesinde ziyaretçinin hem görme hem de işitme duyularını aynı zamanda etkileyen sergileme malzemelerinden biridir. Bu filmler müze koleksiyonlarından seçilmiş nesneleri tanıtan ya da belli bir konuyu anlatan belgesel nitelikli filmlerdir. Filmlerin sunumu ziyaretçilerin rahat izleyebileceği ortamda gerçekleştirilmelidir.

Müzenin Beslenme Birimi'nde çeşitli aktiviteler ve gösteriler için ayrılmış iğmeli yapıda, tarihöncesi dalörgü bir yapının nasıl yapıldığını, yapım aşamalarını gösteren otomatik video film kullanılacaktır.

¹ Bkz. Bölüm 4.4.1.6.

4.4.2.8. Dialı Gösteri

Dialı gösteri müze sergilemelerinde ziyaretçiyi sıkılmadan bilgilendirecek malzemelerden biridir. Diali gösteride hareketsiz görüntüler arka arkaya gösterilir. Ziyaretçinin bu hareketsiz görüntüleri izlemesi, müze gezisi sırasında edindiği bilgileri pekiştirmesine yardımcı olur.

Müzenin Gösteri ve Aktivite Birimi'nde Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinin beslenme kültürü (bitkiler, hayvanlar, kap-kacak vb.) ve teknolojisi (sürtmetaş, yontmataş, kemik, boynuz vb.) ile ilgili dialı gösteri yer alacaktır.

5. AŞAĞI PINAR AÇIK HAVA MÜZESİ (MODEL KÖY)'NİN BİRİMLERİ VE SERGİLEME PROJESİ

Aşağı Pinar Açık Hava Müzesi Projesi, 1980 yılında başlayan Trakya Projesi çalışmalarının bir parçasıdır. İlk olarak 1981 yılında İstanbul Üniversitesi Prehistorya Anabilim Dalı Trakya Yüzey Araştırması çalışmalarında saptanan Aşağı Pinar'da arkeolojik kazı çalışmaları 1993 yılında, İstanbul Üniversitesi ile Berlin Alman Arkeoloji Enstitüleri'nin ortak Projesi olarak Hermann Parzinger ile Prof. Dr. Mehmet Özdoğan başkanlığında başlamıştır. Çalışmalar halen sürmektedir. Bu çalışmalar sırasında höyüğün önemli bilgi, belge ve kalıntılara sahip olduğu bilim çevresi tarafından anlaşılmıştır. Aşağı Pinar Höyüğü'nün öneminin anlaşılmasıyla Trakya Projesi'nin ileriye yönelik hedeflerinden, biri bu höyüğün korunarak ve anlaşılır hale getirilerek, uzman olmayan geniş kitlelere tanıtılması olmuştur. Bu amaçla Kazı Başkanı Prof. Dr. Mehmet Özdoğan öncülüğünde bu derece önemli tarihöncesi höyüğün açık hava müzesi haline getirilmesi kararına varılmıştır.

Bu proje kapsamında ilk olarak 1999 yılında kazı ekibinden Mimar Zeynep Eres tarafından İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Restorasyon Programı'nda "Tarihöncesi Kazı Yerlerinin Koruma, Restorasyon, Sergileme Sorunu ve Çözüme yönelik Bir uygulama Kırklareli- Aşağı Pinar Örneği" başlıklı tez kapsamında Aşağı Pinar Açık Hava Müzesi'nin mimari projesi hazırlanmıştır. Kazı alanı içinde korunması gerekli olan yapı kalıntılarının proje gerçekleşene kadar korunması için çeşitli önlemler (koruma çatısı, sağlamlaştırma ve tel örgü ile çevirme) alınmıştır. Bu koruma çalışmalarının yanı sıra Kırklareli Istranca köylerinden Aşağı Pinar Höyüğü yapılarının halen kullanılmakta olan örneklerinden 3 dalörgü yapı satın alınıp, söktürülüp, müze alanına (Aşağı Pinar Höyüğü) taşınarak yeniden inşa edilmiştir. Mimari projesi hazırlanmış olan Aşağı Pinar Açık Hava Müzesi'nin iç ve dış mekan sergilemeleri Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzecilik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda "Tarihöncesi Dönem Açık Hava Müze Teşhirleri ve Kırklareli Aşağı Pinar Projesi'nde Uygulama Modeli" başlıklı bu tez kapsamında hazırlanmaktadır. Müze Projesi bugüne kadar Aşağı Pinar Höyüğü Kazısı kapsamında İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu ve Berlin Alman Arkeoloji Enstitüleri tarafından finanse edilmiştir. Açık Hava Müzesi Projesi'nin gerçekleştirilebilmesi için finansal destek araştırmaları devam etmektedir.

Aşağı Pinar Açık Hava Müzesi sergileme alanları, gezi güzergahına göre sırasıyla, Tanıtım, Günlük Yaşam, Teknoloji, Beslenme, Zaman Tüneli, Mimari Sergileme, Etnografya

birimlerinden oluşacaktır. Bu birimlerin yanı sıra müzede Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi, Geçici Sergileme Birimi, Gösteri ve Aktivite Birimi, Hizmet Birimi gibi sergilemeyi destekleyici ek birimler de yer alacaktır (Çizim 5.1 ve 5.2).

Açık hava müzesinin bütün birimleri Aşağı Pınar Höyüğü üzerinde yer alırken, höyüğün karayoluna bakan yamaçları “Deneysel Tarım Alanı” olarak değerlendirilecektir (Bkz. Çizim 5.1). Bu alanlarda tarihöncesi dönem tarımı üzerine araştırma niteliğinde ekim yapılacaktır. Müzenin Günlük Yaşam, Teknoloji ve Beslenme Birimleri’nde yer alacak çardak, dayama gibi yarı açık mekanlar, ziyaretçilerin bu birimlerde açık alanlarda gerçekleştirecekleri etkinlikler için kullanılacaktır.

Müzeyi (model köy) oluşturan yapılar ve yapı öğeleri, dal örgü mimarinin zenginliğini gösterecek şekilde farklı tiplerden oluşacaktır. Bunlar konutlar, ambarlar, sepet ambarlar, fırınlar, kulübeler, köpek kulübeleri, çardaklar, dayamalar, kışlalardır. Bunlardan Günlük Yaşam Birimi’ndeki konutun ve yuvarlak kulübenin, Teknoloji ve Beslenme Birimleri’nde atölye olarak düzenlenecek yapıların, Tanıtım Birimi’ndeki bilet gişesinin, kışlaların, ambarların, köpek kulübelerinin, genel olarak dış kısmı sepet gibi örülmüş dallardan ve bu dalların üzerine örtülmüş çavdar saplarından oluşacaktır; iç kısmı ise taban hariç tamamıyla kerpiç ile sıvalı olacak; ana taşıyıcı direkleri sıvanmamış olarak açıkta bulunacak; tabanları ahşap ile kaplı olacaktır. Sepet ambarların, üstleri saz dam ile örtülü, duvarları içten ve dıştan kerpiç sıvalı, fırınların ise iç ve dış kısımları kerpiç ile sıvalı olacaktır. Bunun yanı sıra fırınlar yükseltilmiş bir zemin üzerinde bulunacaktır.

Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi’nin iç ve dış mekanlarının sergilemesi şu şekilde planlanmıştır:

5.1. Tanıtım Birimi (Giriş)

Tanıtım Birimi müzenin girişinde yer alacaktır (Bkz. Çizim 5.1). Müzenin girişi karayolunun üzerinde, höyüğün kuzeybatı ucunda olacaktır. Tanıtım Birimi bilet kesim işleri ve büro işleri için kullanılacak olan önü sundurmalı bir içmeli yapı ile bu yapının önündeki küçük bir meydana oluşacaktır (Çizim 5.1.1). İçmeli yapı müze girişinin sol tarafında bulunacaktır. Bu yapının önünden itibaren sağa doğru genişleyecek şekilde meydana yer alacaktır. Tanıtım Birimi’nde ziyaretçilere müze hakkında bir ön bilgi verilecek, müzeyi (model köyü) kısaca

tanıtacak şekilde düzenleme yapılarak, 9 bilgi panosu ile bir maketten oluşan bir sergileme olacaktır.

Çizim 5.1.2’de Tanıtım Birimi’nin sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.1.1’de ise çizimde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Bilgi panoları, bilet gişesinin sağ yanında ve meydanın çevresinde soldan başlayacak şekilde yer alacaktır. Bilet gişesinin sağ tarafında saydam pano üzerinde müzenin durum planı; giriş meydanının çevresindeki saydam panolardan ilkinde müzeyi genel olarak tanıtan (müzenin içeriği ve hangi birimlerden oluştuğu) bir yazı ve küçük bir müze durum planı, sonraki panolarda ise müzenin gezi güzergahına göre sırayla birimleri tanıtıcı bilgi panoları bulunacaktır (Çizim 5.1.2). Buna göre:

- Her panoda birimin adının yazılı olduğu bir başlık yer alacaktır. Bu başlıklar sırasıyla Günlük Yaşam Birimi, Teknoloji Birimi, Beslenme Birimi, Zaman Tüneli Birimi, Mimari Sergileme Birimi, Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı, Etnografya Birimi olacaktır.
- Her panoda önce birimde ziyaretçiye anlatılmak istenen tema, sonra birimi oluşturan yapılar, diğer öğeler ve bölümler kısaca tanıtılacaktır.
- Her panoda yazıları destekleyici kazı, buluntu, müze fotoğrafları sergilenecektir.
- Her panoda iki plan bulunacaktır. Büyük olan ilk plan birimin planı, küçük olan ikinci plan ise müzenin durum planı olacaktır. Müzenin durum planında birimin yeri renklendirilerek belirtilecektir.

5.2. Ana Sergileme Birimleri

Açık Hava Müzesi’nin ana sergileme birimleri tarihöncesi köy yaşantısının canlandırılacağı Günlük Yaşam Birimi, Teknoloji Birimi, Beslenme Birimi, Zaman Tüneli Birimi ve Mimari Sergileme Birimi’dir.

5.2.1. Günlük Yaşam Birimi

Açık Hava Müzesi’nin gezi güzergahına göre Tanıtım Birimi gezildikten sonra Günlük Yaşam Birimi’ne ulaşılacaktır (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde Aşağı Pınar tarihöncesi yerleşmesinde insanların nasıl yaşadıkları, günlük yaşamlarında neler yaptıkları, neler

kullandıkları, yaşadıkları ortam sergilenecektir. Birim 2 iğmeli yapı, 1 yuvarlak kulübe, 1 ambar yapısı, 3 sepet ambar, 1 çardak, 2 köpek kulübesi ve 1 fırından oluşacaktır (Çizim 5.2.1.1).

Konut (Çizim 5.2.1.2 ve 5.2.1.3)

2 iğmeli yapıdan kuzeyde olanı bir konut şeklinde düzenlenecektir. Bu düzenleme tarihöncesi dönemdeki bir evin özelliklerini yansıtacak şekilde olacaktır. Tarihöncesi bir evin içinde nelerin yer aldığı, bunların ne şekilde kullanıldığı sergilenecektir.

Bu konut dikdörtgen biçimli, tek odalı ve 11 x 5 m. boyutlarında bir yapıdır. Konutun içinde girişten itibaren günlük uğraşlar içinde önemli bir yere sahip olan dokuma işinin yapıldığı işlik kısmı; yiyeceklerin depolandığı ambar kısmı; yiyeceklerin hazırlandığı, günümüzdeki mutfak işlevini gören bir kısım ve arkada oturma, dinlenme, uyuma kısmı yer alacaktır.

Çizim 5.2.1.2’de Günlük Yaşam Birimi’ndeki Konut’un, Çizim 5.2.1.3’te bu Konut’un duvarlarının sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.1.1’de ve 5.2.1.2’de ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Girişte sağ tarafta dokuma yapılan ve yün eğrilen işlik kısmı düzenlenecektir. Bu kısımda ham haldeki koyun yününün eğrilerek iplik haline getirilmesi, elde edilen bu ipliklerin dokuma tezgahında kullanılması ile dokumaların yapılması anlatılacaktır. Bu işlik kısmı evin tabanından 10 cm. yükseltilmiş 2 x 2 m. Boyutlarındaki geniş bir seki üzerinde yer alacaktır. Burada bir ağırlıklı dikey dokuma tezgahı; çeşitli ağırlıklar, ağırşaklar, iğler, iğneler ve bızlar; çeşitli dokumalar; işlenmemiş yünler, ipler ve sepetler sergilenecektir.

Sekinin bir köşesinde derin bir sepet içinde işlenmemiş koyun yünleri, yünlerin üstünde ağırşak ve iğne takılı halde duran bir kısmı ip haline getirilmiş yün, hemen yanında yayvan bir sepet içinde ipler ile çeşitli ağırşaklar ve iğler yer alacaktır. Diğer köşede ise duvara paralel olarak duran ağırlıklı dikey dokuma tezgahı bulunacak, bu tezgahta yapılmakta olan bir dokuma olacaktır. Dokuma tezgahının yanında çeşitli ağırlıklar, sepet içinde çeşitli ip yumakları ve bitmiş dokumalar yer alacaktır. Ayrıca duvarda ahşap doğrama bir raf olacaktır. Bu rafın üzerinde çeşitli bızlar, iğneler, iplikler ile ip takılmış birkaç iğne, rafın altında yayvan sepetin içinde bulunan iğnesi üzerinde bırakılmış, yarım dikilmiş bir dokuma ile iğnenin işlevi

anlatılacaktır. İşliğin tabanında tüm alanı kaplamayacak şekilde kamıştan yapılmış hasır yer yaygısı serili olacaktır.

Girişte sol tarafta köşeye gelecek şekilde bir ambar bulunacaktır. Bu, köşeleri hafif yuvarlak dönüşlü; üstü açık; iki tarafını evin duvarının teşkil ettiği, diğer iki tarafı ince dallarla sepet gibi örülerek yapılan; içi kerpiç sıvalı; 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında içinde buğdayın bulunduğu bir ambar olacaktır.

Konutun orta kısmına gelindiğinde yiyeceklerin saklandığı, hazırlandığı ve yenip içildiği kısım yer alacaktır. Konutun ortasında 75 x 75 cm. boyutlarında bir ocak, ocağın üzerinde derin bir çömlek yer alacaktır. Ocağın sağ yanında küçük bir sepet içinde bir miktar dal, çalı ve odun bulunacaktır. Ocağın sol tarafında ise ocaktan itibaren başlayıp duvara kadar uzanan, buradan L şeklinde dönüş yaparak duvara paralel olarak devam eden, uzun tarafı 200 x 75 x 10 cm. kısa tarafı 150 x 75 x 10 cm. boyutlarında ve kerpiçten yapılmış bir seki olacaktır.

Sekinin ocağın yanındaki kısmında derin bir çömlek, içinde kil kaşık olan sığ bir tabak, üstünde buğday taneleri olan küçük bir öğütme taşı ve içinde öğütülmemiş buğday taneleri olan derin bir kase yer alacaktır. Ayrıca öğütme taşının yanında yarısı dilimlenmiş bir ekmek ile ekmeğin bütün kısmı ile dilimlenmiş kısmı arasında yer alan kemik bir bıçak bulunacaktır. Sekinin dönüş yapan köşe kısmında ise arkada büyük tek kulplu bir çömlek, her iki yanında birer maşrapa ve tek kulplu kısa geniş bir çömlek; önde ikili ve üçlü bileşik kaplar bulunacaktır. Üçlü bileşik kabın bir gözünde küçük bir kemik kaşık olacaktır. Sekinin duvara bitişik ve paralel devam eden tarafında ise içinde badem olan yüksek kaideli bir tabak; tabağın arkasında içinde kil ve kemik kaşıklar, kemik spatüller, kemik bıçaklar olan bir kase; tabağın ilerisinde ise uzun boyunlu iki kulplu büyük bir çömlek; bu çömleğin yanında ve arkasında geniş ve derin birer çömlek bulunacaktır. Bu çömleklerden birinin içinde arpa olacaktır, diğeri ise boş bırakılacaktır. İki kulplu çömleğin diğer tarafında ise yine uzun boyunlu tek kulplu kapaklı büyük bir çömlek bulunacaktır. Bu çömleğin önünde bir tane bardak olacaktır.

Sekinin bitişik olduğu duvarda 3 adet farklı boyutta dal ayaklar üzerine oturtulmuş ahşap doğrama raf yer alacaktır. Üstte yer alan rafta (100 x 30 cm.) iç içe konmuş derin tabaklar, sığ tabaklar ve kaseler; bu rafın altında aynı hizada olan iki raftan birinde (75 x 30 cm.) bardaklar, diğeri (75 x 30 cm.) çeşitli minik kaplar bulunacaktır. Bu rafların altında ise duvara çakılmış dal askılıklara asılmış fincanlar, rafların yakınında bir yerde de yine dal

askıta kilden yapılmış bir kadın figürini yer alacak, bu figürin boynuna bağlanmış bir ip ile dala asılı olacaktır.

Sekinin ocağa bitişik olduğu tarafta, tabanda üzerinde buğday olan orta büyüklükte bir öğütme taşı yer alacaktır. Hemen yanında ise öğütülmemiş buğday dolu olan geniş ve derin bir çömlek ile öğütülmüş ve un haline getirilmiş buğday dolu olan bir başka geniş ve derin çömlek bulunacaktır.

Sekinin duvara bitişik tarafı ile ambar arasında kalan alanda depo kapları ve büyük bir öğütme taşı ile çömlekler yer alacaktır. Depo kaplarından iki tanesi kerpiç sıvalı, yuvarlak biçimli, 50 cm. çapında ve kısmen taban içine gömülü olacak, bunların içinde çavdar ve arpa bulunacaktır. İçinde arpa olan depo kabının üzerinde tam kapatılmamış ve kabın içindekilerin görülmesini sağlayan bir kapak olacaktır. Bu kapların önünde ise içlerinden tahıl almak için kullanılan bir maşrapa bulunacaktır. Bu depo kaplarının hemen yanında yine duvara paralel duran ve depolama amacıyla kullanılan birinde mercimek, diğerinde badem bulunan iki adet, büyük çömlek yer alacaktır. Bu büyük çömleklerin yanında çift küresel gövdeli bir kült kabı olacaktır. Çömleklerin hemen önünde ise üzerinde buğday olan büyük bir öğütme taşı yer alacaktır. Öğütme taşının çevresinde de üç tane geniş ve derin çömlek bulunacaktır. Bu çömleklerin birinde öğütülmemiş buğday, diğerinde öğütülmüş ve un haline getirilmiş buğday olacak, üçüncüsü ise boş bırakılacaktır.

Konutun arka kısmı dinlenme, uyuma ve oturma için ayrılmış bir kısım olarak düzenlenerek, bu kısımda uyuma ve oturma yerleri ile raflar yer alacaktır.

Uyuma ve oturma yerleri 200 x 100 x 50 cm. boyutlarında ahşap doğrama olacaktır. Bunlardan biri sağda duvara bitişik diğeri ise karşı tarafta duvara bitişik olarak yer alacaktır. Sağdakinin üzerinde kamıştan yapılmış hasır ile koyun postları, karşıdakinin ise yine kamıştan yapılmış hasır ile dokuma bir örtü bulunacaktır. Bunların bitişik olduğu duvarlarda ise dal askılıklara tutturulmuş birer sığır postu asılı olacaktır.

Sağ taraftaki uyuma ve oturma yerinin sol yanındaki duvarda dal ayaklar üzerine oturtulmuş ahşap doğrama bir raf (100 x 30 cm.) yer alacaktır. Bu rafın üzerinde oturan insan biçimli kült kabı ile üçgen biçimli kült kabı ve hayvan biçimli figürin ile eli göğsünde bir figürin

bulunacaktır. Bu uyuma ve oturma yerinin sağ yanında ve yerde büyük kült masası yer alacaktır.

Sol taraftaki uyuma ve oturma yerinin sol yanındaki duvarda yine dal ayaklar üzerine oturtulmuş ancak daha geniş ahşap doğrama bir raf (100 x 50 cm.) yer alacaktır. Bu rafın üzerinde ise kemik yüzükler, kaselerin içinde kil, kemik, malahit ve taş boncuklar, yine kaselerin içinde kil, kemik, taş ve spondilus gerdançeler, üç tane kil bilezik ve işlenmiş kemikler, boncuk kasesinin kenarından sarkan ipe dizilmiş boncuklar ile gerdançe kasesinden sarkan ipe geçirilmiş bir gerdançe de bulunacaktır. Bunların arasında bir de kadın figürini bulunacaktır. Bu kısımda konutun tabanında orta büyüklükte, tüm alanı kaplamayan, kamıştan yapılmış bir hasır serili olacaktır.

Yarım Bırakılmış İğmeli Yapı (Bkz. Çizim 5.2.1.1)

Günlük Yaşam Birimi'ndeki diğer iğmeli yapı bitirilmemiş bir şekilde, inşa halinde yer alacaktır. Bu şekilde tarihöncesi döneme ait iğmeli yapıların sisteminin nasıl olduğu sergilenecektir.

Ambar (Bkz. Çizim 5.2.1.1)

Bu birimde 1 adet ambar sergilenecektir. Dikdörtgen planlı ve 2 x 4 m. boyutlarındaki ambarın içinde bir giriş kısmı ve üç tane ambar gözü bulunacaktır. Ambar gözlerinden küçük olan iki tanesi girişin iki yanında yer alırken, büyük olan girişin karşısında bulunacaktır. Büyük olan ambar gözünde buğday, küçük olan ambar gözlerinden birinde arpa diğerinde ise çavdar olacaktır. Ambarın girişinde ise sağ tarafta büyük bir çömlek ve yanında bir kase yer alacaktır.

Sepet Ambarlar (Bkz. Çizim 5.2.1.1)

Birimde 3 tane sepet ambar sergilenecektir. Bunlar 1-2 m. çapında, 2 m. yüksekliğinde ve yuvarlak planlı olacaktır. Diğer yapılar gibi dalörgü yapım sistemi ile inşa edilecek olan bu sepet ambarlardan birinde saman, diğerinde kamış, öbüründe ise çavdar sapı bulunacaktır.

Köpek Kulübeleri (Bkz. Çizim 5.2.1.1)

Günlük Yaşam Birimi'nde 2 tane köpek kulübesi sergilenecektir. Dalörgü yapım sistemi ile yapılacak bu köpek kulübelerinden, biri tek gumalı plan tipinde, 165 x 120 cm. boyutlarında

ve 80 cm. yüksekliğinde; diğeri yuvarlak planlı, 120 cm. çapında ve 110 cm. yüksekliğinde olacaktır. Kulübelerin önünde içlerinde su ve yiyecek olan birer kase yer alacaktır.

Fırın (Bkz. Çizim 5.2.1.1)

Birimde sergilenecek olan fırın yuvarlak planlı, kubbeli fırın tipinde ve 110 cm. çapında olacaktır. Dalörgü yapım sisteminin bir başka örneği olan bu fırın, yerden 27 cm. yükseltilmiş bir taş platformun üzerinde yer alacaktır. Fırın ile çardak arasındaki alanda odunlar ve dallar, fırının çevresinde de çömlekler ile büyük bir öğütme taşı yer alacaktır.

5.2.2.Teknoloji Birimi

Müzenin gezi güzergahına göre Günlük Yaşam Birimi gezildikten sonra ulaşılacak birim Teknoloji Birimi'dir (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde yerleşmenin tarihöncesi dönemdeki teknolojisi aletlerin, hangi işler için kullanıldığı, nasıl üretildiği gösterilecektir. Bunun için kazıda saptanmış olan çeşitli işliklerdeki verilerin değerlendirilmesine dayalı olarak, özellikle çakmaktaşı aletlerin; taş ve malahit boncukların; yassı balta, öğütme taşı, havan gibi aletlerin yapımı ve kullanımı; kemik ve boynuzun nasıl işlenerek alet haline getirildiği; çanak çömleğin elde nasıl biçimlendirilip bezendiği; yün eğirme ve dokuma ile sepet ve hasır işçiliği üzerine bölümler yer alacaktır. Bu birim 3 iğmeli yapı, 1 çardak, 2 dayama, 2 köpek kulübesi ve 1 fırından oluşacaktır (Çizim 5.2.2.1).

Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi (Çizim 5.2.2.2 ve 5.2.2.3)

Birimdeki birinci iğmeli yapıda (19 x 5 m.), çakmaktaşı aletlerin; sürtmetaş aletler olan yassı baltaların, keskilerin, öğütme taşlarının, aşındırıcıların, açkı taşlarının, vurgu taşlarının, eltaşlarının, bızların, havanların ve havanellerinin, oyun taşlarının; kemik aletler olan bızların, iğnelerin, bıçakların, kaşıkların, spatüllerin, mablakların, düzleklerin, delicilerin, burguların, ağırşakların, sapların; boynuz aletler olan çekiçlerin, keskilerin, vurgu aletlerinin, oyucuların, delicilerin, sapların; sürtmetaş, kemik, malahit ve kil boncukların ve takıların (gerdançeler, yüzükler, bilezikler, işlenmiş kemikler) nasıl yapıldığı ve ne şekilde kullanıldığı sergilenecektir.

Yontmataş, sürtmetaş, kemik ve boynuz teknolojilerinin sergileneceği bu iğmeli yapının girişinde sol tarafta sürtmetaş teknolojisi, aynı tarafta daha ilerde kemik teknolojisi; yapının girişinde sağ tarafta yontmataş teknolojisi, aynı tarafta daha ilerde boynuz teknolojisi; yapının

yarım yuvarlak biçimli kenarında sürtmetaş, kemik, malahit ve kil boncuk ve takı yapımı ile ilgili alanlar yer alacaktır.

Çizim 5.2.2.2’de Teknoloji Birimi’ndeki Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi’nin, Çizim 5.2.2.3’te bu atölyenin duvarlarının sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.2.1’de ve 5.2.2.2’de ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Tüm bu alanlarda iki kalın ağaç kütük üzerine yerleştirilmiş yarım bir ağaç gövdesinden meydana gelen ve duvara dik gelecek şekilde duran birer çalışma tezgahı ile duvarda yüzeyi düzeltilmiş ağaç gövdesinden yapılmış ve aynı malzemeden olan ayaklar üzerine oturtulmuş raflar bulunacaktır.

Sürtmetaş teknolojisinin sergileneceği alandaki çalışma tezgahı 150 x 50 x 75 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgahın üzerinde sürtmetaş alet yapımında kullanılan aletler olan boynuz çekiç, açkî taşı, aşındırıcı; alet yapımında kullanılacak bir miktar doğal taş; çeşitli yapım aşamalarında yassı baltalar ve öğütme taşları yer alacaktır. Tezgahın bir tarafında orta büyüklükte, etrafı hafif düzeltilmiş ve üzerinde hafifçe belirmiş bir çukurluk olan bir öğütme taşı ile bu çukurluğun içinde bulunan bir boynuz çekiç; öğütme taşının yanında bir taş, arkasında ise öğütme taşı yapmaya uygun doğal halde birkaç taş ile bitmiş halde bir öğütme taşı bulunacaktır. Tezgahın diğer yanında sadece ağız kısmı şekillendirilmiş diğer tarafları doğal halde olan yarı işlenmiş bir yassı balta, yanında bu baltanın şekillendirilmesinde kullanılan bir başka taş, arkada ise bitmiş bir yassı balta ile birkaç tane balta yapmaya uygun doğal halde taş yer alacaktır.

Bu alanın bulunduğu duvarda 100 x 20 cm. boyutlarında 2 tane raf yer alacaktır. Alttaki rafta çeşitli tipte yassı baltalar ve keskiler, üstteki rafta aşındırıcılar, açkî taşları, vurgu taşları ve biley taşları bulunacaktır. Rafların altında taban üzerinde ise 5 tip öğütme taşı ve üzerlerinde eltaşları ile havanelleri olacaktır. Bu alanın girişe bakan tarafında sürtmetaş alet yapımında kullanılacak bir miktar doğal halde taş yer alacaktır. Bu taşlardan öğütme taşlarının ve büyük boyutlu aletlerin yapımı için kullanılacak taşlar, taban üzerinde yığma halinde, küçük boyutlu aletlerin yapımı için kullanılacak taşlar ise geniş ve yayvan bir sepet içinde bulunacaktır.

Yontmataş teknolojisinin sergileneceği alandaki çalışma tezgahı 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgahın bir tarafında bir miktar doğal halde çakmaktaşı ve yanında

bu taşlardan kopmuş küçük parçalar, diğer tarafında bir ucu sivri diğer ucu doğal bırakılmış birkaç tane çakmaktaşı delici, bir başka tarafında uzun kenarı iki yüzeyden inceltilmiş birkaç tane çakmaktaşı bıçak bulunacaktır.

Bu alanın bulunduğu duvarda 50 x 20 cm. boyutlarında bir tane raf yer alacaktır. Bu rafta çeşitli çakmaktaşı deliciler, bıçaklar, ok uçları bulunacak, rafın altında, tabanda yığma halinde alet yapımında kullanılacak çeşitli büyüklüklerde çakmaktaşıları olacaktır.

Kemik alet teknolojisinin sergileneceği alandaki çalışma tezgahı 150 x 50 x 75 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgah üzerinde kemik alet yapımında kullanılan çakmaktaşı aletler ve açkı taşları, alet yapımına uygun kemikler ve çeşitli yapım aşamalarında bızlar, iğneler ve kaşıklar yer alacaktır. Tezgahın bir tarafında doğal halde ve eklem yeri bulunan uzun bir koyun kemiği, yanında uzunlamasına ikiye ayrılmış ve arasında çakmaktaşı bıçak bulunan kemik, bunun yanında ise ucu sivriltilmiş kemik ile beraber çakmaktaşı alet, arkada ise bitmiş halde birkaç tane bız bulunacaktır. Bızların yanında işlenmemiş ince-uzun bir karaca kemiği, yanında kemikten çıkarılmış bir kıymık, bunun yanında etrafı yuvarlatılarak uca doğru sivriltilmiş ve diğer ucunda yarı açılmış bir delik içinde yer alan bir çakmaktaşı delicinin bulunduğu bir kemik kıymığı, arkada ise birkaç tane bitmiş iğne bulunacaktır. Tezgahın diğer tarafında doğal halde geniş bir yaban sığırtı kemiği; yanında sap kısmı ince-uzun olarak yapılmış, keğçe kısmı ise kabaca belirilmiş yarı işlenmiş bir kaşık ve üzerinde çakmaktaşı alet; arkada ise bitmiş birkaç adet kemik kaşık bulunacaktır.

Bu alanın bulunduğu duvarda 100 x 20 cm. boyutlarında bir tane raf yer alacaktır. Bu rafta çeşitli tipte bızlar, iğneler, kaşıklar, spatüller, bıçaklar, mablaklar, düzlekler, deliciler, burgular, ağırşaklar, saplar bulunacaktır. Saplardan biri bir yassı baltaya takılmış olarak, iğnelerden biri iplik geçirilmiş olarak, ağırşaklardan biri ise iğ takılmış ve üzerinde yün ile yer alacaktır. Rafın altında, tabanda yayvan bir sepet içinde bir sığır derisi ve üzerinde bir mablak bulunacaktır. Bu sepetin yanında bulunan geniş ve yayvan diğer iki sepetten birinde geniş ve uzun kemikler, diğerinde ise orta boy ve küçük kemikler yer alacaktır.

Boynuz teknolojisinin sergileneceği alandaki çalışma tezgahı 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgahın üzerinde boynuz alet yapımında kullanılan aletler olan çakmaktaşı aletler ve açkı taşları, alet yapmaya uygun bir miktar boynuz, çeşitli yapım aşamalarında olan boynuz çekiçler, keskiler ve saplar yer alacaktır. Tezgahın bir tarafında kök bitiminden

kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak, yanında iki ucu düz olarak kesilmiş bir boynuz ile çakmaktaşı bıçak, bunun yanında ortası iki taraftan oyulmaya başlanmış boynuz ile oyugun hemen yanında duran bir çakmaktaşı bıçak, arkada bitmiş birkaç tane boynuz çekiç; tezgahın diğer tarafında kök bitiminden kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak, yanında uca doğru bir kısmı sivriltilmiş boynuz ile çakmaktaşı alet, arkada bitmiş birkaç tane boynuz keski; bir başka tarafında ise kök bitiminden kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak, yanında iki ucundan enine kesilmiş silindirik bir boynuz ile çakmaktaşı bıçak, yanında içi oyulmakta olan bir boynuz ve oyugun içinde bulunan bir çakmaktaşı delici, bunun yanında kesim yerleri ve dış yüzeyi kısmen düzeltilmiş ve yanında açkı taşı olan bir boynuz, arkada bitmiş birkaç tane boynuz sap bulunacaktır.

Bu alanın bulunduğu duvarda 100 x 20 cm. boyutlarında bir adet raf yer alacaktır. Çeşitli tipte boynuz çekiçler, keskiler, vurgu aletleri, deliciler ve saplar bulunan rafın altında, tabanda yayvan, geniş bir sepet içinde çeşitli geyik ve karaca boynuzları olacaktır.

Boncuk ve takı yapımının sergileneceği alandaki çalışma tezgahı 150 x 50 x 75 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgahta boncuk ve takı yapımına uygun taşlar, kemikler, malahitler ve kil; bu malzemelerin şekillendirilmesinde kullanılacak aletler olan kemik, boynuz ve çakmaktaşı deliciler ile çakmaktaşı bıçaklar, açkı taşları; çeşitli yapım aşamalarında olan boncuklar, gerdañçeler, yüzükler ve bilezikler yer alacaktır. Tezgahın bir tarafında küçük bir öğütme taşı ile üzerinde ufak parçalara ayrılmış malahitler ve bir el taşı, yanında çevresi düzeltilmemiş sadece ortası delinmiş taş ve malahit boncuklar ve gerdañçeler, bu boncuklardan tam delinmemiş olanların birinde deliğe geçmiş halde duran çakmaktaşı bir delici, yanında ince bir kemik ve kemikten kesilmiş birkaç tane silindirik parça ile çakmaktaşı bıçak, bu kemik parçalarından tam delinmemiş olan birinde deliğe geçmiş bir çakmaktaşı delici, yanında bir miktar kil hamuru ve kilden şekillendirilmiş, fırınlanacak boncuklar ve gerdañçeler ile çakmaktaşı ve kemik deliciler, arkada ise 4 küçük kil kase içinde bitmiş malahit, taş, kemik ve kil (fırınlanmış) boncuklar bulunacaktır. Kil boncukların yanında kilden halka biçiminde şekillendirilmiş ve fırınlanmaya hazır bilezikler, arkada ise bitmiş (fırınlanmış) birkaç tane bilezik yer alacaktır. Tezgahın bir başka tarafında orta boy uzun bir kemik, yanında iki tarafından kesilmiş halka şeklinde bir kemik ile kemiğin yanında bir çakmaktaşı bıçak, bu kemiğin bir kısmı temizlenmiş iç kısmında duran çakmaktaşı delici, bu

kemiğin yanında bir açık taşı, arkada ise bitmiş çeşitli kalınlıklarda kemik yüzükler bulunacaktır.

Bu alanın bulunduğu duvarda 20 x 100 cm. boyutlarında bir adet raf yer alacaktır. Bu rafta küçük kil kaseler içinde çeşitli kemik, taş, malahit ve kil boncuklar; kemik, taş ve kil gerdançeler; kil bilezikler; kemik yüzükler ve işlenmiş kemikler; rafın üstünde küçük dal askılıklara asılmış, ipe dizili boncuklar ile ipe geçirilmiş gerdançeler; rafın altında, tabanda büyük bir öğütme taşı, üzerinde küçük taş parçaları ile havaneli; öğütme taşının yanında yuvarlak biçimli ve dibi tabana gömülü birinde malahit, diğerinde küçük taşlar olan 2 adet depo kabı ile küçük ve orta boy kemiklerin bulunduğu bir adet yayvan sepet sergilenecektir.

Çanak-Çömlek Atölyesi (Çizim 5.2.2.4 ve 5.2.2.5)

Birimdeki ikinci içmeli yapıda (16 x 6 m.) çanak çömleğin (tabakların, kaselerin, çömleklerin, maşrapaların, fincanların, bardakların, minik kapların, bileşik kapların, kült kaplarının, kapakların) elde nasıl biçimlendirildiği, nasıl bezendiği ve ne amaçla kullanıldığı sergilenecektir. Ayrıca çanak çömlek tipleri ve özellikleri tanıtılacaktır.

Çizim 5.2.2.4'de Teknoloji Birimi'ndeki Çanak-Çömlek Atölyesi'nin, Çizim 5.2.2.5'te bu atölyenin duvarlarının sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.2.3'te ve 5.2.2.4'te ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Bu yapının sol tarafında, ortaya gelecek şekilde L şeklinde bir çalışma tezgahı yer alacaktır. Bu tezgah 4 kalın ağaç kütük üzerine yerleştirilmiş yarım ağaç gövdesinden meydana gelecektir. Tezgahın uzun tarafı 250 x 50 x 100 cm. boyutlarında, giriş yönüne bakan kısa tarafı ise 150 x 50 x 100 cm. boyutlarında olacaktır. Bu tezgahın kısa tarafı ile duvar arasında da 50 cm.lik bir boşluk bulunacak, bu kısa tarafta çanak-çömlek yapımında kullanılan çeşitli çakmaktaşı, kemik ve boynuz aletler yer alacaktır. Uzun tarafta ise bir çömleğin elde biçimlendirilişi ve bezenmesi aşama aşama sergilenecektir. Tezgahın bu uzun kısmının bir tarafında yapılacak çömleğin büyüklüğüne göre bir kil hamuru, yanında bu kilden kabaca biçimlendirilmiş bir çömlek, arkada bitmiş birkaç tane çömlek; bu kısmın diğer tarafında üzerindeki çizi bezemenin bir kısmı yapılmış, bezemesi tamamlanmamış bir maşrapa, yanında bezemenin yapımında kullanılan çakmaktaşı alet, arkada ise bezemesi bitmiş birkaç adet maşrapa yer alacaktır.

Bu çalışma tezgahının arkasındaki duvarda yüzeyi düzeltilmiş ağaç gövdesinden yapılmış ve aynı malzemeden olan ayaklar üzerine oturtulmuş 2 adet raf (250 x 30 cm.) yer alacaktır. Bu raflardan alttaki tezgahla aynı yükseklikte olacaktır. Altta rafta çeşitli tiplerde tabaklar ve kaseler, üstteki rafta çömlekler ve maşrapalar bulunacaktır. Bu rafların sağ ve sol tarafında da aynı boyutlarda ve aynı malzemeden yapılmış ikişer raf yer alacaktır. Sağdaki raflardan alttakinde çeşitli tiplerde fincanlar, bardaklar ve bileşik kaplar; üsttekinde çömlekler ve aralarında kaseler; soldaki raflardan alttakinde çeşitli tiplerde minik kaplar, kapaklar ve kapamalar; üsttekinde çömlekler yer alacaktır.

Yapının yarım yuvarlak biçimli tarafında, arkada çeşitli depo kapları, büyük çömlekler; önlerinde çeşitli maşrapalar, tabaklar, kaseler yer alacaktır. Bunlardan tabakların ve kaselerin bir kısmı iç içe geçmiş şekilde, bir kısmı duvara dayandırılmış olarak, bir kısmı da tek olarak tabanda bulunacaktır. Bazı tabakların yanında bir kase, bazılarının yanında bir maşrapa; bazı çömleklerin yanında bir maşrapa, bazılarınınkinde de bir kase olacaktır.

Bu içmeli yapının sağ tarafında ise çalışma tezgahının karşısına gelecek şekilde ve duvara bitişik uzanan, 50 x 300 x 50 cm. boyutlarında, 3 tane kalın kütük üzerinde duran ve düzeltilmiş ağaç gövdesinden yapılmış bir oturma yeri bulunacaktır. Bu oturma yerinin üzerinde kamıştan yapılmış bir hasır yaygı, bu hasırın üzerinde de yer yer koyun postları olacaktır. Oturma yeri ile giriş arasında kalan kısımda, tabanda çeşitli kült kapları yer alacaktır.

Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi (Çizim 5.2.2.6 ve 5.2.2.7)

Birimdeki üçüncü içmeli yapıda (16 x 6 cm.) yün eğirme ve dokuma ile sepet ve hasır işçiliği anlatılacaktır. Ağırşakların, iğlerin, iğnelerin, bızların, ağırlıkların ve dokuma tezgahının ne için kullanıldığı ve nasıl kullanıldığı; yünler, çeşitli ipler ve dokumalar; sepetlerin ve hasırların hangi malzemelerden ve nasıl yapıldığı; kamışlar, sazlar, saplar, otlar, ipler, sepetler ve hasırlar sergilenecektir.

Çizim 5.2.2.6'da Teknoloji Birimi'ndeki Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi'nin, Çizim 5.2.2.7'de bu atölyenin duvarlarının sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.2.5'te ve 5.2.2.6'da ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Bu yapının sol tarafında dokuma alanı, sağ tarafında ise sepet ve hasır işçiliği alanı yer alacaktır. Dokuma ve yün eğirme alanının yer alacağı sol tarafta uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahı çapraz olarak duracaktır. Tezgahta tamamlanmamış bir dokuma sergilenecektir. Bu tezgahın arkasında 50 cm. yüksekliğinde ve 40 cm. çapında bir kütük ile üzerinde bir koyun postundan meydana gelen bir oturma yeri olacaktır. Dokuma tezgahının sol tarafında yayvan bir sepet içinde çeşitli ip yumakları ve çileleri, tezgahın önünde ise bir grup ağırlık bulunacaktır.

Dokuma tezgahının sağ tarafında, duvara bitişik, 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında, iki ince ağaç kütük üzerine yerleştirilmiş ahşap doğramadan yapılmış çeşitli iğneler, bızlar, iplikler, iğ geçirilmiş ağırşaklar ile ip geçirilmiş iğnelerin bulunduğu bir tezgah yer alacaktır. Bu tezgahın yanında, tabanda yayvan bir sepet içinde bir kısmı dikilmiş ve iğnesi üzerinde duran bir dokuma; tezgahın sağ tarafında 50 cm. yüksekliğinde 40 cm. çapında bir kütük ile üzerinde bir koyun postundan oluşan bir oturma yeri bulunacaktır. Bu oturma yerinin iki yanında birer sepet olacaktır. Bunlardan geniş ve derin olan sepette yünler, yayvan sepette ip yumakları ve çileleri ile üzerlerinde bir iğ ve ağırşak yer alacaktır. Bu iğ ve ağırşakta bir kısmı ip haline gelmiş yün bulunacaktır.

Dokuma tezgahının arkasındaki duvarda 50 x 30 x 75 cm. boyutlarında, dal ayaklar üzerine yerleştirilmiş bitmiş dokumaların bulunduğu ahşap doğrama bir raf yer alacaktır. Dokumaların bulunduğu duvara ise çeşitli yerlerde dal askılıklara asılmış çeşitli dokumalar yerleştirilecektir.

İğmeli yapının sepet ve hasır işçiliğinin yer alacağı sağ tarafında, 100 cm. yüksekliğinde ve 125 cm. çapında yarım yuvarlak biçimli kenarda birinde karniş, diğerinde çavdar sapı 2 adet sepet ambar bulunacaktır. Bunların sol tarafında duvara bitişik, 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında iki ince ağaç kütük üzerine yerleştirilmiş ahşap doğrama bir tezgah yer alacaktır. Bu tezgahta ipler, otlar bulunacaktır. Tezgahın önünde 50 cm. yüksekliğinde 40 cm. çapında bir kütük ve üzerinde bir koyun postundan meydana gelen oturma yerinin yanında ise yarısı yapılmış bir sepet ile yanında karnişlar, dallar, saplar ve otlar bulunacaktır. Tezgahın sol tarafında duvara paralel duran çeşitli tipte ve boyda sepetler olacaktır. Bu sepetlerin bir kısmı iç içe geçmiş, bir kısmı duvara dayandırılmış, bir kısmı tabanda tek olarak sergilenecektir.

Bu sepetlerin yanındaki hasırların bir kısmı yere serili, bir kısmı kıvrılarak duvara dayandırılmış, bir kısmı da dal askılıklarla duvara asılmış olarak yer alacaktır. Hasırların önünde bir kısmı yapılmış bir hasır ile yanında kamışlar, saplar, ipler ve otlar bulunacaktır.

Köpek Kulübeleri (Bkz. Çizim 5.2.2.1)

Teknoloji Birimi'nde, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nin yanında 2 köpek kulübesi sergileneyecektir. Bunlar Günlük Yaşam Birimi'ndeki köpek kulübeleri ile aynı olacaktır, sergilemeleri de aynı şekilde yapılacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.).

Fırın (Bkz. Çizim 5.2.2.1)

Birimde Çanak-Çömlek Atölyesi'nin yanında 1 fırın sergileneyecektir. Bu fırın Günlük Yaşam Birimi'ndeki fırın ile aynı olacaktır . Farklı olarak fırının çevresinde fırınlanmaya hazır çeşitli tiplerde çanak-çömlekler ile fırınlanmış çanak-çömlekler bulunacaktır. Çanak çömlek Atölyesi ile dayama arasındaki alanda, Günlük Yaşam Birimi'nde olduğu gibi odunlar ve dallar yer alacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.).

5.2.3. Beslenme Birimi

Müzenin gezi güzergahına göre Teknoloji Birimi gezildikten sonra Beslenme Birimi'ne ve Harman Yeri'ne ulaşılacaktır (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde yerleşmedeki beslenme alışkanlıkları, ot ve et türünde nelerin tüketildiği, besinlerin nasıl hazırlandığı ve saklandığı, kullanılan kap-kacaklar sergileneyecektir. Bu birim 3 içmeli yapı, 2 ambar yapısı, 5 sepet ambar, 1 köpek kulübesi, 1 çardak ve 1 fırından oluşacaktır. İçmeli yapılar bir harman yerini çevreleyecektir (Çizim 5.2.3.1).

Beslenme Atölyesi (Çizim 5.2.3.2 ve 5.2.3.3)

Birimdeki iki içmeli yapı arasında yer alacak üçüncü içmeli yapıda (15 x 5 m.) yerleşmenin beslenme alışkanlıkları sergileneyecektir.

Çizim 5.2.3.2'de Beslenme Birimi'ndeki Beslenme Atölyesi'nin, Çizim 5.2.3.3'te bu atölyenin duvarlarının sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.3.1'de ve 5.2.3.2'de ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Bu yapının girişinde sağ ve sol tarafta, köşelere gelecek şekilde; köşeleri hafif yuvarlak dönüşlü, üstü açık, iki tarafı yapının duvarı olup, diğer iki tarafı ince dallarla sepet gibi

örölerek yapılan, içi kerpiç sıvalı, 100 x 50 x 75 cm. boyutlarında; birinde buğday, diğerinde arpa olan birer sepet ambar bulunacaktır.

Yapının ortasında büyük bir ocak (75 x 75 cm.) yer alacaktır. Ocağın üzerindeki geniş bir çömlek içinde etler (model); ocağın sağ tarafında yayvan bir sepet içinde dallar ve odunlar; sol tarafında çeşitli büyüklükte biri mercimekle dolu, diğerleri ise boş olan 3 adet çömlek bulunacaktır. Ocağın önünde büyük bir öğütme taşı yer alacaktır. Bu öğütme taşının üzerinde buğday ve eltaşı; yanında birinde öğütülmüş buğday diğerinde ise öğütülmemiş buğday olan 2 adet çömlek sergilenecektir.

Ocağın iki tarafında, yapının sağ ve sol duvarlarına bitişik, 200 x 75 x 10 cm. boyutlarında birer seki yer alacaktır. Sol taraftaki sekinin bir tarafında uzun boyunlu, tek kulplu bir çömlek ile çömleğin önünde bir maşrapa ve bir bardak; sekinin diğer tarafında içinde buğday olan bir çömlek, bu çömleğin önünde içinde badem olan bir tabak ile içinde bakla olan bir kase; sekinin bir başka tarafında küçük bir öğütme taşı ve üzerinde çavdar ile havaneli, yanında içlerinde öğütülmüş çavdar ile öğütülmemiş çavdar olan birer kase bulunacak, öğütme taşının yanında ise çavdar ve buğday demetleri olacaktır.

Bu sekinin bitişik olduğu duvarda 50 x 20 cm. boyutlarında, aralarında 50 cm. boşluk olan yan yana 2 raf yer alacaktır. Bu raflar dal ayaklar üzerine oturtulmuş ahşap doğrama olacaktır. Rafların birinde iç içe geçmiş tabaklar, kaseler; diğerinde yan yana dizili bardaklar ve fincanlar bulunurken, iki rafın arasında bir dal askılığa ipe asılmış buğday demeti olacaktır.

Bu seki ile girişte sol taraftaki köşede yer alan sepet ambar arasındaki alanda yuvarlak biçimli, dibi tabana gömülü, içinde çavdar olan bir depo kabı; depo kabının önünde bir kase ile bir çömlek bulunacaktır.

Yapının sağ tarafında bulunan seki bir tarafında küçük bir öğütme taşı ve üzerinde buğday ile havaneli, yanında birinde öğütülmüş buğday diğerinde öğütülmemiş buğday olan 2 adet çömlek, çömleklerin yanında bir tanesi dilimlenmiş 3 adet ekmek ve dilimlenmiş olan ekmeğin yanında bir kemik bıçak, öğütme taşının arkasında bir buğday demeti; sekinin diğer tarafında içinde peynir (model) olan bir tabak ile tabağın kenarında bir kemik bıçak, arkasında bir peynir kabıyla düzenlenecektir.

Bu sekinin bitişik olduğu duvarda 50 x 20 cm. boyutlarında, aralarında 50 cm. boşluk olan yan yana 2 raf yer alacaktır. Bu raflar dal ayaklar üzerine oturtulmuş ahşap doğrama olacaktır. Bu raflardan birinde minik kaplar, bileşik kaplar ve kapaklar, kapamalar; diğerinde uzun boyunlu tek kulplu bir çömlek ile geniş ve derin bir çömlek ile maşrapalar bulunacaktır. Bu iki rafın arasında ise bir dal askılığa iple asılmış çavdar demeti yer alacaktır.

Bu sekinin sağ kenarında dikdörtgen biçimli, taban üzerinde yer alan, badem dolu bir depo kabı bulunacaktır..

Yapının yarım yuvarlak biçimli kenarında yerleşmede beslenmek için kullanılan bütün bitkiler bir hasır üzerinde toplu olarak yer alacaktır. Bu bitkilerden buğdaylar, arpalar, çavdarlar ve burçaklar iple bağlanmış demetler halinde bir kısmı arkada yerde duvara dayandırılmış, bir kısmı da iple duvardaki dal askılıklara asılmış bir şekilde; demetlerin önünde bazıları çömleklerin içinde, bazıları kaselerin içinde, bazıları da tabaklarda buğday, arpa, çavdar, bakla ve mercimek taneleri ile yayvan bir sepet içinde badem; bunların önünde de yerde duran mercimek, bakla bitkileri sergilenecektir.

Ambar (Bkz. Çizim 5.2.3.1)

Beslenme Birimi'nde 1 ambar sergilenecektir. Bu ambar yapısı Günlük Yaşam Birimi'ndeki ambar ile aynı olacaktır, sergilemesi de aynı şekilde yapılacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.).

Sepet Ambarlar (Bkz. Çizim 5.2.3.1)

Bu birimde 5 sepet ambar sergilenecektir. Bu sepet ambarlar Günlük Yaşam Birimi'ndeki sepet ambarlar ile aynı olacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.). Farklı olarak: Sepet ambarlardan 3 tanesi iki büyük iğmeli yapının yanında yer alacaktır. Bu sepet ambarların birinde badem, diğerinde mercimek, öbüründe ise bakla bulunacaktır. Küçük olan iğmeli yapının yanında 2 tane sepet ambar olacaktır. Bunlardan birinde burçak bulunurken, diğeri boş bırakılacaktır.

Fırın (Bkz. Çizim 5.2.3.1)

Bu birimde 1 fırın sergilenecektir. Bu fırın Günlük Yaşam Birimi'ndeki fırın ile aynı olacaktır, sergilemesi de aynı şekilde yapılacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.).

Köpek Kulübesi (Bkz. Çizim 5.2.3.1)

Beslenme Birimi'nde 1 köpek kulübesi sergilenecektir. Bu köpek kulübesi, Günlük Yaşam Birimi'ndeki yuvarlak planlı köpek kulübesi ile aynı olacaktır, sergilemesi de aynı şekilde yapılacaktır (Bkz. Bölüm 5.2.1.).

Birimdeki diğer içmeli yapılardan sağ kenarda yer alan büyük yapı geçici sergi düzenlemeleri için; sol kenarda yer alan küçük içmeli yapı ise çeşitli aktiviteler ve gösteriler için kullanılacak bir mekan olacaktır. Harman yeri ise ziyaretçi gruplarının toplandığı ve çeşitli aktivitelerde bulunduğu bir alan olacaktır.

5.2.4. Zaman Tüneli Birimi

Zaman Tüneli Birimi gezi güzergahına göre Beslenme Birimi'nden sonra ulaşılan birimdir (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde, Aşağı Pınar yerleşmesinin höyükleşme süreci sergilenecektir. Bu yerleşmenin, en eski çağdan (Neolitik) günümüze kadar tarihöncesi ve tarih çağları boyunca ne şekilde kullanıldığı, ne şekilde yerleşildiği, höyüğün oluşumu, bu çağlar boyunca ne durumda olduğu anlatılacaktır.

Bu birim, uzun bir kışladan oluşacak ve aynı zamanda Mimari Sergileme Birimi'ne girişi de sağlayacaktır. Açık hava müzesi gezi güzergahına göre, müze (model köy) gezildikten sonra bu kışlaya ulaşılabilecektir. Kışlanın içine girilip, kışla boyunca devam eden % 9 eğimli bir rampadan inilerek, Mimari Sergileme Birimi'ne girilecektir. Bu şekilde etrafı çevrili bir rampa yapılmasındaki amaç, ziyaretçide bir "zaman tüneli"nden geçme ve "höyüğün içine" girme duygusu uyandırmaktır.

Birimde höyüğün içine girme duygusu verileceği için ziyaretçinin kışlaya girdiği ilk bölüm, höyüğün en üst ve en son kısmı olan Günümüz Bölümü olacaktır. Daha sonraki bölümlerde höyüğün tabakalanmasına ve tarih boyunca geçirdiği dönemlere uygun olarak en eski çağa doğru inilecek şekilde düzenlenecektir. Buna göre Günümüz Bölümü'nden sonra sırayla Orta Çağ-İlk Çağ, Demir Çağ, Kalkolitik Çağ-Neolitik Çağ Bölümleri yer alacaktır (Çizim 5.2.4.1.).

Çizim 5.2.4.2’de Zaman Tüneli Birimi’ndeki her bir bölümün sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.4.1’de, 5.2.4.2’de, 5.2.4.3’te ve 5.2.4.4’te ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Kışlanın girişinden itibaren birim içinde yer alacak bu bölümlerin sergilemesi şu şekilde olacaktır (Çizim 5.2.4.2 ve Çizim 5.2.4.3):

- **Günümüz Bölümü:** Bu bölümde Aşağı Pınar Höyüğü’nün konumu, kazılmadan önceki hali ile kazı sırasındaki ve en son müze hali, çevresinde bağlantılı olduğu diğer kültür varlıklarının kısa tanıtımı sergilenecektir. Bölümün (aynı zamanda kışlanın) girişinde sol tarafta, duvarda, saydam pano üzerinde bir Trakya Haritası yer alacaktır. Bu haritada Aşağı Pınar Höyüğü’nün konumu gösterilecektir. Bu haritanın yanından başlayarak duvar boyunca belirli aralıklarla saydam panolar üzerinde sırasıyla höyüğün kazılmadan önceki haline, höyükte yapılan ilk kazıya, diğer yıllardaki kazılara, müze oluşuna ve çevresinde bağlantılı olduğu kültür varlıklarına ait fotoğraflar bulunacaktır. Bölümün ortasında saydam bir kaide üzerinde höyüğün bir maketi yer alacaktır. Bu maket höyüğün kazılmadan önceki son halini temsil edecektir.
- **Orta Çağ-İlk Çağ, Demir Çağ, Kalkolitik Çağ-Neolitik Çağ Bölümleri:** Bu bölümlerde höyüğün Orta ve İlk Çağlar’daki, Demir Çağ’daki, Kalkolitik ve Neolitik Çağlar’daki durumu, kullanımı, çıkan çeşitli buluntulardan örnekler sergilenecektir. Bölümlerin sağ duvarı boyunca belirli aralıklarla yer alacak saydam panolarda höyükte ortaya çıkmış her bölümün dönemine ait kazı ve buluntu fotoğrafları; bölümlerin sol duvarı boyunca ise saydam kaideler üzerine yerleştirilmiş her bölümün dönemine ait çeşitli buluntular sergilenecektir.

Bu birimin her bölümünün ortasında saydam kaide üzerinde Aşağı Pınar Höyüğü’nün bir maketi yer alacaktır. Bu maketin bir yarısı höyüğün dış kısmını, bir yarısı ise tabakalarını gösterecektir. Maketin tabakaları gösteren kısmında her bölümün ait olduğu dönemin adı yazılı olacaktır. Bunun yanı sıra ziyaretçiye bulunduğu bölümün höyükteki yerini belirtmek için maket üzerinde o bölümün ait olduğu dönem renklendirilerek gösterilecektir. Buna göre her bölümde höyük maketi üzerinde farklı renk kullanılacaktır.

Orta Çağ-İlk Çağ, Demir Çağ, Kalkolitik Çağ=Neolitik Çağ Bölümleri'nde höyüğün bu dönemlerdeki durumunu gösteren illüstrasyonlar yer alacaktır.

Orta Çağ-İlk Çağ Bölümü'nden Demir Çağ Bölümü'ne geçerken Tarihöncesi Dönemlere geçildiği belirtilecek; bu, bölümün girişinde yer alacak saydam levha üzerindeki "Tarihöncesi Dönemler" başlığı ile vurgulanacaktır.

5.2.5. Mimari Sergileme Birimi

Mimari Sergileme Birimi gezi güzergahına göre Zaman Tüneli Birimi'nden geçilerek ulaşılan birimdir (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde, Aşağı Pınar Höyüğü'nün bütün tabakalarının mimarisi, mimarinin tabakalara göre nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiği sergilenecektir. Ayrıca bu birimde farklı tabakalara ait yapılar birarada sergileneceği için Aşağı Pınar yerleşmesinin nasıl höyükleştiği de gösterilmiş olacaktır. Bu birim, höyüğün diğer kesimlerine göre daha iyi korunmuş olan 30 x 40 m. boyutlarındaki güney kazı alanında inşa edilecek bir "koruma yapısı" ndan oluşacaktır. Burada 5.tabakaya ait üç yapı (5.1, 5.2 ve 5.3) ile 4.tabakaya ait 2 yapı (4.1 ve 4.5) yerinde sergilenecektir (Çizim 5.2.5.1).

Çizim 5.2.5.2'de, 5.2.5.3'te, 5.2.5.4'te, 5.2.5.5'te ve 5.2.5.6'da Mimari Sergileme Birimi'ndeki yapıların ve platformun sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.2.5.1'de, 5.2.5.2'de, 5.2.5.3'te, 5.2.5.4'te, 5.2.5.5'te ise çizimlerde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

4.5 no'lu yapı 50 cm.'ye varan duvar kalıntılarıyla, göreceli olarak belirli bir görsel çekiciliği olması ve ziyaretçinin bu yapıları kazıda bulunduğu şekliyle de görebilmesi amacıyla, sağlamlaştırılarak olduğu gibi sergilenecektir. Diğer yapılar ise yangın geçirmediikleri için duvarları toprak niteliğindedir. Kapalı / korunaklı ortamda da olsa bu kalıntıların açıkta bırakılarak korunmaları mevcut tekniklerle mümkün olmadığı gibi görsel açıdan da algılanabilir nitelikte olmadıklarından sağlamlaştırıldıktan sonra üzerlerine 30 cm. kalınlığında toprak serilerek koruma altına alınacaklardır. Bu toprak tabaka üstünde de belli bir yüksekliğe kadar kısmi rekonstrüksiyonları yapılacaktır. Sergilenecek yapıların duvarları en fazla 1-1.50 m. yükseltilecek, böylece gezen kişi yapıların iç mekan düzenlemelerini de görebilecektir. Dal örgü duvarlar bitmemiş halleri ile yarım bırakılacaktır (Eres, 1999, s. 156,157,161).

Bu yapıların içine ait oldukları tabakaya (4. ve 5. tabakaya) ait çanak çömlekler; taş, kemik, boynuz aletler ve çeşitli figürinler uygun yerlere yerleştirilecektir. Bu şekilde 4. ve 5. tabaka yapılarının tarihöncesi dönemin “yaşayan evleri” olarak algılanması sağlanmaya çalışılacaktır. Buna göre:

4.Tabaka Yapıları

4.5 No’lu Yapı (Çizim 5.2.5.2) : 4.5 no’lu yapının sağ tarafında bir köşede 1 ağırşak ile 3 bız ve 2 iğne, diğer köşede büyük bir öğütme taşı ile çevresinde 2 geniş ve derin çömlek, 1 kase ve 1 tabak; yapının sol tarafında bir köşede 1 yassı balta, diğer köşede 1 figürin yer alacaktır.

4.1 No’lu Yapı (Çizim 5.2.5.3) : 4.1 no’lu yapının öndeki odasında sol tarafta bir seki bulunacaktır. Bu sekinin üzerinde 1 ağırlık, 1 ağırşak, 3 iğne ve 1 bız olacaktır. Bu odanın sağ tarafında büyük dikdörtgen biçimli bir depo kabı bulunacaktır. Bu depo kabının sol tarafında 1 geniş ve derin çömlek, 1 uzun boyunlu tek kulplu çömlek, 1 maşrapa, 1 kase ve 1 tabak; sağ tarafında büyük bir öğütme taşı ile 2 geniş ve derin çömlek, 1 kase, 1 tabak yer alacaktır.

5.Tabaka Yapıları

5.1 No’lu Yapı (Çizim 5.2.5.4) : 5.1 no’lu yapının sağ tarafında bir köşede seki bulunacaktır. Bu sekinin üzerinde 1 geniş ve derin çömlek, 1 uzun boyunlu ve tek kulplu çömlek, 2 kase, 2 tabak, 2 maşrapa, 1 bardak ve 1 fincan, 1 ikili bileşik kap ve 2 minik kap yer alacaktır. Sekinin yanında büyük bir öğütme taşı olacaktır. Öğütme taşının yanında ise bir kubbeli fırın yer alacaktır. Bu fırının sağ tarafında küçük bir öğütme taşı ile 2 kase, 1 kemik kaşık, 1 kemik bıçak bulunacaktır. Fırının önünde ise 1 yassı balta olacaktır. Fırının sol köşesinde 1 büyük figürin yer alacaktır. Sağ tarafta diğer köşede ise 1 yuvarlak biçimli depo kabı ve yanında 1 maşrapa bulunacaktır.

5.2 No’lu Yapı (Çizim 5.2.5.5) : 5.2 no’lu yapının sol tarafında köşede bir seki bulunacaktır. Bu sekinin üzerinde 1 ağırşak, 1 iğne, 2 bız, 1 ağırlık yer alacaktır. Bu sekinin yanında kubbeli bir fırın yer alacaktır. Bu fırının sağ tarafında ve önünde 1 kase, 2 tabak, 1 fincan; sol tarafında 1 üçlü bileşik kap, 3 minik kap, 1 peynir kabı, 1 kemik bıçak, 1 kemik kaşık; bunların yanında büyük bir öğütme taşı bulunacaktır. Seki ile fırın arasında 1 kült kabı ve figürin olacaktır. Yapının sol köşesinde 2 geniş ve derin çömlek, 1 kase, 1 maşrapa, 1 uzun boyunlu tek kulplu çömlek, 1 kemik kaşık; sağ köşesinde ise 1 yassı balta yer alacaktır.

5.3 No'lu Yapı : Sergileme alanında 5.3 no'lu yapının bir kısmı yer alacağı için bu yapı boş bırakılacaktır.

Kısmı rekonstrüksiyon uygulanacak olan 4. ve 5. tabaka yapıları arasında yaklaşık 50 cm.'lik kot (yükseklik) farkı vardır. Bu kot farkı, sergi düzenlemesinde bir set biçiminde belirginleştirilerek, höyüklerin üst üste yerleşmeler sonucu nasıl oluştuğu vurgulanmaya çalışılacaktır. Ayrıca koruma amacıyla toprak örtülen kısımlarda, her iki tabakanın kendine özgü toprağı kullanılarak, iki tabaka arasındaki ayırım vurgulanacaktır.

Zaman Tüneli Birimi'nden Mimari Sergileme Birimi'ne ulaşan rampa, bir köprüye dönüşerek, mekanın 5. tabaka yapılarının yer aldığı birinci kısmında, gezi yolunu oluşturmakta; 4. tabakaya ait 4.1 no'lu yapının yer aldığı ikinci kısımda ise bir platform haline gelmektedir. Bu noktada, birinci kısım ile ikinci kısım arasında yer alan, yerden 1.50 m. yükseltilmiş olan bir ara köprü de merdivenle gezi yoluna bağlanmaktadır. Bu ara köprünün amacı, ziyaretçilerin daha yüksek bir kottan ve yapıların aralarına girerek bakabilmelerini, gezebilmelerini sağlamaktır (Eres, 1999, s. 158-159).

Mimari Sergileme Birimi'nde, yalnızca bu platform ve köprülerden oluşan gezi alanında yürünebilecektir. Ana gezi yolu ve platformda kot farkı yapılmamış ve bu yolla, hem ziyaretçilerin önlerine değil, yalnızca sergilenen nesnelere bakabilmesi, hem de özürllüler için rahat dolaşım imkanı yaratılması sağlanmıştır. Mekan içinde tabakalara bağlı olarak kot farkı olduğundan, birinci kısımda ana gezi yolu yerden 70 cm. yüksekten, ikinci kısımda platform yerden yalnızca 20 cm. yüksek olarak düşünülmüştür. Gezi yolu sistemi metal taşıyıcılı olarak tasarlanmış, daha sıcak bir etki yaratmak için üzerinin ahşap kaplanması öngörülmüştür (Eres, 1999, s. 159).

Gerçek kalıntıların ya da rekonstrüksiyonlarının sergilendiği bu mekanın, günümüzde aslında yer altında olduğunu algılabilmek için özellikle pencere ya da benzer nitelikte bir açıklık yapılmamış ve loş bir ortamda yalnız sergilenen nesnelerin aydınlatılarak ön plana çıkarıldığı bir düzenleme öngörülmüştür. Her ne kadar yapının batı tarafının, höyüğün etkisini bastırmaması için şeffaf bir malzeme (cam) ile kapatılmasına karar verilmişse de bu malzemenin dışarıyı göstermeyen bir türü seçilerek, istenilen loş ve dışarıdan soyutlanmış ortamın sağlanması düşünülmüştür (Eres, 1999, s. 158).

Platform (Çizim 5.2.5.6)

Mimari Sergileme Birimi'nde yapıların yanı sıra platform kısmında yerleşmenin mimarisi ile ilgili bilgi veren bir sergileme yapılacaktır. Bu platformda saydam kaideler üzerinde 2. 3. 4. 5. ve 6. tabakalara ait bilinen mimari unsurların (konut, ambar, fırın, ocak, işlik) maketleri yer alacaktır. Bu maketlerin arkasında, duvarda, saydam panolar üzerinde bu mimari unsurların kazı fotoğrafları ile çizimleri ve günümüzde köylerde bulunan benzer örneklerinin fotoğrafları bulunacaktır. Bu fotoğraf ve çizimlerin yanında mimari yapım tekniklerini ana hatlarıyla anlatan bir yazı olacaktır. Ortada yer alacak saydam bir kaide üzerinde ise bütün bu mimari unsurların birarada kullanıldığı bir yerleşme maketi yer alacaktır. Ayrıca bir başka tarafta da saydam kaideler üzerinde kazıda bulunmuş kerpiç parçaları ile taban üzerinde bazı parçaların tümlenmesi ile oluşturulacak duvar parçaları, ambar vb. yapı öğeleri bulunacaktır. Yapının doğusundaki duvar ise arkasındaki arazi profili renklerine uygun olarak işlenip, üzerine bir zaman cetveli de konularak yerleşmenin höyükleşme süreci gösterilecektir.

5.3. Ek Sergileme Birimleri

Açık Hava Müzesi'nin ek sergileme birimleri ana sergilemeyi destekleyici, çeşitli etkinlikler ile bilimsel çalışmaların gerçekleştirileceği Etnografya Birimi, Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi, Geçici Sergi Birimi, Gösteri ve Aktivite Birimi'dir.

5.3.1. Etnografya Birimi

Müzenin gezi güzergahına göre Mimari Sergileme Birimi'nden sonra Etnografya Birimi'ne gelinecektir (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Bu birimde Kırklareli ve çevre köylerden toplanmakta olan etnografik malzemeler sergilenecektir. Burası sadece 12 x 5 m. boyutlarında bir içmeli yapıdan oluşacaktır. Burada yazılı metin ve fotoğraflardan oluşan bilgi panosu düzenlenecektir. Kırklareli haritasında ise toplanan eserlerin hangi köylerden sağlandığı belirtilecektir. Bu birim Aşağı Pınar höyüğünün günümüz ile olan bağlantısını gösterecek şekilde düzenlenirken yapının sol tarafında dokumaalanı, girişte sağ tarafta sepet ambar, biraz daha ilerisinde de günlük kullanım kaplarının sergileneceği alan, yapının yarım daire biçimli arka alanında bir oda sergilemesi yapılacaktır (Çizim 5.3.1.1).

Çizim 5.3.1.1'de Etnografya Birimi'nin sergileme düzeni numaralandırılmıştır. Tablo 5.3.1.1'de ise çizimde yer alan numaraların açıklaması verilmiştir.

Dokuma alanında bir dokuma tezgahı, yanında bir sepet içinde ip yumakları, tezgahın ilerisinde yer minderleri ve bunların üzerinde duvara dayandırılmış yastıklardan oluşan bir oturma köşesi yer alacaktır. Çeşitli dokumalardan yapılmış yer minderleri ve yastıkların önünde yerde bir kilim serili olacaktır. Dokuma tezgahı ile minderler arasındaki alanda bir sepet içinde işlenmemiş yünler, sepetin yanında minder üstünde ağırşak ve iğne takılı bir kısmı ip haline getirilmiş yün bulunacaktır. Bu kısmın duvarında çeşitli dokumalar asılı olacaktır.

Girişteki içinde buğday olan sepet ambarın (100 x 50 x 75 cm.) ilerisinde bir fırın yer alacaktır. Bu fırının çevresinde çeşitli kap-kacak ve birkaç küçük sepet, fırın ile sepet ambar arasındaki alanda üzerinde buğday olan bir öğütme taşı sergilenenecektir.

Odada ise sol duvarın önünde bir sedir yer alacak, sedirin üzerinde çeşitli dokumalar örtülü olacak ve yastıklar bulunacaktır. Yerde bir büyük kilim serili olacaktır. Kilimin üzerinde ise ortaya gelecek şekilde bir yer masası bulunacaktır.

5.3.2. Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı ve Konuk Evi Birimi

Açık Hava Müzelerinin bir önemli görevi de bilimsel çalışmalara olanak sağlamaktır. Bu nedenle müze projesi kapsamında bir deneysel uygulama alanına yer verilmiştir. Bu alan Beslenme Birimi'nin ilerisinde yer alacaktır (Bkz. Çizim 5.1). Atölye çalışması için ayrılan bu alanın gerektiğinde doğuya doğru genişleyebilecek konumda olmasına özen gösterilmiştir (Çizim 5.3.2.1). Burada "deneysel arkeoloji" olarak tanımlanan çalışmalar: Bir tarihöncesi dönem yapısını, bir fırını inşa etmek, çanak çömlek yapmak gibi çeşitli denemeler yapılabilecektir.

Bu alanda faaliyet gösterecek öğrenci ve araştırmacılar için bir Konuk Evi Birimi de yer alacaktır. Konuk Evi Birimi Tanıtım Birimi'nin (müze girişinin) hemen arkasında yer alacaktır (Bkz. Çizim 5.1). Bu birim iki ev ve bir çardaktan oluşacaktır. Bu yapılar, biçimsel olarak köy canlandırmasına uygun olması ve Trakya'nın farklı türlerdeki mimarisinin de değerlendirilmesi için yakın zamana kadar uygulanagelen taş duvar destekli dal örgü yapı tipinde olacaktır (Eres, 1999, s.166). Evlerden biri konuk odalarından oluşurken diğeri çalışma mekanı (çalışma, toplantı, saydam gösterimi vs.) ve mutfaktan oluşacaktır (Çizim 5.3.2.2).

5.3.3. Geçici Sergi Birimi

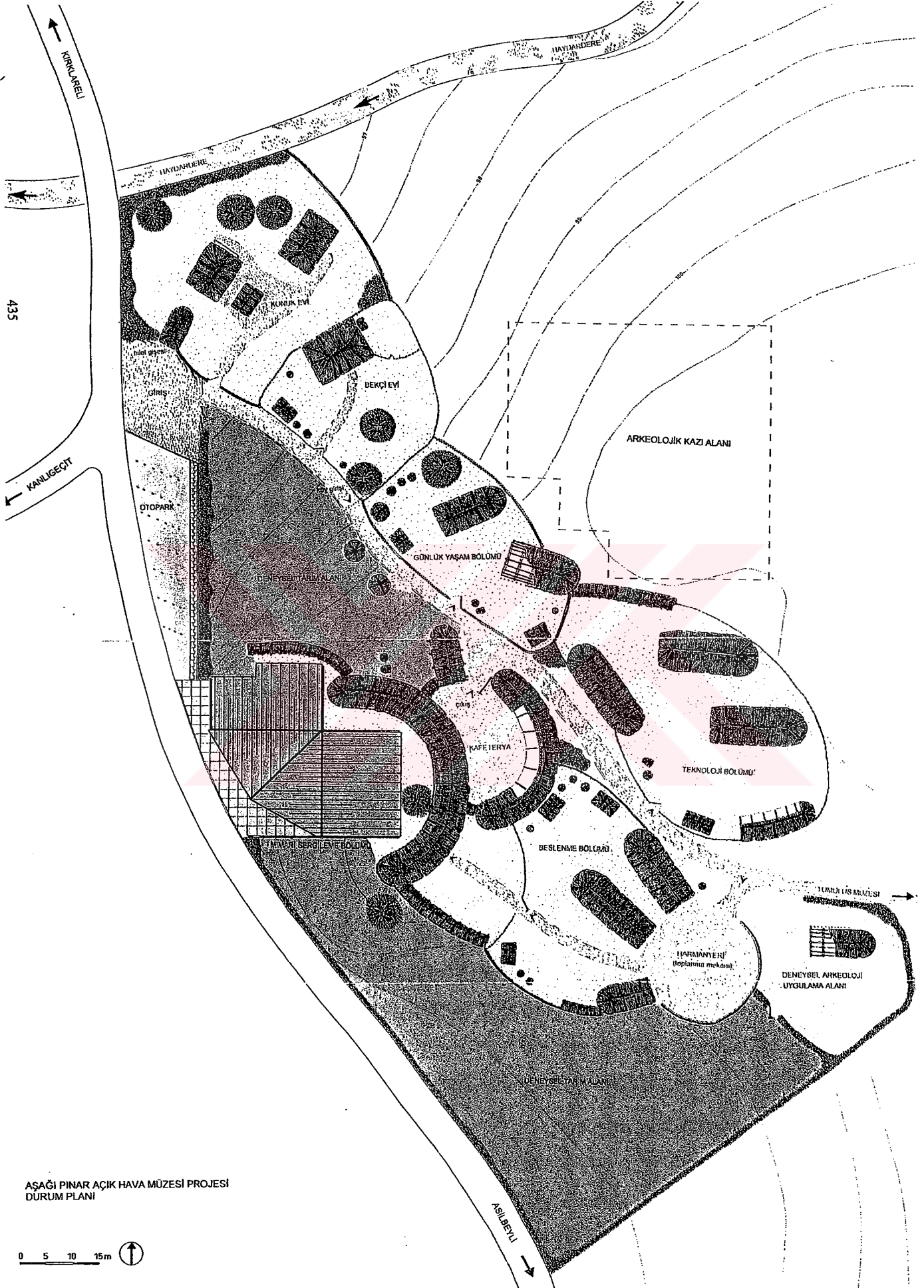
Müzede belirli zamanlarda çeşitli konularda geçici sergiler yapılacaktır. Bu sergiler için müzenin Beslenme Birimi'nde yer alan büyük yapılardan birisi Geçici Sergi Birimi olarak kullanılacaktır (Bkz. Çizim 5.2.3.1). Başta Aşağı Pınar Höyüğü'yle ilgili sergiler olmak üzere müzenin içeriğine uygun olan çeşitli arkeolojik, etnografik vb. sergiler bu birimde yapılacaktır.

5.3.4. Gösteri ve Aktivite Birimi

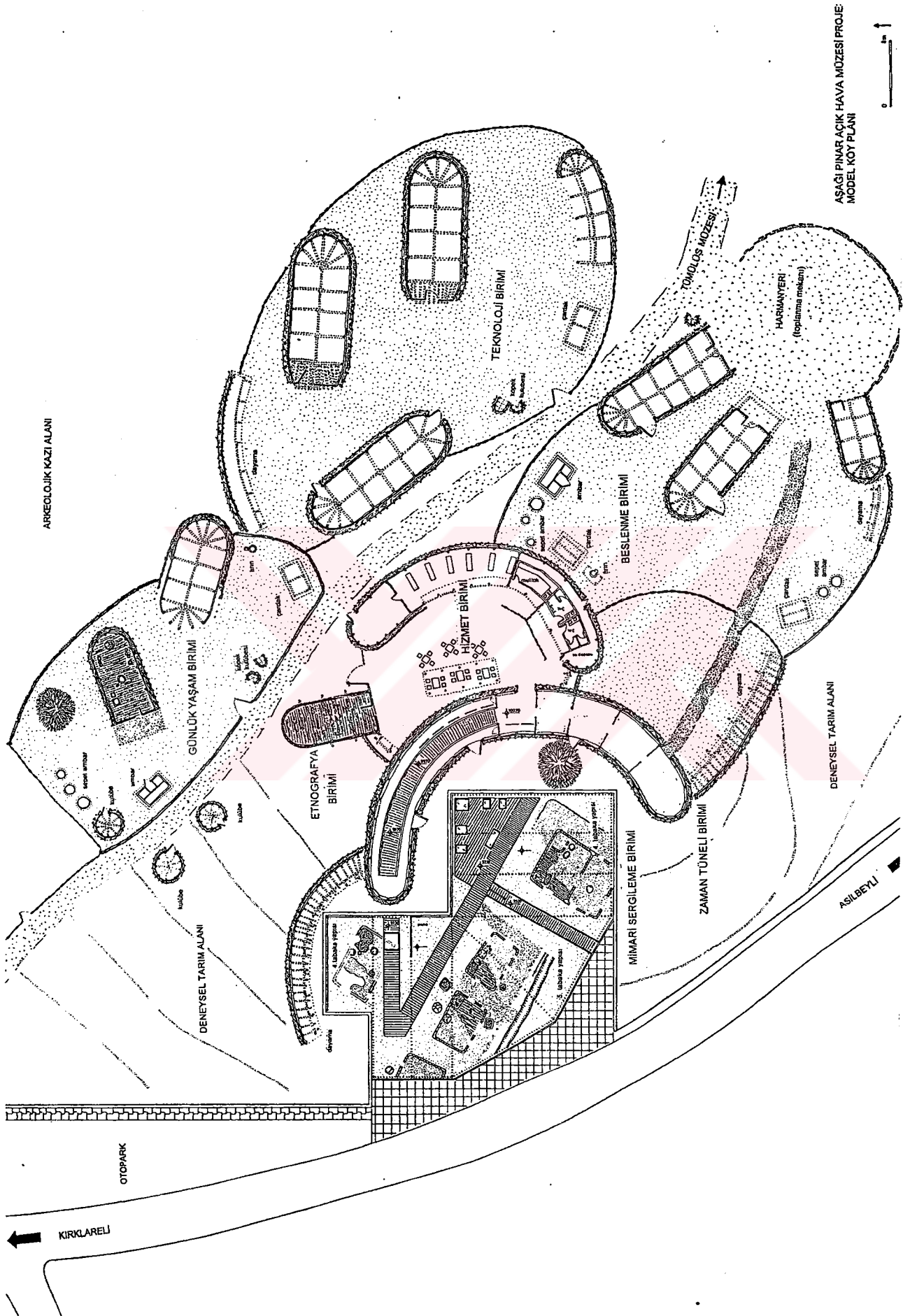
Müzenin Beslenme Birimi'ndeki içmeli yapı çeşitli gösteriler ve aktiviteler için kullanılacaktır (Bkz. Çizim 5.2.3.1). Bu birimde çeşitli video film gösterileri, diyalı gösteriler, konferanslar, toplantılar vb. aktiviteler yapılacaktır.

5.4. Hizmet Birimi

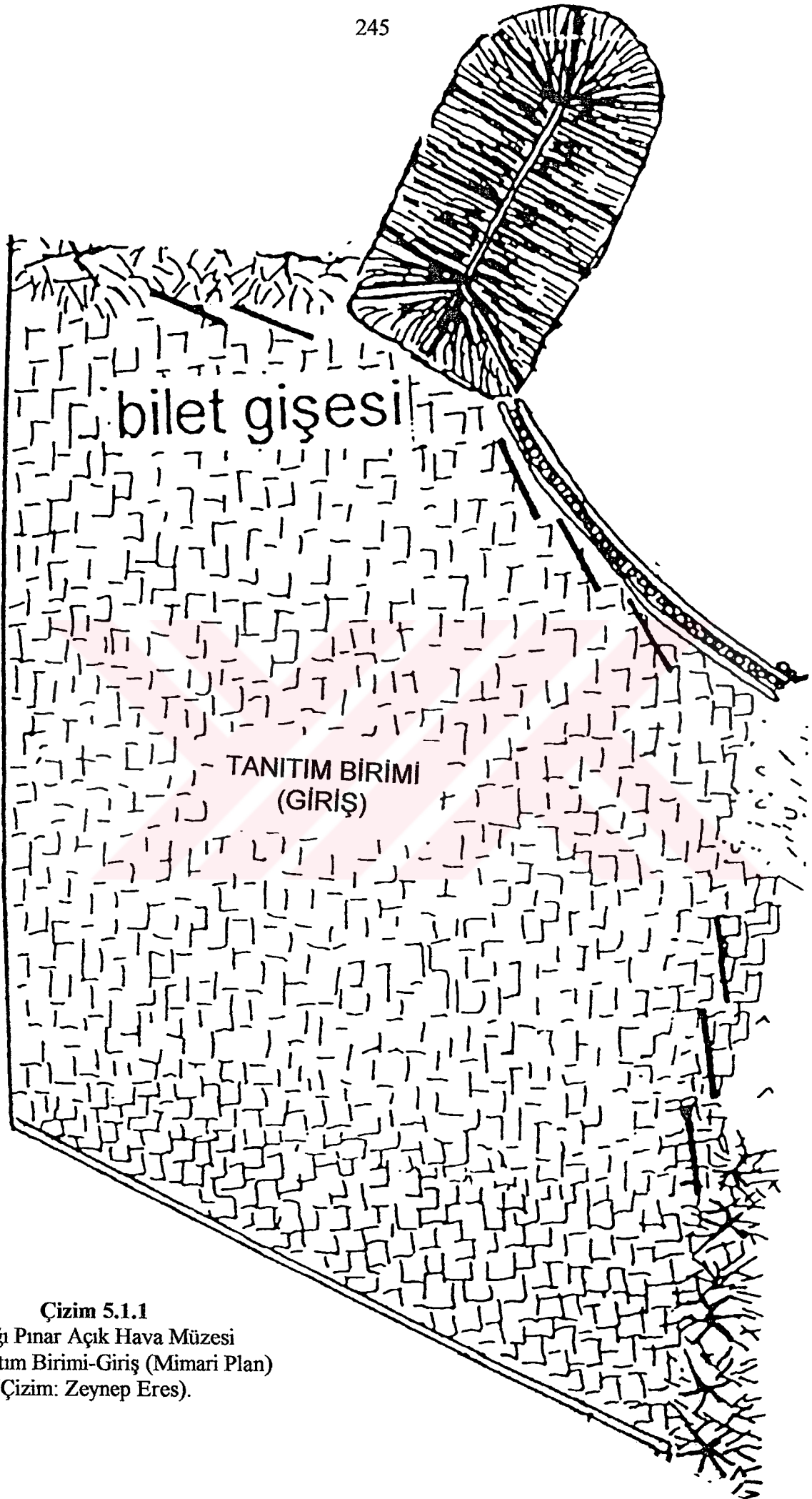
Hizmet Birimi, müzede Zaman Tüneli Birimi'nin yanında yer alacaktır (Bkz. Çizim 5.1 ve 5.2). Burası Zaman Tüneli Birimi gibi bir kışladan oluşacaktır. Ancak daha küçük bir kışladır. Bu birimde kafeterya, hediyelik eşya satış bölümü ve wc'ler yer alacaktır. Bu birim ile Zaman Tüneli Birimi arasında kalan alan kafeterya devamı olacaktır (Çizim 5.4.1).

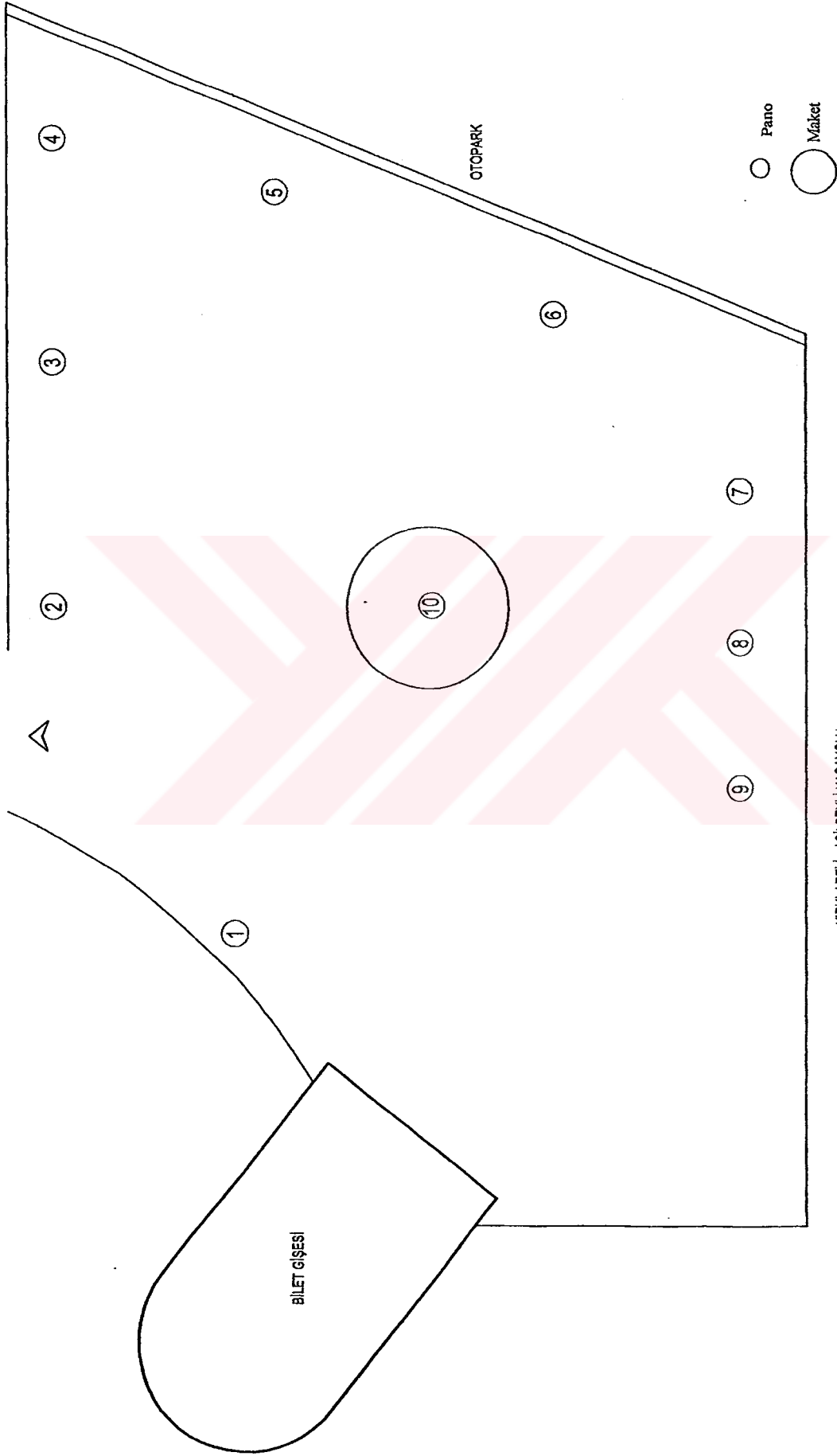
Çizim 5.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Durum Planı (Çizim: Zeynep Eres).

Çizim 5.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi (Model Köy) Planı (Çizim: Zeynep Eres).

Çizim 5.1.1
Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
Tanıtım Birimi-Giriş (Mimari Plan)
(Çizim: Zeynep Eres).

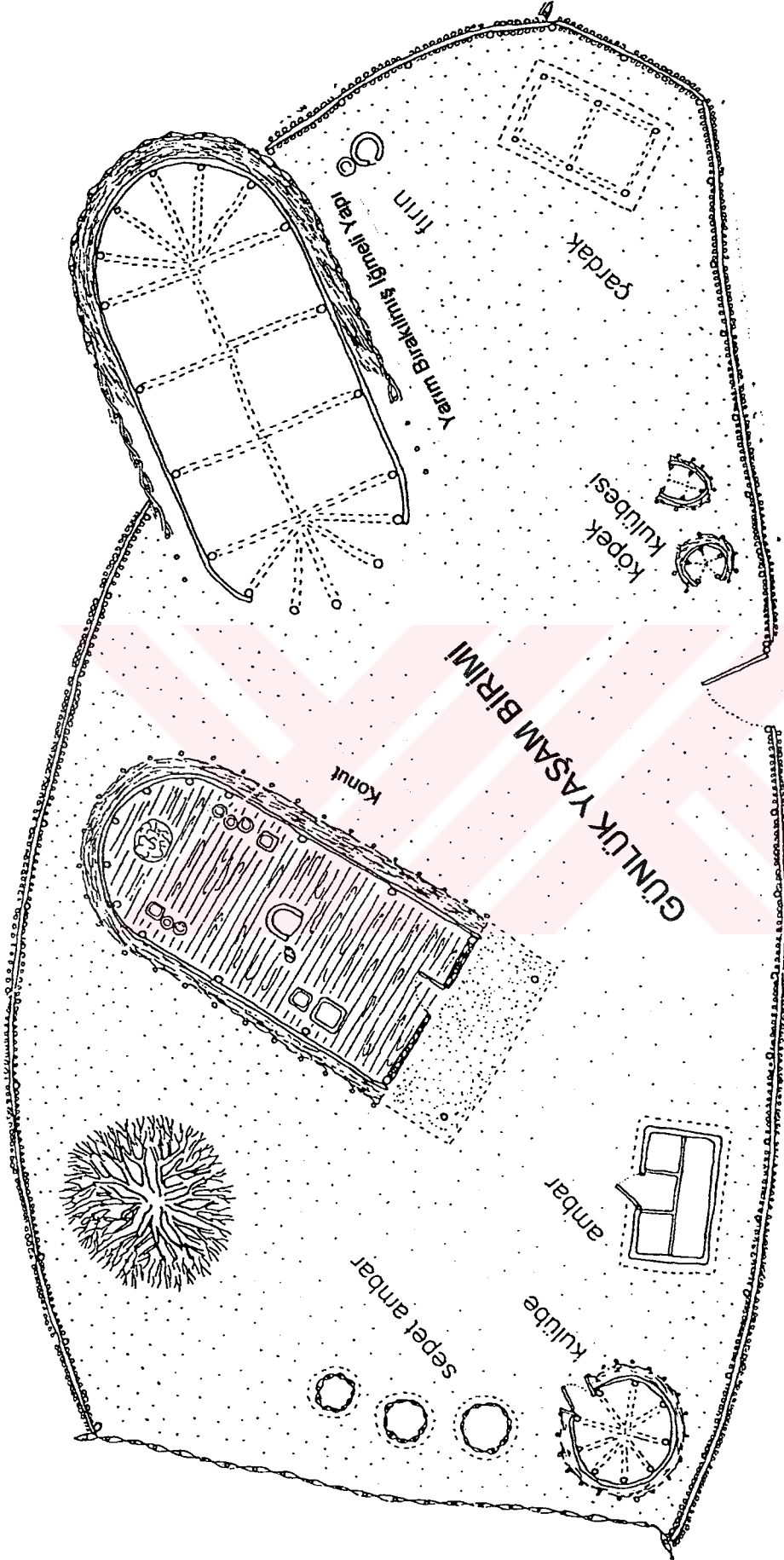

Çizim 5.1.1.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Tanıtım Birimi
(Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ).

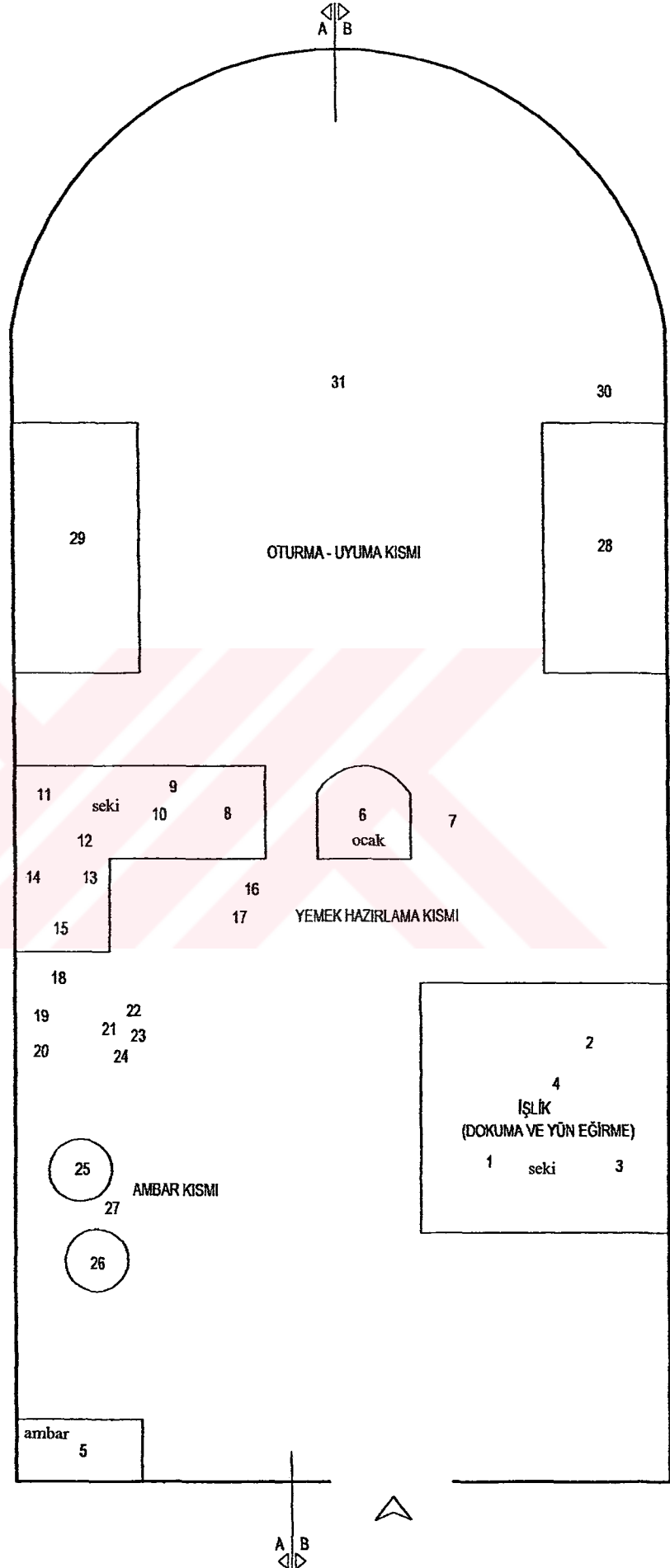
1.	Müzenin durum planı
2.	Müzenin genel tanıtımını içeren bilgi panosu
3.	Günlük Yaşam Birimi bilgi panosu
4.	Teknoloji Birimi bilgi panosu
5.	Beslenme Birimi bilgi panosu
6.	Zaman Tüneli Birimi bilgi panosu
7.	Mimari sergileme Birimi bilgi panosu
8.	Deneyisel Arkeoloji Uygulama Alanı bilgi panosu
9.	Etnografya Birimi bilgi panosu
10.	Müzenin maketi

Tablo 5.1.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Tanıtım Birimi'nde (Giriş) yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.1.1.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi (Mimari Plan)
(Çizim: Zeynep Eres)

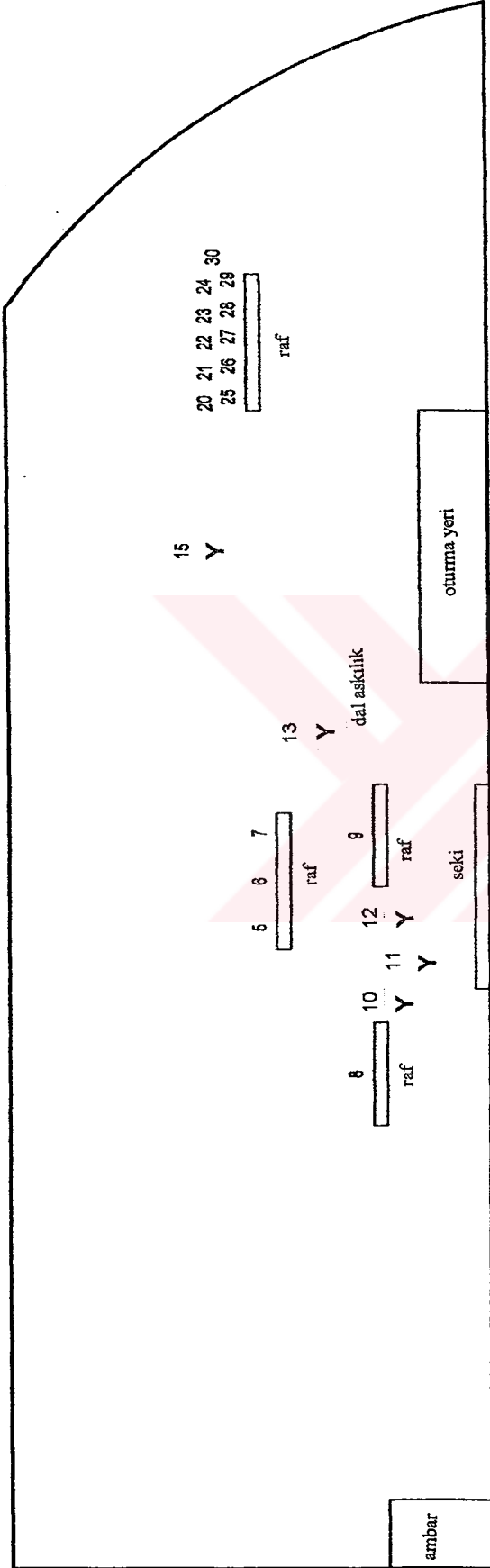
Çizim 5.2.1.2
 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
 Günlük Yaşam Birimi
 Konut
 (Sergileme Planı)
 (Çizim: Aysun Akdağ)

1.	Derin bir sepet içinde işlenmemiş koyun yünleri, yünlerin üstünde ağırşak (Env. No: AP'96-136) ve iğne takılı halde duran ve bir kısmı ip haline getirilmiş yün, yanında yayvan bir sepet içinde ipler ile çeşitli ağırşaklar (Env. No: AP'97-154, AP'94-12, AP'101-7) ve iğler
2.	Duvara paralel olarak duran ağırlıklı dikey dokuma tezgahı ve üzerinde yapılmakta olan bir dokuma, dokuma tezgahının yanında çeşitli ağırlıklar (Env. No: AP'97-667, AP'98-503, AP'94-1), sepet içinde çeşitli ip yumakları ve bitmiş dokumalar
3.	Yayvan sepet içinde iğnesi (Env. No: AP'99-160) üzerinde bırakılmış olan yarım dikilmiş dokuma
4.	Kamıştan yapılmış hasır yer yaygısı
5.	İçinde buğday bulunan ambar
6.	Üzerinde derin bir çömlek (Env. No: AP'97-648) bulunan ocak
7.	Sepet içinde bir miktar dal, çalı ve odun
8.	Derin çömlek (Env. No: AP'96-214), içinde kil kaşık (Env. No: AP'96-420) olan sığ bir tabak (Env. No: AP'94-57)
9.	Üstünde buğday taneleri olan küçük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-44) ve içinde öğütülmemiş buğday taneleri olan derin bir kase (Env. No: AP'94-423)
10.	Yarısı dilimlenmiş bir ekmek ile ekmeğin bütün kısmı ile dilimlenmiş kısmı arasında yer alan kemik bir bıçak (Env. No: AP'97-394)
11.	Büyük tek kulplu bir çömlek (Env. No: AP'97-151), her iki yanında birer maşrapa (Env. No: AP'97-404, AP'99-433) ve tek kulplu kısa geniş bir çömlek (Env. No: AP'99-198)
12.	İkili (Env. No: AP'97-286) ve üçlü bileşik kaplar (Env. No: AP'96-354) ve üçlü bileşik kabın bir gözünde küçük bir kemik kaşık (Env. No: AP'98-13)
13.	İçinde badem olan yüksek kaideli bir tabak (Env. No: AP'97-495)
14.	Bir kase (Env. No: AP'94-58) içinde kil ve kemik kaşıklar (Env. No: AP'96-420, AP'98-13), kemik spatüller (Env. No: AP'01'-2), kemik bıçaklar (Env. No: AP'97-394)

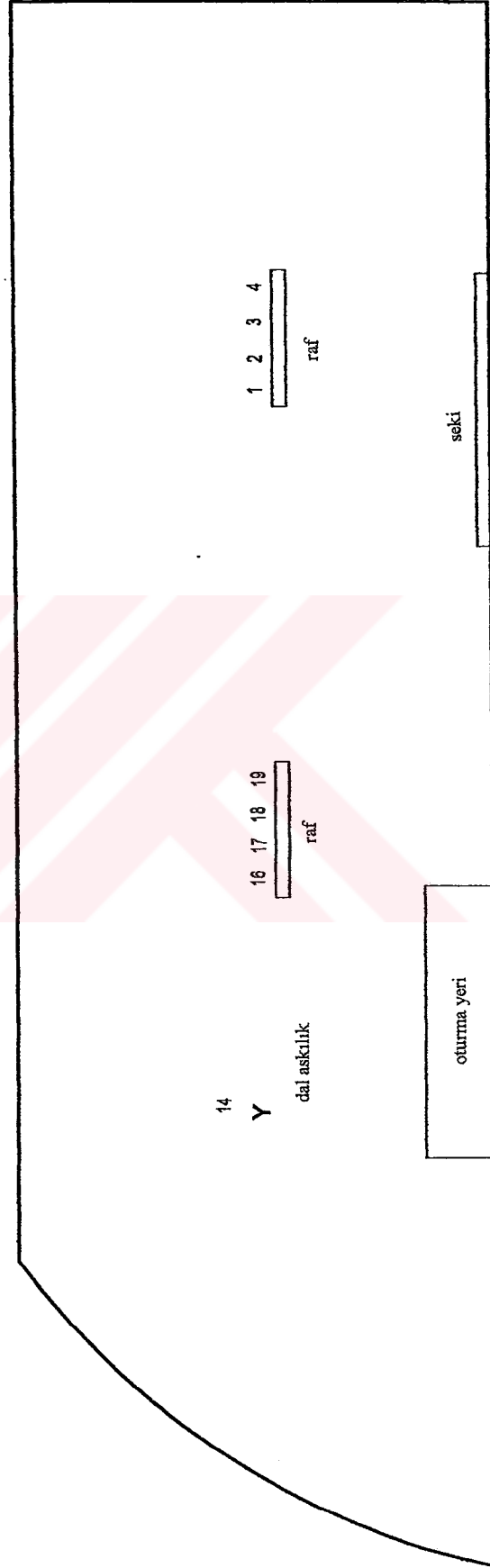
Tablo 5.2.1.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'ta yer alan numaraların açıklaması.

15.	Uzun boyunlu, iki kulplu, büyük bir çömlek (Env. No: AP'97-462), yanında içinde arpa olan geniş ve derin bir çömlek (Env. No: AP'94-497) arkasında ise yine derin ve geniş içi boş olan bir çömlek (Env. No: AP'97-299); diğer yanında uzun boyunlu, tek kulplu, kapaklı (Env. No: 298-520), büyük bir çömlek (Env. No: AP'97-403) ve önünde bir tane bardak (Env. No: AP' 97-537)
16.	Üzerinde buğday olan orta büyüklükte bir öğütme taşı (Env. No: AP'95-117b)
17.	Öğütülmemiş buğday dolu olan geniş ve derin bir çömlek (Env. No: AP'96-216) ile öğütülmüş ve un haline getirilmiş buğday dolu olan geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'97-299)
18.	Çift küresel gövdeli büyük kült kabı (Env. No: AP'97-474)
19.	İçinde badem olan büyük depo amaçlı çömlek (Env. No: AP'97-574)
20.	İçinde mercimek olan büyük depo amaçlı çömlek (Env. No: AP'97-574)
21.	Üzerinde buğday olan büyük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-70)
22.	İçinde öğütülmemiş buğday olan geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'94-497)
23.	İçinde öğütülmüş buğday olan geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'97-648)
24.	İçi boş olan geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'96-214)
25.	Dibi taban içinde gömülü olan ve içinde arpa olan bir depo kabı, kapağı (Env. No: AP'97-603) tam kapatılmamış ve içindekiler gözükmemekte
26.	Dibi taban içinde gömülü olan ve içinde çavdar olan bir depo kabı, ağzı açık içindekiler gözükmemekte
27.	Maşrapa (Env. No: AP'96-385)
28.	Kamıştan yapılmış hasır, üzerinde koyun postları
29.	Kamıştan yapılmış hasır, üzerinde dokuma bir örtü
30.	Büyük kült masası (Env. No: AP'96-353)
31.	Orta büyüklükte kamıştan yapılmış hasır yer yaygısı

Tablo 5.2.1.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'ta yer alan numaraların açıklaması.

A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

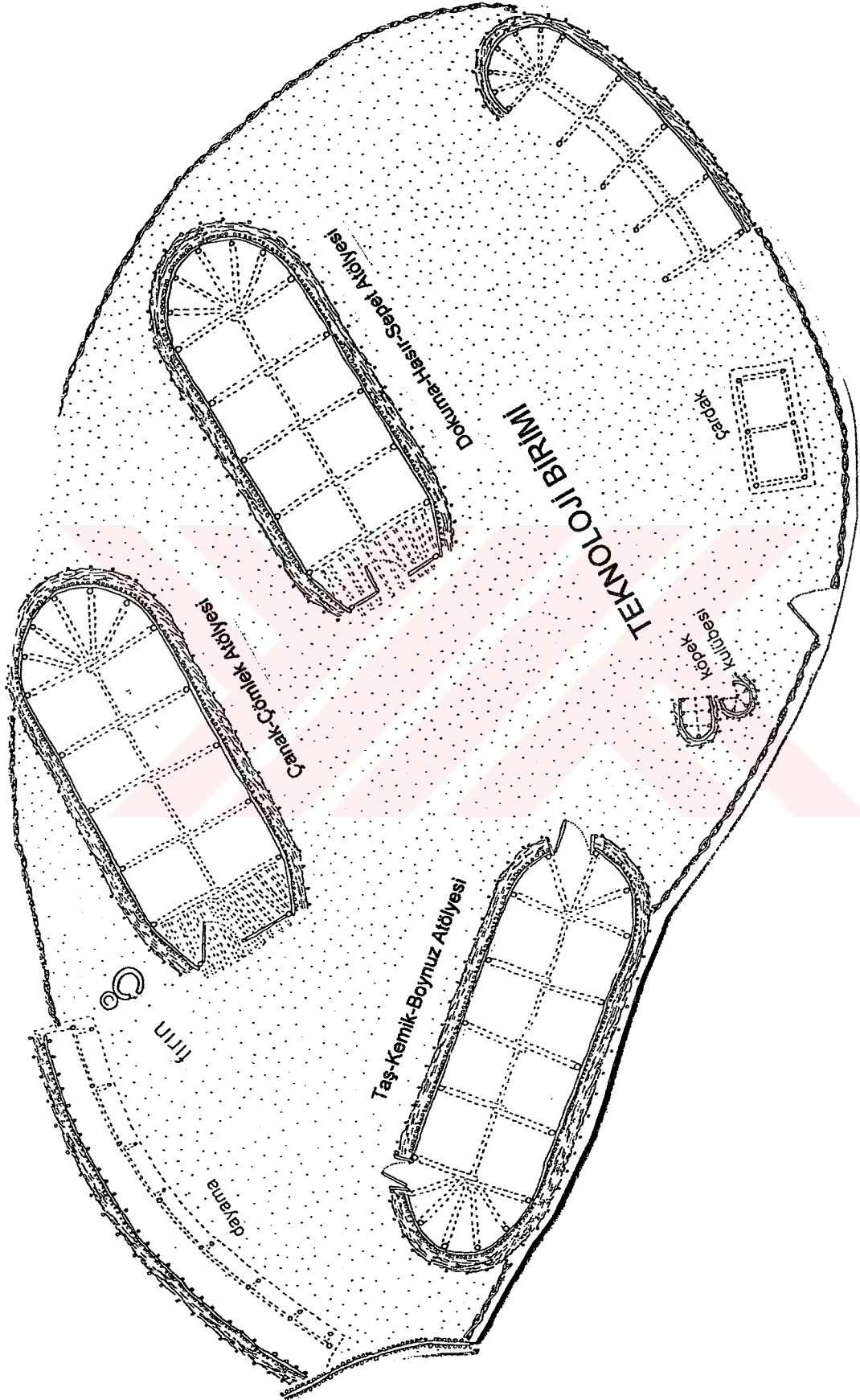
Çizim 5.2.1.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ)

	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
1.	Çeşitli bızlar (Env. No: AP'99-303, AP'96-18, AP'96-444, AP'96-166)
2.	İğneler (Env. No: AP'99-160)
3.	İplikler
4.	İp takılmış birkaç iğne (Env. No: AP'99-160)
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
5.	İç içe konmuş derin tabaklar (Env. No: Ap'94-64)
6.	İç içe konmuş sığ tabaklar (Env. No: AP'95-441)
7.	İç içe konmuş kaseler (Env. No: AP'97-659)
8.	Bardaklar (Env. No: AP'97-537)
9.	Çeşitli minik kaplar (Env. No: AP'95-223, AP'94-478, AP'98-391, AP'96-533, AP'94-51, AP'97-576, AP'97-250)
10.	Fincan (Env. No: AP'97-280)
11.	Fincan (Env. No: AP'97-280)
12.	Fincan (Env. No: AP'97-280)
13.	İpe bağlanarak çiviye asılmış kadın figürini (Env. No: AP'98-34)
	Sağ Duvar (B-B Kesiti)
14.	Sığır postu
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
15.	Sığır postu
	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
16.	Oturan insan biçimli kült kabı (Env. No: AP'97-148)
17.	Üçgen biçimli kült kabı (Env. No: AP'95-457)
18.	Hayvan biçimli figürin (Env. No: AP'98-87)
19.	Eli göğsünde figürini (Env. No: AP'95-198)
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
20.	Kemik yüzükler (Env. No: AP'96-479, AP'98-461)
21.	Kase (Env. No: AP'97-659) içinde kil boncuklar (Env. No: AP'94-330)
22.	Kase (Env. No: AP'97-659) içinde kemik boncuklar (Env. No: AP'94-40, AP'96-5)

Tablo 5.2.1.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'un duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

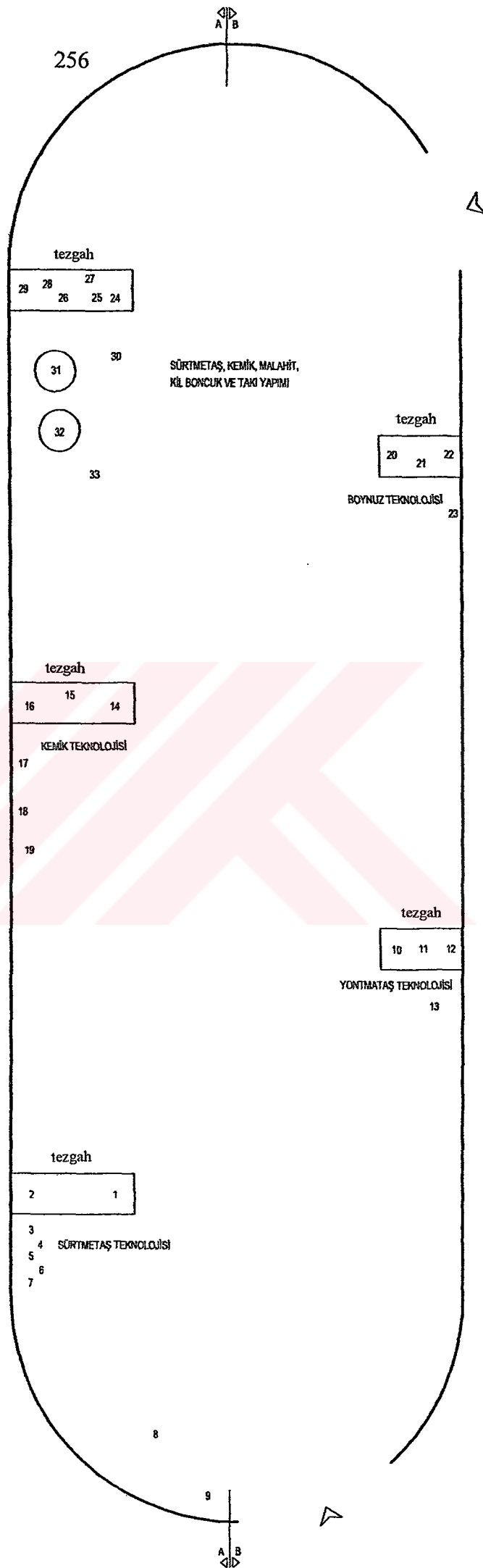
23.	Kase (Env. No: AP'97-659) içinde malahit boncuklar
24.	Kase (Env. No: AP'97-659) içinde taş boncuklar (Env. No: AP'94-11, AP'97-567, AP'94-25, AP'97-393, AP'97-461)
25.	Kase (Env. No: AP'00-87) içinde kil (Env. No: AP'94-34), kemik (Env. No: AP'01-38) taş (Env. No: AP'93-6) ve spondilus (Env. No: AP'01-9) gerdañçeler
26.	Üç tane kil bilezik (Env. No: AP'97-564)
27.	İşlenmiş kemik (Env. No: AP'97-284)
28.	Boncuk kasesinin (Env. No: AP'97-659) kenarından sarkan ipe dizili malahit boncuklar
29.	Gerdançe kasesinden (Env. No: AP'00-87) sarkan ipe geçirilmiş bir gerdançe (Env. No: AP'93-6)
30.	Kadın figürini (Env. No: AP'98-34)

Tablo 5.2.1.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Günlük Yaşam Birimi, Konut'un duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi
(Mimarî Plan) (Çizim: Zeynep Eres).

Çizim 5.2.2.2
Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
Teknoloji Birimi
Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi
(Sergileme Planı)
(Çizim: Aysun Akdağ).

1.	Orta büyüklükte, etrafı hafif düzeltilmiş ve üzerinde hafifçe belirmiş bir çukurluk olan öğütme taşı ile bu çukurluğun içinde bulunan bir boynuz çekiç (Env. No: AP'97-81); öğütme taşının yanında bir taş, arkasında ise öğütme taşı yapmaya uygun doğal halde birkaç taş ile bitmiş halde bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-44)
2.	Ağız kısmı şekillendirilmiş diğer tarafları doğal halde olan yarı işlenmiş bir yassı balta, yanında bu baltanın şekillendirilmesinde kullanılan bir başka taş, arkada bitmiş bir yassı balta (Env. No: AP'99-151) ile birkaç tane balta yapmaya uygun doğal halde taş
3.	Öğütme taşı (Env. No: AP'94-70) üzerinde eltaşı (Env. No: AP'94-42)
4.	Öğütme taşı (Env. No: AP'94-256) üzerinde havaneli
5.	Öğütme taşı (Env. No: AP'96-299) üzerinde eltaşı (Env. No: AP'94-42)
6.	Öğütme taşı (Env. No: AP'95-117b) üzerinde havaneli
7.	Öğütme taşı (Env. No: AP'94-44) üzerinde eltaşı (Env. No: AP'94-42)
8.	Yığma halde taban üzerinde duran, öğütme taşı ve büyük boyutlu alet yapımı için kullanılacak taşlar
9.	Geniş ve yayvan bir sepet içinde küçük boyutlu aletlerin yapımı için kullanılacak taşlar
10.	Bir miktar doğal halde çakmaktaşı ve yanında bu taşlardan kopmuş küçük parçalar
11.	Bir ucu sivri diğer ucu doğal bırakılmış birkaç tane çakmaktaşı delici
12.	Bir uzun kenarı iki yüzeyden inceltilmiş birkaç tane çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570)
13.	Yığma halde alet yapımında kullanılacak çeşitli büyüklüklerde çakmaktaşıları
14.	Doğal halde ve eklem yeri bulunan uzun bir koyun kemiği, yanında uzunlamasına ikiye ayrılmış ve arasında çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570) bulunan kemik, bunun yanında ise ucu sivriltilmiş kemik ile beraber çakmaktaşı alet, arkada ise bitmiş halde birkaç tane bız (Env. No: AP'96-444)
15.	İşlenmemiş ince-uzun bir karaca kemiği, yanında kemikten çıkarılmış bir kıymık, bunun yanında etrafı yuvarlatılarak uca doğru sivriltilmiş ve diğer ucunda yarı açılmış bir delik içinde yer alan bir çakmaktaşı delicinin bulunduğu bir kemik kıymığı, arkada ise birkaç tane bitmiş iğne (Env. No: AP'99-160)
16.	Doğal halde geniş bir yaban sığırı kemiği yanında sap kısmı ince-uzun olarak yapılmış, kaşık kısmı ise kabaca belirmiş yarı işlenmiş bir kaşık ve üzerinde çakmaktaşı alet, arkada ise bitmiş birkaç tane kaşık (Env. No: AP'98-13)

Tablo 5.2.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

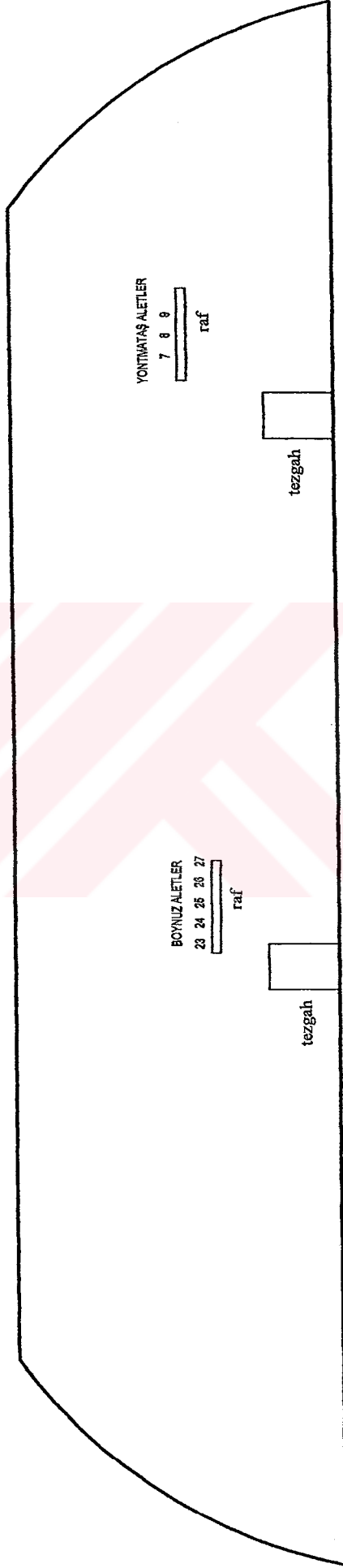
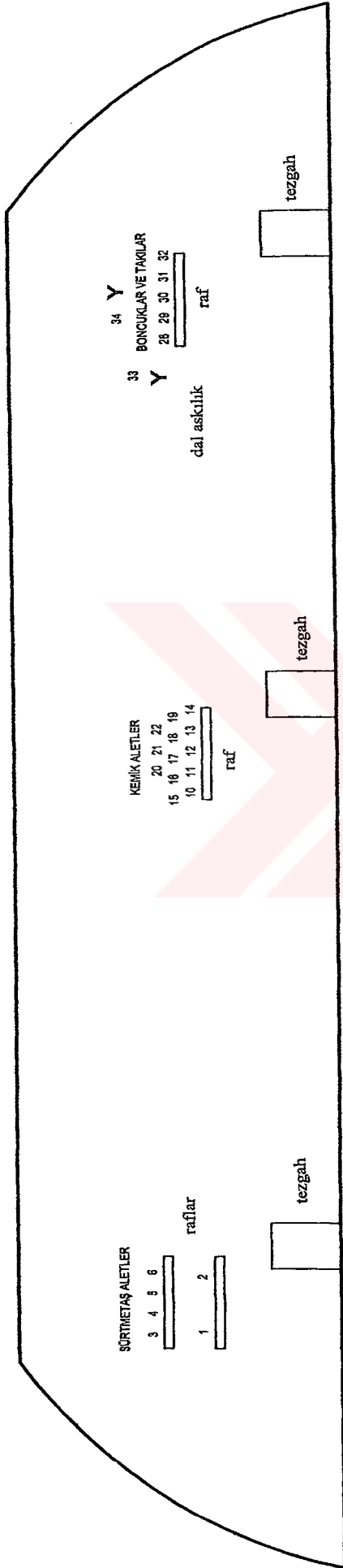
17.	Yayvan bir sepet içinde bir sığır derisi ve üzerinde bir mablak (Env. No: AP'94-66)
18.	Geniş ve yayvan bir sepet içinde geniş ve uzun kemikler
19.	Geniş ve yayvan bir sepet içinde orta boy ve küçük kemikler
20.	Kök bitiminden kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), yanında iki ucu düz olarak kesilmiş bir boynuz ile çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), bunun yanında ortası iki taraftan oyulmaya başlanmış boynuz ile oyuğun hemen yanında duran bir çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), arkada bitmiş birkaç tane boynuz çekiç (Env. No: AP'97-81)
21.	Kök bitiminden kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak, (Env. No: AP'97-570) yanında uca doğru bir kısmı sivriltilmiş boynuz ile çakmaktaşı alet, arkada bitmiş birkaç tane boynuz keski (Env. No: AP'94-26)
22.	Kök bitiminden kesilmiş ve işlenmemiş bir geyik boynuzu ile çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), yanında iki ucundan enine kesilmiş silindirik bir boynuz ile çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), yanında içi oyulmakta olan bir boynuz ve oyuğun içinde bulunan bir çakmaktaşı delici, bunun yanında kesim yerleri ve dış yüzeyi kısmen düzeltilmiş ve yanında açık taşı (Env. No: AP'93-37) olan bir boynuz, arkada bitmiş birkaç tane boynuz sap (Env. No: AP'97-666)
23.	Yayvan ve geniş bir sepet içinde çeşitli geyik ve karaca boynuzları
24.	Küçük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-256) üzerinde ufak parçalara ayrılmış malahitler ve bir el taşı (Env. No: AP'94-42) yanında çevresi düzeltilmiş sadece ortası delinmiş taş ve malahit boncuklar ve gerdançeler, bu boncuklardan tam delinmemiş olanların birinde deliğe geçmiş halde duran çakmaktaşı bir delici
25.	İnce bir kemik ve kemikten kesilmiş birkaç tane silindirik parça ile çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), bu kemik parçalarından tam delinmemiş olan birinde deliğe geçmiş çakmaktaşı delici
26.	Kil hamuru ve kilden şekillendirilmiş, fırınlanacak boncuklar ve gerdançeler ile çakmaktaşı ve kemik deliciler (Env. No: AP'94-10)
27.	Dört küçük kil kase (Env. No: AP'97-659) içinde bitmiş malahit, taş (Env. No: AP'97-461), kemik (Env. No: AP'96-5) ve kil (Env. No: AP'94-330) boncuklar

Tablo 5.2.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

28.	Kilden halka biçiminde şekillendirilmiş ve fırınlanmaya hazır bilezikler, arkada fırınlanmış birkaç bilezik (Env. No: AP'97-564)
29.	Orta boy uzun bir kemik, yanında iki tarafından kesilmiş halka şeklinde bir kemik ile kemiğin yanında bir çakmaktaşı bıçak (Env. No: AP'97-570), bu kemiğin bir kısmı temizlenmiş iç kısmında duran çakmaktaşı delici, bu kemiğin yanında bir açık taşı (Env. No: AP'93-38), arkada ise bitmiş çeşitli kalınlıklarda kemik yüzükler (Env. No: AP'96-479, AP'98-461)
30.	Büyük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-70) üzerinde küçük taş parçaları ile havaneli
31.	İçinde malahit olan dibi tabana gömülü depo kabı
32.	İçinde küçük taşlar olan dibi tabana gömülü depo kabı
33.	İçinde küçük ve orta boy kemik olan yayvan sepet

Tablo 5.2.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

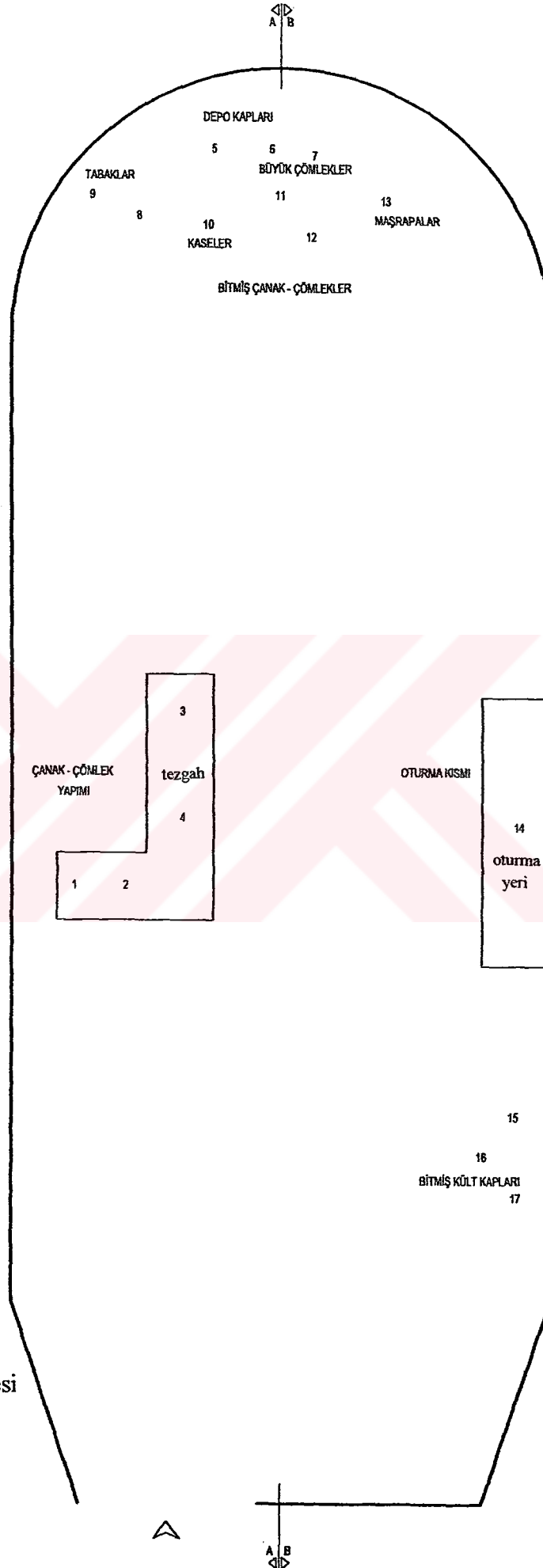
Çizim 5.2.2.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ).

	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
1.	Yassı baltalar (Env. No: AP'99-151, AP'93-9, AP'95-101, AP'93-2, AP'97-620, AP'93-26, AP'00-6, AP'99-1)
2.	Keskiler (Env. No: AP'93-10, AP'97-26, AP'96-481, AP'94-29, AP'97-4)
3.	Aşındırıcılar (Env. No: AP'94-41)
4.	Açkı taşları (Env. No: AP'93-37, AP'93-38)
5.	Vurgu taşları (Env. No: AP'93-37, AP'93-38, AP'94-2)
6.	Biley taşları
	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
7.	Çakmaktaşı deliciler
8.	Çakmaktaşı bıçaklar (Env. No: AP'97-570)
9.	Çakmaktaşı ok uçları
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
10.	Kemik bızlar (Env. No: AP'99-303, AP'96-18, AP'96-444, AP'96-166)
11.	Kemik iğneler (Env. No: AP'99-160) ve iplik geçirilmiş bir iğne (Env. No: AP'99-160)
12.	Kemik kaşıklar (Env. No: AP'98-13)
13.	Kemik spatüller (Env. No: AP'01-2)
14.	Kemik bıçaklar (Env. No: AP'97-394)
15.	Kemik mablaklar (Env. No: AP'94-66, AP'00-52)
16.	Kemik düzlekler (Env. No: AP'96-434)
17.	Kemik deliciler (Env. No: AP'94-10)
18.	Kemik burgular (Env. No: AP'97-658)
19.	Kemik ağırşaklar (Env. No: AP'97-575)
20.	İğ takılı kemik bir ağırşak (Env. No: AP'97-575) ve üzerinde yün
21.	Kemik saplar (Env. No: AP' 98-572, AP'96-373)
22.	Yassı baltaya (Env. No: AP'99-1) takılmış kemik bir sap (Env. No: AP' 98-572)
	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
23.	Boynuz çekiçler (Env. No: AP'94-18, AP'97-81)
24.	Boynuz keskiler (Env. No: AP'94-26)
25.	Boynuz vurgu aletleri (Env. No: AP'94-27)

Tablo 5.2.2.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

26.	Boynuz deliciler (Env. No: AP'94-24)
27.	Boynuz saplar (Env. No: AP'94-28, AP'97-666)
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
28.	Kil kase (Env. No: AP'97-659) içinde kemik (Env. No: AP'96-5, AP'94-40), taş (Env. No: AP'94-11, AP'97-567, AP'94-25, AP'97-393, AP'97-461), malahit ve kil (Env. No: AP'94-330) boncuklar
29.	Kil kase (Env. No: AP'00-87) içinde taş (Env. No: AP'93-6), kemik (Env. No: AP'01-38), ve kil (Env. No: AP'94-34) gerdañçeler
30.	Kil kase (Env. No: AP'95-286) içinde kil bilezikler (Env. No: AP'97-564)
31.	Kil kase (Env. No: AP'97-659) içinde kemik yüzükler (Env. No: AP'96-479, AP'98-461)
32.	Kil kase (Env. No: AP'95-286) içinde işlenmiş kemikler (Env. No: AP'97-284, AP'96-309)
33.	İpe dizili boncuklar (Env. No: AP'97-461, AP'94-330)
34.	İpe dizili gerdañçeler (Env. No: AP'93-6, AP'01-38)

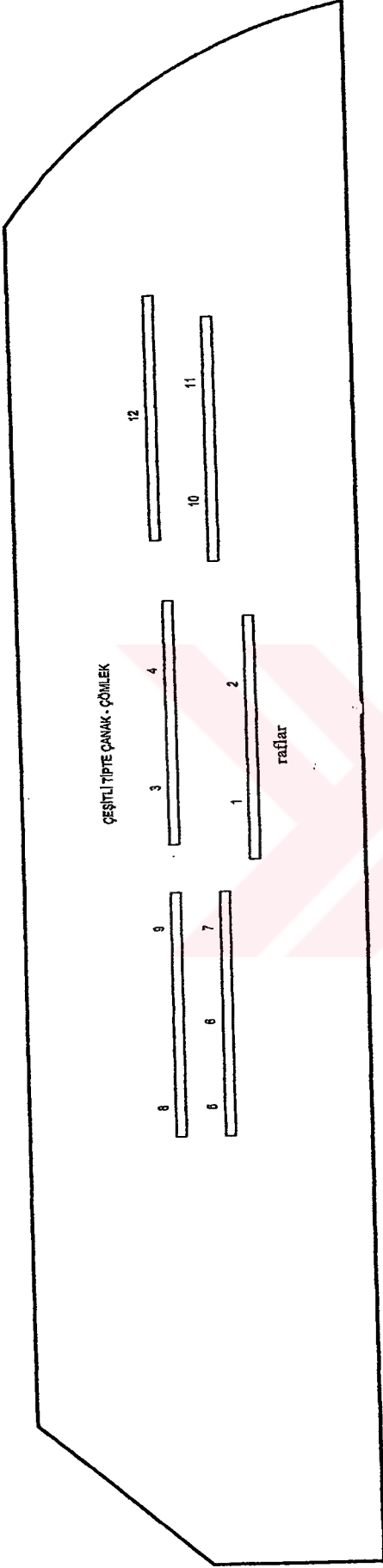
Tablo 5.2.2.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Taş-Kemik-Boynuz Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

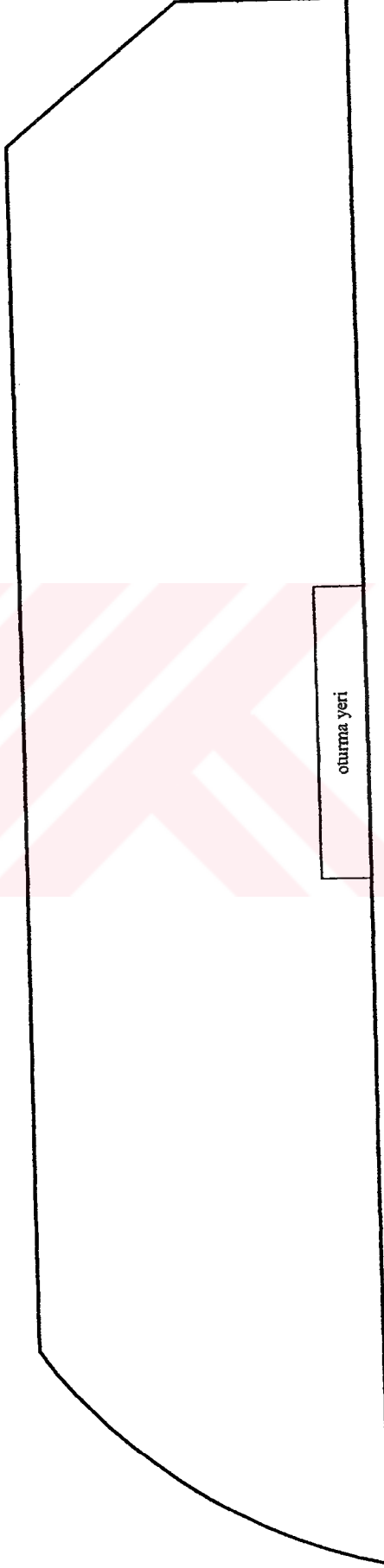
Çizim 5.2.2.4
 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
 Teknoloji Birimi
 Çanak-Çömlek Atölyesi
 (Sergileme Planı)
 (Çizim: Aysun Akdağ)

1.	Çakmaktaşı aletler (Env. No: AP'97-570, AP'97-571)
2.	Kemik ve boynuz aletler (Env. No: AP' 94-10, AP'97-658, AP'94-24)
3.	Kil hamuru, yanında bu kilden kabaca biçimlendirilmiş bir çömlek, arkada bitmiş birkaç tane çömlek (Env. No: AP'97-151)
4.	Üzerindeki çizi bezemenin bir kısmı yapılmış, bezemesi tamamlanmamış bir maşrapa yanında bezemenin yapımında kullanılan çakmaktaşı alet, arkada ise bezemesi bitmiş birkaç tane maşrapa (Env. No: AP'96-385)
5.	Depo kapları
6.	Büyük çömlekler (Env. No: AP'97-462, AP'97-574)
7.	Maşrapalar (Env. No: AP'96-385, AP'97-404)
8.	İç içe geçmiş tabaklar (Env. No: AP'94-64, AP'97-651)
9.	Duvara dayandırılmış tabaklar (Env. No: AP'95-441, AP'96-167)
10.	İç içe geçmiş kaseler (Env. No: AP'94-423, AP'95-286)
11.	Tek bir tabak (Env. No: AP'97-495)
12.	Tek bir maşrapa (Env. No: AP'94-46)
13.	Tek bir kase (Env. No: AP'94-58)
14.	Kamıştan yapılmış hasır yaygı ve üzerinde yer yer koyun postları.
15.	Kült kabı (Env. No: AP'95-457)
16.	Kült kabı (Env. No: AP'97-147)
17.	Kült kabı (Env. No: AP'97-474)

Tablo 5.2.2.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

A-A KESİTİ

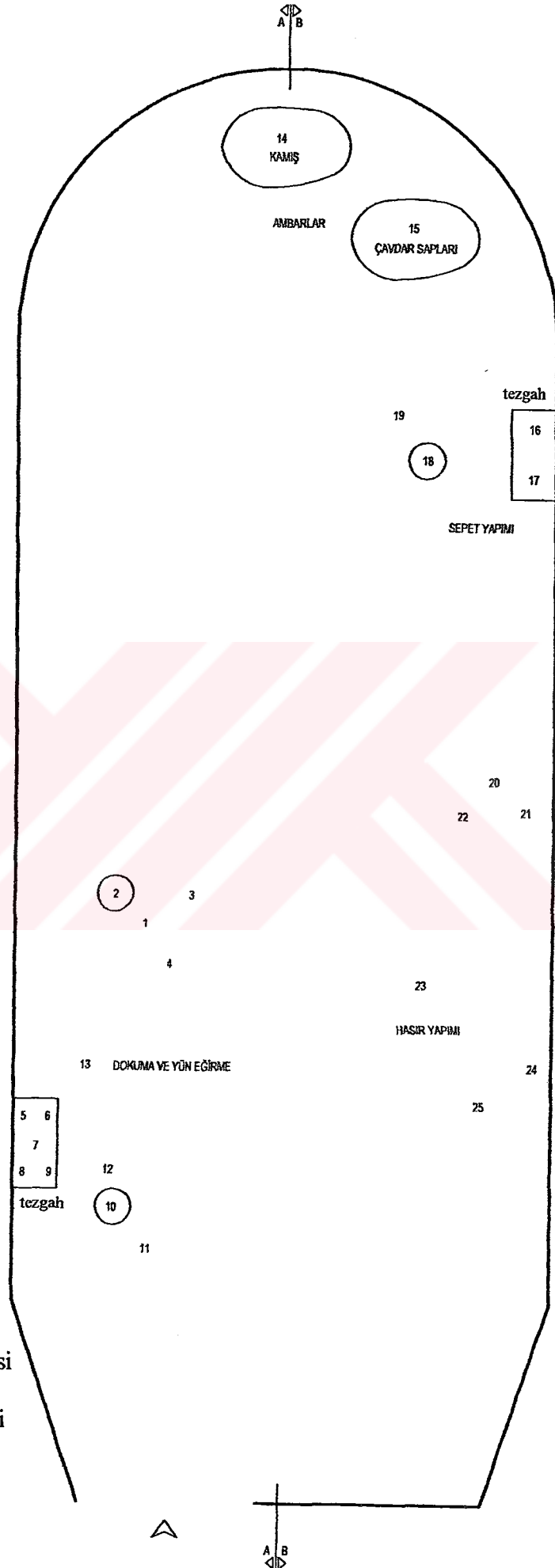

B-B KESİTİ

**Çizim 5.2.2.5 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak Çömlek Atölyesi,
Duvar Kesitleri (Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ).**

• Sol Duvar (A-A Kesiti)	
1.	Tabaklar (Env. No: AP' 94-64, AP'97-651, AP'94-57, AP'95-441, AP'97-495, AP'96-167)
2.	Kaseler (Env. No: AP'94-423, AP'97-659, AP'00-87)
3.	Çömlekler (Env. No: AP'96-436, AP'97-151, AP'97-403)
4.	Maşrapalar (Env. No: AP'98-248, AP'97-404, AP'99-433, AP'94-46, AP'96-385)
5.	Fincanlar (Env. No: AP'97-280)
6.	Bardaklar (Env. No: AP'97-537)
7.	Bileşik kaplar (Env. No: AP'95-442, AP'97-286, AP'96-354)
8.	Çömlekler (Env. No: AP'99-198, AP'98-547, AP'97-711)
9.	Kaseler (Env. No: AP'95-286, AP'00-120, AP'94-58)
10.	Minik kaplar (Env. No: AP'95-223, AP'94-478, AP'98-391, AP'96-533, AP'94-51, AP'94-412, AP'97-250, AP'98-483, AP'97-576)
11.	Kapaklar (Env. No: AP'98-520, AP'98-206, AP'97-603, AP'99-364, AP'99-82) ve kapamalar
12.	Çömlekler (Env. No: AP'96-214, AP'97-299, AP'97-648, AP'96-216, AP'94-497)

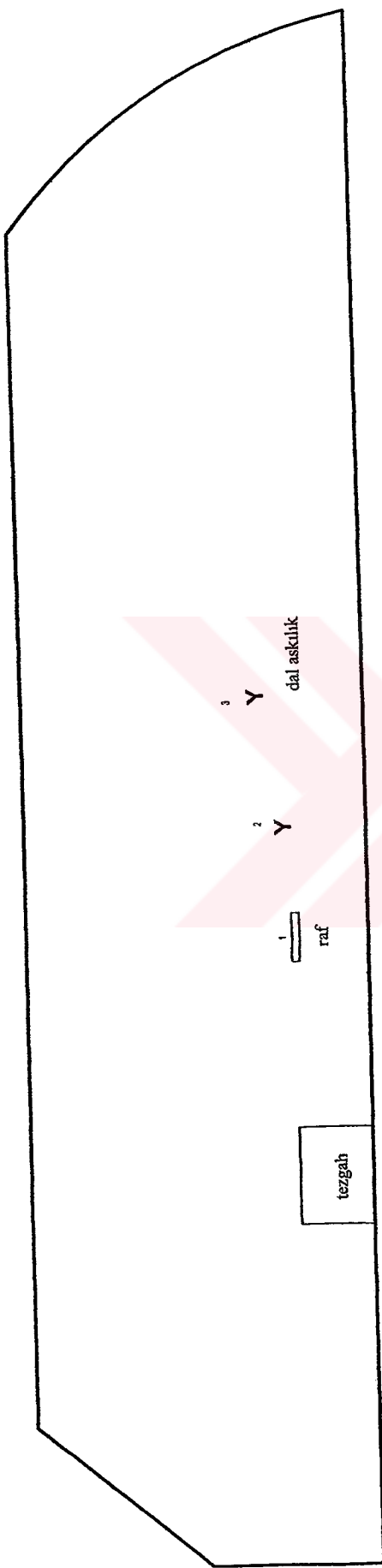
Tablo 5.2.2.4 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Çanak-Çömlek Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

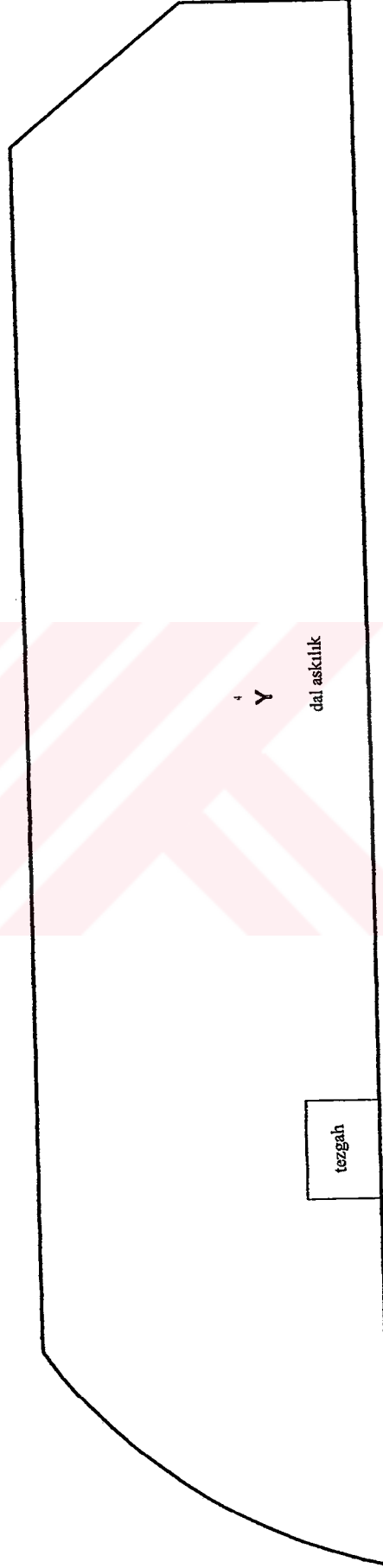
Çizim 5.2.2.6
 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
 Teknoloji Birimi
 Dokuma-Hasır Sepet Atölyesi
 (Sergileme Planı)
 (Çizim: Aysun Akdağ)

1.	Duvara apraz olarak duran uçları ağırlıklı dikey dokuma tezgahı ve üzerinde bir kısmı yapılmış bir dokuma
2.	Ktk oturma yeri ile üzerinde koyun postu
3.	Yayvan bir sepet içinde çeşitli ip yumakları ve ileleri
4.	Bir grup ağırlık (Env. No: AP'97-667, AP'98-503, AP'94-1)
5.	İğneler (Env. No: AP'99-160)
6.	Bızlar (Env. No: AP'99-303, AP'96-18, AP'96-444, AP'96-166)
7.	İplikler
8.	İğ geçirilmiş ağırşaklar (Env. No: AP'96-136, AP'97-154, AP'94-12, AP'97-575)
9.	İp geçirilmiş iğneler (Env. No: AP'99-160)
10.	Ktk oturma yeri ile üzerinde koyun postu
11.	Geniş ve derin bir sepet içinde ynler
12.	Yayvan bir sepet içinde ip yumakları ve ileleri ile üzerinde iğ ve ağırşak (Env. No: AP'01-7), bu iğ ve ağırşağı takılı bir kısmı ip haline gelmiş yn
13.	Yayvan bir sepet içinde bir kısmı dikilmiş ve iğnesi (Env. No: AP'99-160) zerinde duran bir dokuma
14.	İçinde kamyı bulunan sepet ambar
15.	İçinde avdar sapları bulunan sepet ambar
16.	İpler
17.	Otlar
18.	Ktk oturma yeri ile üzerinde koyun postu
19.	Yarısı yapılmış bir sepet ile yanında kamyışlar, dallar, saplar ve otlar
20.	İ ie geçmiş sepetler
21.	Duvara dayandırılmış sepetler
22.	Tek sepet
23.	Yere serilmiş hasır
24.	Duvara dayandırılmış rulo halinde hasır
25.	Bir kısmı yapılmış hasır ile yanında kamyışlar, saplar, ipler ve otlar

Tablo 5.2.2.5 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

A-A KESİTİ

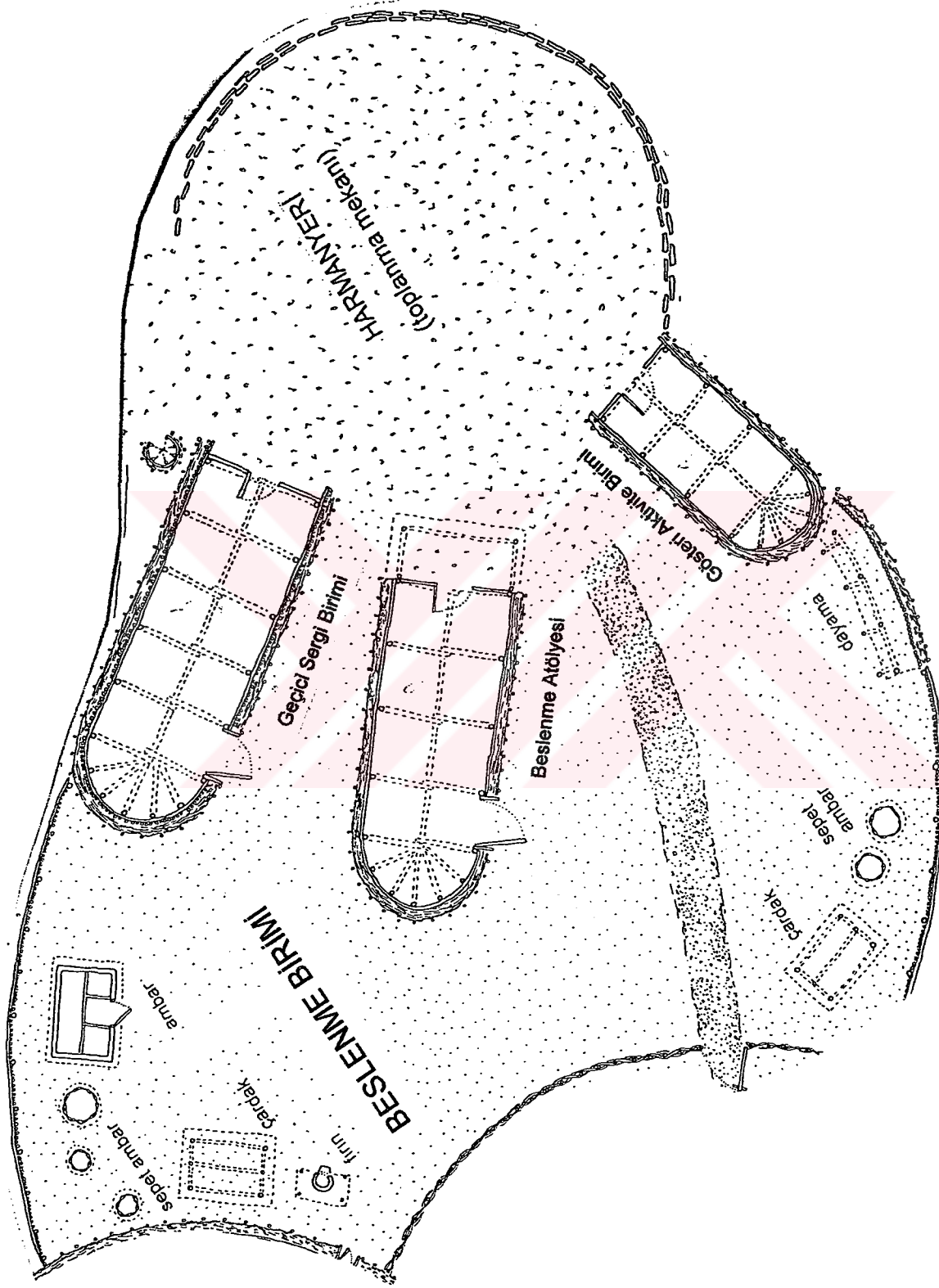
B-B KESİTİ

Çizim 5.2.2.7 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ).

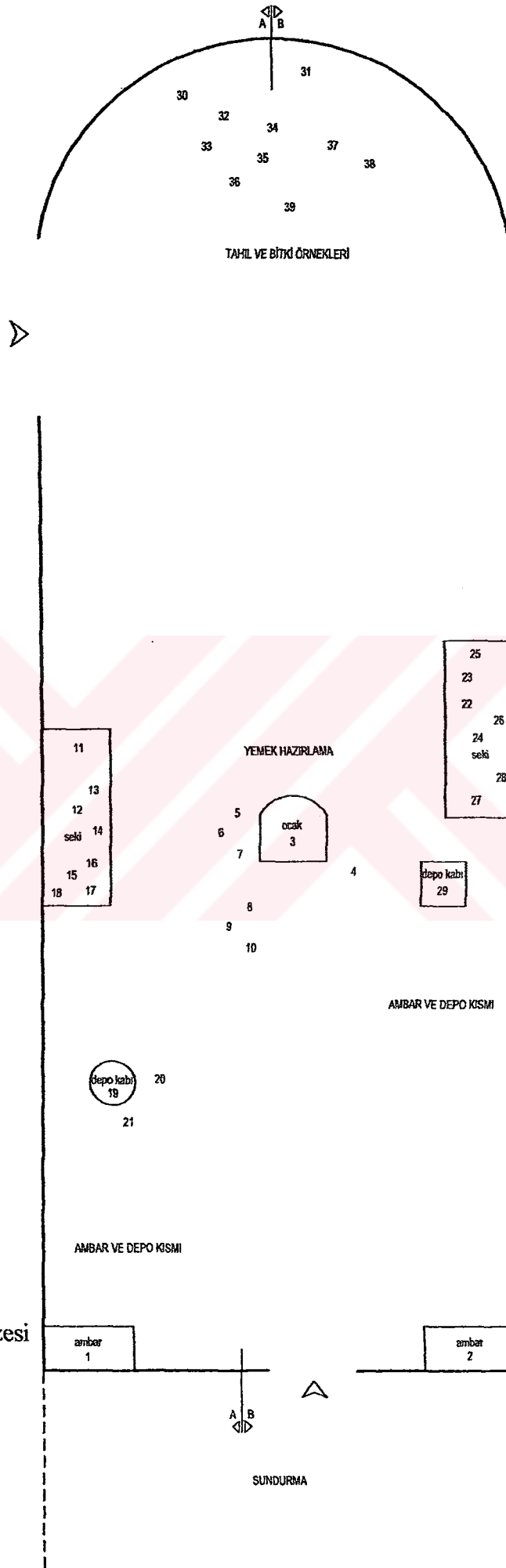
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
1.	1. Katlanmış dokumalar
2.	2. Askılığa asılmış dokuma
3.	3. Askılığa asılmış dokuma
	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
4.	4. Askılığa asılmış hasır

Tablo 5.2.2.6 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Teknoloji Birimi, Dokuma-Sepet-Hasır Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.3.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Beslenme Birimi
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres).

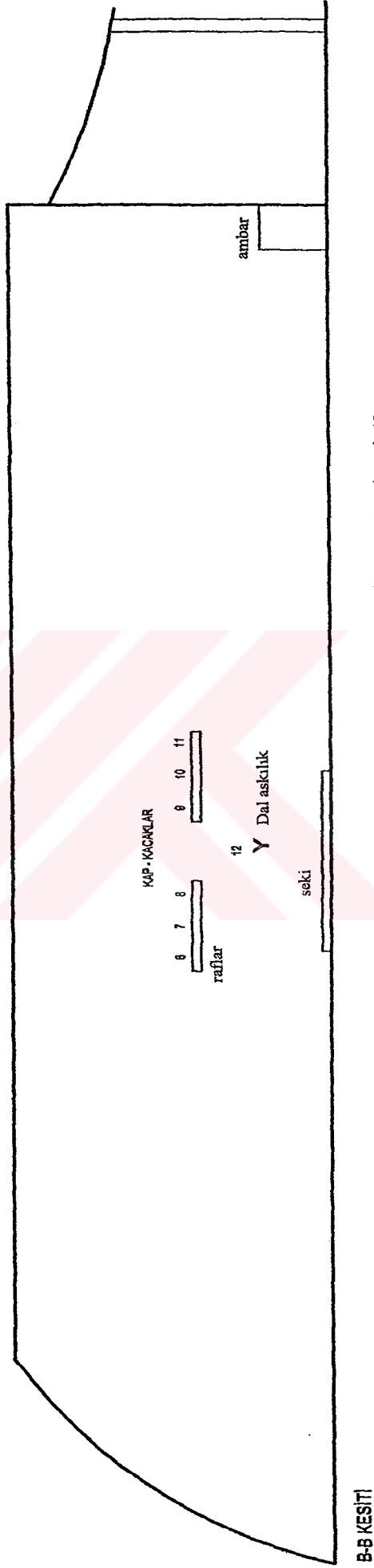
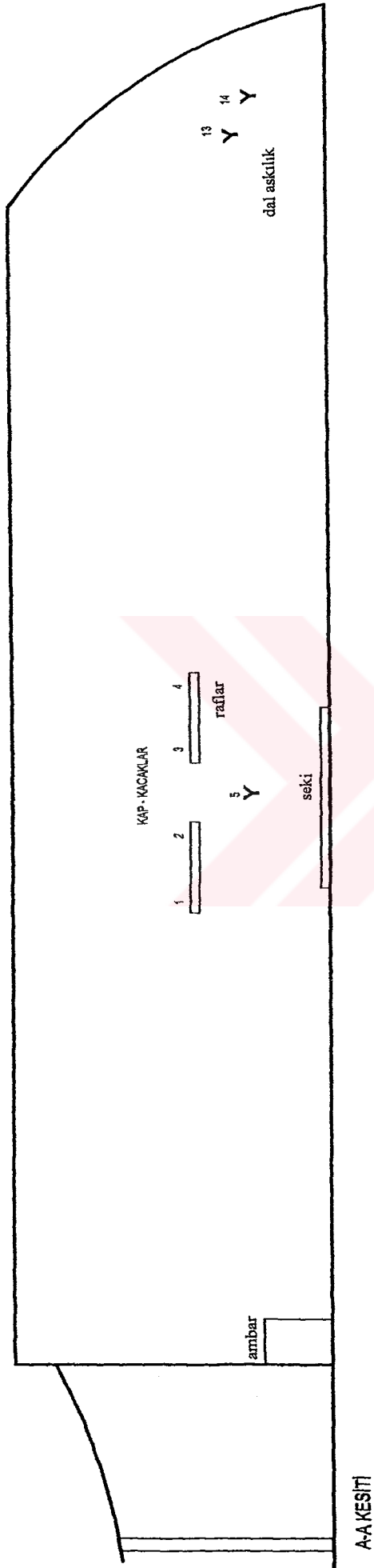
Çizim 5.2.3.2
 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi
 Beslenme Birimi
 Beslenme Atölyesi
 (Sergileme Planı)
 (Çizim: Aysun Akdağ)

2.	İçinde arpa olan sepet ambar
3.	Ocak üzerinde geniş çömlek (Env. No: AP'97-648) içinde etler
4.	Yayvan bir sepet içinde dallar ve odunlar
5.	İçinde mercimek olan çömlek (Env. No: AP'96-214)
6.	İçi boş çömlek (Env. No: AP'97-299)
7.	İçi boş çömlek (Env. No: AP'96-216)
8.	Üzerinde buğday taneleri ve eltaşı (Env. No: AP'94-42) olan büyük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-70)
9.	İçinde öğütülmemiş buğday olan çömlek (Env. No: AP'98-547)
10.	İçinde öğütülmüş buğday olan çömlek (Env. No: AP'94-497)
11.	Uzun boyunlu tek kulplu çömlek (Env. No: AP'97-151), önünde bir maşrapa (Env. No: AP'94-46) ve bir bardak (Env. No: AP'97-537)
12.	İçinde buğday olan bir çömlek (Env. No: AP'96-214)
13.	İçinde badem olan bir tabak (Env. No: AP'94-64)
14.	İçinde bakla olan bir kase (Env. No: AP'94-58)
15.	Küçük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-256), üzerinde çavdar ile havaneli
16.	İçinde öğütülmüş çavdar olan kase (Env. No: AP'00-120)
17.	İçinde öğütülmemiş çavdar olan kase (Env. No: AP'00-87)
18.	Çavdar ve buğday demetleri
19.	İçinde çavdar olan dibi tabana gömülü bir depo kabı
20.	Kase (Env. No: AP'94-423)
21.	Çömlek (Env. No: AP'97-711)
22.	Küçük bir öğütme taşı (Env. No: AP'94-44) ve üzerinde buğday ile havaneli
23.	İçinde öğütülmüş buğday olan bir çömlek (Env. No: AP'98-547)
24.	İçinde öğütülmemiş buğday tanesi olan bir çömlek (Env. No: AP'97-299)
25.	Bir tanesi dilimlenmiş 3 tane ekme ile dilimlenmiş olan ekmeğin yanında bir kemik bıçak (Env. No: AP'97-394)
26.	Buğday demeti.

Tablo 5.2.3.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Belenme Birimi, Beslenme Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

27.	İçinde peynir olan bir tabak (Env. No: AP'95-441) ve tabağın kenarında bir kemik bıçak (Env. No: AP'97-394)
28.	Peynir kabı (Env. No: AP'95-471)
29.	İçinde badem olan dikdörtgen depo kabı
30.	İple bağlanmış duvara dayandırılmış demet halindeki buğdaylar
31.	İple bağlanmış duvara dayandırılmış demet halindeki arpalar
32.	Çömlek (Env. No: AP'97-299) içinde buğday
33.	Kase (Env. No: AP'95-286) içinde arpa
34.	Çömlek (Env. No: AP'96-216) içinde çavdar
35.	Tabak (Env. No: AP'97-651) içinde bakla
36.	Kase (Env. No: AP'00-120) içinde mercimek
37.	Yayvan sepet içinde badem
38.	Yerde duran mercimek bitkisi
39.	Yerde duran bakla bitkisi

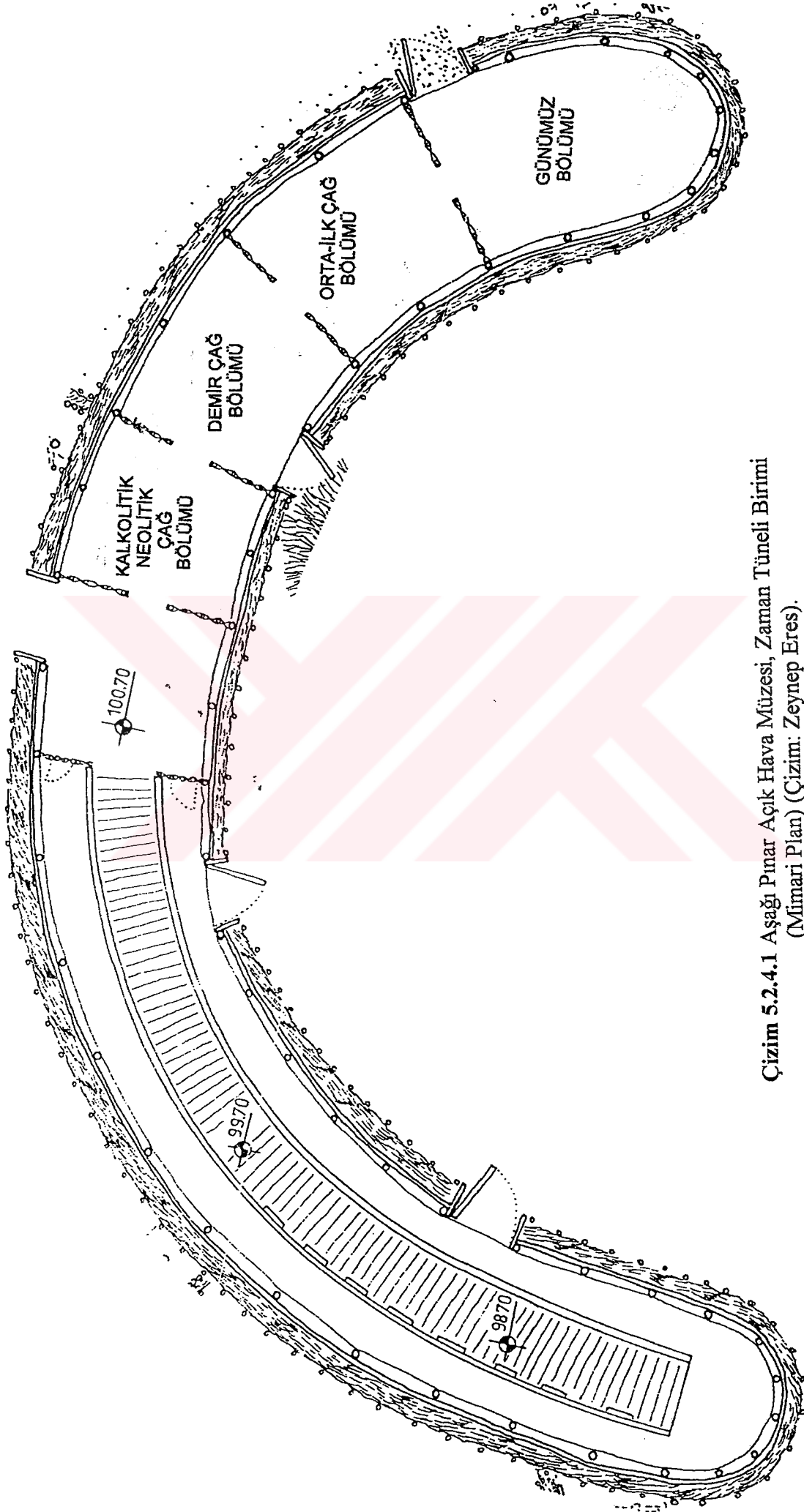
Tablo 5.2.3.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Belenme Birimi, Beslenme Atölyesi'nde yer alan numaraların açıklaması.

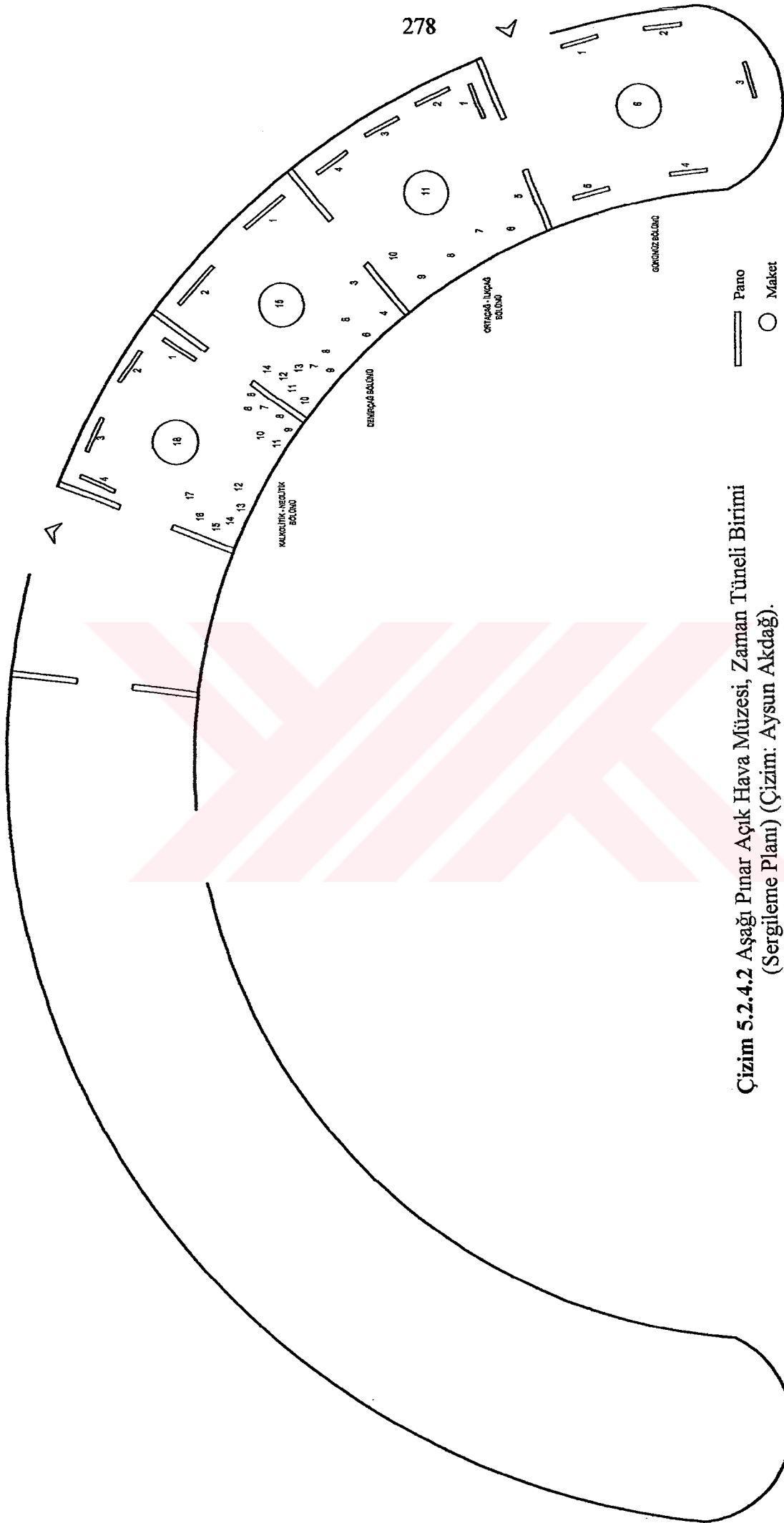
Çizim 5.2.3.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Beslenme Birimi, Beslenme Atölyesi, Duvar Kesitleri (Sergileme Plan) (Çizim: Aysun Akdağ).

	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
1.	İç içe geçmiş tabaklar (Env. No: AP'97-651)
2.	İç içe geçmiş kaseler (Env. No: AP'94-423)
3.	Yan yana dizilmiş bardaklar (Env. No: AP'97-537)
4.	Yan yana dizilmiş fincanlar (Env. No: AP'97-280)
5.	İpe asılmış buğday demeti
	• Sağ Duvar (B-B Kesiti)
6.	Minik kaplar (Env. No: AP'95-223, AP'94-478, AP'98-391, AP'94-412, AP'97-250, AP'98-483)
7.	Bileşik kaplar (Env. No: AP'95-442, AP'97-286, AP'96-354)
8.	Kapaklar (Env. No: AP'98-520, AP'98-206, AP'97-603) ve kapamalar
9.	Uzun boyunlu tek kulplu bir çömlek (Env. No: AP'97-403)
10.	Geniş ve derin bir çömlek (Env. No: AP'94-497)
11.	Maşrapalar (Env. No: AP'97-404, AP'99-433, AP'96-385)
12.	İple asılmış çavdar demeti
	• Sol Duvar (A-A Kesiti)
13.	Dal askılıklara asılmış iple bağlanmış demet halindeki çavdarlar
14.	Dal askılıklara asılmış iple bağlanmış demet halindeki burçaklar

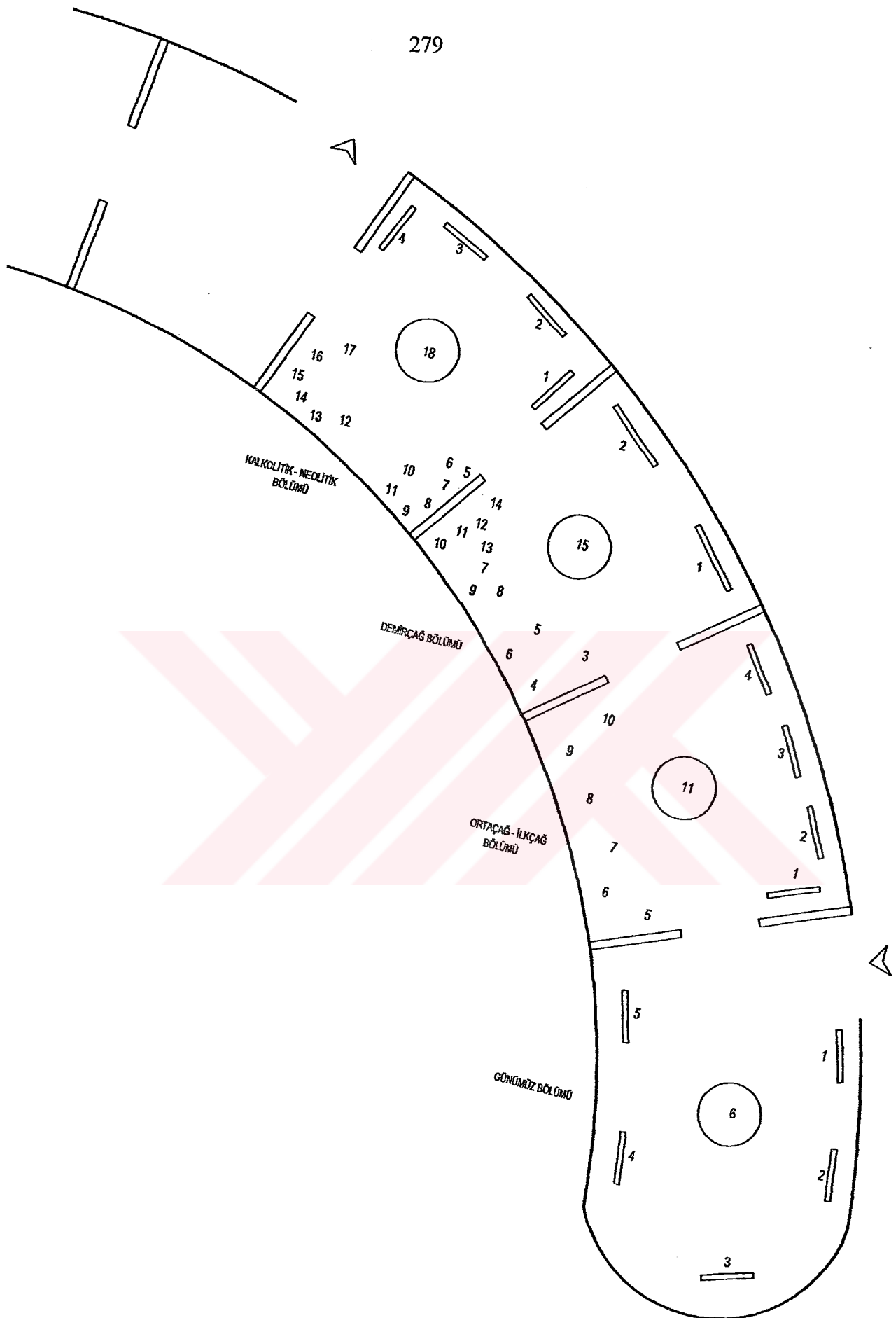
Tablo 5.2.3.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Belenme Birimi, Beslenme Atölyesi'nin duvarlarında yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.4.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres).

Çizim 5.2.4.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi
(Sergileme Planı) (Çizim: Aysun Akdağ).

**Çizim 5.2.4.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi
(Sergileme Planı-Detay) (Çizim:Aysun Akdağ)**

Pano

☐ **Maket**

1.	Saydam pano üzerinde Trakya haritası
2.	Saydam pano üzerinde höyüğün kazılmadan önceki haline ait fotoğraflar
3.	Saydam pano üzerinde höyükte yapılan ilk kazıya ait fotoğraflar
4.	Saydam pano üzerinde höyükte yapılan diğer yıllar ait kazı fotoğrafları
5.	Saydam pano üzerinde höyüğün müze haline getirilişi ve bağlantılı olduğu diğer kültür varlıklarına ait fotoğraflar
6.	Höyüğün hiç kazılmamış halini gösteren günümüze ait bir maketi

Tablo 5.2.4.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Günümüz Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.

1.	Saydam pano üzerinde höyüğün Orta Çağ'daki durumunu gösteren illüstrasyonlar
2.	Saydam pano üzerinde Orta Çağ'a ait kazı ve buluntu fotoğrafları
3.	Saydam pano üzerinde höyüğün İlk Çağ'daki durumunu gösteren illüstrasyonlar
4.	Saydam pano üzerinde İlk Çağ'a ait kazı ve buluntu fotoğrafları
5.	Çömlek (Env. No: AP'94-61)
6.	Çömlek (Env. No: AP'94-63)
7.	Kase (Env. No: AP'94-53)
8.	Kase (Env. No: AP'94-55)
9.	Ağırşak (Env. No: AP'94-14)
10.	Sikke (Env. No: AP'98-203)
11.	Aşağı Pınar Höyüğü'nün maketi

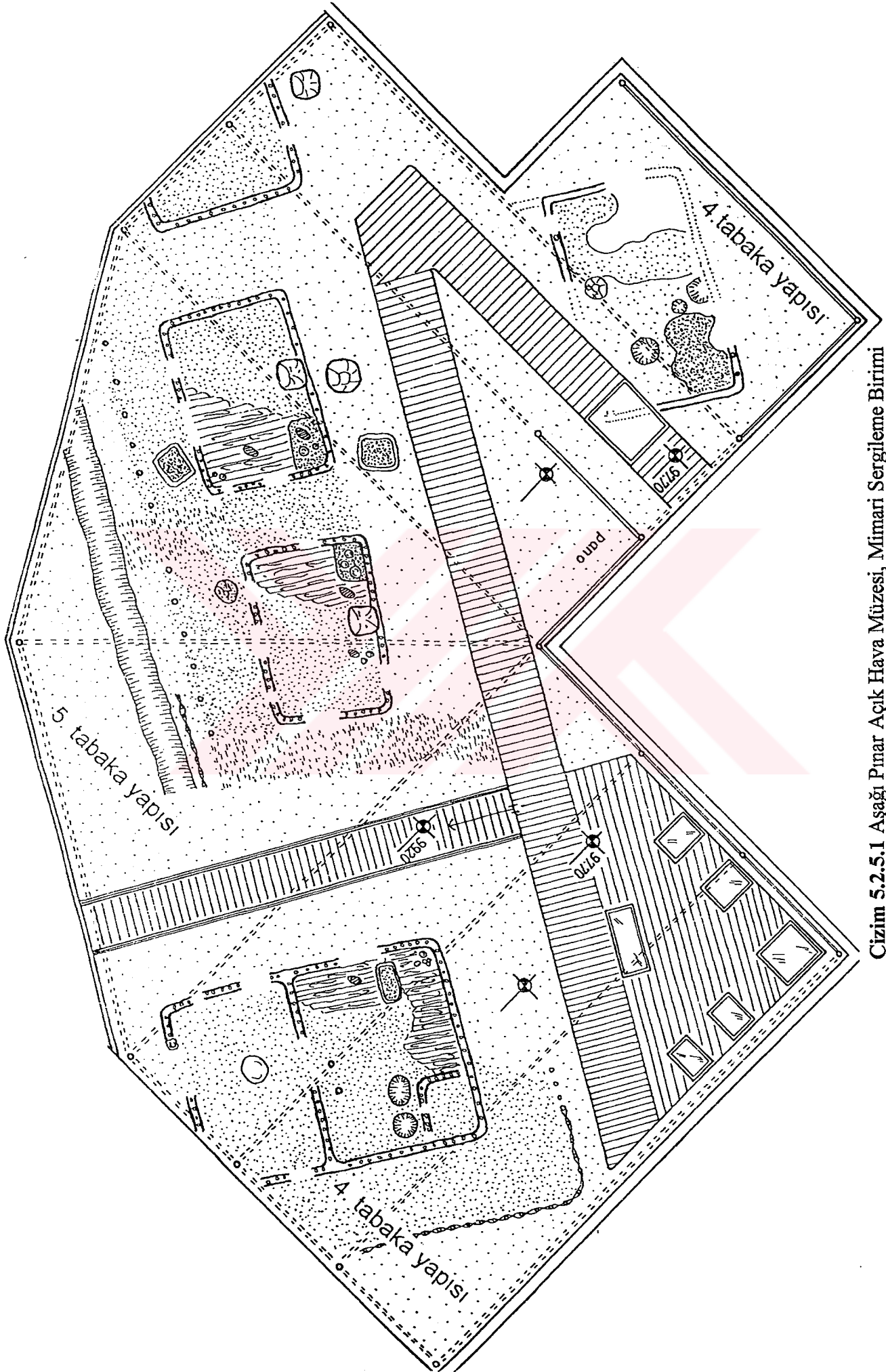
Tablo 5.2.4.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Orta Çağ-İlk Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.

1.	Saydam pano üzerinde höyüğün Demir Çağ'daki durumunu gösteren illüstrasyonlar
2.	Saydam pano üzerinde Demir Çağ'a ait kazı ve buluntu fotoğrafları
3.	Amforalar (Env. No: AP'96-673, AP'94-539)
4.	Çömlekler (Env. No: AP'99-369, AP'96-628)
5.	Maşrapa (Env. No: AP'94-54)
6.	Kase (Env. No: AP'95-467)
7.	Pazubent (Env. No: AP'94-74)
8.	Bileklik (Env. No: AP'94-72)
9.	Fibula (Env. No: AP'94-73)
10.	Bıçak (Env. No: AP'97-261)
11.	Orak (Env. No: AP'97-497)
12.	Ok ucu (Env. No: AP'97-121)
13.	Çengel (Env. No: AP'97-246)
14.	Bız (Env. No: AP'97-180)
15.	Aşağı Pınar Höyüğü'nün maketi

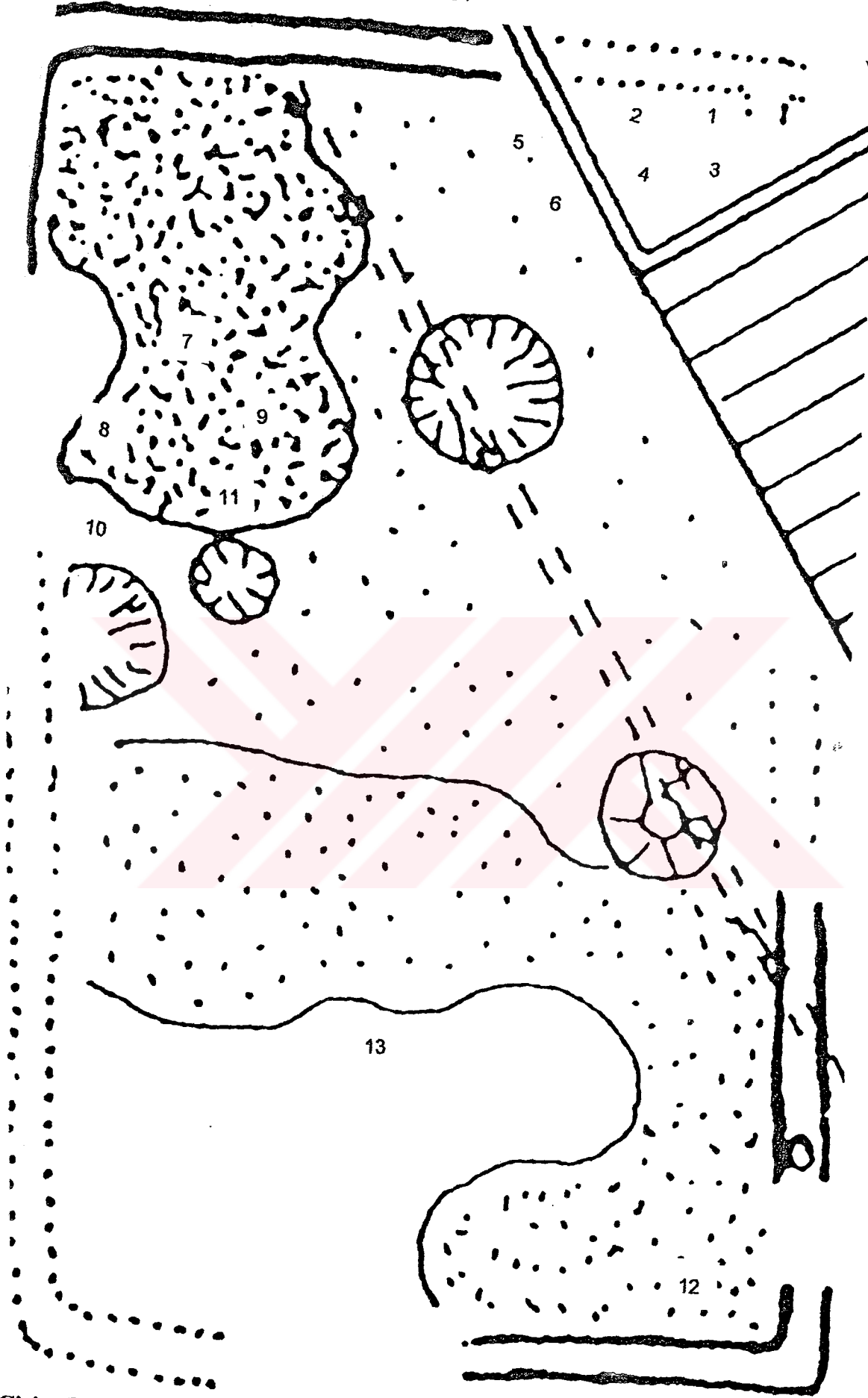
Tablo 5.2.4.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Demir Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.

1.	Saydam pano üzerinde höyüğün Kalkolitik Çağ'daki durumunu gösteren illüstrasyon
2.	Kalkolitik Çağ'a ait kazı ve buluntu fotoğrafları
3.	Saydam pano üzerinde höyüğün Neolitik Çağ'daki durumunu gösteren illüstrasyon
4.	Neolitik Çağ'a ait kazı ve buluntu fotoğrafları
5.	Yassı baltalar (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'00-6, AP'99-151)
6.	Figürin (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'96-404)
7.	Kase (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'97-649)
8.	Çömlekler (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'97-462, Env. No: AP'98-574)
9.	Maşrapa (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'94-46)
10.	Bızlar (Kalkolitik Çağ) (Env. No: AP'96-444, AP'96-18)
11.	Kase (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'96-610)
12.	Küçük çömlek (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'96-611)
13.	Yassı baltalar (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'97-665, AP'97-663, AP'97-662)
14.	Bızlar (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'98-234, 96-91)
15.	Figürinler (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'96-146, AP'96-14, AP'96'270)
16.	Kaşık sapı (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'96-198)
17.	Sapan taneleri (Neolitik Çağ) (Env. No: AP'98-193, AP'97-664, AP'97-661)
18.	Aşağı Pınar höyüğünün maketi

Tablo 5.2.4.4 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Zaman Tüneli Birimi, Kalkolitik Çağ- Neolitik Çağ Bölümü'nde yer alan numaraların açıklaması.

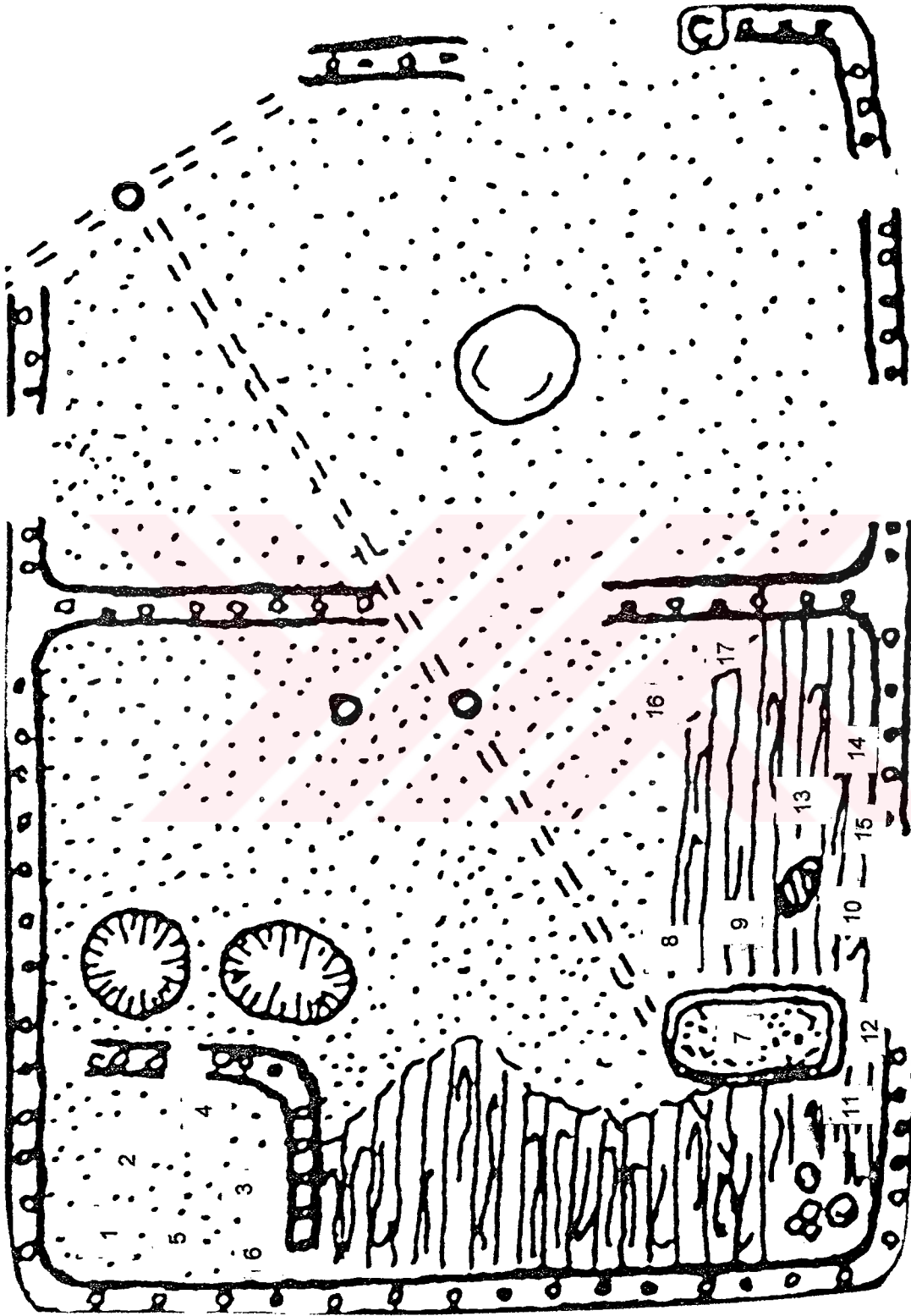
Cizim 5.2.5.1 Aşağı Pınar Aşk Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres).

Çizim 5.2.5.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.5 No'lu Yapı
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres)

1.	Ağırsak (Env. No: AP'96-136)
2.	Bız (Env. No: AP'96-18)
3.	Bız (Env. No: AP'96-444)
4.	Bız (Env. No: AP'96-166)
5.	İğne (Env. No: AP'99-160)
6.	İğne (Env. No: AP'99-160)
7.	Öğütme taşı (Env. No: AP'94-70)
8.	Derin ve geniş çömlek (Env. No: AP'94-497)
9.	Derin ve geniş çömlek (Env. No: AP'99-198)
10.	Kase (Env. No: AP'95-286)
11.	Tabak (Env. No: AP'95-441)
12.	Yassı balta (Env. No: AP'99-1)
13.	Figürin (Env. No: AP'98-87)

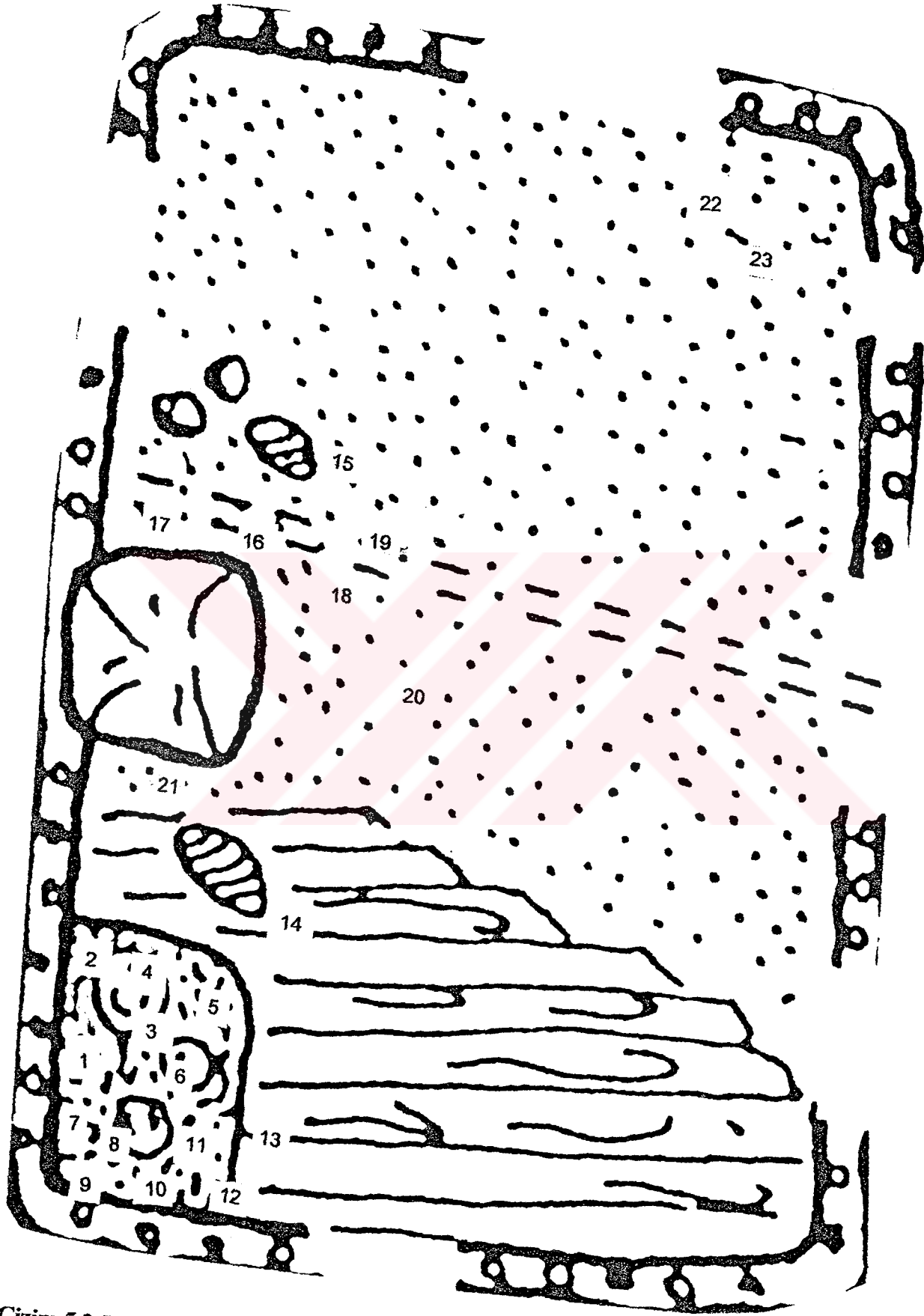
Tablo 5.2.5.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.5. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.5.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.1. No'lu Yapı
(Çizim: Zeynep Eres).

1.	Ağırlık (Env. No: AP'98-503)
2.	Ağırsak (Env. No: AP'97-154)
3.	İğne (Env. No: AP'99-160)
4.	İğne(Env. No: AP'99-160)
5.	İğne (Env. No: AP'99-160)
6.	Bız (Env. No: AP'96-18)
7.	Dikdörtgen biçimli büyük depo kabı
8.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'97-648)
9.	Uzun boyunlu tek kulplu çömlek (Env. No: AP'97-151)
10.	Maşrapa (Env. No: AP'96-385)
11.	Kase (Env. No: AP'94-423)
12.	Tabak (Env. No: AP'94-64)
13.	Öğütme taşı (Env. No: AP'96-299)
14.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'96-214)
15.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'96-216)
16.	Kase (Env. No: AP'97-659)
17.	Tabak (Env. No: AP'94-57)

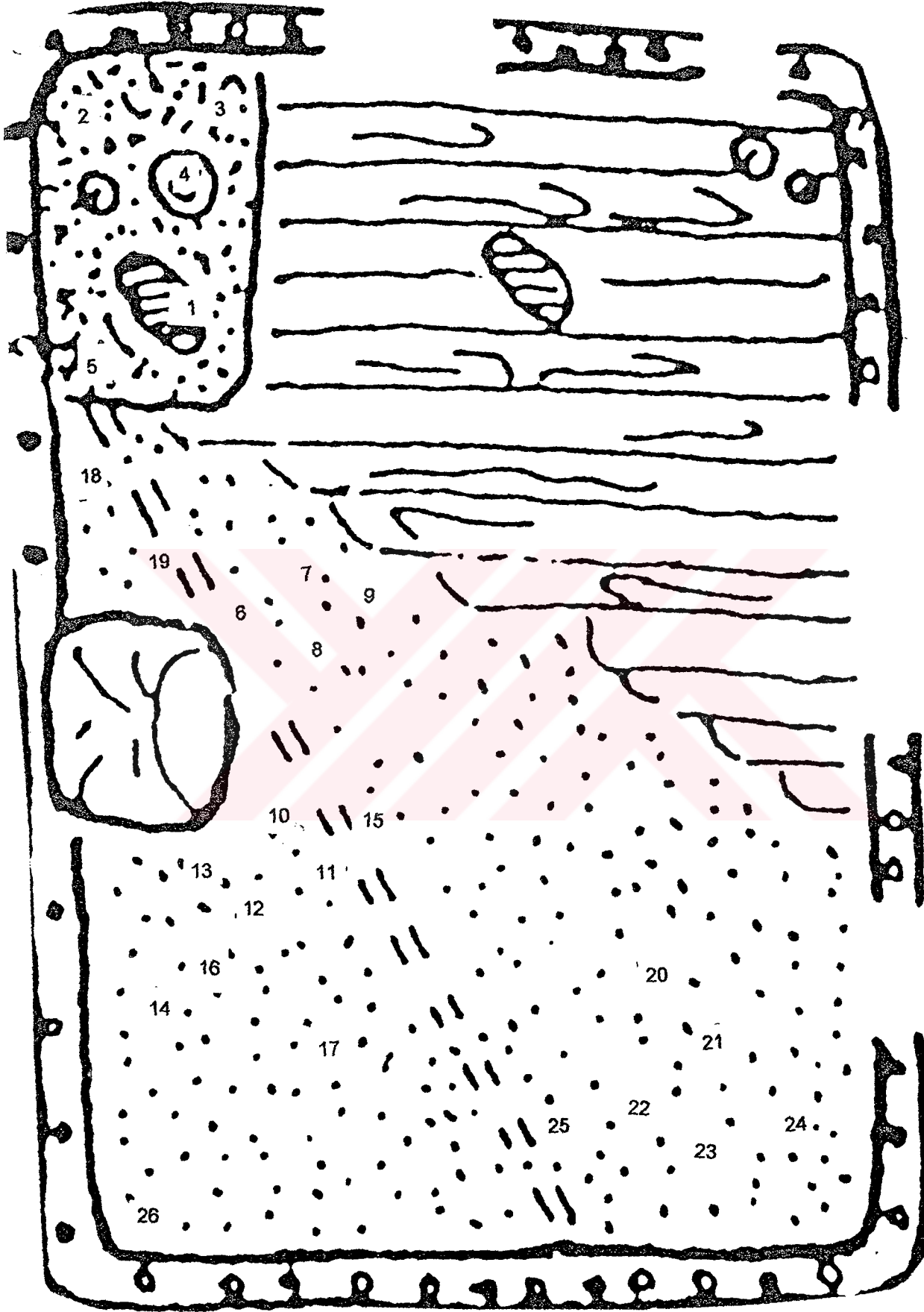
Tablo 5.2.5.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 4.1. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.5.4 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.1 No'lu Yapı
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres)

1.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'97-299)
2.	Uzun boyunlu ve tek kulplu çömlek (Env. No: AP'97-403)
3.	Kase (Env. No: AP'00-120)
4.	Kase (Env. No: AP'94-58)
5.	Tabak (Env. No: AP'97-651)
6.	Tabak (Env. No: AP'95-441)
7.	Maşrapa (Env. No: AP'98-248)
8.	Maşrapa (Env. No: AP'99-443)
9.	Bardak (Env. No: AP'97-537)
10.	Fincan (Env. No: AP'97-280)
11.	İkili bileşik kap (Env. No: AP'95-442)
12.	Minik kap (Env. No: AP'96-533)
13.	Minik kap (Env. No: AP'94-412)
14.	Öğütme taşı (Env. No: AP'95-117b)
15.	Küçük öğütme taşı (Env. No: AP'94-256)
16.	Kase (Env. No: AP'95-286)
17.	Kase (Env. No: AP'94-423)
18.	Kemik kaşık (Env. No: AP'98-13)
19.	Kemik bıçak (Env. No: AP'97-394)
20.	Yassı balta (Env. No: AP'97-620)
21.	Büyük figürin (Env. No: AP'96-404)
22.	Yuvarlak biçimli depo kabı
23.	Maşrapa (Env. No: AP'97-404)

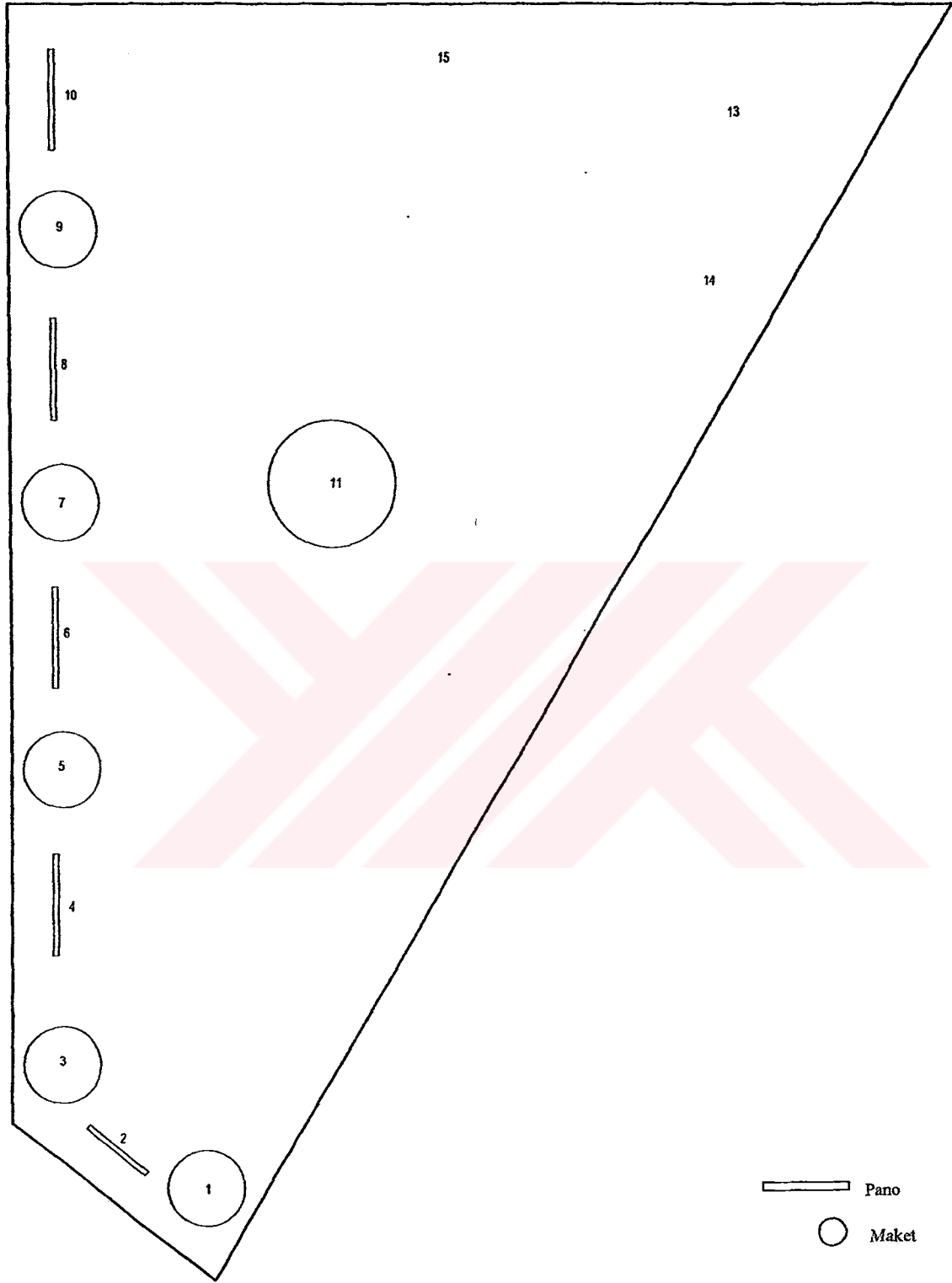
Tablo 5.2.5.3 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.1 No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.5.5 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.2 No'lu Yapı
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres)

1.	Ağırşak (Env. No: AP'97-575)
2.	İğne (Env. No: AP'99-160)
3.	Bız (Env. No: AP'96-18)
4.	Bız (Env. No: AP'99-303)
5.	Ağırlık (Env. No: AP'98-503)
6.	Kase (Env. No: AP'97-659)
7.	Tabak (Env. No: AP'94-57)
8.	Tabak (Env. No: AP'96-167)
9.	Fincan (Env. No: AP'97-280)
10.	Üçlü bileşik kap (Env. No: AP'96-354)
11.	Minik kap (Env. No: AP'97-576)
12.	Minik kap (Env. No: AP'97-250)
13.	Minik kap (Env. No: AP'94-478)
14.	Peynir kabı (Env. No: AP'95-471)
15.	Kemik bıçak (Env. No: AP'97-394)
16.	Kemik kaşık (Env. No: AP'98-13)
17.	Öğütme taşı (Env. No: AP'96-299)
18.	Kült kabı (Env. No: AP'95-457)
19.	Figürin (Env. No: AP'95-198)
20.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'99-198)
21.	Geniş ve derin çömlek (Env. No: AP'97-299)
22.	Kase (Env. No: AP'00-120)
23.	Maşrapa (Env. No: AP'99-433)
24.	Uzun boyunlu ve çift kulplu çömlek (Env. No: AP'97-462)
25.	Kemik kaşık (Env. No: AP'98-13)
26.	Yassı balta (Env. No: AP'99-151)

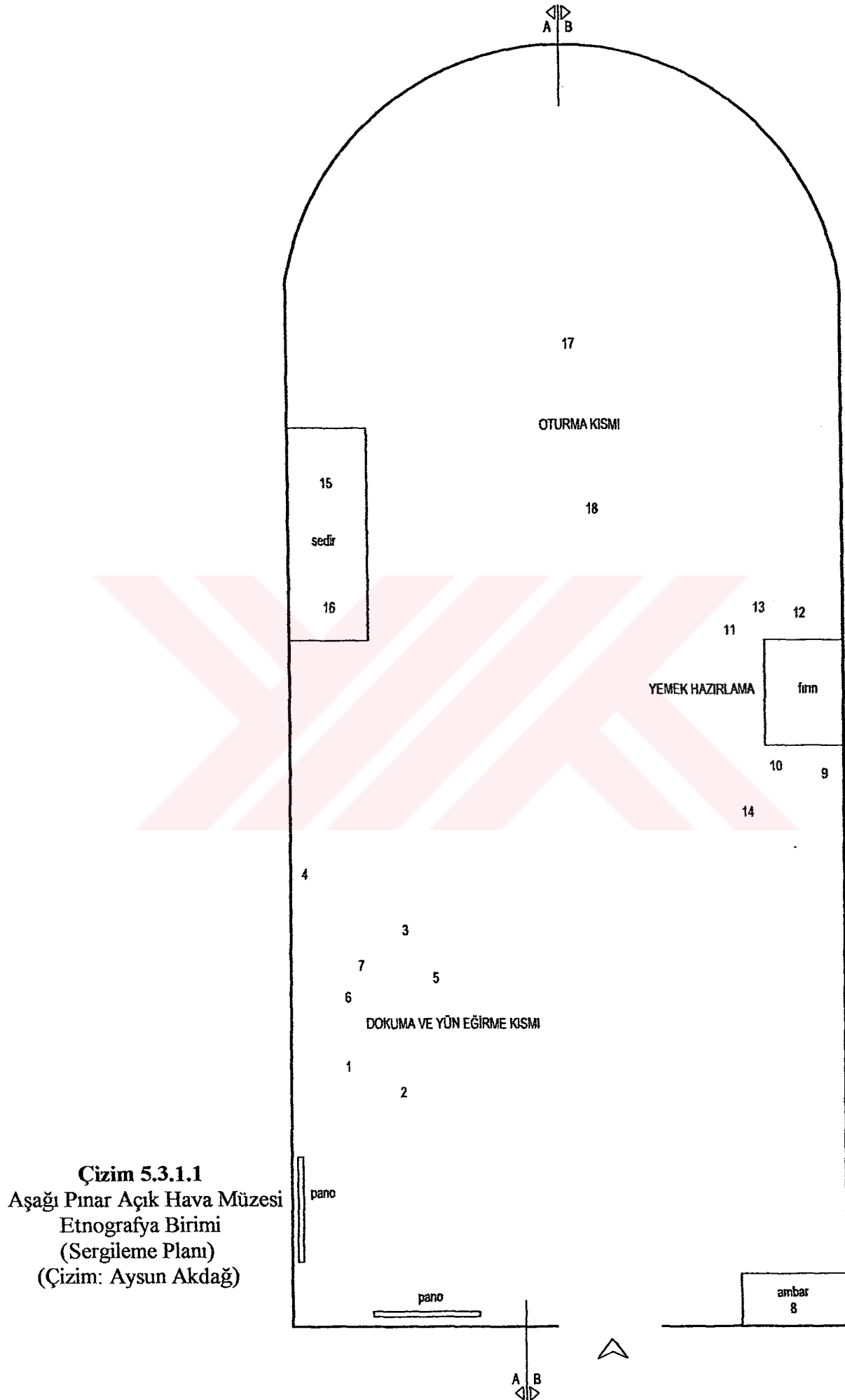
Tablo 5.2.5.4 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, 5.2. No'lu Yapı'da yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.2.5.6 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, Platform
(Sergileme Planı) (Çizim : Aysun Akdağ)

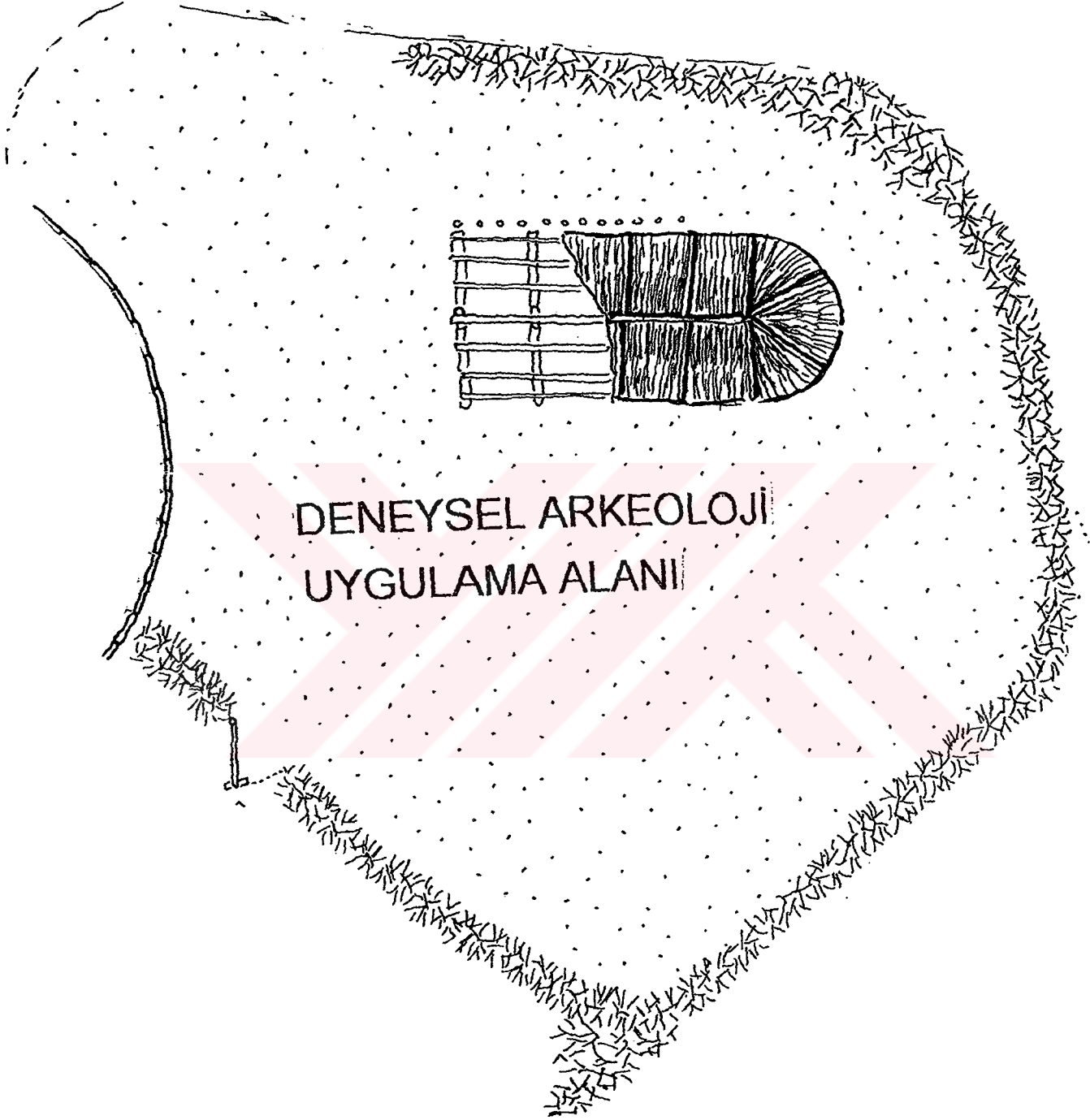
1.	Aşağı Pınar Höyüğü 2. Tabakasına ait mimari unsur maketleri (konut, ambar, fırın, işlik)
2.	2. Tabaka mimari unsurlarına ait kazı fotoğraf ve çizimlerinden oluşacak bilgi panosu
3.	Aşağı Pınar Höyüğü 3. Tabakasına ait mimari unsur maketleri (konut, ambar, fırın, işlik)
4.	3. Tabaka mimari unsurlarına ait kazı fotoğraf ve çizimlerinden oluşacak bilgi panosu
5.	Aşağı Pınar Höyüğü 4. Tabakasına ait mimari unsur maketleri (konut, ambar, fırın, işlik)
6.	4. Tabaka mimari unsurlarına ait kazı fotoğraf ve çizimlerinden oluşacak bilgi panosu
7.	Aşağı Pınar Höyüğü 5. Tabakasına ait mimari unsur maketleri (konut, ambar, fırın, işlik)
8.	5. Tabaka mimari unsurlarına ait kazı fotoğraf ve çizimlerinden oluşacak bilgi panosu
9.	Aşağı Pınar Höyüğü 6. Tabakasına ait mimari unsur maketleri (konut, ambar, fırın, işlik)
10.	6. Tabaka mimari unsurlarına ait kazı fotoğraf ve çizimlerinden oluşacak bilgi panosu
11.	Aşağı Pınar yerleşmesinin mimari tekniklerinin anlatılacağı bilgi panosu
12.	Bütün mimari unsurların bir arada kullanılacağı yerleşme maketi.
13.	Saydam kaide üzerinde kerpiç parçaları
14.	Taban üzerinde duracak tümlenmiş duvar ambar vb. örnekleri
15.	Arazi profili renklerine uygun olarak işlenmiş zaman cetveli

Tablo 5.2.5.5 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Mimari Sergileme Birimi, Platform'da yer alan numaraların açıklaması.

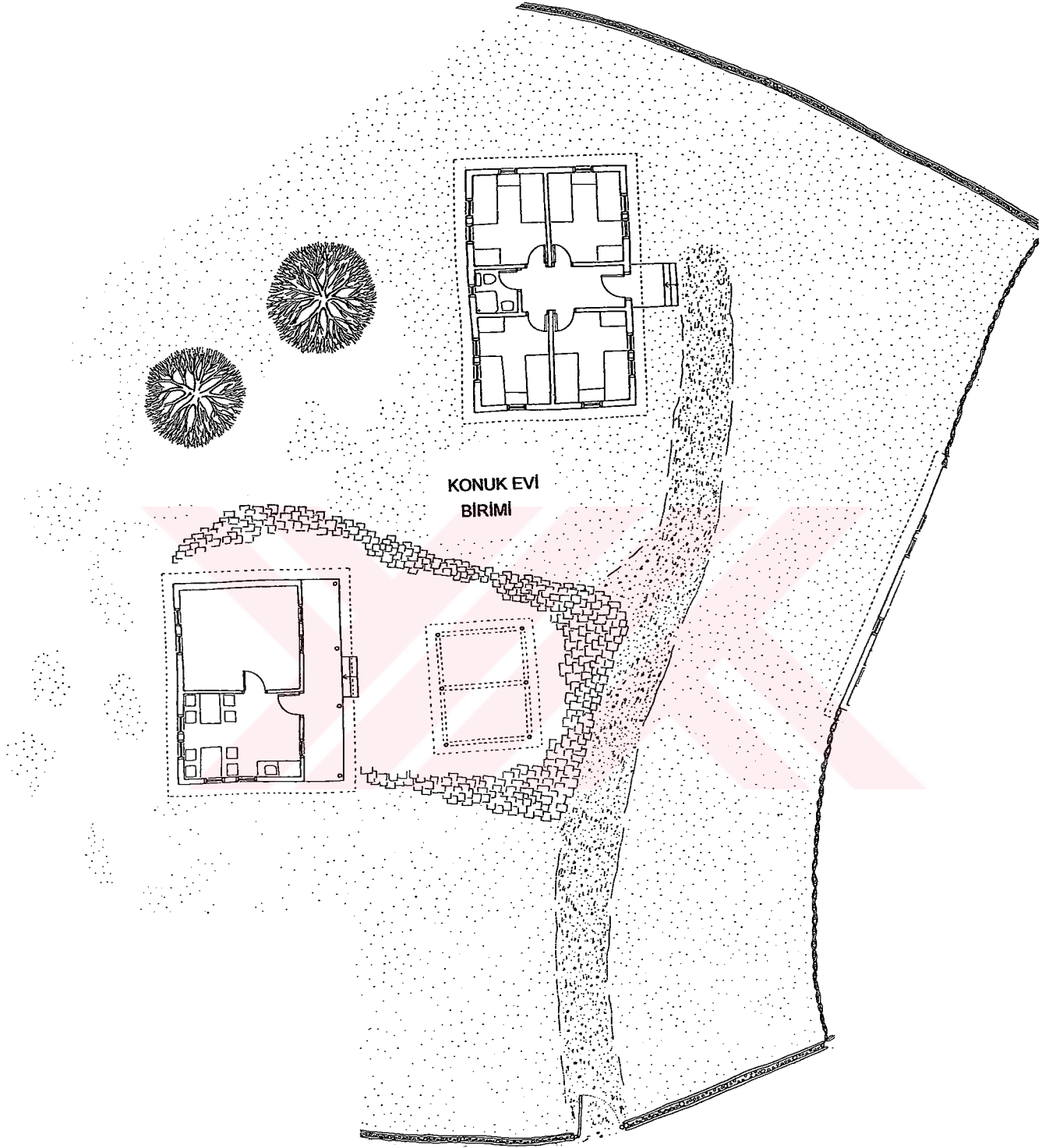

1.	Dokuma tezgahı
2.	Sepet içinde ip yumakları
3.	Yer minderleri
4.	Duvara dayandırılmış yastıklar
5.	Kilim
6.	Sepet içinde işlenmemiş yünler
7.	Minder üstünde iğne takılı ağırşak
8.	İçinde buğday olan sepet ambar
9.	Çömlek
10.	Kase
11.	İç içe geçmiş tabaklar
12.	Küçük sepet
13.	Küçük sepet
14.	Üzerinde buğday olan öğütme taşı
15.	Çeşitli dokumalar
16.	Yastıklar
17.	Büyük bir kilim
18.	Yer masası

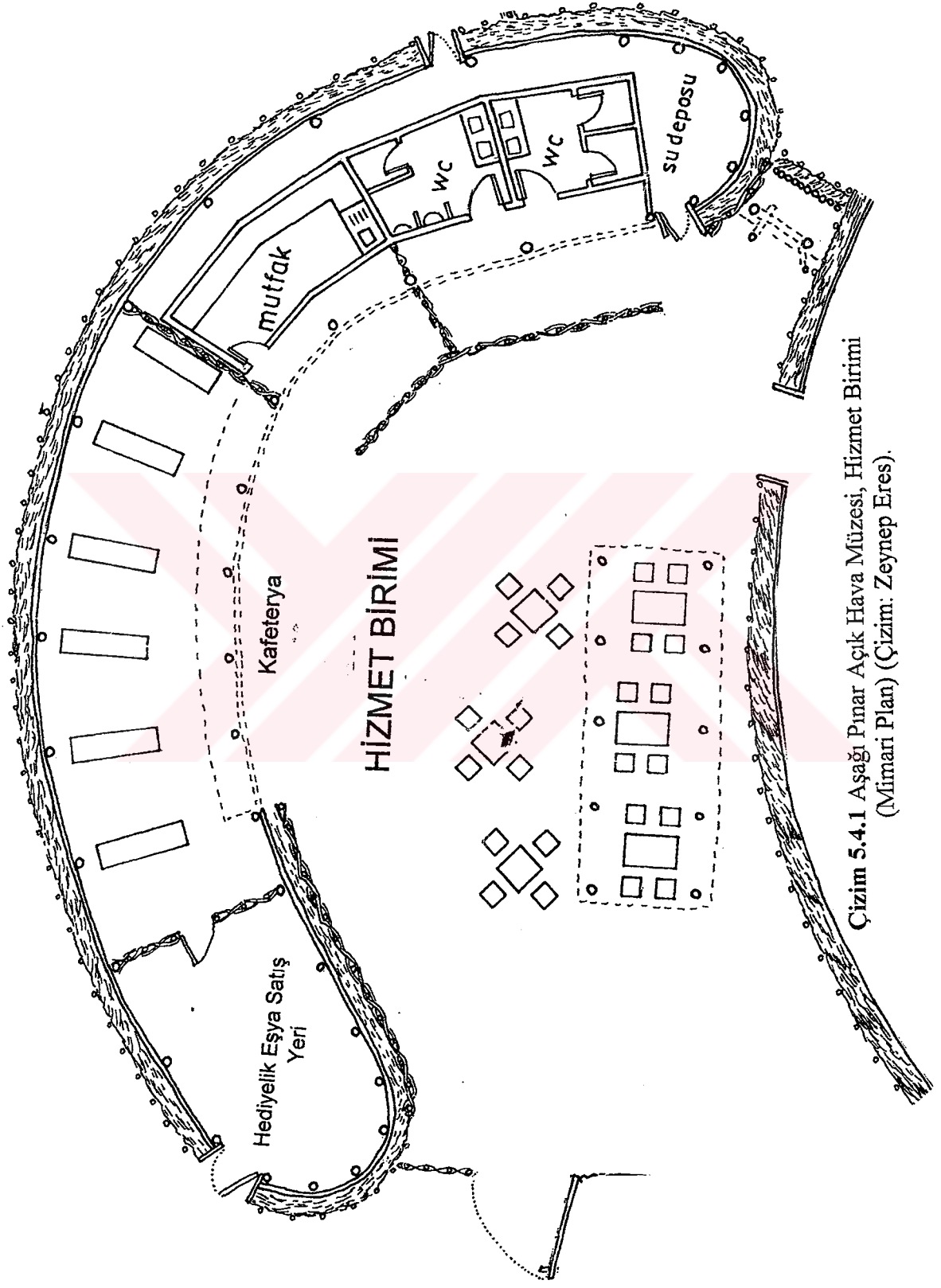
Tablo 5.3.1.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Etnografya Birimi'nde yer alan numaraların açıklaması.

Çizim 5.3.2.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Deneysel Arkeoloji Uygulama Alanı
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres)

Çizim 5.3.2.2 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Konuk Evi Birimi (Mimarî Plan)
(Çizim: Zeynep Eres)

Çizim 5.4.1 Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi, Hizmet Birimi
(Mimari Plan) (Çizim: Zeynep Eres).

6. SONUÇ

Tarihöncesi dönem açık hava müze teşhirlerini (sergilemelerini) inceleyen bu çalışma bu inceleme doğrultusunda Kırklareli Aşağı Pınar Tarihöncesi Höyüğü'nde kurulacak bir açık hava müzesinin uygulama modelini önermektedir.

Bir ülkede açık hava müzelerinin kurulması gereklidir. Çünkü bu müzeler, bir kültürü insanlara bütün halinde, yaşandığı zamandaki ortamı sağlayarak verir. Bu müzelerde kültürün insanlara anlatılabilmesi, tanıtılabilmesi ve yaşatılabilmesi önemlidir.

Türkiye'de günümüze kadar, bu tez çalışmasında incelenen açık hava müzelerinin özelliklerini taşıyan, gerçek anlamda bir açık hava müzesi kurulamamıştır. Dünyada açık hava müzeleri 111 yıllık bir geçmişe sahip iken Türkiye'de bir açık hava müzesi kurulması için 1945'ten itibaren yapılan çeşitli çalışmalar sonuçsuz kalmıştır. Bu girişimler, dünyadaki ilk açık hava müzeleri gibi günümüze yakın dönemlere yöneliktir; görsel çekiciliği olmayan tarihöncesi dönemi kapsayan bir açık hava müzesi hiç söz konusu olmamıştır. Türkiye'de bugün var olan ve açık hava müzesi adını taşıyan müzelerin, dünyadaki örneklerle karşılaştırıldıklarında gerçek anlamda açık hava müzesi olmadıkları anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu tez kapsamında ele alınan Kırklareli Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi Projesi, dünyadaki örnekleriyle benzer özellikleri taşıyacak şekilde yapılmıştır.

Dayanaksız malzemeden yapıldığı için günümüze kadar ulaşamayan ya da döküntü halinde ulaşan bu nedenle görsel çekiciliği olmayan tarihöncesi yerleşmelerin anlaşılır hale getirilebilmesi açık hava müzelerinde uygulanan **canlandırma** ile mümkündür. Açık hava müzelerinde canlandırmaları gerçekleştirmek için, önce yapılar yeniden inşa edilir; daha sonra yapıların iç mekanlarının ve dış çevresinin sergilemesinin yapılmasıyla tarihöncesi yerleşme **yaşayan** bir yerleşme haline getirilir. Ortamın sergilemesinin yanı sıra ziyaretçinin sadece pasif izleyen değil aynı zamanda gördüklerini kullanabildiği, yapabildiği, yaşayabildiği **katılımcı** sergilemeyle tarihöncesi bir yerleşme insanlar için **anlaşılır** hale getirilmiş olur.

Canlandırmalara ve ziyaretçilerin katılımına dayalı sergileme şekliyle açık hava müzeleri tarihöncesi yerleşmeler gibi bir konuya yabancı, konunun uzmanı olmayan insanların o konuyu kolaylıkla ve kalıcı bir şekilde aynı zamanda sıkılmadan öğrenebilmelerine, tanıyabilmelerine imkan sağlar.

Mimari projesi hazırlanmış olan Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi'nin sergilemesi hazırlanırken;

- Konuyla ilgili araştırma yapılmış,
- Sergileme kavramı, amacı ve ilkeleri belirlenmiş,
- Müzenin sergileme birimleri ve alt bölümleri belirlenmiş,
- Uygulanacak sergileme yaklaşımları saptanmış,
- Sergilenecek eserler (buluntular) seçilmiş,
- Sergileme malzemeleri seçilmiş,
- Eserlerin sergi alanındaki yerleri, nasıl yerleştirileceği belirlenmiş,
- Müze birimlerinin sergileme planları hazırlanmıştır.

Bu şekilde bir küratörün görevleri olan konuyla ilgili bütün araştırmalar yapılmış ve sergilenecek objeler seçilmiş, bir müze eğitimcisinin görevi olan objelerin yazılı ya da sözlü bir ifadeye gerek olmaksızın kendilerini anlatabilmesi için sergi alanına ne şekilde yerleştirileceği belirlenmiş, bir grafikerin görevi olan hazırlanan veriler doğrultusunda sergileme planları çizilmiştir. Yapılan bu çalışmalar, bir serginin hazırlanması için çeşitli uzmanlık alanlarının (küratör, müze eğitimcisi, grafiker, mimar gibi) biraraya gelerek ortak çalışmalarının gerekliliğini göstermiştir.

Bu tez kapsamında yapılan araştırmalarla, görsel çekiciliği olmayan ve sadece konunun uzmanı olan kişiler tarafından anlaşılabilecek tarihöncesi yerleşmelerin, konunun uzmanı olmayan geniş kitlelerin anlayabileceği şekilde tanıtılması ve sergilenmesi için açık hava müzesi sergilemelerinin; tarihöncesi kültür tarihi açısından önemli bir bölge olan Türkiye'de tarihöncesi dönem açık hava müzesinin kurulmasının gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

SÖZLÜK

- Açkılamak** : Her tür pürüzlü yüzeyi düzgünleştirmek, parlatmak.
- Ağırlık** : Dikey dokuma tezgahlarında çözgü iplerinin gergin kalmasını sağlamak için kullanılan taş ya da kilden yapılma alet.
- Ağırlıklı dikey dokuma tezgahı** : İki çatal sopa üzerine oturtulmuş bir yatay sopadan meydana gelen dokuma tezgahı.
- Ağırsak** : Yün, keten gibi liflerin bükülerek iplik haline getirilmesi sırasında bükümün düzenli ve ince olmasını sağlamak için kullanılan kil, kemik ya da taştan yapılan alet.
- Akrapol** : Yukarı şehir. Antik Yunan'da şehrin en yüksek ve müdafaya en elverişli yerine kurulan iç kale (Saltuk, 1990, s. 14).
- Ambar gözü** : Ambarın her bir bölümüne verilen ad.
- Ante** : Antik Yunan tapınak mimarisinde yan duvarların ileri doğru uzanan ucu (Saltuk, 1990, s.20).
- Antropoformik** : İnsan biçiminde tasarlanan kullanım eşyası ve her türlü sanat yapıtı.
- Apsis (Apsid) :** Bir tapınak mekanı içinde doğrultu belirleyen, yarım daire planlı ve mihrabı içeren bölüm (Saltuk, 1990, s. 22).
- Bız** : Kemikten yapılmış bir çeşit iğne, çuvaldız.

- Çakmaktaşı** : Homojen bir yapıya ve kristallenmemiş bir dokuya, “camsı kırılma özelliğine” sahip ve sert bir silis bileşimi olan taş.
- Çözü ipleri** : Dikey dokuma tezgahlarında yatay duran sopa üzerine geçirilmiş olup, serbest duran uçlarına iplerin birbirine karışmaması için ağırlık bağlanan iplerdir.
- Dal örgü yapı** : Ağaç gövdeleri ile ince dalların birlikte örülerek, taşıyıcı sistemi oluşturan yapı türü (Eres, 1999, s. 178).
- Dayama** : Kışla avulu çevresinde yer alan, sundurma tipi yarı açık mekan. Dayama, avulu rüzgardan korumak ya da çok sıcakta koyunların açık havada, gölgelik altında barınabilmesi için kullanılmaktadır (Eres, 1999, s. 178).
- Demir Çağ** : Demirin alet ve kapların yapımında yaygın olarak kullanıldığı tarihöncesinin en son çağı.
- Deneysel arkeoloji** : Arkeolojik kazılarla elde edilen bilgilerin deneyler vasıtasıyla gerçekleştirilmesi ve incelenmesi.
- Depo çukuru** : Depolama amacıyla açılan çukur.
- Depo kabı** : Bol killi kerpiç toprağıyla yapılan yuvarlak ya da dikdörtgen biçimli depolama amacıyla kullanılan büyük kap.
- Dilgi** : Yontmataş teknolojisinin ürünü olan boyu eninden en az iki kat uzun olan çok ince alet.

- Dolmen** : Tarihöncesinde, özellikle Avrupa’da görülen ve mezar olarak kullanıldığı anlaşılan, kabaca yontulmuş iki dikey taş üzerine yatay olarak oturtulmuş bir taştan oluşan yapı (Sözen ve Tanyeli, 1992, s. 70).
- Ekstramural** : Yaşam alanının dışına yapılan gömü.
- Figürin** : Genellikle canlı varlıkları betimleyen, kolay taşınabilir nitelikte, üç boyutlu küçük sanat yapısı. Taş, ahşap, pişmiş toprak, maden gibi her tür malzemeden yapılabilir (Saltuk, 1990, s. 53).
- Fiğ** : Baklagiller familyasından Vicia cinsini oluşturan 150 kadar otsu bitki türünün ortak adı.
- Fresk** : Yaş siva üzerine suda çözülmüş boya pigmentleri kullanarak yapılan duvar resmi (Sözen ve Tanyeli, 1992, s.86).
- Gerdançe** : Boyna takılan süs eşyası.
- Gömüt** : Mezar.
- Guma** : İğmeli yapılarda yapının dar kenarları, apsis gibi yuvarlatılarak bitirilir. Bunun için bir yuvarlak hat boyunca dizilen iğmelerin üst kısmı, son çatkının tepe noktasında birleştirilir. Yapıların yarım yuvarlak biçimli bu bölümü guma adıyla anılır. Guma çatkılardan oluşan dörtgen yapı biçimini iki ucta kapatarak, iğmeli yapının statik açıdan sağlam olmasını sağlar (Eres, 1999, s. 179).

- Halaf** : Güneydoğu Anadolu ile kuzey Mezopotamya'yı merkez alarak, oldukça geniş bir alana yayılan Kalkolitik Çağ kültürü.
- Havaneli** : Havanda birşeyi dövmeye yarayan bir ucu şişkin ve yuvarlak, taş, tahta vb. yapılan tokmak.
- Hellenistik Dönem** : (M.Ö. 330-M.Ö. 30) Büyük İskender ile başlayan, ölümünden sonra komutanlarınca kurulan krallıklarla devam eden ve bu krallıkların Romalılar tarafından ortadan kaldırılışı ile sona eren dönem (Saltuk, 1990, 63).
- Hoker** : Prehistorik Çağ'da ölünün bacakları karına doğru çekilmiş ve bir tarafa doğru yatırılmış gömü şeklidir.
- İğ** : Yün, keten gibi liflerin bükülerek iplik haline getirilmesinde kullanılan ağaçtan yapılmış sivri, ince-uzun alet.
- İğme** : "İğmeli yapı" olarak tanımlanan dalögrü yapılarda taşıyıcı iskeletin ana ögesi olan çatkıları oluşturan, çapı yaklaşık 14 cm.'den büyük, taşıyıcı nitelikteki ağaç gövdelerinden her biri (Eres, 1999, s. 179).
- İğmeli Yapı** : İki ağaç gövdesinin tepe noktasından birleştirilmesiyle oluşan kemer biçimindeki çatkıların, düzenli aralıklarla arka arkaya sıralanıp, yatayda da daha ince kesitli ağaç gövdeleriyle birbirine bağlanmasıyla taşıyıcı iskeleti oluşturulan yapı türü. İskeletin arası ince dallarla örülerek duvarlar oluşturulur (Eres, 1999, s. 179).
- İn situ** : Yerinde.

- İşlik** : Atölye.
- Kalkolitik Çağ** : Tarımcı köylerin kentleşmeye başladığı, ilk bakır aletlerin ortaya çıkışıyla başlayan M.Ö. 5500-3000 tarihleri arasındaki çağ.
- Kap eklentileri** : Kilden yapılmış bir kaba süs ya da işlevsel amaçlı olarak takılan insan, hayvan ya da nesne görünümünde ek.
- Kapamalar** : Bir kabın ağzını kapatmak için kullanılan kil parçası. Genellikle ağzı kapatılmak istenen kabın ağız kısmına önce bir dokuma parçası serilir ve üzerine kil hamuru yerleştirilir, kil kuruduğu zaman sağlam bir kapama olur.
- Kapı mil taşı** : Kapı milinin içine oturduğu çukurluk olan taş.
- Karanovo** : Bulgaristan'da Neolitik Çağ yerleşmesi.
- Keramik** : Kilin elde ya da çeşitli aletlerle biçimlendirilmesi, fırında pişirilerek sertleştirilmesi ve yüzeyinin cilalanması ile meydana gelen her türlü eşyaya verilen genel isim (Saltuk, 1990, s.81).
- Kerpiç Topanı** : Biçimlendirilmemiş kerpiç parçası. Dalörgü mimaride ahşap iskeletin boşlukları, kerpiç topanları ile doldurulur (Eres, 1999, s.180).
- Kışla** : Ağıl. Yörede (Kırklareli) ağıl olarak kullanılan, eğrisel planlı, ortasında çevrili bir açık alan / avlu bulunan yapılar (Eres, 1999, s. 180).

Konservasyon	: Koruma işlemi. Her türlü sanat yapıtında ya da antik eserde bir onarım ya da tamamlama işlemine girişilmeksizin yıpranmanın durdurulması için yapılan çalışma (Saltuk, 1990, s. 87).
Kot	: Düşey uzaklık. Yapılarda düşey boyutları göstermek amacıyla yazılan ölçü (Saltuk, 1990, s.89).
Körüş-Kiriş	: Macaristan'da İlk Neolitik Çağ yerleşmeleri.
Kronolojik	: Tarih sırasına göre düzenleme.
Kurgan	: Orta-Asya mezar yapısı. Kütüklerden ahşap yığma tekniğiyle yapılmış bir mezar odasını gizleyen bir toprak yığımından oluşur.
Kurs	: Disk.
Küllüye	: Bir camiye merkez alan, imaret, kitaplık, medrese, çarşı, hamam, han vs. gibi birimleri içeren yapı topluluğu (Sözen ve Tanyeli, 1992, s.144).
Kült	: Dinsel.
Lahit	: Taş, mermer, pişmiş toprak vb.'den yapılan içine ölünün yerleştirildiği özel sanduka.
Mablak	: Deriden yağ çıkarmaya yarayan kemik alet.
Malahit	: Doğal bakır oksit.
Megalitik anıtlar	: Çok büyük boyutlu, iri taşlardan yapılmış anıtlar.

- Megaron** : Erken Tunç Çağı'nda ortaya çıktığı bilinen, dikdörtgen yada kare olabilen bir iç mekan ile bir ön dehlize sahip, ikisi arasında bir kapının yer aldığı, içinde bir ocak bulunan, tavanı bir ahşap çatıyla örtülü bir yapı tipi. Megaron antik Yunan tapınağının proto tipini teşkil eder (Saltuk, 1990, s.102).
- Menhir** : Tarihöncesi dönemde büyük boyutlu, kaba yonu tekniğiyle işlenmiş bir taştan oluşturulan anıt (Saltuk, 1990, s. 102).
- Meriç Kültürü** : Meriç-Tunca Havzası'nda yaygın olarak görülen Kalkolitik Çağ kültürü.
- Mezar Şapeli** : Mezar alanında yer alan küçük kilise.
- Mezolitik Çağ** : (M.Ö. 10000-8000). Paleolitik ve Neolitik arasındaki geçiş dönemidir.
- Mikrolit** : 1-2 cm. boyunda küçük taş aletler.
- Model** : Orijinal bir nesnenin kopyası.
- Monokrom kaplar** : Tek renkli ya da aynı rengin tonlarıyla yapılan kaplar.
- Mozaik** : Küçük boyutlu renkli parçacıkların bir düzlem üzerinde birbirine bitişik olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan bezeli yüzey (Sözen ve Tanyeli, 1992, s. 166).
- Multimedya** : Bilgisayar teknolojisi kullanılarak geliştirilen animasyon gösterisi.

- Neolitik Çağ** : (M.Ö. 8000-5500). İnsanlığın tarihte geçirmiş olduğu en önemli aşamalardan biri olan tarım ve hayvancılığa dayalı köy yaşantısının başladığı çağ.
- Nordik (kuzey bölgesi)** : Avrupa'nın kuzey bölgesi.
- Obeyd** : Güney Mezopotamya'yı merkez alarak kuzeye doğru yayılan Kalkolitik Çağ kültürü.
- Obsidyen** : Lav akıntıları kenarlarında lavların ani soğuması sonucu oluşan siyah, gri, yeşil ve mor renkli kalın şişe camını andıran, kesici bir kenar vererek kolay kırılabilen volkanik cam (Saltuk, 1990, s.111).
- Orthostat** : Özellikle Eski Mezopotamya, Asur ve Hitit mimarlıklarında görülen, alışılmışın üstünde boyutlarda, bezemeli duvar kaplama taşı (Saltuk, 1990, s. 114).
- Sesklo** : Yunanistan'da İlk Neolitik Çağ yerleşmesi.
- Ören Yeri (Arkeolojik sit)** : Tarihsel ya da arkeolojik değer taşıyan eski bir uygarlığın kalıntılarının bulunduğu yer (Saltuk, 1990, s. 116).
- Padog** : At, sığır vb. hayvanların serbestçe dolaşabildiği, ahır da içine alan veya ahıra yakın, etrafı çitle çevrilmiş çayır veya otlak.
- Paleolitik** : Dünyada bugüne göre çok daha sıcak ya da soğuk iklim koşullarının yaşandığı, insanın diğer canlılardan farklılaştığı ilk aletleri yaptığı, el becerisini, soyutlama yetisini geliştirdiği, ateşi bulduğu, avcılık ve besin toplayıcılığı ile geçindiği 2,5 milyon yıl süren çağdır.

- Palisat** : Savunma duvarı.
- Pazubent** : Kolun üst kısmına takılan bilezik.
- Pendant (pandantif)** : Bir zincire asılı olarak kullanılan mücevher, kolye ucu.
- Pirit** : Doğal demir sülfür.
- Pithos** : Pişmiş topraktan büyük kap.
- Pleistosen** : Jeoloji biliminde tarihöncesi döneme verilen ad.
- Pleksi** : Sert, saydam, sıcakta biçim değiştirebilen plastik madde.
- Prehistorya** : Tarihöncesi. İnsan olarak tanımlanabilen canlıdan, yazının ortaya çıkıp yaygın olarak kullanıldığı döneme kadar geçen 4-4,5 milyon yıllık süreyi kapsayan insanlık tarihinin en uzun dönemi.
- Rekonstrüksiyon** : Yeniden yapım.
- Restitüsyon** : Kısmen ya da tamamen yok olmuş bir yapının kalıntılarının rölevesine, tamamen yok olmuşsa kaynaklara dayanılarak yeniden çizilmesi işlemi (Saltuk, 1990, s.130).
- Restorasyon** : Bir yapının ya da eserin yıkılan, harap olan bölümlerinin daha fazla tahrip olmasını önlemek için aslına uygun biçimde belirli prensiplerle onarılması (Saltuk, 1990, s. 130).
- Ritüel** : Dinsel. Bir dinle ilgili ibadet ve tapınma kurallarının tümü.

- Sac ayağı** : Ateş üzerine oturtulan ve üzerine kap koymaya yarayan, üç ayaklı daire ya da üçgen biçimindeki araç.
- Sapan tanesi** : Genellikle avlanmak için kullanılan küçük basık konik gövdeli kilden yapılma taş.
- Seki** : Yerden 5-10 cm. kadar yükseltilmiş olan düzlemlerdir.
- Sepet Ambar** : 1-2 m. çapında, yuvarlak ya da oval biçimli, sepet gibi örülmüş ambar. Bu tür yapılar, yerden kütükler ya da taşlar üzerinde yükseltilir ve üzeri sap örtüyle kaplanır (Eres, 1999, s. 181).
- Serigrafi** : Özel dokulu ipekli bir kumaş kullanarak özgün baskılar yapma işlemi ve tekniği (Sözen ve Tanyeli, 1992, s.214).
- Spondilus** : Akdeniz kökenli bir deniz kabuğu.
- Starçevo** : Yugoslavya'da İlk Neolitik Çağ yerleşmesi.
- Stel** : Dikilmiş, yekpare bir taştan ibaret yapılara verilen ad (Saltuk, 1990, s.140).
- Sunak (Altar)** : Üzerinde kurban kesilen ve tanrıya sunu yapılan masaya benzer, yüksekçe olan, genellikle taştan ve yuvarlak veya dörtgen şekilde yapılan, kurban kanlarının akmasına mahsus bir deliği olan mimari öge (Saltuk, 1990, s. 16).
- Tematik** : Belirli bir konuyu ele alan.
- Temenos duvarı** : Etrafı duvarla çevrelenmiş bir ya da daha fazla tapınağı ve dinsel yapıyı içine alan kutsal alan (Saltuk, 1990, s.152).

- Tholos** : Miken Çağı'nda görülen yuvarlak planlı ve bindirme kubbeli yer altı mezar yapısı (Saltuk, 1990, s.154).
- Traklar** : M.Ö. 2.bin yılda Tuna, Karadeniz ve Ege Denizi arasındaki bölgeye yerleşmiş Hint-Avrupa kökenli halk.
- Tunç Çağı** : M.Ö. 3000-1200, bakır ile kalayın karışımından tunç üretilmesi ile başlayan ve tunç alet ve kapların yaygın olarak kullanıldığı tarihöncesi çağ.
- Tümülüs** : Bir yer altı mezar odasının üzerini örten toprak yığınının oluşan yapay tepe (Saltuk, 1990, s.158).
- Viking Dönemi** : 8. yüzyıl sonu ile 11. yüzyıl başı arasında birçok deniz seferi düzenleyen İskandinavlı savaşçıların, denizcilerin ve tüccarların yaşadığı dönem.
- Vinça** : Yugoslavya'da Orta Neolitik Çağ yerşelmesi.
- Worksheet** : Çalışma kağıtları.
- Yonga** : Çakmaktaşı çekirdekten çıkarılan parça.
- Yongalama** : Bir taşın başka bir taşa vurularak şekillenmesi.
- Yontmataş** : Bir taşın başka bir taşa vurulmasıyla, yongalanmasıyla meydana gelen taş.

KAYNAKLAR

Acar, E., (1996), “Anadolu’da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme”, Tarihden Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme-HABİTAT II, İstanbul, 380-395.

Acıpayamlı, O., (1985), “Açık Hava Müzesinin Niteliği ve Fonksiyonu Ne Olmalıdır?”, Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri, 13-15 Haziran 1985, Ankara, 9-13.

Andraschko, F., (1996), “Experimentelle Archäologie im Archäologischen Freilichtmuseum Oerlinghausen”, Archäologische Mitteilungen aus Nordwest Deutschland, 13: 71-74.

Arı, Türkoğlu, İ., (2002), “Türkiye’de Arkeolojik Sit Alanlarının Korunması ve Değerlendirilmesi Sorunu-Tarihsel Gelişim ve Uygulamalar Açısından Tarihöncesi Yerleşmelerin Durumu”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış).

Asatekin, G., (1985), “Genelde Açık Hava Müzeleri ve Türkiye’de Bir Açık Hava Müzesi Kurulması Konusunda Bazı Öneriler”, Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 1985, 52-59.

Atagök, T., (1999), “Müze Mimarisi”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 71-86.

Atasoy, Yavuzoğlu, N., (1996), “Müze Eğitimi ve Yazılı Gereçlerin İstanbul Arkeoloji Müzeleri Taş Eserler Bölümü Üzerinde Örneklenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış).

Atasoy, Yavuzoğlu, N., (1999), “Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 147-153.

Atasoy, S., (1999), “Müzelerde Sergileme”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 175-179.

Atasoy, S., (2001), “Müzelerde Sergileme”, 2000 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları, Ankara, 12-13.

Atık, Ş.,(1999), “Müzelerimizin Yeniden Yapılanması Kapsamında Müze-Toplum İlişkisi Bağlamında Müze Tanıtımı ve İletişim”, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 155-172.

Artar, A., (1996), “Kocaeli İli- Kozluk Hacıhasan Mahallerindeki Mevcut Tarihi Dokunun Açık Hava Müzesi Kapsamında Değerlendirilmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış).

Bachrendtz, N. E., Biörnstad, A., Liman, I., ve Palm, O., (1982), “From One Museum to Another: Skansen – a stok-taking at ninety”, Museum, XXXIV: 173-178.

Bandi, H.G., (1979), “Pfahlbaubilder und Pfahlbaumodelle des 19. Jahrhunderts”, Archaeologie der Schweiz, 2: 8-32.

Bayram, S., (1985), “Açık Hava Müzeleri Kurulma Yolunda”, Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 91-96.

Belcher, M., (1991), Exhibitions in Museums, Smithsonian Institution Press, Washington D.C.

Benecke, N., (1998), “Animal Remains from the Neolithic and Bronze Age Settlements at Kırklareli”, in Archaeozoology of the Near East III, Eds. Buitenhuis, H., Bartosiewicz, L. & Choyke, A. M., ARC Publicaties, Groningen, 18:172-179.

Bıçakçı, E., (2002), “Kentleşmeye Doğru Mimari Kalkolitik Çağ”, Arkeo Atlas, 1: 132-133.

Braidwood, R.J., (1995), Tarihöncesi İnsan, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Çambel, H., (1956), Karatepe Restorasyon Çalışmaları 1952-53 / Restoration Activities at Karatepe 1952-53", Türk Arkeoloji Dergisi, VI, 2: 23-33.

Çambel, H., (1971), "Güneydoğu Anadolu Tarihöncesi Araştırmalarının Kültür Tarihi Bakımından Önemi", Atatürk Konferansları IV, 25-40.

Çambel, H., (2001), "Karatepe-Aslantaş Öyküsü", Boğazköy'den Karatepe'ye Hititbilim ve Hitit Dünyasının Keşfi, Ed., F. Canpolat, Yapı Kredi Yayınları, 122-143.

Dean, D., (1996), Museum Exhibition Theory and Practice, Routledge, London and New York.

Dede, N., (1998), "Aşık Açık Hava Müzesi", Cumhuriyet Bilim Teknik, 612: 20.

Edenheim, R., Larsson, L.E. ve Westberg, C., (1997), Skansen, Reklamnatel-Halmstad Printing, Stockholm.

Erbek, G., (1985), "Açık Hava Folklor Müzeleri ve El Sanatları", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 119-123.

Eres, Z., (1999), "Tarihöncesi Kazı Yerlerinin Koruma, Restorasyon, Sergileme Sorunu ve Çözüme Yönelik Bir Uygulama Kırklareli-Aşağı Pınar Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri (yayınlanmamış).

Eres, Z., (2001), "Tarihöncesi Kazı Yerlerinin Kültür Sektörüne Kazandırılması İçin Deneysel Bir Proje Önerisi: Kırklareli- Aşağı Pınar Açık Hava Müzesi", Arkeoloji ve Sanat, 19-36.

Erkün, Z., (1992), "Müze Sergilemesinde Görsel Kimlik ve Mekan-Yapıt-Grafik İlişkisi", Yüksek Lisans Tezi, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, (yayınlanmamış).

Ertürk, N., (2002), “Arkeolojik Mirasın Korunmasında Ören Yeri Müzelerinin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış).

Fazhoğlu, İ., (1997), Eskiçağda Dokuma, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Gelesz, A., (1998), “Architectural Considerations About The Reconstruction of Tumulus No. 115 at Szazhalombatta”, Early Iron Age Burial Mound No 115 at Szazhalombatta Excavation, Conservation and Presentation, Matrica Museum Publication, Szazhalombatta, 21-25.

Güç, V., (1993), “Ören Yerlerinde Kazı Sonrası Bakım, Onarım ve Sergileme Sorunlarının Karşılaştırmalı Örnekler Üzerinde İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış).

Güvenç, B., (1994), İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Hansen, H. O., (1977), “Living Like Their Ancestors”, Danish Journal, 26-31.

Holport, A., (1998), “Excavation and Reconstruction An Experiment of An Early Iron Age Tumulus at Szazhalombatta”, Early Iron Age Burial Mound No 115 at Szazhalombatta Excavation, Conservation and Presentation, Matrica Museum Publication, Szazhalombatta, 3-6.

Höneisen, M., (1990), “Vom Jäger zum Bauern: Die neolithische (R)Evolution”, in Die Ersten Bauern, Schweizerisches Landesmuseum Zürich, Zürich, 7-14.

<http://www.archaeologie-online.de/Oerlinghausen/museum.htm>

<http://www.catalhoyuk.org>

<http://www.dse.nl/eversham/info/engels.htm>

<http://www.icom.org/resolutions/eres56.html>

<http://www.lejre-center.dk/>

<http://www.natmus.min.dk/FR/giFRgb.htm>

http://www.skansen.se/eng/op_eng.asp

<http://www.sznrm.hu/guide.html>

<http://www.pfahlbauten.de/>

ICOM., (1998), Türkiye Milli Komitesi Haber Bültesi, Ankara.

Karagözoğlu, H.F., Sönmez, İ., Karagözoğlu, T., (1989), Taşınır Taşınmaz Eski Eserler Hukuku, Hukuk Merkezi Yayınları, Ankara.

Karpuz, H., (1985), “Türkiye’de Bölge Açık Hava Müzeleri Kurma İmkanları”, Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 97-102.

Karpuz, H., (1997), “Norveç Açık Hava Halk Müzesi”, Türk Etnografya Dergisi, XX: 115-129.

Karul, N., Eres, Z., Boratav, A., (1998), “Kırklareli’nde Deneysel Arkeoloji: Bir Neolitik Çağ Evinin Yeniden Yapılışı” Arkeoloji ve Sanat, 82:19-25.

Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide., (1998), Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen Museum Guide, Serial Publication of the Lake-dwelling Museum of Unteruhldingen, 3: 2-41.

Lejre Experimental Centre., (1998), Lejre Experimental Centre- Experiments with The Past 5. Lejre: Historical-Archeological Experimental Centre Published, Lejre.

Madran, B., (1999), "Müze Türleri", Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 3-19.

Madran, B., (2001), "Tüm Müzelerden Farklı Bir Oluşum Ekomüzeler", Arredamento, 3: 101-109.

Mezös, T., (1998), "Reconstruction of Tumulus No 115 and Monumet Protection Ethics", Early Iron Age Burial Mound No 115 at Szazhalombatta Excavation, Conservation and Presentation, Matrica Museum Publication, Szazhalombatta, 26-33.

Neef, R., (1998), "On The Crossroads Between Asia and Europa Archaeobotany in Turkish Thrace", JWEP Symposium, Mai 1998, Toulouse, 18-23.

Önder, M., (1985), "Açık Hava Folklor Müzelerine Doğru", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye’de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 15-19.

Önder, M., (1995), Türkiye Müzeleri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Öksüz, B., (2002), "Beslenmek Neolitik Çağ", Arkeo Atlas, 1: 84-87.

Özdoğan, M., (1983), "Trakya’da Tarihöncesi Araştırmaların Bugünkü Durumu ve Bazı Sorunlar", Güneydoğu Avrupa Araştırmaları, 10/11: 21-58.

Özdoğan, M., (1996a), "Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler", Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme-HABİTAT II, İstanbul, 19-30.

Özdoğan, M., (1996b), "Yakın Doğu Neolitiği ve Güneydoğu Anadolu: Eleştirel Bir Deneme", Metin Akyurt Bahattin Devam Anı Kitabı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 267-280.

Özdoğan, M., (1997), "Tarihöncesi Dönemde Trakya. Araştırma Projesinin 16. Yılında Genel Bir Değerlendirme", Anadolu Araştırmaları, XIV: 329-360.

Özdoğan, M., (1998), “Tarihöncesi Dönemlerde Anadolu ile Balkanlar Arasındaki Kültür İlişkileri ve Trakya’da Yapılan Yeni Kazı Çalışmaları”, TÜBA-AR, 1: 63-93.

Özdoğan, M., (1999a), “Anadolu’dan Avrupa’ya Açılan Kapı Trakya”, Arkeoloji ve Sanat, 90: 2-28.

Özdoğan, M., (1999b), “Preservation and Organization of Prehistoric Sites Two Experimental Cases: Çayönü and Kırklareli- Aşağı Pınar”, International Conference on Heritage / Multicultural Attractions & Tourism I, 25-26-27 August 1998, İstanbul, 179-195.

Özdoğan, M., (2000a), “Enez Hoca Çeşme Kazısı”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ed., O. Belli, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul, 51-53.

Özdoğan, M., (2000b), “Kırklareli Kazıları: Aşağı Pınar ve Kanlıgeçit”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ed., O. Belli, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul, 69-76.

Özdoğan, M., (2000c), “Tilkiburnu”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ed., O. Belli, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul, 110.

Özdoğan, M., (2000d), “Taşlıcabayır Kazısı”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ed., O. Belli, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul, 158-159.

Özdoğan, M., (2000e), “Marmara Bölgesi Yüzey Araştırması”, Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi (1932-1999), Ed., O. Belli, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, İstanbul, 308-313.

Özdoğan, M., (2001), Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Özdoğan, M., (2002a), “Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ”, Arkeo Atlas, 1: 66-83.

Özdoğan, M., (2002b), “Çanak Çömlekli Neolitik Çağ”, Arkeo Atlas, 1: 88-105.

Özdoğan, M., (2002c), “Köyden Kente Kalkolitik Çağ”, Arkeo Atlas, 1: 110-129.

Özdoğan, M. ve diğ., (1991), “1990 Yılı Çayönü Kazı ve Onarım Çalışmaları”, XIII. Kazı Sonuçları Toplantısı I., Çanakkale 27-31 Mayıs 1991, Ankara, 97-125.

Özdoğan, M., Parzinger, H. ve Karul, N., (1996), “Kırklareli Höyüğü 1995 Yılı Kazısı”, XVIII Kazı Sonuçları Toplantısı I., Ankara 27-31 Mayıs 1996, Ankara, 53-80.

Parzinger, H., Özdoğan, M., (1996), “Die Ausgrabungen in Kırklareli und ihre Bedeutung für die Kulturbeziehungen zwischen Anatolian und dem Balkan von Neolithikum bis zur Frühbronzezeit”, Bericht der Römisch-Germanischen Kommission, 76: 5-29.

Poroszlai, I., (1997), “Ein Archäologischer Park in Szazhalombatta / Ungarn”, Das Altertum, 43: 59-68.

Poroszlai, I., (1999), “Archaeological Park in Szazhalombatta”, Archaeology of The Bronze and Iron Age Experimental Archaeology, Environmental Archaeology, Archaeological Parks, Proceeding of the International Archaeological Conference Szazhalombatta, 3-7 October 1996, Budapest, 377-385.

Saltuk, S., (1990), Arkeoloji Sözlüğü, İnkılap Yayınları, İstanbul.

Poroszlai, I., Vicze, M., (ed.) (1998), History of Szazhalombatta-Guide to the Exhibition, Martica Museum Publication, Szazhalombatta.

Schmidt, H., (1993), Wiederaufbau, Architektureferat des Deutschen Archäologischen Instituts, Stuttgart, 13.

Schöbel, G., (1997), “Pfahlbaumuseen and Pfahlbausammlungen”, Archäologie in Deutschland Sonderheft, 115-123.

Sevin, V., (1991), Anadolu Arkeolojisinin ABC'si, Simavi Yayınları, İstanbul.

Sözen, M., Tanyeli, U., (1992), Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Tankut, G., (1985), "Açıkhava Müzelerinin Planlanması Üzerine", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 61-65.

Toygar, K., (1985), "Türkiye'de Folklor Açık Hava Müzeleri Nerelerde Kurulabilir?", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 35-43.

Türkoğlu, S., (1985), "Müzecilik Yönünden Folklor Açık Hava Müzeleri", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 45-52.

Uysal, E. A., (1985), "Folklor Açık Hava Müzelerinin Kurulmasında Gözönünde Bulundurulması Gereken Bazı İlkeler", Folklor Açık Hava Müzelerinin Türkiye'de Kurulma İmkanları Sempozyumu Bildirileri 13-15 Haziran 1985, Ankara, 21-25.

Yağan, Ş. Y., (1978), Türk El Dokumacılığı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Zippelius, A., (1974), Handbuch der Europäischen Freilichtmuseen, Rheinland-Verlag, Köln.

....., (1952), "Open Air Museum Norsk Folkmuseum Oslo", Museum, V: 68.

EK 1

**The open-air museum
of Lake-dwellings
comprises three villages:**

1. The Stone Age Village

- a The Fisherman's House
- b The Potter's House
- c The Weaver's House
- d The Stone Mason's House
- e The Wood-Carver's House
- f The Village Assembly Hall
- g The Defence Walls

2. The Bronze Age Village

- h The Bronze-caster's House
- i The Foundry
- j The Village Chief's House
- k The Potter's House
- l The Potter's Oven
- m The Shepherd's House
- n The Storage House

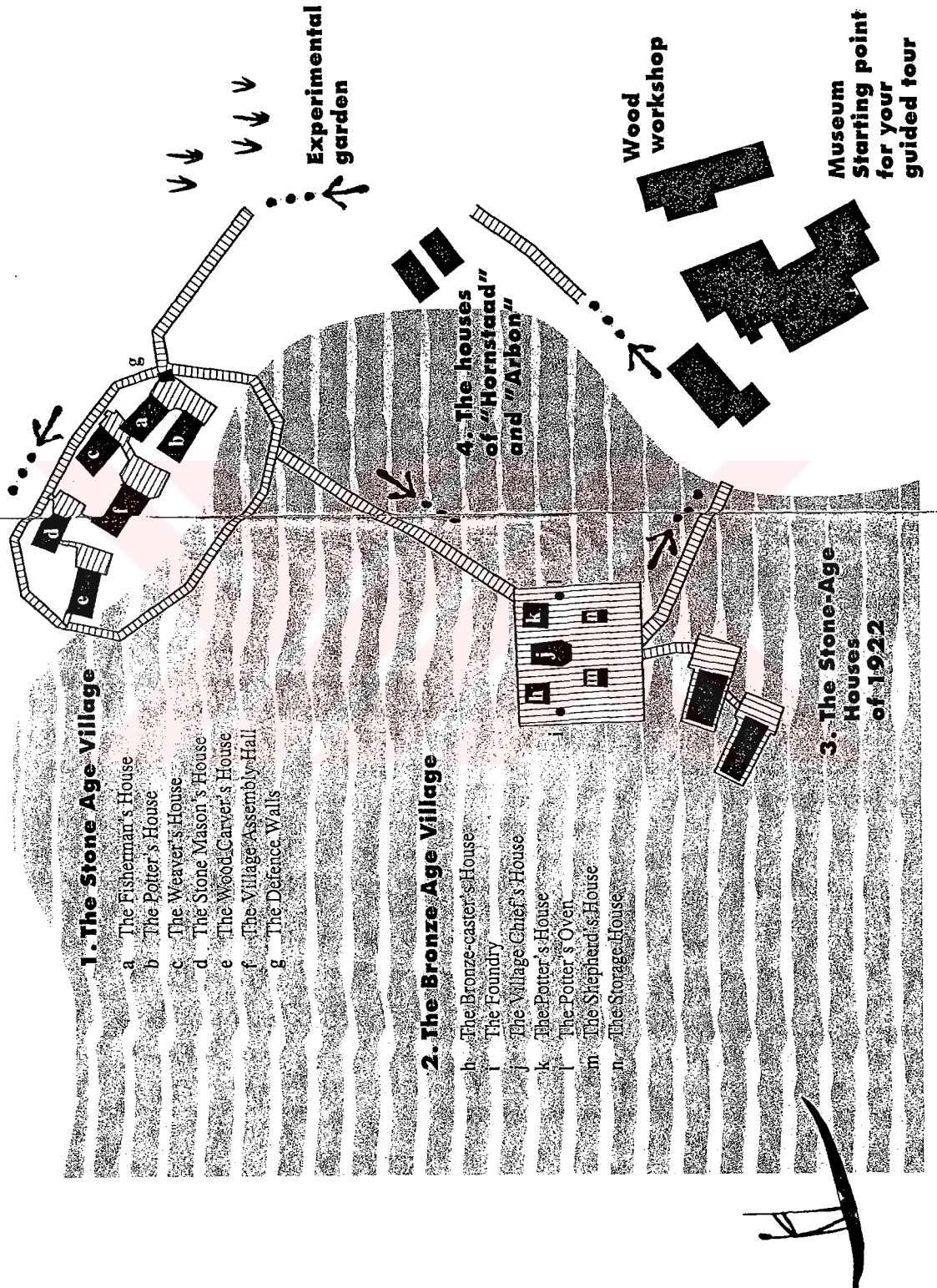
3. The Stone-Age Houses of 1922

4. The houses of "Hornstaad" and "Arbon"

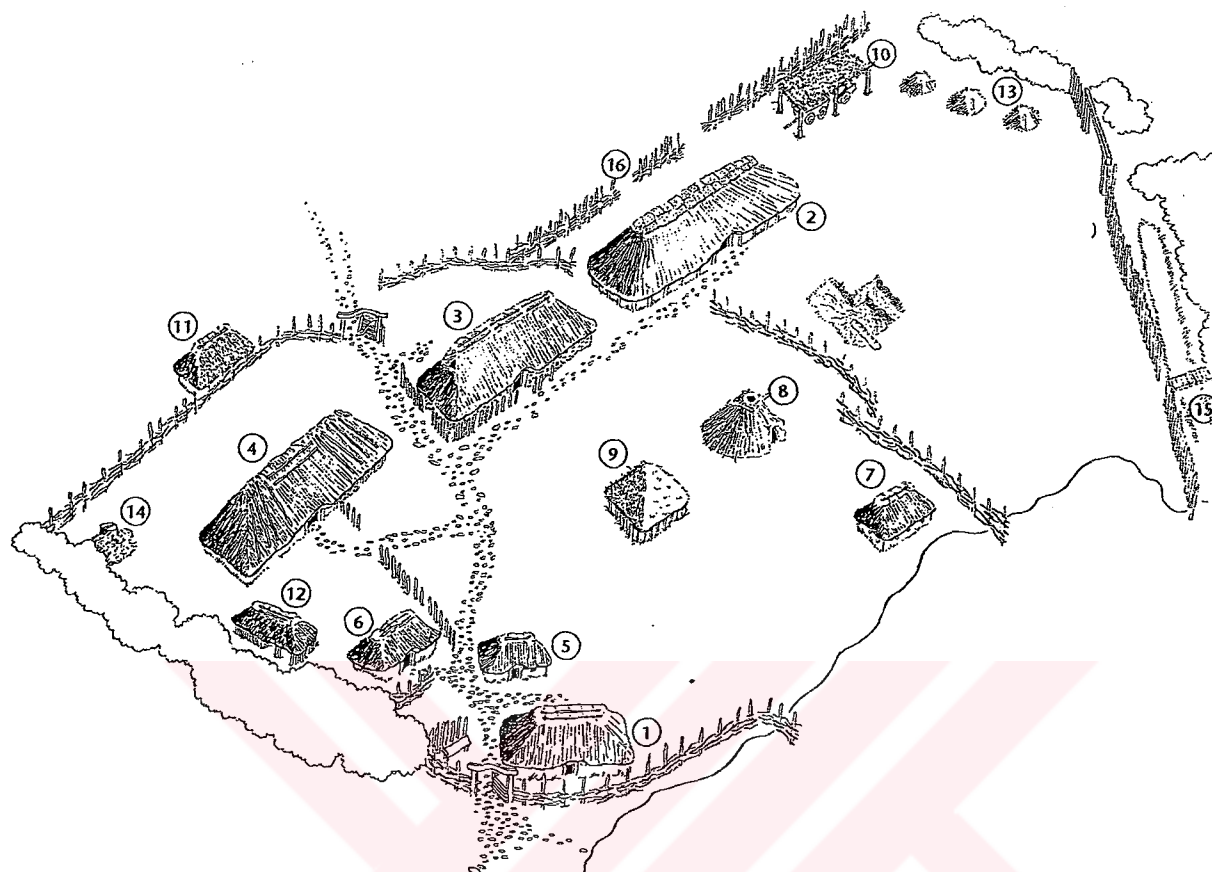
**Experimental
garden**

**Wood
workshop**

**Museum
Starting point
for your
guided tour**

EK 2

Dwelling houses

1. "Fisherman's house" Reconstruction of a house without stables from Grøntofte. Built in 1968.
2. "Iron Age farm" Model of a house from about 200AD. Built in 1989.
3. "Farmhouse" Model. Built in 1965.
4. "Chief's house". Model of a house from about year 0. The stable is a reconstruction of a stable from the Esbjerg (Jutland) area. Built in 1975.

Workshops

5. Weaver's workshop. Reconstruction of a workshop from Hodde. Built in 1968.
6. Forge. Reconstruction of a forge from Hodde. Built in 1978. The interior was renovated in 1990.

Outhouses

7. "Goose house". Tool shed and goose shed.
8. Smoke house. Reconstruction of a hut from Hodde used for smoking meat, fish and cheese. Perhaps a sauna or a corn drying kiln. Built in 1992.
9. Store house. Reconstruction of a small building from Hodde. Built in 1991.
10. Cart shed. Built in 1992.
11. Wood shed.
12. Cart shed and hen house.

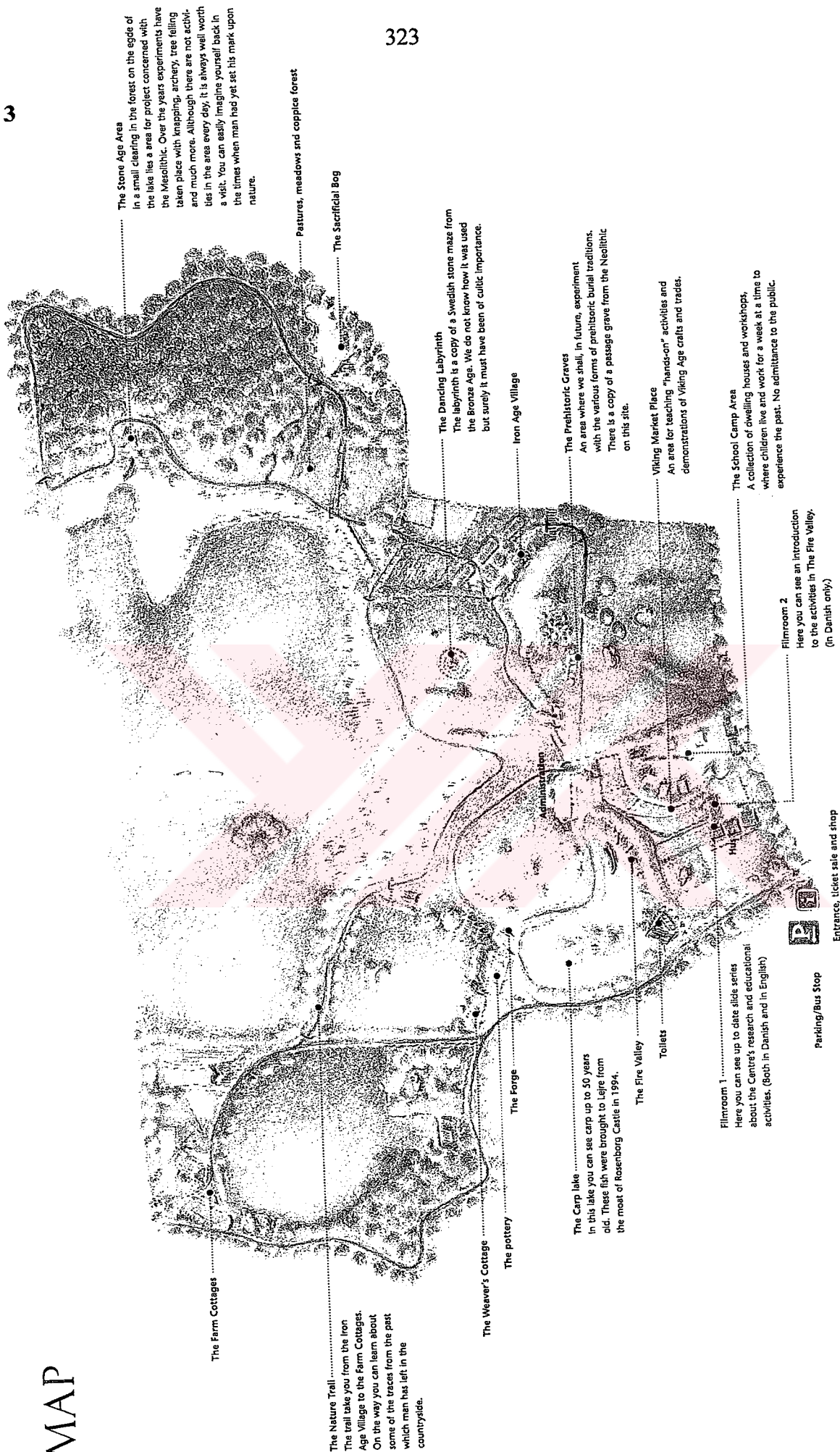
Kilns and ovens

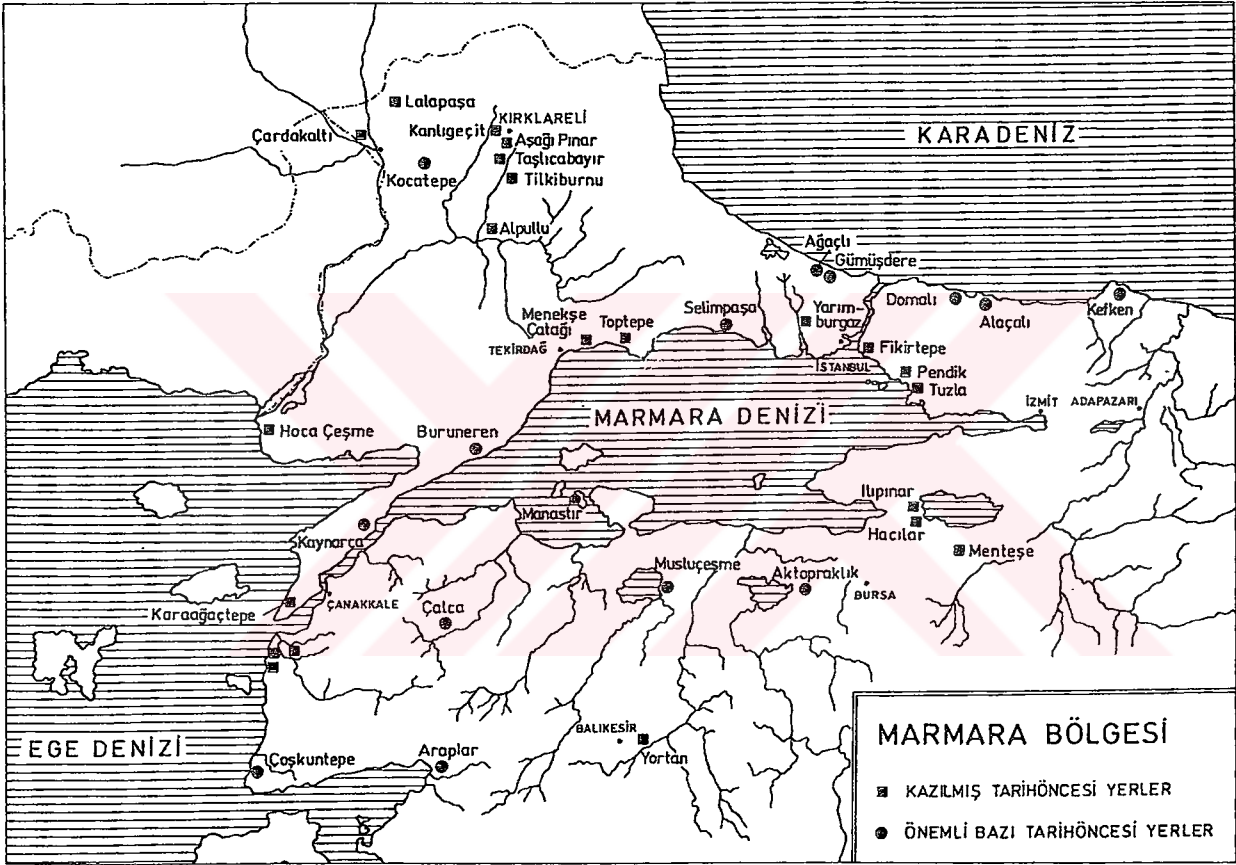
13. Pottery kiln. Used mostly for teaching.
14. Baking and smoking oven.

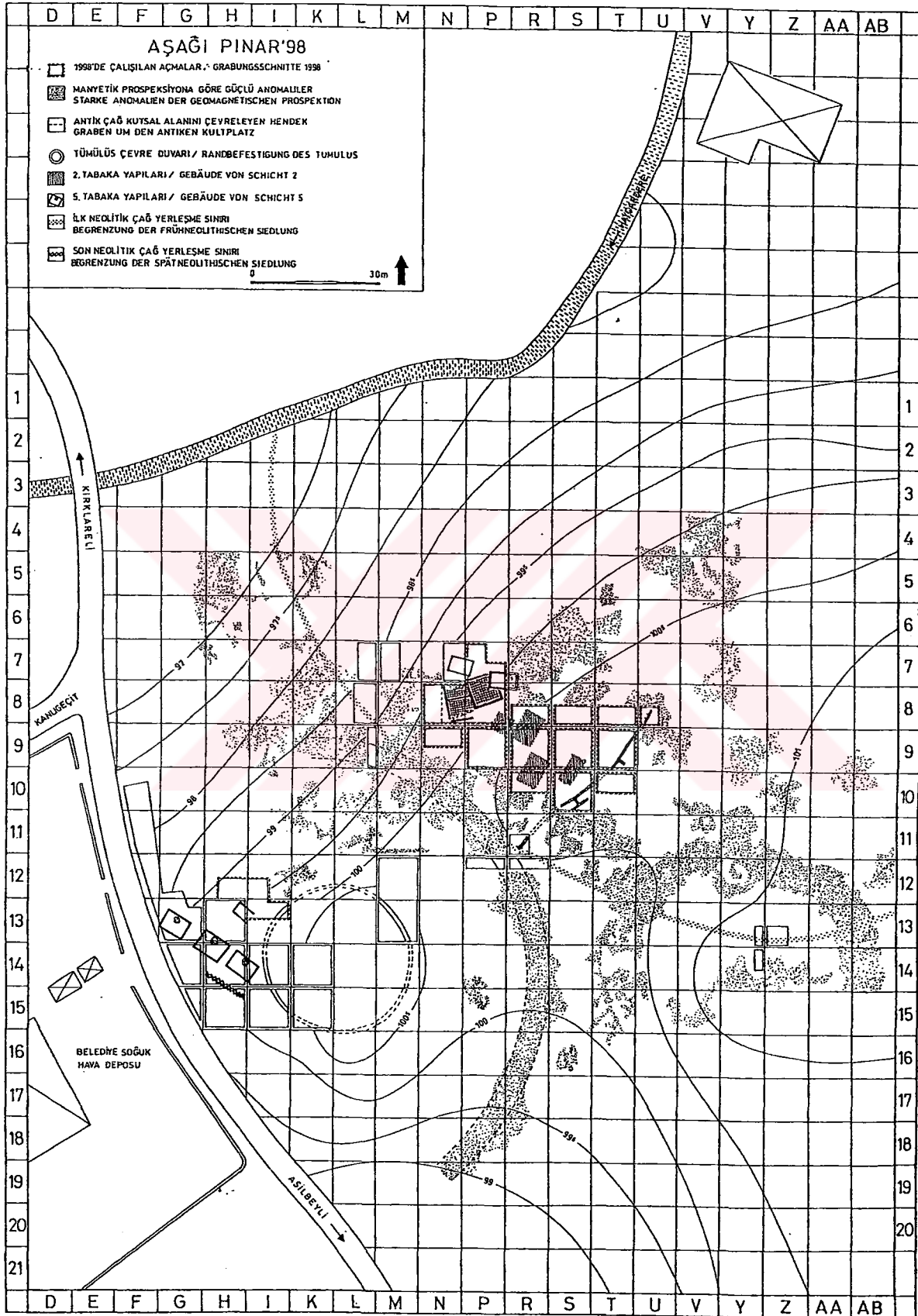
Others

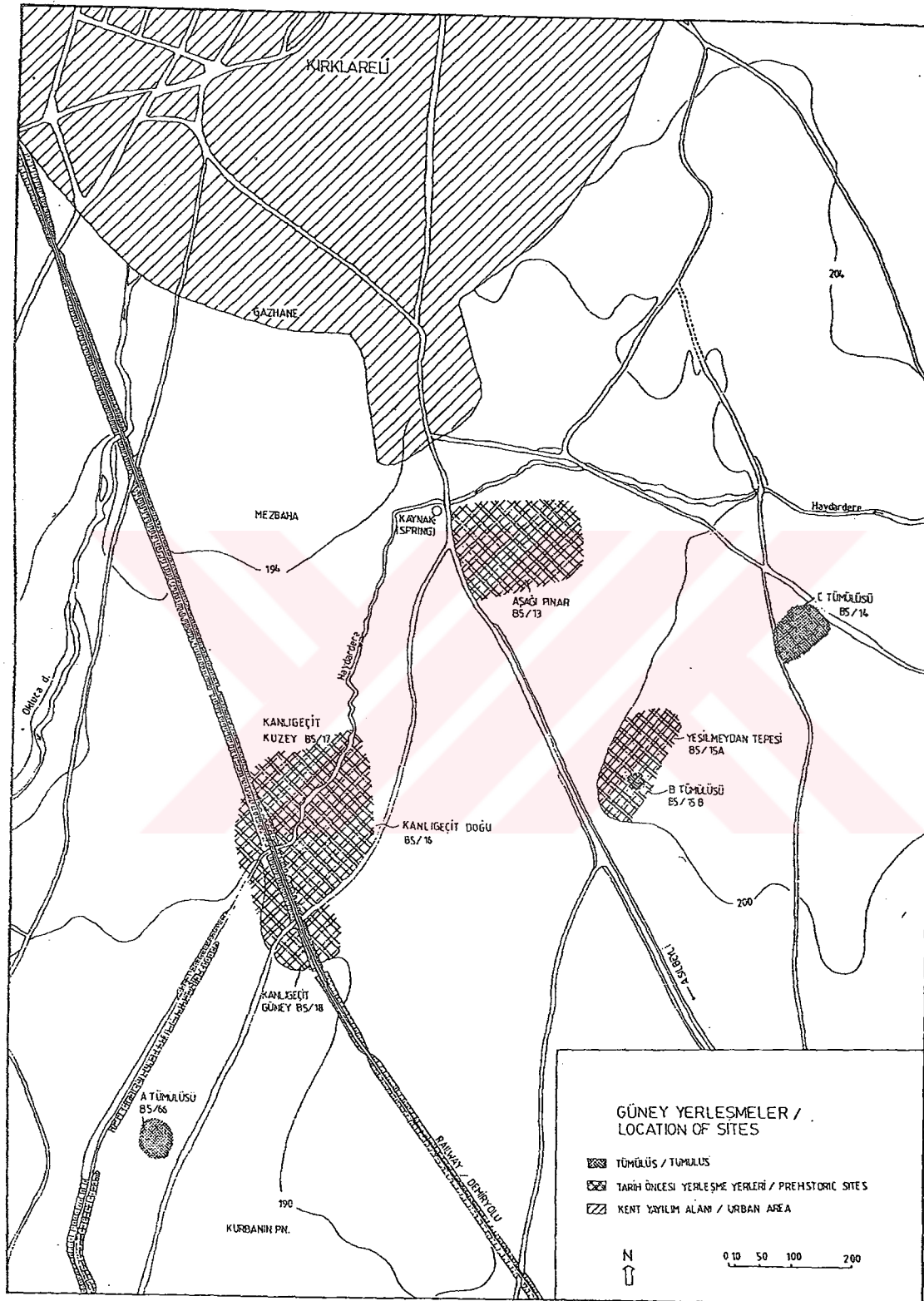
15. Defence works. Palisade with moat. Reconstruction of part of a defence works from Priorsløkke. Built in 1988.
16. Fence. Based on finds from many excavations.

MAP

ÖZGEÇMİŞ

- Doğum tarihi : 02. 10. 1976
- Doğum yeri : İstanbul
- Lise : Behçet Kemal Çağlar Lisesi
- Lisans : 1995-1999 İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı
- Yüksek Lisans : 1999-2002 Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzecilik Anabilim Dalı
- Çalıştığı Kurumlar : 2000- Üsküdar-Paşalimanı Tekel Müzesi Projesi
2001- İstanbul Sanat Müzesi Vakfı
- Katıldığı Kazılar : Menekşe Çatağı Kazısı, Tekirdağ, 1996-1997
Aşağı Pınar Höyüğü Kazısı, Kırklareli, 1996-2001,
Mezraa-Teleilat Höyüğü Kurtarma Kazısı, Şanlıurfa, 1999
- Katıldığı Yüzey Araştırması : Sinop Yüzey Araştırması, Sinop, 1998